

Helena Kasurinen, Raimo Vuorinen, Jaana Kettunen,
Outi Ruusuvirta-Uuksulainen & Eelis Kukkaneva

Ohjausalan koulutus Suomessa: selvitys koulutusten rakenteista ja sisällöistä

Raportteja ja työpapereita
Koulutuksen tutkimuslaitos (KTL)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Koulutuksen tutkimuslaitos
Raportteja ja työpapereita 11

Ohjausalan koulutus Suomessa: selvitys koulutusten rakenteista ja sisällöistä

Helena Kasurinen, Raimo Vuorinen, Jaana Kettunen,
Outi Ruusuvirta-Uuksulainen & Eelis Kukkaneva

**KEHA-keskus
UF-centret**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

**Euroopan unionin
rahoittama**
NextGenerationEU

KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Vuonna 1968 perustettu Koulutuksen tutkimuslaitos (KTL) on Jyväskylän yliopistossa toimiva kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä ja monialainen koulutuksen tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämisen keskus.

JULKAISUN ESITTELYTEKSTI

Tässä julkaisussa kuvataan ohjausalan suomen- ja ruotsinkielisten koulutusten rakenteita ja sisältöjä Suomessa vuosina 2020–2023 sekä tarkastellaan koulutusrakenteiden toimivuutta ja kehittämistarpeita. Selvitys pohjautuu Elinikäisen ohjauksen kansallisessa strategiassa 2020–2023 (Valtioneuvosto, 2020a) esitettyyn tarpeeseen vahvistaa ohjauspalvelujen laatua ja ammattimaisuutta.

Selvitys on laadittu osana työ- ja elinkeinoministeriön ja ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen (KEHA-keskus) koordinoimaa valtakunnallista elinikäisen ohjauksen kehittämishankekokonaisuutta, jota rahoitetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä.

Koulutuksen tutkimuslaitos
Raportteja ja työpapereita 11
ISSN 2954-1344

ISBN 978-952-86-0146-3 (PDF)

Julkaisun pysyvä osoite: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0146-3>

DOI: <https://doi.org/10.17011/ki-rt/11>

© Kirjoittajat ja Koulutuksen tutkimuslaitos
Tämä teos on lisensoitu Creative Commons -lisenssillä CC BY-NC 4.0
Kansi: Martti Minkkinen

Jyväskylä 2024

Sisältö

JOHDANTO.....	10
1 OHJAUSALAN KOULUTUSRAKENNE	14
Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät opinto-ohjaajien kelpoisuuteen johtavat koulutukset.....	15
Tutkintotavoitteinen psykologikoulutus	16
Korkeakoulujen järjestämät ohjausalan erikoistumiskoulutukset	18
Kasvatustiede.....	19
Tutkintotavoitteinen ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen amatillisten oppilaitosten ohjausalan koulutus (muu kuin opinto- ohjaajien koulutus).....	20
Ohjausalan täydennyskoulutus	22
Ohjausalan koulutusrakenteen visualisointi	23
2 KOULUTUTUSMÄÄRÄT JA KOULUTUKSIIN HAKEUTUMINEN	24
Ohjausalan koulutusmäärät ja koulutuksiin hakeutuminen yliopistoissa ja amatillisissa opettajakorkeakouluissa.....	24
Koulutusmäärät ja koulutuksiin hakeutuminen ammattikorkeakouluissa ja amatillisessa koulutuksessa	37
3 OHJAUKSEN PROFESSIOAMMATTIEN KOULUTUS.....	48
Opinto-ohjaajien koulutusten sisällöt	48
Psykologikoulutus	85
4 OHJAUKSEEN LIITTYVÄT KORKEAKOULUJEN ERIKOISTUMISKOULUTUKSET	91
Uraohjauksen erikoistumiskoulutus 30 op.....	92
Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus 30 op	96
Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus 70 op.....	97
5 MUU TUTKINTOTAVOITTEINEN OHJAUSALAN KOULUTUS.....	99
Kasvatustieteen maisterin tutkinto	100
Ohjausalaan liittyvät ammattikorkeakoulututkinnot	101
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinnot	106

6	OHJAUSALAN TÄYDENNYS- JA JATKOKOULUTUS.....	111
	Työnohjaajakoulutus	111
	KEHA-keskuksen koulutustarjonta	112
	Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama täydennyskoulutus	115
	Opetushallituksen rahoittamat koulutukset	115
	EU-rahoitteiset täydennyskoulutukset.....	118
	Aluehallintovirastojen järjestämä täydennyskoulutus	120
	ELY-keskusten järjestämät verkostoitumistilaisuudet.....	121
	Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen koulutustarjonta (RSKK)....	122
	Muu maksullinen täydennyskoulutus	123
	Ohjausalan tieteellinen jatkokoulutus.....	125
7	YHTEENVETOA OHJAUSALAN KOULUTUKSEN RAKENTEISTA JA SISÄLLÖISTÄ	126
8	OHJAUSALAN OPINTOIHIN OSALLISTUMINEN.....	134
	Ohjausalan opintoihin osallistuminen yliopistoissa ja ammatillisissa opettajakorkeakouluissa	134
	Ohjausalan opintoihin osallistuminen soveltuvilla ammatillisilla osaamisaloilla	138
9	TYÖELÄMÄÄN SIOITTUMINEN JA TYÖLLISTYMINEN.....	143
	Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi (KM) valmistuneiden työllistyminen ja sijoittuminen.....	143
	Ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden työllistyminen	146
	Avoimet työpaikat.....	147
10	OHJAUSALAN KOULUTUSTEN RAKENTEIDEN JA SISÄLTÖJEN KEHITTÄMINEN	150
	Ohjausalan koulutuksen ja ohjaustyön vetovoima.....	150
	Osaamisen kehittäminen	152
	Ohjaajakoulutusten aloituspaikat	155
	Koulutuksen rakenteellinen kehittäminen	158
	Kehittämisehdotukset.....	163
	Lähteet	167

Kuviot

Kuvio 1. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien kelpoisuuteen johtavat koulutukset	15
Kuvio 2. Tutkintotavoitteinen psykologikoulutus	17
Kuvio 3. Korkeakoulujen järjestämät ohjausalan erikoistumiskoulutukset...	18
Kuvio 4. Tutkintotavoitteinen ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ohjausalan koulutus (muu kuin opinto-ohjaajien koulutus).....	20
Kuvio 5. Yhteenvedo ohjausalan tutkintoon ja kelpoisuuteen tähtäävistä koulutuksista, täydennyskoulutuksesta sekä yleisimmistä koulutuksen jälkeisistä työllistymismahdollisuuksista	23
Kuvio 6. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajien kelpoisuuden tuottavien koulutusten aloituspaikkojen lukumäärät vuosina 2020–2024	25
Kuvio 7. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan kandidaatti- ja maisteriohjelmien, opinto-ohjaajan erillisten opintojen sekä ammatillisten opinto-ohjaajakoulutusten kaikkien ja ensisijaisten hakijoiden lukumäärät vuosina 2020–2023.....	26
Kuvio 8. Ammattikorkeakoulujen yhteisöpedagogin (AMK ja YAMK) koulutusten aloituspaikkojen lukumäärät vuosina 2021–2023	38
Kuvio 9. Ammattikorkeakoulujen yhteisöpedagogin (AMK ja YAMK) koulutusten kaikkien ja ensisijaisten hakijoiden lukumäärät vuosina 2021–2023	38
Kuvio 10. Ammattikorkeakoulujen sosionomin (AMK ja YAMK) koulutusten aloituspaikkojen lukumäärät vuosina 2021–2023	39
Kuvio 11. Ammattikorkeakoulujen sosionomin (AMK ja YAMK) hakijamäärät vuosina 2021–2023.....	40
Kuvio 12. Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	62
Kuvio 13. Hämeen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	64

Kuvio 14. Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	67
Kuvio 15. Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	69
Kuvio 16. Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	72
Kuvio 17. Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaaja ja uraohjaajakoulutuksen koulutusohjelman (KK 180 + KM 120 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin ..	77
Kuvio 18. Itä-Suomen yliopiston erillisten opinto-ohjaaja ja uraohjaajakoulutuksen (60 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	80
Kuvio 19. Jyväskylän yliopiston ohjausalan maisteriohjelman (120 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin.....	83
Kuvio 20. Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutuksen (60 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin.....	85
Kuvio 21. Psykologin kompetenssit (Psykonet, 2023).....	87
Kuvio 22. Valmistuvien psykologien kompetenssien suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin.....	88
Kuvio 23. JAMK:n, Haaga-Helian, HAMK:n, TAMK:n ja Oamk:n järjestämän uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op) sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	94
Kuvio 24. Itä-Suomen yliopiston uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op) sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin	
	96
Kuvio 25. Yhteenveto tutkintotavoitteisten opinto-ohjaajien koulutusten opetussuunnitelmista suhteessa esitettyihin ohjausalan ammattilaisten osaamistavoitteisiin.....	127
Kuvio 26. Ohjausalan korkeakouluopiskelijoiden kyselyyn vastanneet (n = 112) koulutusohjelmittain.....	135

Kuvio 27. Koulutukseen hakeuduttaessa työssä olleet ohjausalan korkeakouluopiskelijat koulutusohjelmittain	137
Kuvio 28. Kuvio 22 Soveltuvien ammatillisten osaamisalojen opiskelijakyselyyn vastanneet (n = 151) koulutusaloittain	139
Kuvio 29. Kyselyyn vastanneiden tilanne opintoihin hakeuduttaessa.....	141
Kuvio 30. Ohjausalan perus- ja täydennyskoulutusten suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin.....	160

Taulukot

Taulukko 1. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten, sekä psykologikoulutuksen koulutus- ja työhistoriaan liittyvät pääsyvaatimukset.....	28
Taulukko 2. Vuosina 2020–2022 suoritettujen opinto-ohjaajan kelpoisuuden antavat koulutukset ja opinnot.....	31
Taulukko 3. Vuosien 2020–2022 välisenä aikana suoritettujen psykologian ylemmät korkeakoulututkinnot	31
Taulukko 4. Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen suorittaneet vuosina 2020–2023.....	32
Taulukko 5. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ohjausalan erikoistumiskoulutusten maksullisuus vuonna 2022 ja 2023 alkaneissa koulutuksissa	34
Taulukko 6. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten, pääasialliset opiskelumuodot	35
Taulukko 7. Ammattikorkeakoulujen yhteisöpedagogin ja sosionomin tutkinnon suorittaneiden lukumäärät vuosina 2021–2023.....	40
Taulukko 8. Kasvatus- ja ohjausalan perus-, ammatti ja erikoisammattitutkinnon sekä kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkinnon hakijat sekä aloituspaikat vuosina 2021–2023	41
Taulukko 9. Yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutus- ja työhistoriaan liittyvistä pääsyvaatimuksista	42

Taulukko 10. Yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suoritetuista tutkinnoista vuosina 2020–2023.....	44
Taulukko 11. Yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutusten maksullisuudesta	44
Taulukko 12. Ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelumuodot.....	46
Taulukko 13. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutusten rakenne ja teema-alueet.....	59
Taulukko 14. Haaga-Helian ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet.....	61
Taulukko 15. Hämeen ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet	63
Taulukko 16. Jyväskylän ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet	65
Taulukko 17. Oulun ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet	68
Taulukko 18. Oulun ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet	70
Taulukko 19. Yliopistojen opinto-ohjaajakoulutusten rakenne ja teema-alueet	73
Taulukko 20. Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan (180 + 120 op) koulutuksen rakenne ja teema-alueet.....	76
Taulukko 21. Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisterikoulutuksen (120 op) rakenne ja teema-alueet.....	78
Taulukko 22. Itä-Suomen yliopiston erillisten opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutuksen (60 op) rakenne ja teema-alueet.....	79
Taulukko 23. Jyväskylän yliopiston ohjausalan maisteriohjelman (120 op) rakenne ja teema-alueet	81
Taulukko 24. Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutuksen (60 op) rakenne ja teema-alueet	83
Taulukko 25. Uraohjauksen erikoistumisopintojen rakenne ja teema-alueet	93
Taulukko 26. Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutuksen rakenne ja teema-alueet	97

Taulukko 27. Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutuksen rakenne ja teema-alueet	98
Taulukko 28. Yhteisöpedagogin (AMK) tutkinnon osat koulutusta järjestävissä ammattikorkeakouluissa (Centria, Humak ja Xamk)	103
Taulukko 29. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon romanityön osaamisalan ja ohjauksen osaamisalan rakenne (Opetushallitus, 2018a).....	108
Taulukko 30. Ohjausalaan liittyvien erikoisammattitutkintojen rakenne (Opetushallitus, 2018b, 2018c).....	110
Taulukko 31. Opetushallituksen rahoittamien ohjaukseen kohdentuvien täydennyskoulutuskokonaisuuksien määrä vuosina 2020–23	117
Taulukko 32. Esimerkkejä yksittäisten osallistujille maksullisten täydennyskoulutusten aihealueista ja sisällöistä.....	124
Taulukko 33. Kyselyyn vastanneiden ohjausalan korkeakouluopiskelijoiden koulutustausta opintoihin hakeuduttaessa koulutusohjelmittain	136
Taulukko 34. Kyselyyn vastanneiden soveltuvia ammatillisia tutkintoja suorittavien opiskelijoiden koulutustausta opintoihin hakeuduttaessa koulutusohjelmittain	140
Taulukko 35. Vuosien 2015–2020 aikana peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi (KM) valmistuneiden työllisyys 1, 3 ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen	144
Taulukko 36. Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi valmistuneiden alueellinen sijoittuminen 1, 3 ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen	145
Taulukko 37. Ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon vuonna 2020 suorittaneiden pääasiallinen toiminta vuonna 2021.....	146
Taulukko 38. Ohjausalan avoimet työpaikat vuosina 2020–2022.....	148
Taulukko 39. Ohjausalan avoimien työpaikkojen jakautuminen maakunnittain vuonna 2022	149
Taulukko 40. Kehittämisehdotukset.....	163

JOHDANTO

Tässä selvityksessä kuvataan ohjausalan suomen- ja ruotsinkielisten koulutusten rakenteita ja sisältöjä vuosina 2020–2023 sekä arvioidaan koulutusrakenteiden toimivuutta ja kehittämistarpeita. Selvityksen taustalla ovat työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön elinikäisen ohjauksen strategiassa 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) esiin nostetut tarpeet. Strategian tavoitteiden mukaisesti ohjauspalvelujen laadun ja ammattimaisuuden vahvistaminen edellyttää ohjausalan koulutusten, koulutusrakenteiden ja näiden kehittämistarpeiden kokonaisarviointia.

Kansallisen elinikäisen ohjauksen strategian 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) mukaan Euroopan unionin neuvoston (2004, 2008) päätöslauselmiin sisältyvän elinikäisen ohjauksen määritelmä kattaa Suomessa toimet ja palvelut, joiden avulla kaikenikäiset yksilöt pystyvät missä tahansa elämänvaiheessa

- tunnistamaan osaamisensa, taitonsa, rajoituksensa, kiinnostuksensa ja arvonsa ja peilaamaan näitä edellytyksiä työmarkkinoiden mahdollisuuksiin ja tarpeisiin sekä tarjolla oleviin osaamisen kehittämisen mahdollisuuksiin
- tekemään mielekkäitä koulutukseen, urapolkuun, vapaa-aikaan sekä omaan toimeentuloon liittyviä suunnitelmia ja päätöksiä koko elämänkaaren ajan
- asettamaan ja edistämään yksilöllisiä oppimistavoitteita koulutuksessa, työelämässä ja muissa konteksteissa.

Suomessa edellä olevan määritelmän mukaisia ohjauspalveluja tuotetaan eri hallinnonaloilla. Koulut, oppilaitokset, työ- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut), Ohjaamot, maahanmuuttaneiden osaamiskeskukset sekä muut ohjaus- ja

neuvontapalvelut tarjoavat nuorille ja aikuisille koulutus- ja uraneuvontaa. Työssä oleville on tarjolla palveluita oman työtilanteen, osaamisen tunnistamisen ja kehittämisen sekä uraan ja tuleviin työelämän siirtymiin liittyvien tavoitteiden hallitsemiseksi (Valtioneuvosto, 2020). Lisäksi järjestöt ja ammatti-liitot tarjoavat neuvontaa ja ohjausta jäsenilleen.

Perusopetuksessa sekä toiseen asteen koulutuksessa toimivien opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien kelpoisuusvaatimukset on määritelty lainsäädännössä (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Ammattikorkeakoulujen opinto-ohjaajilla on usein opinto-ohjaajan kelpoisuus, kun taas yliopistojen opinto- ja uraohjaustehtävissä toimivan henkilöstön suorittamien korkeakoulututkintojen ala vaihtelee, eikä heillä välttämättä ole varsinaista ohjauskoulutusta. Myös yliopiston opetus- ja tutkimus-henkilöstö antaa oman työnsä ohella mm. opintojen ohjausta, HOPS-ohjausta sekä tukea asiantuntijuuden kehittymiseen ja urasuunnitteluun. Yliopistossa toimivat opintopsykologit tarjoavat opiskelijoille henkilökohtaista ohjausta ja voivat toimia opetushenkilöstön valmentajina ohjauksellisissa kysymyksissä. Opintopsykologin ohjauksen tavoitteena on edistää opiskelijan hyvinvointia ja tukea opintojen sujuvaa etenemistä.

TE-palveluissa tieto- ja neuvontapalveluista, asiakasohjauksesta, palveluohjauksesta, koulutusneuvonnasta sekä ohjauspalveluista vastaavat TE-toimiston asiantuntijat. Asiantuntijatehtävissä olevien koulutustausta vaihtelee. Rekrytointi-ilmoituksissa edellytetään yleensä soveltuvaa korkeakoulututkintoa tai muuta soveltuvaa koulutusta ja laajaa työkokemusta. TE-palveluissa toimivien ammatinvalinnan ja uraohjauksen psykologien¹ kelpoisuusehdot määritellään Valtioneuvoston asetuksessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista 1373/2018 21§. Asetuksen mukaan psykologilla on oltava psykologian maisterin tutkinto tai ylempi korkeakoulututkinto ja siihen sisältyvä tai erikseen suoritettu korkein arvosana psykologiassa. 1.1.2025 voimaan tulevassa työvoimapalveluiden järjestämistä koskevassa laissa 380/2023 on puolestaan korostettu psykologisten arviointimenetelmien käytön ohjaustyössä kuuluvan vain laillistetuille psykologeille.

¹ Tässä raportissa käytetään ammattinimikettä "TE-palveluissa toimiva ammatinvalinnan ja uravalinnan psykologi". Eri lähteissä samaa työtehtävää kuvataan eri termein, esim. AVO-psykologi, TE-psykologi, ammatinvalintapsykologi.

Kunnat vastaavat paikallisesta nuorisotyöstä, johon kuuluvat muun muassa nuorille suunnatut tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut, työpajatoiminta, etsivästä nuorisotyö, nuorisotilojen ylläpito, nuorten yhdistysten ja ryhmien tukeminen sekä erityisnuorisotyö. Lisäksi kunnissa toimii nuorisotyötä tekeviä yhdistyksiä ja yhteisöjä. Järjestö- ja nuorisoalan työnantajat määrittelevät itse eri tehtävien pätevyysvaatimukset. Yleensä nuorisotyöhön tai nuorten tieto- ja neuvontatyöhön voi hakeutua joko toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen tai korkeakoulututkinnon kautta.

Kunnat voivat tarjota nuorisotyöllisiä palveluita myös osana paikallisten Ohjaamojen monialaista palvelukokonaisuutta. Ohjaamot ovat alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen monialaisia palvelupisteitä. Ohjaamoiden työntekijöiden kelpoisuuksia ei määritellä säädöksillä, mutta työ- ja elinkeinoministeriön (2018) antaman ohjeistuksen mukaisesti henkilöstöllä tulisi olla osaamista mm. palvelutarpeen arvioinnista ja palveluohjauksesta, urasuunnittelun ja työnhaun ohjauksesta, elämän- ja arjenhallinnasta, hyvinvoinnista, toimeentulosta ja asumisesta sekä osallisuuden tukemisesta.

Muissa konteksteissa ohjaustyötä tekevien – yksityisissä uravalmennuksissa, ammattiliitoissa, kuntouttavissa organisaatioissa, yhdistyksissä, projekteissa sekä yritysten ja julkisen sektorin organisaatioiden henkilöstön kehittämissyksiköissä toimivien – koulutustausta on hyvin heterogeeninen. Heillä ei useinkaan ole erityistä opinto-ohjauksen tai uraohjauksen koulutusta, vaan ohjaustyötä tehdään soveltuvien korkeakoulututkintojen antaman ja työssä kertyneen osaamisen sekä ohjauksen lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen pohjalta (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2015). Ammattiliittojen uravalmentajilla on usein ylempi tai alempi korkeakoulututkinto alalta, jota heidän ammattiliittonsa edustaa. Muissa kuin koulutusorganisaatioiden oppilaan- ja opinto-ohjaajien tai TE-palvelujen ammatinvalinnan ja uraohjauksen psykologien pätevyyttä edellyttävissä ohjaustehtävissä toimivien ohjausosaaminen on siten usein työnantajan tarjoaman ja itse hankitun täydennyskoulutuksen varassa (Valtioneuvosto, 2020).

Suomen koulutusjärjestelmä tarjoaa useita erilaisia reittejä niille, jotka ovat kiinnostuneita ohjausalan tehtävistä, mutta kokonaisuutena maassamme ei ole olemassa yhtä yksittäistä ohjausalan koulutusrakennetta. Ohjausalan monimuotoisuudesta sekä alalla työskentelevien toimenkuvien hajanaisuuden takia tässä selvityksessä analysoidaan tarkemmin ensisijaisesti vain

ohjauksen professioammatteihin johtavia ja ohjauksen tehtäviä koskevissa säädöksissä määritellyn kelpoisuuden tuottavia korkea-asteen koulutuksia, opintoja ja tutkintoja (opinto-ohjaajien koulutus, psykologikoulutus, ohjaukseen liittyvät korkeakoulujen erikoistumiskoulutukset).

Raportissa kuvataan toimeksiannon mukaisesti tiiviimmin myös muita toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa sekä ammattikorkeakouluissa järjestettäviä tutkintotavoitteisia koulutuksia, jotka avaavat työllistymismahdollisuuksia ohjauksellisiin tehtäviin eri toimintaympäristöissä. Lisäksi kuvataan lyhyesti eri organisaatioiden järjestämää ohjausalan täydennyskoulutusta. Analyysin tulosten perusteella raportin lopussa tehdään ehdotuksia ohjausalan koulutuksen rakenteiden ja sisältöjen kehittämiseksi.

1 OHJAUSALAN KOULUTUSRAKENNE

Tässä luvussa kuvataan ohjausalan koulutuksen nykytilannetta pääpiirteittäin. Elinikäisen ohjauksen monihallinnollinen, monialainen, moniammatillinen ja monitieteinen luonne näkyy Suomessa ohjausalan koulutusväylien monimuotoisina, osin päällekkäisinä ja osin hajanaisina rakenteina. Alan koulutuksen nykyisen hajanaisuuden taustalla on useita syitä. Yksi keskeinen tekijä on se, että eri koulutusten käynnistäminen on alun perin liittynyt eri hallinnonalojen sisäisten palvelujen kehittämiseen tai koulutusjärjestelmän uudistuksiin.

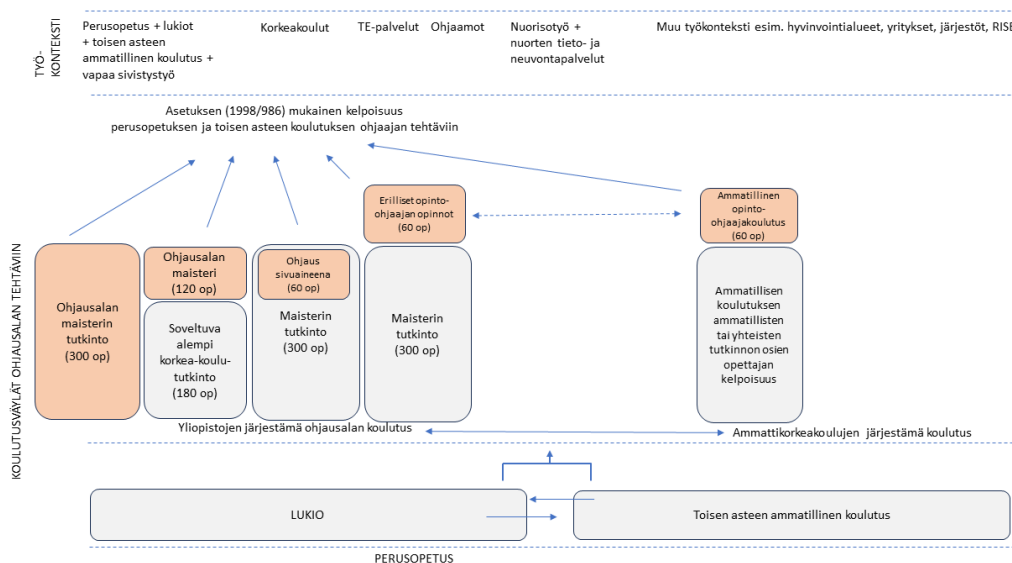
Oppilaitoksissa toimivien opinto-ohjaajien koulutusta on Suomessa käynnistetty vaiheittain koulu-uudistusten yhteydessä ensisijaisesti opettajille kohdennettuna ohjauksen tehtäviin erikoistavana jatkokoulutuksena. Peruskoulun opinto-ohjaajien koulutus aloitettiin vuonna 1971. Lukion opinto-ohjaajien koulutuksen käynnistyminen liittyi kurssimuotoisen lukion aloitukseen vuonna 1982 ja ammatillisten oppilaitosten ohjaajien koulutus toisen asteen koulutuksen uudistukseen vuonna 1983 (Vuorinen & Kasurinen, 2002). TE-palveluissa toimivien ammatinvalinnan ja uraohjauksen psykologien koulutusta on kehitetty vaiheittain osana työ- ja elinkeinohallinnon omien ohjauspalvelujen kehittämistä (Tapaninen, 2012).

Nuorisotyön sekä nuorten tieto- ja neuvontatyön koulutus jakautui 1990-luvulla osana ammattikorkeakoulujen perustamista useissa yksittäisissä ammattikorkeakouluissa järjestettäviin sosionomien koulutuksiin sekä verkostomaisesti toimivien ammattikorkeakoulujen (Diak ja Humak) toteuttamiin yhteisöpedagogien koulutuksiin (Kiilakoski, 2019). Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintojen, ammattitutkintojen sekä erikoisammattitutkintojen kehittämisen kautta 2000-luvun alussa pyrittiin vastaamaan eri konteksteissa

kasvaneeseen ja moninaistuvan ohjauksen tarpeeseen. Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksella tähdättiin oppilaitoskontekstin ulkopuolella toimivien ohjaajien ammatillisten perusvalmiuksien kehittämiseen (Rosenius ym., 2023).

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät opinto-ohjaajien kelpoisuuteen johtavat koulutukset

Suomessa perusopetuksessa sekä toiseen asteen koulutuksessa toimivien opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien kelpoisuudet on määritelty asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (1998/986). Eri koulutusyksiköt käyttävät erilaisia nimikkeitä koulutuksesta, joka tuottaa asetuksessa määritellyn kelpoisuuden. **Kelpoisuuteen johtavia koulutusvaihtoehtoja ovat yliopistojen järjestämät opinto- ja uraohjauksen maisteriohjelmat (300 op ja 120 op), yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät erilliset opinto-ohjaajan opinnot (60 op) sekä yliopistojen järjestämät ohjauksen sivuainopinnot (60 op) (kuvio 1).**

Kuvio 1. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien kelpoisuuteen johtavat koulutukset

Yliopistojen vastuu opinto- ja oppilaanohjaajien kelpoisuuteen johtavan koulutuksen järjestämisestä on määritelty asetuksessa kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta (576/1995). Asetuksen mukaan opinto- ja oppilaanohjaajaksi kelpoistavan maisterin tutkinnon voi suorittaa

suomenkielisenä Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistoissa. Itä-Suomen yliopisto tarjoaa kandi- ja maisteriohjelman lisäksi opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopintoja (60 op) sekä erillisiä opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opintoja (60 op). Jyväskylän yliopisto tarjoaa ohjausalan maisteriohjelman (120 op) lisäksi opinto-ohjaajan opintoja aineenopettajakoulutuksen opiskelijoille (60 op) sekä erillisiä opinto-ohjaajan opintoja (60 op). Åbo Akademi tarjoaa ruotsinkieliset, opinto-ohjaajaksi ja oppilaanohjaajaksi kelpoistavat kasvatustieteiden sivuaineopinnot nimellä ”Studier som ger yrkesfärdigheter för uppgifter inom elevhandledning och studiehandledning.”

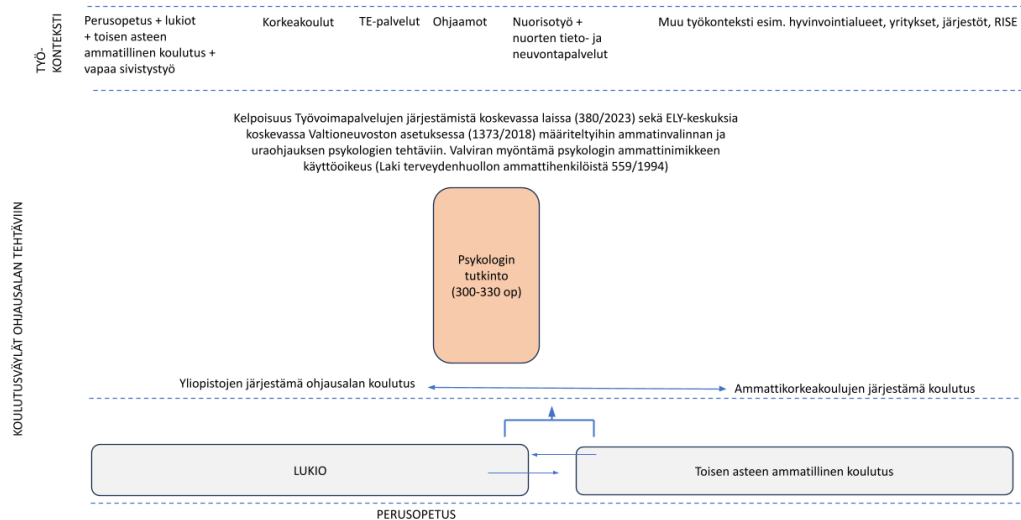
Ammatilliset opettajakorkeakoulut (Haaga-Helia, HAMK, JAMK, Oamk, TAMK) tarjoavat opettajien jatkokoulutuksena tutkintonimikkeiltään erilaisia oppilaan- ja opinto-ohjaajien laaja-alaisen kelpoisuuden tuottavia ammatillisen opinto-ohjaajan opintoja (60 op) sekä erillisiä opinto-ohjaajan opintoja (60 op).

Tutkintotavoitteinen psykologikoulutus

Työ- ja elinkeinopalveluiden (TE-palveluiden) tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluissa –henkilöasiakkaan tukemisessa ammatinvalinnassa, ammatillisessa kehittämisessä, työelämään sijoittumisessa ja elinikäisessä oppimisessa– toimivan henkilöstön koulutustaustat vaihtelevat. Valtioneuvoston asetuksessa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (1373/2018) on määritelty erikseen kelpoisuusehdot ainoastaan TE-palveluissa ammatinvalinnan ja uraohjauksen tehtävissä työskentelevien psykologien osalta. Asetuksen mukaisesti psykologilla on oltava **psykologian maisterin tutkinto** tai ylempi korkeakoulututkinto ja siihen sisältyvä tai erikseen suoritettu **ylin arvosana psykologiassa** (Valtioneuvoston asetus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista 1373/2018, 20§). Työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain (380/2023) 52 §:n mukaan vain laillistettu psykologi saa käyttää psykologisia arviointimenetelmiä ammatti- ja uravaihtoehtojen, osaamisen, soveltuvuuden sekä työ- ja toimintakyvyn selvittämiseksi.

Suomessa psykologina voi toimia vain sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston Valviran laillistama henkilö (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994). Valvira myöntää psykologin ammattinimikkeen käyttöoikeuden ja oikeuden harjoittaa psykologin ammattia hakemuksesta henkilölle, joka on suorittanut psykologian maisterin tutkinnon. Psykologiaa voi

opiskella pääaineena seitsemässä yliopistossa. Psykologian maisterin (300–330 op) tutkinnon voi suorittaa suomenkielisenä tutkintona Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistossa. Ruotsinkielisen tutkinnon voi suorittaa Åbo Akademiassa (kuvio 2). Tässä selvityksessä tarkastellaan psykologien koulutusta ensisijaisesti niiden sisältöjen osalta, jotka liittyvät ammatinvalinnan ohjaukseen ja uraohjaukseen.

Kuvio 2. Tutkintotavoitteinen psykologikoulutus

Psykologit työskentelevät perheneuvoloissa, mielenterveystoimistoissa, sairaaloiden psykiatrisilla klinikoilla ja osastoilla, terveyskeskuksissa, hyvinvointialueilla opiskeluhuollon tehtävissä, TE-palveluissa, sosiaalitoimessa sekä yritysten ja työklินิกoiden palveluksessa. Lisäksi psykologit toimivat työelämässä konsultteina, henkilöstöhallinnossa tai työterveyshuollossa, ja osa toimii ammatinharjoittajina tai yrittäjinä.

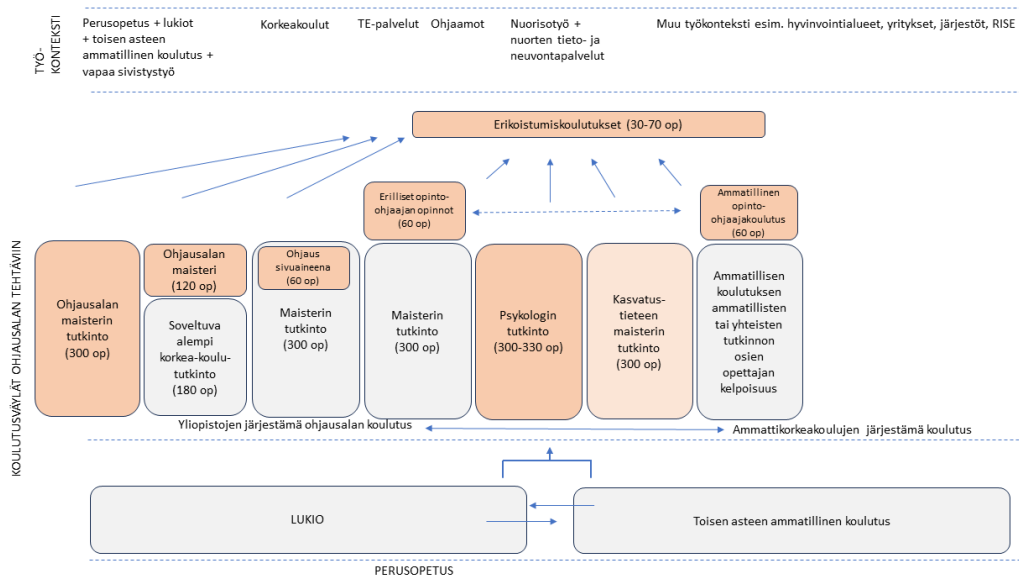
TE-palveluissa ammatinvalinnan ja urasuunnittelun psykologi auttaa asiakasta lisäämään itsetuntemustaan, kartoittamaan toiveitaan sekä ratkaisemaan työuraan ja koulutukseen liittyviä haasteita ja valintatilanteita. TE-palvelujen ohjaustehtäviin hakeudutaan useimmiten opintoihin sisältyvien käytännön harjoittelujen kautta.

Korkeakouluissa opintopsykologit tarjoavat erityisohjausta opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa, joita muu opintojen ohjaus ja neuvonta ei ole ratkaissut. Heidän työnsä tavoitteena on psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen ja opiskelukyvyen edistäminen, mutta he eivät hoida tai diagnosoi mielenterveyteen tai yleiseen terveyteen liittyviä asioita. Opintopsykologit voivat myös

toimia opetushenkilöstön valmentajina ohjauksellisissa kysymyksissä sujuvan opintopolun mahdollistamiseksi.

Korkeakoulujen järjestämät ohjausalan erikoistumiskoulutukset

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut tarjoavat erikoistumiskoulutuksia korkeakoulututkinnon suorittaneille ja työelämässä jo toimineille henkilöille. Erikoistumiskoulutuksen tehtävänä on vahvistaa jo olemassa olevaa ja tunnistettua asiantuntijuutta sekä oman työn että työpaikan näkökulmista. Erikoistumiskoulutuksilla on tutkintokoulutuksesta selkeästi poikkeava merkitys ja profiili. Ohjausalan maksullisina erikoiskoulutuksina tarjotaan tällä hetkellä uraohjauksen erikoistumiskoulutusta (30 op) sekä psykologeille suunnattua työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutusta (30 op) ja erikoispsykologikoulutusta (70 op) (kuvio 3). Uraohjauksen erikoistumiskoulutusta tarjoavat Itä-Suomen yliopisto sekä Jyväskylän yliopisto ammattillisten opettajakorkeakoulujen (JAMK, Haaga-Helia, HAMK, TAMK, Oamk) kanssa. Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutusta sekä erikoispsykologikoulutusta tarjoaa Tampereen yliopisto yhteistyössä Psykonet-yliopisto verkoston kanssa.

Kuvio 3. Korkeakoulujen järjestämät ohjausalan erikoistumiskoulutukset

Kasvatustiede

Yleisen **kasvatustieteen maisterin** tutkinnon suorittaneet saavat laajan yleiskoulutuksen kasvatustieteissä. Kasvatustieteitä voi opiskella kahdeksassa eri yliopistossa; Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Lapin, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa. Kasvatustieteiden tutkinto on teoreettinen ja generalistinen asiantuntijakoulutus, mikä tarkoittaa, että se ei suoraan valmista tiettyyn ammattiin. Kasvatustieteilijät opiskelevat ja tutkivat laaja-alaisesti erilaisia kasvatustieteen ilmiöitä. Opintojen keskiössä on ihminen ja oppiminen monista näkökulmista. Koulutus valmistaa opiskelijoita kriittiseen ajatteluun, kokonaisuuksien hahmottamiseen ja teoreettisen tiedon soveltamiseen. Vain osa vuosittain aloittavista opiskelijoista suorittaa opettajan kelpoisuuden tuottavan tutkinnon. Kasvatustieteen maisterit sijoittuvat mm. ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakouluihin, erilaisiin järjestöihin ja vapaan sivistystyön piiriin (Pursiainen ym., 2019). He voivat toimia erilaisissa kasvatus- ja opetusaloihin liittyvissä tehtävissä, kuten kouluttajina, tutkijoina sekä henkilöstön kehittämis- ja hallintotehtävissä. Kasvatustieteen maistereita hakeutuu myös erilaisiin ohjausalan (mm. ura- ja työvalmennuksen) tehtäviin.

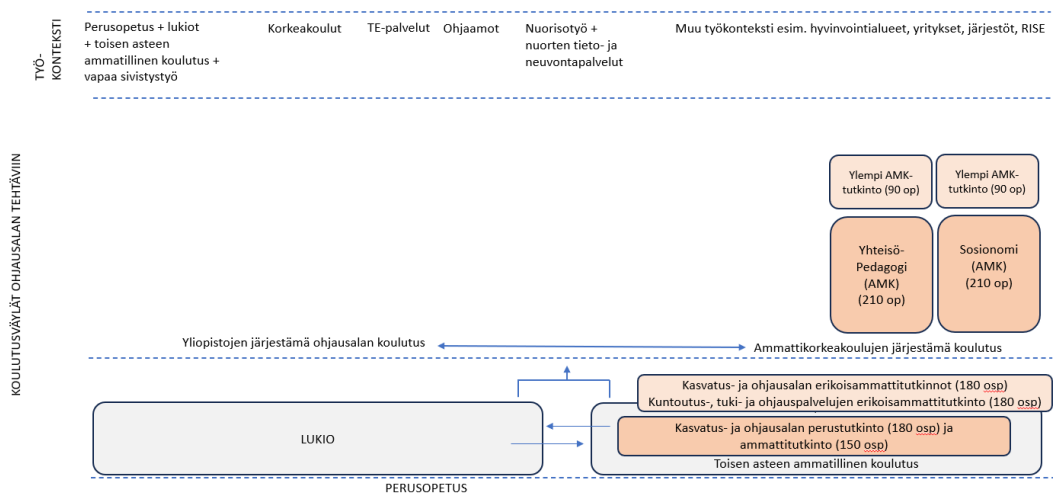
Jos opiskelija täydentää tutkintoaan opettajan pedagogisilla opinnoilla, saa hän myös opettajan kelpoisuuden. Opettajan työ pedagogisena ohjaajana kattaa laajan kirjon tehtäviä, joka ulottuvat opetuksen suunnittelusta ja toteutuksesta yleissivistyksen perustan muodostamiseen, oppivelvollisuuden suorittamiseen ja elinikäiseen oppimiseen (Opetushallitus, 2014). Perusopetuksessa sekä toisella ja korkeasteella työskentelevien opettajien tehtäviin sisältyy oppilaiden ja opiskelijoiden ohjaaminen opiskelu- ja itsearviointitaitojen kehittämisessä. Lisäksi luokan- ja ryhmänohjaajina sekä opettajatutoreina toimivat opettajat seuraavat oppilaiden ja opiskelijoiden opintojen etenemistä. Opettajat tekevät yhteistyötä ohjaus- ja muiden alojen asiantuntijoiden kanssa monialaisissa tiimeissä.

Ohjauksen monialaisuuteen liittyy sen monitieteinen luonne. Kasvatustieteen ja psykologian rinnalla ohjaus perustuu yhteiskuntatieteisiin, sosiologiaan, futurologiaan ja filosofiaan (Nykänen, 2010; Sinisalo 2000). Ohjauspalveluja tuottavat tahot ja alan ammattilaiset edustavat näitä tieteenaloja. Tämän vuoksi ohjausalan koulutusta, palveluita ja niiden johtamista tulee tarkastella monitieteisenä ja laajana elinikäisen ohjauksen käsitteen

mukaisena prosessina. Kasvatustieteen maisterit voivat hankkia kelpoisuuden toimia opinto- ja oppilaanohjaajina joko opinto-ohjaajan koulutuksen tai erillisten opinto-ohjaajan opintojen kautta.

Tutkintotavoitteinen ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ohjausalan koulutus (muu kuin opinto-ohjaajien koulutus)

Yhteisöpedagogin (AMK), sosionomin (AMK), kasvatusta- ja ohjausalan perustutkinto, kasvatusta- ja ohjausalan ammattitutkinto kasvatusta- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto sekä kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto ovat tutkintotavoitteisia koulutuksia (kuviot 4), joissa osa tutkintoihin sisältyvistä suuntautumisvaihtoehdoista tai osaamisaloista liittyy eri konteksteissa tehtävään ohjaustyöhön.

Kuviot 4. Tutkintotavoitteinen ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ohjausalan koulutus (muu kuin opinto-ohjaajien koulutus)

Keväällä 2024 yhteisöpedagogin opintoja oli tarjolla kolmessa ja sosionomin opintoja 20 ammattikorkeakoulussa. **Järjestö- ja nuorisotalan työnantajat määrittelevät itse eri tehtävien pätevyysvaatimukset**, mutta yleisimmin nuorisotyöhön tai nuorten tieto- ja neuvontatyöhön voi hakeutua joko toisen asteen ammatillisen perustutkinnon tai korkeakoulututkinnon kautta (Kiilakoski, 2019). Yhteisöpedagogin (AMK) tai sosionomin (AMK) tutkinnon (210 op) suorittaneet voivat toimia ohjaajina nuorisotyössä tai nuorten tieto- ja

neuvontatyössä, missä tavoitteena on tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Yhteisöpedagogin ammatillinen osaaminen kohdentuu yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseen. Yhteisöpedagogit voivat profiloitua nuorisotyöhön, järjestötyöhön, seikkailukasvatukseen tai työyhteisöjen kehittämiseen. He voivat toimia myös esimerkiksi aikuiskoulutuksen, työllisyyden edistämisen ja sosiaalipalveluiden parissa, suunnitellen ja toteuttaen ohjauksellisia toimintoja, jotka vahvistavat yksilöiden ja yhteisöjen osallisuutta ja toimintakykyä. Yhteisöpedagogit voivat sijoittua mm. kuntien, kansalaisjärjestöjen ja yritysten palvelukseen. Työtehtävät voivat sisältää myös moniammatillista lasten ja nuorten parissa tehtävän työn koordinoitua kunnissa, kouluissa, järjestöissä tai laitoksissa (Humanistinen ammattikorkeakoulu, n.d.). Lisäksi työyhteisön kehittäjäkoulutus antaa valmiudet työskennellä erilaisten työelämän organisaatioiden asiantuntija- ja kehittämistehtävissä. Yhteisöpedagogin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen on mahdollista työskennellä erilaisissa kasvatusta ja nuorisualan asiantuntijatehtävissä sekä kehittämis- ja johtamistehtävissä.

Sosionomikoulutus valmistaa toimimaan sosiaalialan kasvatuksellisissa ja ohjauksellisissa tehtävissä julkisella, yksityisellä ja järjestösektorilla sekä kirkon kentällä. Sosionomi voi työskennellä mm. varhaiskasvatukseen, perhetyöhön, lastensuojeluun, nuorisotyöhön, koulujen hyvinvointityöhön, aikuissosiaalityöhön, rikosseuraamustyöhön, päihde- ja mielenterveystyöhön, vammaistyöhön, erityiskasvatukseen, vanhustyöhön tai monikulttuurisuustyöhön tehtävissä. Tehtävänimikkeitä ovat esimerkiksi koulujen ja oppilaitosten kuraattori, sosiaaliohjaaja, nuorisotyönohjaaja, päivätoiminnan ohjaaja, palvelukodin johtaja ja vapaaehtoistoiminnan koordinaattori.

Osa **toisen asteen ammatillisten kasvatusta ja ohjausalan perustutkinnon** (180 osp) ja **ammattitutkinnon** (150 osp) osaamisaloista liittyy ohjauksen tehtäviin eri-ikäisten kasvatusta ja ohjaustyössä, eri koulutusasteilla ja -muodoissa, eri hallinnon aloilla sekä vapaa-ajan toiminnassa. Toimintaympäristöinä voivat olla julkinen tai yksityinen sektori, järjestöt sekä muut kasvatusta ja ohjaustyötä tekevä organisaatiot. Perustutkintoon sisältyvän nuorisosta ja yhteisöohjauksen osaamisalan sisällöissä painottuvat eri-ikäisten osallisuuden lisääminen, kansalaistoiminta ja monikulttuurinen työ. Ammattitutkintoon sisältyvän kasvatusta tai ohjauksen osaamisalan suorittanut voi työskennellä eri ohjausympäristöissä kuten nuorisotyössä, järjestöissä, koulun

nuorisotyössä ja erilaisissa tukea tarvitsevien toiminnoissa sekä lastensuojelussa. Työtehtävät voivat liittyä esimerkiksi elämänvaiheiden muutostilanteisiin, työllistymiseen tai lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon romanityön osaamisalan suorittanut voi työskennellä erilaisissa kasvatus- ja ohjausalan tehtävissä sekä erilaisissa kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvissä hankkeissa. Muodollinen kelpoisuus on edellytys esimerkiksi joissakin perusopetuksen tehtävissä toimimiselle, jolloin kelpoisuuksista säädetään laissa tai asetuksella. Lisäksi työelämässä työnantaja päättää virka- tai tehtävänimikkeestä, joka saattaa olla eri kuin suoritettun tutkinnon tai osaamisalan nimike.

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon (180 osp) suorittanut voi toimia kasvatus- ja ohjausalalla kehittämisen tehtävissä toteuttaen työn uudistamisen ja kehittämisen työelämälähtöisiä hankkeita ja/tai prosesseja. Hankkeet voivat liittyä esimerkiksi oman työyhteisön kasvatus- ja ohjaustyön menetelmien kehittämiseen tai paikallisen monialaisen verkostotyön vahvistamiseen (Opetushallitus, 2018b). **Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto** (180 osp) on tarkoitettu kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluissa työskentelevälle henkilöstölle. Työvalmennuksen osaamisalan suorittaneen tutkintanimike on työvalmentaja. Työvalmentaja on työllistymisen asiantuntija. Koulutuksen osaamistavoitteet painottuvat asiakkaiden tavoitteellisiin työvalmennusprosesseihin ja yksilöllisten työllisyyspolkujen edistämiseen. Tavoitteissa korostuu myös verkostotyö työelämän edustajien kanssa (Opetushallitus, 2018c).

Ohjausalan täydennyskoulutus

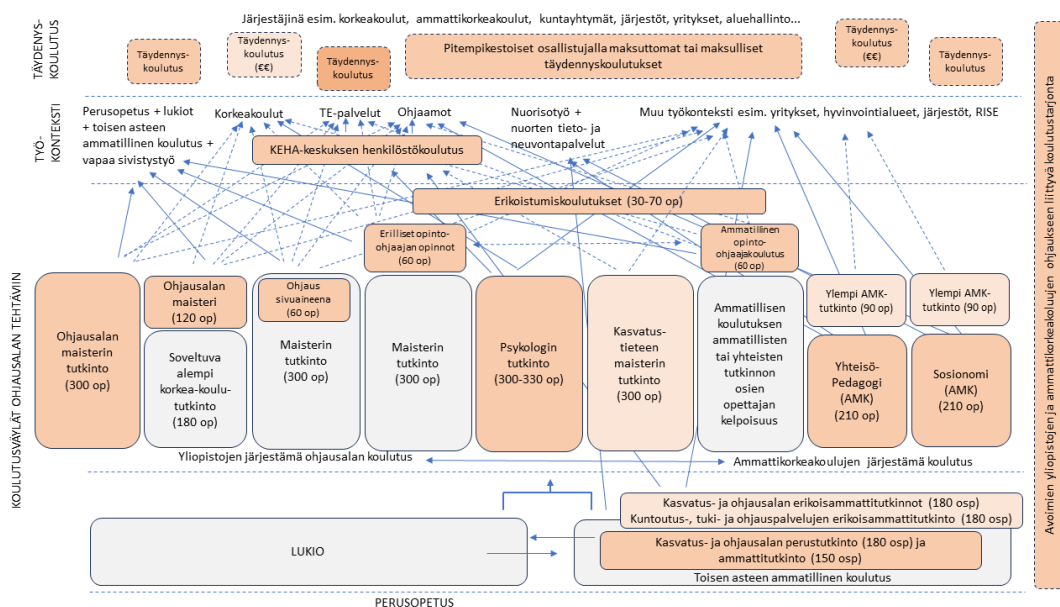
Ohjausalan täydennyskoulutusta tarjoavat monet eri organisaatiot, mukaan lukien yliopistot, ammattikorkeakoulujen opettajankoulutusyksiköt, aluehallintovirastot erityisesti opetustoimen ja nuorisotoimen alueilla, sekä KEHA-keskus, ELY-keskukset ja Opetushallitus. Myös kansalliset ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osarahoittamat kehittämishankkeet, eri ministeriöt kuten opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM) sekä useat järjestöt osallistuvat koulutustarjontaan. Lisäksi yksityiset koulutusyritykset tarjoavat kohdennettuja valmennuksia sekä yksittäisiin ohjausmenetelmiin tai lähestymistapoihin painottuvia maksullisia kertaluonteisia koulutustilaisuuksia sekä pitempikkestoisia

koulutusohjelmia. Avoimet yliopistot ja ammattikorkeakoulut tarjoavat sekä yliopistotutkintoihin että ammattikorkeakoulututkintoihin kuuluvia useimmiten 5 opintopisteen laajuisia maksullisia opintojaksoja. Näitä opintoja on mahdollista suorittaa esimerkiksi ennen alan pätevöittävään koulutukseen hakeutumista, osana muita opintoja tai työtehtäviin liittyvänä täydennyskoulutuksena.

ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) järjestää **TE-palveluiden henkilöstölle** niin valtiolla kuin työllisyyden kuntakokeiluissa **työelämälähtöisiä ohjauskoulutuksia**, joiden laajuus vaihtelee muutamista tunneista pitempikkestöisiin koulutuskokonaisuuksiin. TE-palvelujen siirtyessä kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta, KEHA-keskus tulee tarjoamaan työvoimapalveluihin liittyvää koulutusta uusille työvoimaviranomaisille, kotoutumisen edistämisen toimijoille ja työllisyyden edistämisen moniammatillisille verkostoille.

Ohjausalan koulutusrakenteen visualisointi

Ohjausalan koulutusrakenteesta, tutkintoon ja kelpoisuuteen tähtäävistä koulutuksista, täydennyskoulutuksesta sekä yleisimmistä työllistymisvaihtoehdoista koulutuksen jälkeen on esitetty visualisointi kuviossa 5.

Kuvio 5. Yhteenvedo ohjausalan tutkintoon ja kelpoisuuteen tähtäävistä koulutuksista, täydennyskoulutuksesta sekä yleisimmistä koulutuksen jälkeisistä työllistymismahdollisuuksista

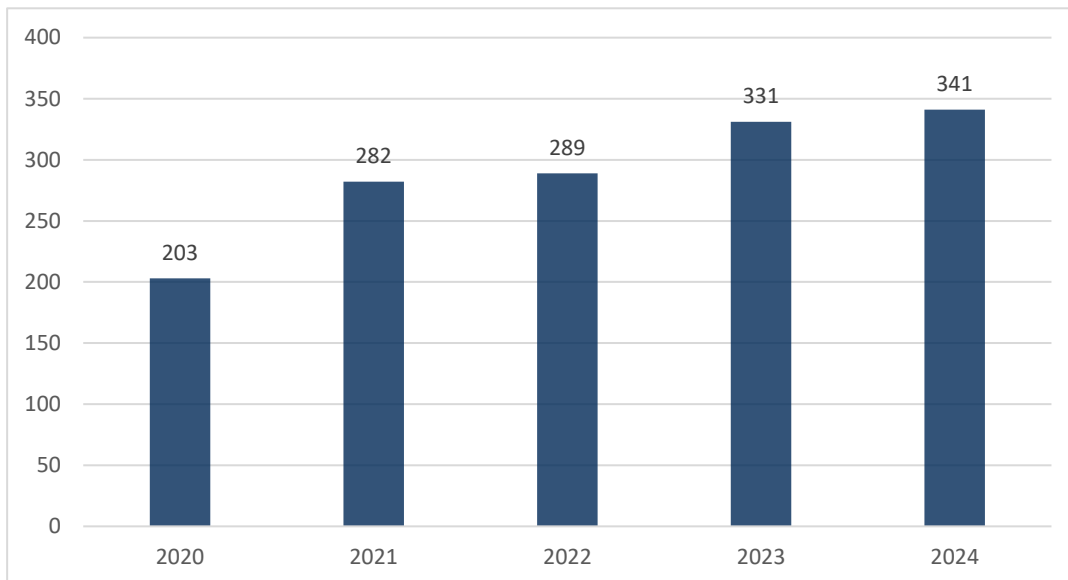
2 KOULUTUTUSMÄÄRÄT JA KOULUTUKSIIN HAKEUTUMINEN

Tässä luvussa kuvataan ohjausalan koulutusväyliä ja koulutusmääriä sekä koulutuksiin hakeutumismääriä. Lisäksi kuvataan koulutus- ja työhistoriaan liittyviä pääsyvaatimuksia, opiskelumuotoja sekä koulutusten mahdollista maksullisuutta. Tarkastelu keskittyy erityisesti niihin tutkintoon ja kelpoisuuteen tähtääviin koulutuksiin, jotka suoraan valmistavat ohjausalan tehtäviin ja joista on saatavilla kohdennettua tilastotietoa, kuten tietoja aloituspaikoista, hakijamääristä, valmistuneista sekä heidän työllistymisestään. Lisäksi tarkastellaan toimeksiannon mukaisesti hakijamääriä ohjausosaamista vahvistaviin perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin sekä sosionomien ja yhteisöpedagogien koulutuksiin.

Ohjausalan koulutusmäärät ja koulutuksiin hakeutuminen yliopistoissa ja ammatillisissa opettajakorkeakouluissa

Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajien koulutuksen aloituspaikkojen määrä on kasvanut 2000-luvulla tuntuvasti niin oppilaitosten omien kuin erillisen määräaikaisen resursoinnin turvin. Kuviossa 6 on esitetty kaikki asetuksella (986/1998) määritellyn opinto-ohjaajan kelpoisuuden tuottavien koulutusten aloituspaikkojen yhteenlasketut määrät

vuosittain. Vuosina 2020–2024 aloituspaikkoja oli yhteensä 1446 kappaletta². Tarkastelujakson aikana vuosittaisten aloituspaikkojen määrä kasvoi 138 paikalla, vuodesta 2020 vuoteen 2024.

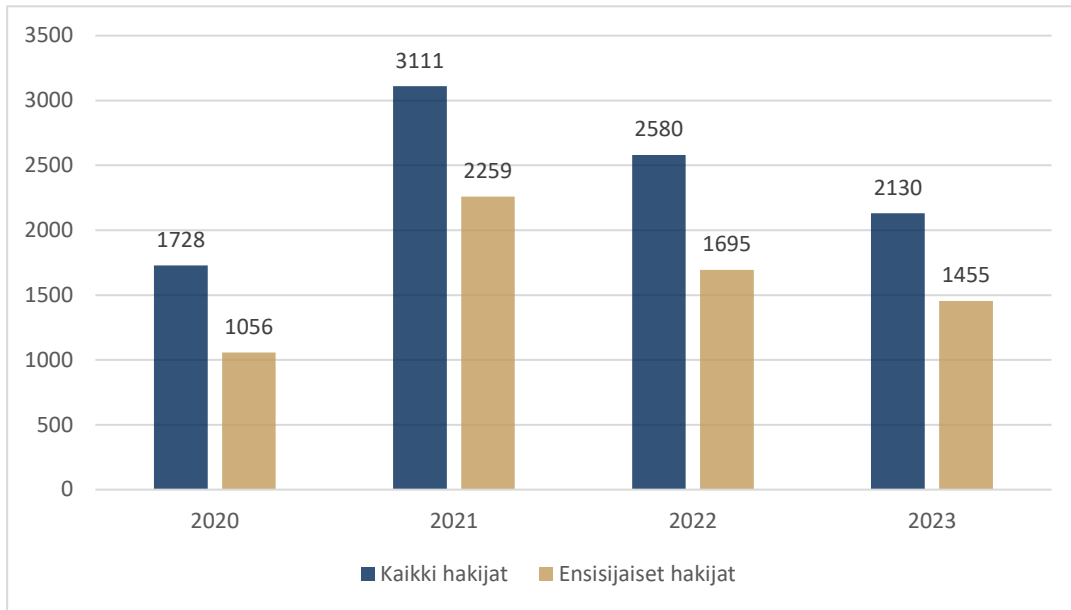
Kuvio 6. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajien kelpoisuuden tuottavien koulutusten aloituspaikkojen lukumäärät vuosina 2020–2024

Ohjausalan koulutukseen hakeutumismäärät

Kuviossa 7 esitetään yhteenveto yhteenlasketuista hakijamääristä yliopistojen ohjausalan kandidaatti- ja maisteriohjelmiin, opinto-ohjaajan erillisiin opintoihin sekä ammatillisten opettajakorkeakoulujen ammatillisiin opinto-ohjaajakoulutuksiin vuosina 2020–2023.³ Koulutukseen haki keskimäärin yhteensä 2 387 hakijaa, joista 980 oli ensisijaisia hakijoita.

² Luvut pohjautuvat Opetushallituksen tietopalvelun Vipusen tietoihin (Vipunen, n.d.-g, n.d.-b), joita täydennettiin koulutusyksiköille suunnatulla tiedonkeruulla.

³ Luvut pohjautuvat Opetushallituksen tietopalvelun Vipusen tietoihin (Vipunen, n.d.-g, n.d.-b). Yliopistojen sivuaineopintoihin ja erikoistumiskoulutuksiin hakeutuneiden lukumääriä ei ole laskettu mukaan, koska Vipunen-tietojärjestelmästä ei näiden hakijoiden määrästä ollut tietoja saatavilla.

Kuvio 7. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan kandidaatti- ja maisteriohjelmien, opinto-ohjaajan erillisten opintojen sekä ammatillisten opinto-ohjaajakoulutusten kaikkien ja ensisijaisten hakijoiden lukumäärät vuosina 2020–2023

Koulutus- ja työhistoriaan liittyvät pääsyvaatimukset

Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten, koulutus- ja työhistoriaan liittyvät pääsyvaatimukset⁴ on koottu taulukkoon 1. Koulutukset kuuluvat SORA-lainsäädännön piiriin eli määrätyt terveysvaatimukset ovat lain mukaan voimassa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015).

Yliopistojen *ohjausalan maisteriohjelmissa* vaaditaan alemman korkeakoulututkinnon lisäksi kasvatustieteiden perus- ja aineopintokokonaisuus tai opettajan pedagogiset opinnot, arvosanalla vähintään hyvä (3). Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan *kandidaatti- ja maisteriohjelman* riittää yleinen yliopistokelpoisuus tai opiskelijavalinnan avoimen väylän valintaperusteissa edellytettävät hakijan aiemmin suorittamat yliopistolliset kasvatustieteellisen alan perusopintokokonaisuudet.

⁴ Tiedot pääsyvaatimuksista on koottu Opintopolusta, koulutuksen järjestäjien verkkosivuilta ja tietopyynnöillä koulutuksen järjestäjiltä.

Erillisiin opinto-ohjaajan opintoihin niin Jyväskylän kuin Itä-Suomen yliopistoissa edellytetään yliopistossa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto ja opettajan pedagogiset opinnot. Jyväskylässä hyväksytään myös ammattikorkeakouluista suoritettut opettajan pedagogiset opinnot, kun taas Itä-Suomen yliopisto vaatii näiden olevan suoritettuja yliopistossa. Jyväskylän yliopistossa opinto- ja uraohjauksen työkokemus huomioidaan opiskelijavalinnan pisteytyksessä. Pedagogisten opintojen edellyttäminen perustuu näiden yliopistojen omiin sisäisiin ratkaisuihin, sillä asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuuksista (968/1998) ei edellytä pedagogisia opintoja opinto-ohjaajan tehtäviin henkilöltä, jolla on yliopistossa suoritettu ylempi korkeakoulututkinto ja erilliset opinto-ohjaajan opinnot. Åbo Akademin erillisiin opintoihin pääsyvaatimuksena on säädösten mukaisesti ollut ainoastaan ylempi korkeakoulututkinto.

Ohjauksen sivuaineopintojen (60 op) pääsyvaatimukset vaihtelevat yliopistokohtaisesti. Itä-Suomen yliopistossa vaaditaan opinto-oikeus opettajan pedagogisiin opintoihin tai jo aiemmin yliopistossa suoritettut opettajan pedagogiset opinnot. Åbo Akademin pääsyvaatimuksena on opinto-oikeus Kasvatustieteiden ja hyvinvointialojen tiedekuntaan sekä vähintään 20 opintopistettä suoritettuja opintoja. Jyväskylän yliopistossa vaaditaan oikeus maisterin tutkinnon sekä aineenopettajan pedagogisten opintojen suorittamiseen. Lisäksi opiskelijalla tulee olla suoritettuna kasvatustieteen perusopinnot sekä oman tutkinto-ohjelman perusopinnot tai niitä vastaavat opinnot.

Ammatillisten opinto-ohjaajankoulutusten pääsyvaatimuksena on ammatillisen koulutuksen ammatillisten tai yhteisten tutkinnon osien opettajan kelpoisuus. Lisäksi ammatillisten tutkinnon osien opettajalta edellytetään vähintään kolmen vuoden työkokemusta ammattialasta.

Taulukko 1. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten, sekä psykologikoulutuksen koulutus- ja työhistoriaan liittyvät pääsyyvaatimukset

	Oppilaitos	Koulutus	Pääsyyvaatimukset	Työkokemus
Yliopisto	UEF	Opinto-ohjaaja ja uraohjaaja (maisteri)	Alempi korkeakoulututkinto ja kasvatustieteellinen perus- ja aineopintokokonaisuus (arvosana vähintään hyvä,3) tai yliopistolliset opettajan pedagogiset opinnot.	
	UEF	Opinto-ohjaaja ja uraohjaaja (kandi + maisteri)	Yleinen yliopistokelpoisuus tai avoimen yliopiston opinnot.	
	UEF	Erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot (EOPO)	Ylempi korkeakoulututkinto ja yliopistolliset opettajan pedagogiset opinnot.	
	UEF	Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopinnot	Opinto-oikeus perustutkinnon suorittamiseen sekä opinto-oikeus opettajan pedagogisiin opintoihin Itä-Suomen yliopistossa tai aiemmin yliopistossa suoritettavat pedagogiset opinnot.	
	JYU	Ohjausala (opinto-ohjaaja) (maisteri)	Alempi korkeakoulututkinto ja kasvatustieteellinen perus- ja aineopintokokonaisuus (arvosana vähintään hyvä,3) tai yliopistolliset opettajan pedagogiset opinnot	
	JYU	Opinto-ohjaajan erilliset opinnot	Ylempi korkeakoulututkinto ja opettajan pedagogiset opinnot.	työkokemus huomioidaan pisteytyksessä
	JYU	Opinto-ohjaajan opinnot aineenopettajakoulutuksen opiskelijoille	Opinto-oikeus maisterin tutkinnon suorittamiseen sekä aineenopettajan pedagogisiin opintoihin JYU:ssa. Lisäksi kasvatustieteen perusopinnot sekä oman tutkinto-ohjelman perusopinnot tai niitä vastaavat opinnot.	
	Åbo	Yrkesfärdigheter för uppgifter inom elevhandledning och studiehandledning	Opinto-oikeus Kasvatustieteiden ja hyvinvointialojen tiedekuntaan ja vähintään 20 op opintoja	
	Åbo	Yrkesfärdigheter för uppgifter inom elevhandledning och studiehandledning (Fristående studier för externa, 2021–2023)	Ylempi korkeakoulututkinto	

(Jatkuu)

Taulukko 1. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten, sekä psykologi-koulutuksen koulutus- ja työhistoriaan liittyvät pääsyvaatimukset (Jatkuu)

	Oppilaitos	Koulutus	Pääsyvaatimukset	Työkokemus
AOKK	JAMK, Haaga-Helia, HAMK, TAMK, Oamk	Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus	Ammatillisen koulutuksen ammatillisten tai yhteisten tutkinnon osien opettajan kelpoisuus	Ammatillisten tutkinnon osien opettajalta vaaditaan vähintään kolme vuotta ammatillista työkokemusta.
Yliopisto	HY, JYU, TU, OY, TAU, UEF, ÅA,	Psykologian tutkinto-ohjelma, psykologian kandidaatti ja maisteri (3 v + 2,5 v)	Yleinen korkeakoulukelpoisuus ja riittävä suomen kielen taito hakuvaiheessa	
Erikoistumiskoulutukset	UEF	Uraohjauksen erikoistumiskoulutus	Korkeakoulututkinto soveltuvalta koulutusosalta	ohjausalan työkokemusta
	JAMK, JYU, Haaga-Helia, HAMK, TAMK, Oamk	Uraohjauksen erikoistumiskoulutus	Korkeakoulututkinto tai korkeakoulun muutoin toteamat opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet	ohjausalan työkokemusta
	TAU	Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus	Laillistettu psykologi	
	TAU	Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus	Korkeakoulututkinto esim. taloustieteistä, hallintotieteistä, sosiaali-psykologiasta tai kasvatustieteistä	

Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen ja Åbo Akedemin *psykologian tutkinto-ohjelman sekä psykologian kandidaatti- ja maisterikoulutuksen (3 v + 2,5 v)* hakijoilta edellytetään korkeakoulukelpoisuus sekä jo hakuvaiheessa osoitettu riittävä suomen kielen taito.

Uraohjauksen erikoistumiskoulutusten molempien toteuttajaorganisaatioiden muodostamien ryhmittymien keväällä 2023 alkaneisiin koulutuksiin edellytettiin ylempää tai alemmaa korkeakoulututkintoa sekä ohjausalan työkokemusta. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen ja Jyväskylän yliopiston järjestämään koulutukseen voitiin valita myös hakija, jolla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. (JAMK, n.d.). Itä-Suomen yliopiston pääsyyvaatimuksissa (n.d.-e) mainittiin, että korkeakoulututkinnon tuli olla soveltuvalta koulutusosalta.

Tampereen yliopiston ja Psykonet yliopistoverkoston 70 opintopisteen laajuinen **työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus** on suunnattu laillistetuille psykologeille. Laajuudeltaan 30 opintopisteen **työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus** on suunnattu henkilöille, joilla on ylempi korkeakoulututkinto esimerkiksi taloustieteistä, hallintotieteistä, sosiaalipsykologiasta tai kasvatustieteistä ja jotka voivat hyödyntää koulutuksen tarjoamaa osaamista omassa työssään.

Suoritetut tutkinnot, kelpoisuuden antavat koulutukset ja opinnot

Vuosina 2020–2022 yhteensä 670 henkilöä suoritti asetuksessa 986/1998 määritellyn opinto-ohjaajan kelpoisuuden mukaisen koulutuksen (taulukko 2). Näihin lukuihin sisältyvät ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sekä yliopistojen maisteritutkinnon, erillisten opinto-ohjaajan opintojen ja sivuaineopintojen suorittaneiden määrät.⁵ Vuonna 2023 opiskelevien ja tulevien valmistuvien määrä oli 612⁶, mukaan lukien Itä-Suomen yliopistossa kandidaatin tutkintoa opiskelevat.

⁵ Luvut pohjautuvat Opetushallituksen tietopalvelun Vipusen tietoihin (Vipunen, n.d.-c, n.d.-f) sekä erillisten opinto-ohjaajan opintojen ja sivuaineopintojen osalta koulutuksen järjestäjiltä saatuihin tietoihin.

⁶ Luku perustuu koulutusyksiköille lähettyyn tietopyyntöön saatuihin vastauksiin.

Taulukko 2. Vuosina 2020–2022 suoritettut opinto-ohjaajan kelpoisuuden antavat koulutukset ja opinnot

Vuosi	Ammatillisissa opettajakorkeakouluissa suoritettut ohjaajakoulutukset (60 op)	Yliopistoissa suoritettut opinto-ohjaajan erilliset opinnot ja sivuaineopinnot (60 op)	Ohjausalan maisterin tutkinnot	Yht.
2020	123	43	51	217
2021	135	36	48	219
2022	147	57	30	234
Yhteensä vuosina 2020–2022 valmistuneet	405	136	129	670

Vuosina 2020–22 psykologian ylemmän korkeakoulututkinnon suoritti yhteensä 978 henkilöä (taulukko 3)⁷. Psykologit työllistyvät monenlaisiin tehtäviin, ja vain pieni osa valmistuneista sijoittuu TE-palvelujen ammatinvalinnan ja uraohjauksen tehtäviin tai yliopistojen opintopsykologien tehtäviin. Vuonna 2023 TE-palveluissa sekä työllisyyden kuntakokeiluissa työskenteli keskimäärin 175 psykologia⁸. Kattavia tietoja siitä, kuinka moni tutkinnon suorittanut psykologi sijoittuu näihin tehtäviin ei ole saatavilla.

Taulukko 3. Vuosien 2020–2022 välisenä aikana suoritettut psykologian ylemmät korkeakoulututkinnot

Vuosi	Psykologian ylemmät korkeakoulututkinnot
2020	372
2021	291
2022	315
Yhteensä vuosina 2020–2022 valmistuneet	978

⁷ Luvut pohjautuvat Opetushallituksen tietopalvelun Vipusen tietoihin (Vipunen, n.d.-f)

⁸ Luku perustuu KEHA-keskuksesta saatuun tietoon.

Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen suorittaneet

Vuosina 2020–2023 uraohjauksen 30 opintopisteen erikoistumiskoulutusta tarjosi kaksi konsortiota. Ensimmäisen konsortion muodostivat Jyväskylän yliopisto yhdessä ammatillisten opettajakorkeakoulujen kanssa. Toinen konsortio muodostui Itä-Suomen, Turun ja Tampereen yliopistoista lukuvuonna 2019–2020 ja Itä-Suomen ja Turun yliopistoista lukuvuosina 2020–2023. Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen suoritti vuosina 2020–2023 yhteensä 268 opiskelijaa: 178 Jyväskylän yliopiston ja ammatillisten korkeakoulujen koulutuksesta sekä yhteensä 90 Itä-Suomen, Turun ja Tampereen sekä Itä-Suomen ja Turun yliopistojen koulutuksista (taulukko 4).

Taulukko 4. Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen suorittaneet vuosina 2020–2023

Vuosi	AOKK:t ja JYU	UEF, UTU, (*TAU)	Yhteensä
2020		*37	37
2021	65	18	73
2022	39	18	57
2023	74	17	91
Yhteensä	178	90	268

Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutuksen tai erikoispsykologikoulutuksen suorittaneet

Vuonna 2021 kahdeksan opiskelijaa valmistui kaksivuotisesta työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutuksesta. Kolme vuotta kestävästä työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutuksen suoritti 19 opiskelijaa vuonna 2022 ja kaksi opiskelijaa vuonna 2023.⁹

Koulutusten maksullisuus

Tässä osiossa tarkastellaan yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjauksen koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten,

⁹ Luvut perustuvat koulutuksen järjestäjältä saatuihin tietoihin.

maksullisuutta.¹⁰ Yliopistoissa tarjottavat ohjausalan kandidaatti- ja maisteritason tutkinnot, sivuaineopinnot sekä opinto-ohjaajan erilliset opinnot ovat maksuttomia. Myös ammatillisissa opettajakorkeakouluissa järjestettävä ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus on maksutonta.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät erikoistumiskoulutukset ovat maksullisia (taulukko 5). Korkeakoulut voivat tarjota erikoistumiskoulutusta joko maksutta tai 120 euron maksulla opintopistettä kohden (Asetus ammattikorkeakoulujen toiminnasta perittävästä maksusta 1440/2014; Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.-b). Uraohjauksen erikoistumiskoulutus (30 op) on maksullinen molemmissa sitä tarjoavissa konsortioissa. Keväällä 2023 alkaneen, Jyväskylän, Haaga-Helian, Hämeenlinnan, Tampereen ja Oulun ammatillisten opettajakorkeakoulujen ja Jyväskylän yliopiston yhdessä järjestämän koulutuksen hinta oli 1 950 euroa. Lisäksi tämä konsortio tarjosi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa, erityisesti perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja varhaiskasvatuksen opetus- ja ohjaushenkilöstölle suunnattua koulutusta, jonka osallistumismaksu oli 500 euroa. Itä-Suomen yliopiston samaan aikaan alkaneen uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen hinta oli 2 100 euroa.

Vuonna 2022 alkaneen Tampereen yliopiston työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutuksen hinta oli 8 400 euroa. Samana vuonna alkanut työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus maksoi 3 600 euroa.

¹⁰ Tiedot on kerätty pääasiassa Opintopolku-palvelusta. Osa tiedoista on hankittu koulutuksen järjestäjien verkkosivuilta tai tietopyyntöjen kautta. Tiedot maksullisuudesta ovat pääosin syksyltä 2023.

Taulukko 5. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ohjausalan erikoistumiskoulutusten maksullisuus vuonna 2022 ja 2023 alkaneissa koulutuksissa

Oppilaitos	Koulutus	Euroa/ opintopiste	Opiskelija- maksun hintaa
UEF	Uraohjauksen erikoistumiskoulutus (kevällä 2023 alkanut koulutus)	70 €	2 100 €
JAMK, JYU, Haaga-Helia, HAMK, TAMK ja Oamk	Uraohjauksen erikoistumiskoulutus (kevällä 2023 alkanut koulutus)	65 € (17 €*)	1 950 € (500 €*)
TAU	Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus (2022 alkanut koulutus)	120 €	8 400 €
TAU	Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus (2022 alkanut koulutus)	120 €	3 600 €

*OKM:n rahoittama koulutus, joka on suunnattu erityisesti perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja varhaiskasvatuksen opetus- ja ohjaushenkilöstölle

Opiskelumuodot

Seuraavassa tarkastellaan yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusten opiskelumuotoja¹¹ seuraavia neljää opiskelumuodon määritelmää (OKM, 2021; Sanastokeskus 2023) käyttäen: lähiopetus, etäopetus, monimuoto-opetus ja verkko-opetus.

- **Lähiopetus** tarkoittaa perinteistä opetustapaa, jossa opettaja ja oppijat ovat fyysisesti samassa tilassa.
- **Monimuoto-opetus** yhdistää lähiopetuksen, verkon välityksellä tapahtuvan etäopetuksen sekä ohjatun opiskelun ja opiskelijoiden itsenäisen työskentelyn.
- **Etäopetus** tarkoittaa tieto- ja viestintätekniiikan välityksellä tapahtuvaa opetusta, se mahdollistaa opettajan ja opiskelijoiden välisen reaaliaikaisen vuorovaikutuksen tieto- ja viestintätekniiikan avulla, vaikka opettaja ja opiskelijat ovat fyysisesti eri tiloissa.
- **Verkko-opetus** viittaa opetukseen, joka tapahtuu internetin kautta tai sen avulla ja voi sisältää itsenäistä verkossa tapahtuvaa opiskelua

¹¹ Tiedot on koottu Opintopolusta ja koulutuksen järjestäjien verkkosivuilta

ilman reaaliaikaista vuorovaikutusta opettajan tai muiden opiskelijoiden kanssa.

Tarkastelussa ilmeni, että ohjausalan koulutuksia toteutetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa useimmiten monimuoto-opetuksena, mutta myös täysin verkko-opintoina. Kandidaatin ja maisterin tutkinnot painottuivat lähiopetukseen. Ohjausalan koulutusten pääasialliset opiskelumuodot on koottu yhteenvetona taulukkoon 6.

Taulukko 6. Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjausalan koulutusohjelmien, mukaan lukien erikoistumiskoulutusten, pääasialliset opiskelumuodot

Koulutusohjelma	lähiopetus	monimuoto-opetus	etä- tai verkko-opetus
UEF maisteri	X	X	
JYU maisteri		X	
UEF kandi+maisteri	X		
UEF erilliset		X	
JYU erilliset		X	
ÅA erilliset (2021-2023)		X	X
UEF sivuaine	X		
ÅA sivuaine		X	
JYU sivuaine		X	
Haaga-Helia		X	
HAMK		X	X
OAMK		X	
JAMK		X	
TAMK		X	
AOKK + JYU Uraohjauksen erikoistumiskoulutus	X	X	X
UEF Uraohjauksen erikoistumiskoulutus			X
TAU Työ- ja organisaatio- psykologia 30 op		X	
TAU Työ- ja organisaatio- psykologia 70 op		X	

Ohjausalan maisteriohjelmat toteutettiin pääosin monimuoto-opintoina, joissa yhdistyvät etä- ja lähijaksot. Itä-Suomen yliopistossa ohjausalan opinnot sisälsivät päiväopiskelua Joensuun kampuksella sekä monimuoto-opiskelua. Jyväskylän yliopistossa ohjelma koostui sekä lähi- että etäopiskelujaksoista. Itä-Suomen yliopiston kandidaatti- ja maisteriohjelma, joka kestää yhteensä viisi vuotta (3 vuotta kandidaatti- ja 2 vuotta maisteritasolla), suoritettiin kokonaan lähiopetuksena.

Sivuaineopintojen opiskelumuodot vaihtelivat eri yliopistoissa. Itä-Suomen yliopistossa Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopinnot järjestettiin pääosin lähiopintoina. Åbo Akademiassa sivuaineopinnot tarjottiin pääosin lähiopetuksena, mutta niihin oli mahdollisuus osallistua myös verkon kautta. Osa opinnoista järjestettiin kokonaan etätoteutuksena. Tämä tarkoitti, että Åbo Akademiassa oli mahdollisuus suorittaa kaikki opinnot verkossa. Jyväskylän yliopistossa Opinto-ohjaajan opinnot aineenopettajakoulutuksen opiskelijoille toteutettiin yhdessä opinto-ohjaajan erillisten opintojen koulutuskokonaisuuden kanssa monimuoto-opetuksena.

Erilliset opinto-ohjaajan opinnot tarjottiin monimuoto-opintoina sekä Itä-Suomen yliopistossa että Jyväskylän yliopistossa. Itä-Suomen yliopistossa opintokokonaisuus koostui sekä lähijaksoista että etäjaksoista. Jyväskylän yliopistossa opetus jaettiin tasaisesti lähitapaamisisten ja verkkotapaamisten kesken. Åbo Akademi tarjosi 2021–2023 erillisiä opintoja, joissa lähiopetuksen lisäksi opetukseen oli mahdollista osallistua etänä, samalla tavoin kuin sivuaineopinnoissa.

Ammatillisessa opinto-ohjaajakoulutuksessa, kaikki ammatilliset opettajakorkeakoulut tarjosivat monimuoto-opintoja, jotka sisälsivät lähiopetuspäiviä, verkko-opiskelupäiviä sekä itsenäistä verkko-opiskelua ja ryhmässä suoritettavia tehtäviä. HAMK oli ainoa ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen järjestäjä, joka tarjosi mahdollisuuden suorittaa opinnot kokonaan verkossa hyödyntäen hybridimallia lähiopiskelupäivinä.

Keväällä 2023 alkanut uraohjauksen erikoistumiskoulutus toteutettiin Itä-Suomen yliopistossa verkko- ja etäopetuksena. Tämä koulutus piti sisällään verkko-opetusta, verkossa tapahtuvasta ryhmätyöskentelyä sekä itsenäistä työskentelyä. Aloitus- ja päättöseminaarit pidettiin hybridinä. (UEF, n.d.-e). Ammatillisten opettajakorkeakoulujen ja Jyväskylän yliopiston koulutus järjestettiin kolmessa eri ryhmässä, joissa toteutustavat hieman vaihtelivat.

Ensimmäisessä ryhmässä koulutus toteutettiin monimuotona, toisessa pääosin lähiopetuksena ja kolmannessa kokonaan verkossa (JAMK, n.d.).

Vuonna 2022 alkaneet Tampereen yliopiston työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutuksen ja erikoistumiskoulutuksen toteutukset järjestettiin monimuoto-opintoina.

Koulutusmäärät ja koulutuksiin hakeutuminen ammattikorkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa

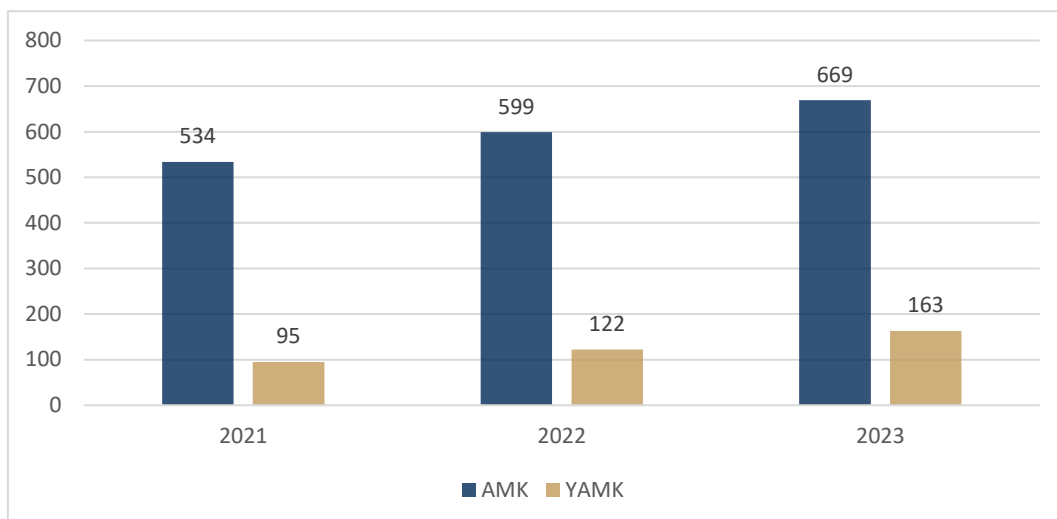
Tässä luvussa kuvataan toimeksiannon mukaisesti hakijamääriä ohjausosamista vahvistaviin perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin sekä sosionomien ja yhteisöpedagogien koulutuksiin. Lisäksi tarkastellaan erikseen näiden koulutusten aloituspaikkojen määrää.¹² Vipusessa ei ollut saatavilla ohjauksellisiin tehtäviin liittyviä osaamisalakohtaisia tietoja, joten luvut sisältävät kaikkien tutkintojen osaamisalojen hakijatiedot. On tärkeää huomioida, että vain osa yhteisöpedagogeista ja sosionomeista sijoittuu ohjauksellisiin tehtäviin. Seuraavissa luvuissa olevat opiskelijamäärät eivät näin ollen suoraan kuvaa ohjauksellisiin tehtäviin soveltuvien tutkintojen eikä näihin tehtäviin sijoittuvien työntekijöiden kokonaismäärää. Esitetyt luvut kuvaavat kuitenkin ohjausalan koulutuksen ja ohjaustehtävissä toimivien osaamisprofiilien hajautta.

Koulutuksiin hakeutumismäärät ammattikorkeakouluissa

Keväällä 2024 yhteisöpedagogin opintoja oli tarjolla kolmessa ja sosionomin opintoja 22 ammattikorkeakoulussa. Kuviossa 8 esitetään **yhteisöpedagogin** koulutusten aloituspaikkojen yhteenlasketut määrät vuosittain. Vuosina 2021–2023 aloituspaikkoja oli yhteensä 1802. Tänä tarkastelujaksona vuosittaisten aloituspaikkojen määrä kasvoi 135 paikalla, vuodesta 2021 vuoteen 2023. Kevään yhteishaussa on yleensä tarjolla päiväopetuksena toteutettavaa koulutusta, kun taas syksyn haussa opintoja on tarjolla myös verkko- ja monimuotototeutuksina. **Yhteisöpedagogin ylemmän AMK-koulutuksen**

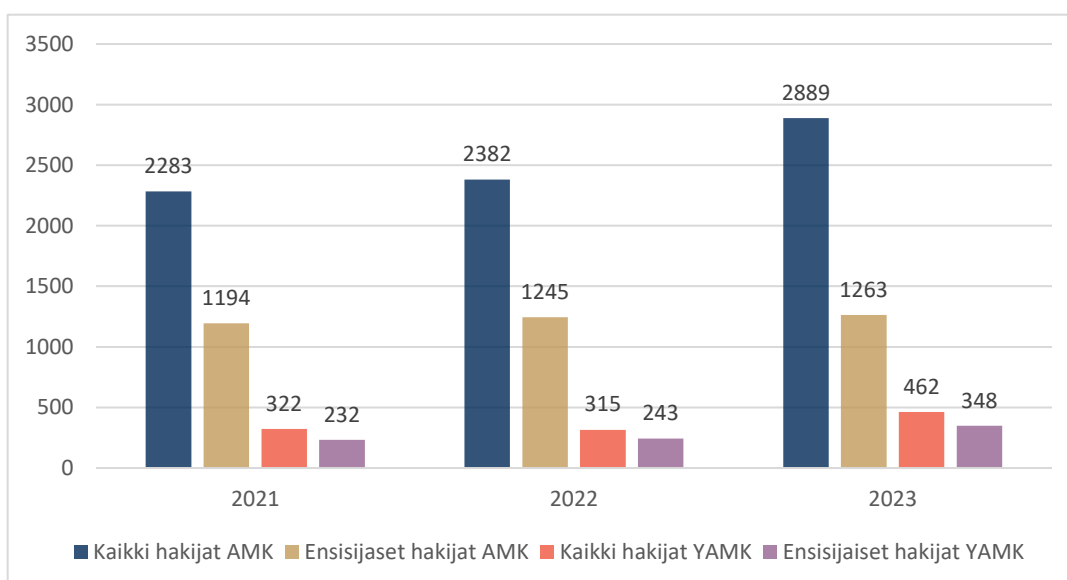
¹² Koulutusten aloituspaikat ja hakijamäärät on haettu Opetushallituksen tietopalvelu Vipusesta (Vipunen n.d.-a, n.d.-b, n.d.-c, n.d.-e).

aloituspaikkoja oli tarkastelujakson aikana 380. Vuosittaisten aloituspaikkojen määrä kasvoi 68 paikalla, vuodesta 2021 vuoteen 2023.

Kuvio 8. Ammattikorkeakoulujen yhteisöpedagogin (AMK ja YAMK) koulutusten aloituspaikkojen lukumäärät vuosina 2021–2023

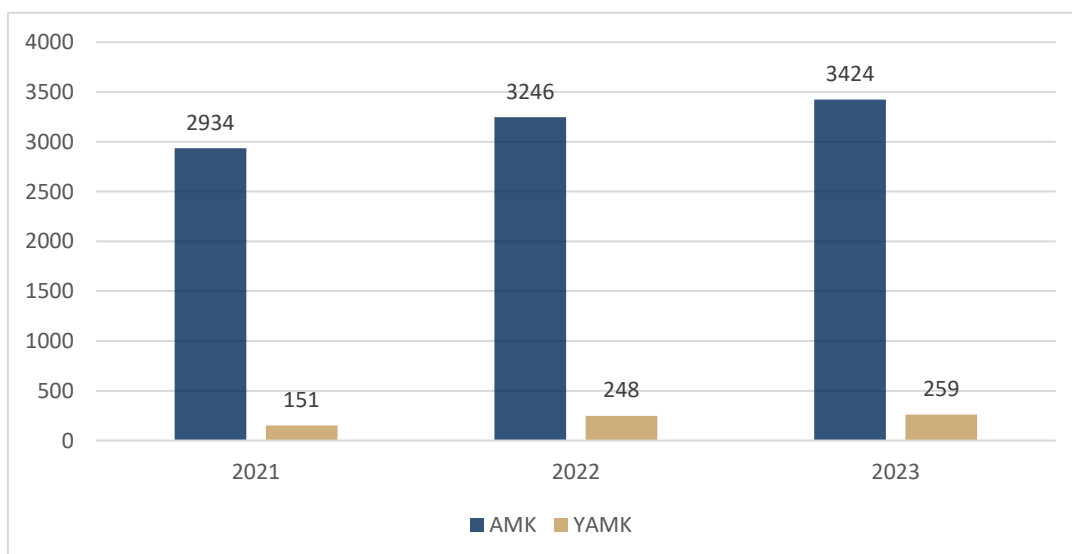
Vuosina 2020–2023 yhteisöpedagogin (AMK ja YAMK) koulutuksiin oli yhteenlaskettuna keskimäärin 2518 hakijaa, joista 1 234 oli ensisijaisia hakijoita (kuvio 9). Ylemmän AMK-koulutuksen hakijoita oli keskimäärin 366, joista 274 oli ensisijaisia hakijoita.

Kuvio 9. Ammattikorkeakoulujen yhteisöpedagogin (AMK ja YAMK) koulutusten kaikkien ja ensisijaisten hakijoiden lukumäärät vuosina 2021–2023

Sosionomikoulutusta tarjotaan 22 ammattikorkeakoulussa. Sosionomin (AMK) koulutusohjelmat jakaantuvat erilaisiin suuntautumisvaihtoehtoihin, joita ovat lapsi-, nuoriso- ja perhetyö, erityisryhmien ohjaus, diakoninen sosiaalityö ja sosiaalipalveluiden ohjaus sekä sosiaalipedagogiikka. Laurea-ammattikorkeakouluun on mahdollista hakea opiskelemaan rikosseuraamusalan sosionomikoulutukseen, jossa opiskelijat hankkivat osaamista toimiakseen rikosseuraamusalan esimies-, asiantuntija- ja ohjaustehtävissä. Tämän koulutuksen suorittaneiden sosionomien työn tavoitteena on muun muassa ehkäistä rikollisuutta ylläpitävää syrjäytymiskehitystä sekä edistää vankien osallisuutta, hyvinvointia ja yhteiskuntaan kiinnittymistä.

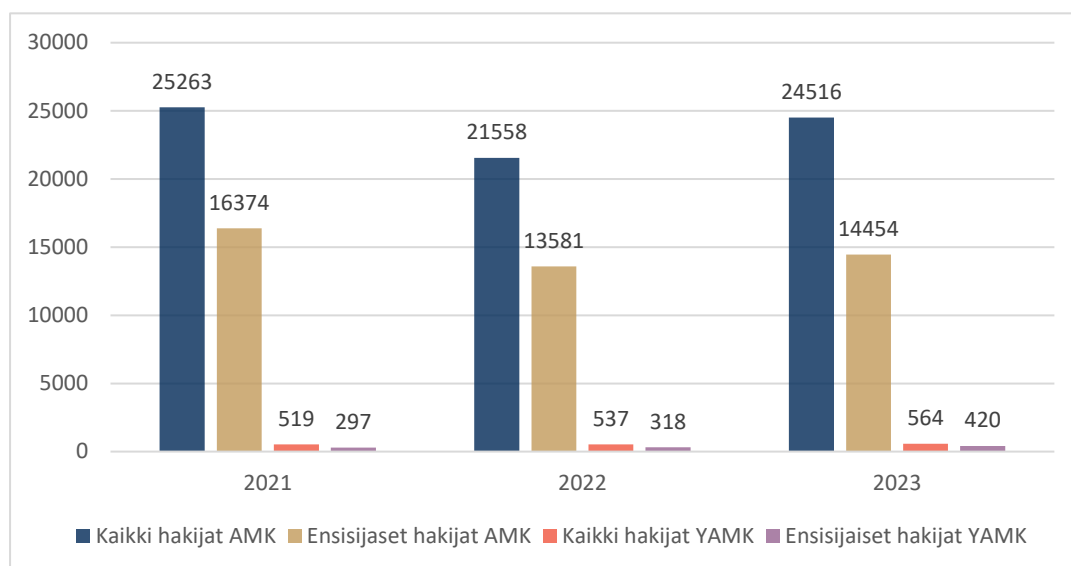
Sosionomikoulutusta järjestetään päivä-, monimuoto- ja verkkototeutuksina. Kuviossa 10 esitetään koulutusten aloituspaikkojen yhteenlasketut määrät vuosittain. Vuosina 2021–2023 aloituspaikkoja oli yhteensä 9604. Tämä tarkastelujaksona vuosittaisten aloituspaikkojen määrä kasvoi 490 paikalla, vuodesta 2021 vuoteen 2023. Sosionomin ylempään AMK-koulutukseen aloituspaikkoja oli tarkastelujakson aikana 658. Vuosittaisten aloituspaikkojen määrä kasvoi 108 paikalla, vuodesta 2021 vuoteen 2023

Kuvio 10. Ammattikorkeakoulujen sosionomin (AMK ja YAMK) koulutusten aloituspaikkojen lukumäärät vuosina 2021–2023

Vuosina 2020–2023 sosionomin (AMK ja YAMK) koulutukseen oli yhteenlaskettuna 23 779 hakijaa, joista 14 803 oli ensisijaisia hakijoita (kuviot 10 ja 11).

Ylemmän AMK-koulutuksen hakijoita oli keskimäärin 540, joista 345 oli ensisijaisia hakijoita.

Kuvio 11. Ammattikorkeakoulujen sosionomin (AMK ja YAMK) hakijamäärät vuosina 2021–2023

Tutkinnon suorittaneet ammattikorkeakouluissa

Vuosina 2021–2023 sosionomin koulutuksen suoritti yhteensä 7218 opiskelijaa ja sosionomin ylemmän AMK-koulutuksen 1278. Yhteisöpedagogin koulutuksen suoritti yhteensä 876 opiskelijaa ja yhteisöpedagogin ylemmän AMK-koulutuksen 243 opiskelijaa (taulukko 7).

Taulukko 7. Ammattikorkeakoulujen yhteisöpedagogin ja sosionomin tutkinnon suorittaneiden lukumäärät vuosina 2021–2023

Vuosi	Sosionomi AKM	Sosionomi (YAMK)	Yhteisöpedagogi AMK	Yhteisöpedagogi YAMK	Yht.
2021	2367	402	297	57	3123
2022	2295	420	264	81	3060
2023	2556	456	315	105	3432
Yht.	7218	1278	876	243	9615

Koulutukseen hakeutumismäärät ammatillisessa koulutuksessa

Taulukossa 8 on esitetty ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen hakijat vuosina 2021–2023 sekä aloituspaikat

vuosilta 2021–2024. Vipusessa ei ollut saatavilla osaamisalakohtaisia tietoja, joten luvut sisältävät kaikkien tutkintojen osaamisalojen hakijatiedot. **Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoon** kuuluvat varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan, kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen sekä nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalat. **Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoon** sisältyy kasvatuksen, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen, perhepäivähoidon sekä romanityön osaamisalat. **Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnoissa** ei ole osaamisaloja. **Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkintoon** sisältyy työvalmennuksen, näkövammaistaitojen ohjauksen sekä vammaisalan ja erityisen tuen osaamisalat.¹³

Tarkasteluvälin jokaisena vuonna Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto oli selkeästi suosituin hakukohde. Ensisijaisten hakijoiden määrä kasvoi 16 % vuodesta 2021 vuoteen 2022, mutta pysyi lähes muuttumattomana vuonna 2023. Sen sijaan Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon sekä kuntoutus-, tuki ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkinnon hakijamäärät laskivat vuosittain. Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon osalta hakijamääriä ei ollut saatavilla.

Taulukko 8. Kasvatus- ja ohjausalan perus-, ammatti ja erikoisammattitutkinnon sekä kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkinnon hakijat sekä aloituspaikat vuosina 2021–2023

	Kaikki hakijat			Ensisijaiset hakijat			Aloituspaikat			
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2024
Kasvatus- ja ohjausalan pt	2712	3144	3108	1248	1446	1455	1287	1136	1528	1526
Kasvatus- ja ohjausalan at	366	183	117	366	183	117	226	189	354	88
Kasvatus- ja ohjausalan eat							65		15	18
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen eat	57	27	18	57	27	18		45		
Yhteensä	3135	3354	3243	1671	1656	1590	1578	1370	1897	1632

Koulutus- ja työhistoriaan liittyvät pääsyvaatimukset

Taulukossa 9 on esitetty yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutus- ja työhistoriaan liittyvistä

¹³ Vipusesta ei ollut saatavilla vuoden 2020 tietoja.

pääsyyvaatimuksista. **Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoon** hakeminen edellytti perusopetuksen päättötodistusta tai vastaavaa aikaisempaa koulutusta. Kaikkiin tutkintoihin liittyi SORA-lainsäädännön mukaisia terveydentilavaatimuksia ja suomen kielen riittävä taito, jonka osoittaminen saattoi tapahtua kielikokeen tai haastattelun kautta. Yrkesakademin i Österbottenissa vaati muilta kuin ruotsia äidinkielenä puhuvilta kielikokeen.

Taulukko 9. Yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutus- ja työhistoriaan liittyvistä pääsyyvaatimuksista

	Pohjakoulutus	Työkokemus
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto	Perusopetuksen päättötodistus tai vastaavan aikaisemman koulutuksen suorittaminen	
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto	Ammatillinen perustutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto	Aiemmin hankittu alan osaaminen tai alalla parhaillaan työskentely
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto	Ammatillinen perustutkinto soveltuvalta alalta tai vastaava aikaisempi tutkinto	Aiemmin hankittu alan osaaminen tai alalla parhaillaan työskentely
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon	Ammatillinen perustutkinto soveltuvalta alalta tai vastaava aikaisempi tutkinto	Aiemmin hankittu alan osaaminen tai alalla parhaillaan työskentely

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto on suunniteltu henkilöille, jotka ovat jo hankkineet alan osaamista tai jotka työskentelevät parhaillaan alalla. Tutkintoon hakeutuvilta edellytetään ammatillinen perustutkinto tai muu vastaava tutkinto. Esimerkiksi Gradiassa koulutus oli suunnattu henkilöille, joilla oli jo jonkin verran kokemusta kasvatus- ja ohjaustyöstä tai aiempia opintoja alalta. Salpauksessa koulutus oli suunnattu henkilöille, joilla on esimerkiksi kasvatus- ja ohjausalan tai sosiaali- ja terveysalan tutkinto ja jotka toimivat ohjaajana tai omaavat ohjaajakokemusta. Vaikka aikaisempi työkokemus on monissa koulutuksissa suotavaa, se ei ole kaikissa tapauksissa ehdoton vaatimus.

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto oli suunnattu kasvatus- ja ohjausalalla jo työskenteleville. Pohjakoulutusvaatimuksena mainittiin useimmiten ammatillinen perustutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto. Esimerkiksi Forssan ammatti-instituutissa koulutus oli tarkoitettu kasvatus- ja ohjausalalla

työskenteleville henkilöille, jotka ovat kiinnostuneita kehittämään omaa työtään ja työyhteisöään. Keudassa odotettiin hakijoilta jo työhön sisältyvää projektimaista toimintaa, erilaisten ohjausmenetelmien kehittämistä, monialaisissa verkostoissa tehtävää työtä ja/tai työyhteisön kehittämistä. Keski-Pohjanmaan ammattiopistossa työkokemus ei ollut välttämätön, sillä vaihtoehtona alan työkokemukselle oli aikaisempi sosiaali- ja terveysalan tai kasvatus- ja ohjausalan koulutus.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon työvalmennuksen osaamisalan pääsyvaatimuksina oli aiempi työkokemus ja/tai soveltuva tutkinto. Joissakin koulutuksissa vaaditaan sekä työkokemusta että soveltuva tutkintoa, kun taas toisissa jompikumpi näistä riittää hakijan kelpoisuuden osoittamiseen. Esimerkiksi Gradiassa työkokemus opetus-, ohjaus- tai työvalmennustyöstä katsottiin eduksi, mutta pääsyvaatimuksena oli soveltuva ammatillinen perustutkinto (sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja, sosionomi, teknisen alan koulutus tms.) tai vastaavan tasoiset tiedot ja taidot. Ammattiopisto Samiedussa edellytettiin vähintään sosiaali- ja/tai terveysalan perustutkinnon taseisia tietoja ja taitoja, noin kolme vuotta alan työkokemusta tai vaadittavaa osaamista. Riveriassa edellytettiin soveltuvan koulutuksen tai vastaavien tietojen ja taitojen lisäksi työkokemusta alalta. Careerian, Salpauksen ja Forssan ammatti-instituutin tutkinnot olivat suunnattuja henkilöille, jotka työskentelivät parhaillaan alan työpaikalla.

Tutkinnon suorittaneet

Seuraavassa tarkastellaan ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaneiden lukumääriä vuosina 2020–2023 (taulukko 10). Eniten suoritettuja tutkintoja, lähes 2 400, oli Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalalla. Tämän tutkinnon suorittaneiden määrä kasvoi 35 % vuoden 2020 ja 2021 välillä, minkä jälkeen lukumäärä tasaantui. Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon työvalmennuksen osaamisala tutkintoja suoritettiin tarkasteluvälillä lähes tuhat. Tutkintojen lukumäärä kasvoi jopa 60 % vuodesta 2020 vuoteen 2021, saavuttaen huippunsa vuonna 2022, jolloin kasvua edellisvuodesta oli 23 %. Vuonna 2023 suoritettujen tutkintojen määrä laski huomattavasti. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon osaamisaloista eniten tutkintoja suoritettiin ohjauksen osaamisalalla. Tällä osaamisalalla lähes 400 opiskelijaa suoritti tutkinnon mainitulla ajanjaksolla.

Taulukko 10. Yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suoritetuista tutkinnoista vuosina 2020–2023

	2020	2021	2022	2023	Yht.
Kasvatus- ja ohjausalan pt					
Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisala	450	606	663	666	2 385
Kasvatus- ja ohjausalan at					
Kasvatuksen osaamisala	12	15	18	15	60
Ohjauksen osaamisala	60	105	87	126	378
Kasvatus- ja ohjausalan eat					
Kasvatus- ja ohjausalan eat	6	15	36	39	96
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen eat					
Työvalmennuksen osaamisala	171	273	336	228	1 008

Koulutusten maksullisuus

Seuraavassa tarkastellaan ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutusten maksullisuutta.¹⁴ Koulutusten hintatiedot tarkistettiin koulutuksen järjestäjien verkkosivuilta, koska koulutuksen järjestäjillä oli hieman eri tapoja merkitä koulutuksen hinta Opintopolkuun. Tarkastelu rajoittui vain kokonaisen tutkinnon suorittamisen hintaan. Taulukossa 11 on esitetty maksullisten koulutusten keskeisiä lukuja. Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto oli maksuton kaikilla koulutuksen järjestäjillä.

Taulukko 11. Yhteenveto ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen koulutusten maksullisuudesta

	Koulutuksia Opintopolussa	keski-arvo	edullisin	kallein
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto (kasvatuksen osaamisala, ohjauksen osaamisala)	16	456 €	250 €	850 €
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto	7	595 €	200 €	900 €
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto (työvalmennuksen osaamisala)	14	464 €	200 €	850 €

¹⁴ Tiedot kerättiin Opintopolusta tammikuussa 2024.

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon kustannukset vaihtelivat laajasti riippuen koulutuksen järjestäjästä. Oppisopimuksella tutkinto oli maksuton, kun taas ilman oppisopimusta suoritettavan ammattitutkinnon hinta oli keskimäärin 457 €. Riveriassa ammattitutkinnon suorittaminen oli kaikille maksuton, lukuun ottamatta mahdollisia opiskelumateriaali- ja työvaatekustannuksia sekä viranomaismaksuja. Tutkintojen hinnat alkoivat 250 eurosta (Koulutuskeskus Salpaus, YSAO) ja nousivat korkeimmillaan 850 euroon (Keski-Pohjanmaan ammattiopisto). Joissakin tapauksissa saattoi olla lisämaksuja, kuten materiaalmaksuja.

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon maksullisuudessa on runsaasti vaihtelua, sillä hinta vaihteli maksuttomasta liki tuhanteen euroon. Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto maksoi keskimäärin 595 €. Muutamat koulutuksen järjestäjät tarjosivat maksutonta oppisopimuskoulutusta. Ainoastaan Vantaan ammattiopisto Variassa tutkinto oli maksuton myös ilman oppisopimuskoulutusta. Variassa opiskelija hankkii itse tarvittavat opiskelumateriaalit ja -välineet. Maksullisista tutkinnoista edullisin hinta oli Keudassa, jossa ilman oppi- tai koulutussopimusta koko tutkinnon opiskelumaksu oli 200 €. Oppi- tai koulutussopimuksena koulutus on Keudassa maksuton. Kankaanpään opistossa tutkinnon suorittaminen oli kalleinta, sillä yksi tutkinnon osa maksoi 300 €. Koko 180 osaamispisteen tutkinnon hinnaksi tuli Kankaanpään opistossa siis 900 €, sillä tutkintoon kuuluu yhden pakollisen osan lisäksi 2 valinnaista tutkinnon osaa.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto maksoi keskimäärin 464 €. Suurin osa koulutuksen järjestäjistä ilmaisi, että oppisopimusopiskelijoille erikoisammattitutkinto on maksuton. Riveriassa opinnot ovat maksuttomia myös muille kuin oppisopimusopiskelijoille. Ainoaksi kustannukseksi verkkosivuilla kerrotaan kannettava tietokone, jonka hankkimista suositellaan. Etelä-Savon ammattiopistossa 400 euron koulutusmaksua ei peritä vuonna 2024 aloittavilta. Maksullisista koulutuksista erikoisammattitutkintoa pääsi opiskelemaan edullisimmillaan kahdella sadalla eurolla (Yrkesakademien i Österbotten). Hintavin tutkinto kustansi 850 € (Keski-Pohjanmaan ammattiopisto). Osa koulutuksen järjestäjistä kertoi, että koulutukseen voi sisältyä myös muita kustannuksia. Esimerkiksi Raudaskylän Kristillisessä Opistossa koulutusmaksun (540 €) lisäksi lisäkustannuksia kerrotaan tulevan mm. oppikirjoista ja opintokäynneistä.

Opiskelumuodot

Taulukossa 12 on esitetty kootusti ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen eri opiskelumuodot.¹⁵ **Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintojen** osalta kaikki 17 koulutusta tarjottiin lähiopetuksena. **Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnosta** 15 järjestettiin monimuotona. Lisäksi oli tarjolla yksi täysin verkossa toteutettu koulutus sekä yksi kokonaan lähiopetukseen perustuva koulutus. **Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon** koulutuksista 4 järjestettiin monimuotona ja 3 verkko-opetuksena. **Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon** koulutuksista 11 koulutusta järjestettiin monimuotona ja 4 oli mahdollista suorittaa kokonaan verkko-opiskeluna.

Taulukko 12. Ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelumuodot

	lähiopetus	monimuotoopetus	etäopetus/ verkkoopetus
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto	17		
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto	1	15	1
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto		4	3
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto		11	4

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto painottuu lähiopetukseen teoriaopintojen osalta, mutta osa oppilaitoksista tarjoaa mahdollisuuden suorittaa ainakin joiltain osin opintoja myös monimuotoisesti. Osa niistä koulutuksen järjestäjistä, jotka ilmoittivat Opintopolussa ainoaksi opiskelumuodoksi lähiopinnot, mainitsivat verkkosivuillaan myös muita opetusmuotoja. Esimerkiksi Gradian perustutkinnon verkkosivuilla kerrottiin, että erilaiset digitaaliset menetelmät, verkko-opetus ja -ohjaus ovat osa oppilaitoksen opiskelutapaa. Suomen nuorisopistossa taas kerrottiin, että opiskelu on yleensä ryhmässä tapahtuvaa lähiopiskelua, mutta opintoja voi välillä suorittaa myös verkossa, itsenäisesti

¹⁵ Tiedot opiskelumuodoista on koottu Opintopolusta ja koulutuksen järjestäjien verkkosivuilta.

tai tiimeissä. Edukossa opintoja voidaan toteuttaa lähiopinnoina, verkko-opinnoina tai monimuotoisesti tutkinnon osasta riippuen. Keudassa oli mahdollista valita päivätoteutuksen lisäksi myös monimuoto toteutus, joka sisälsi työpaikalla järjestettävää koulutusta, etätehtäviä, verkko-opintoja ja ilta-aikaan tapahtuvaa lähiopetusta oppilaitoksessa 1–3 iltana viikossa.

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnossa valtaosa koulutuksista järjestettiin monimuoto-opinnoina. Esimerkiksi STEP-ammattiopistossa opintojen teoriaosuus muodostui pääosin iltaisin olevista lähiopinnoista sekä itsenäisesti ajankohdasta riippumattomasta verkko-opiskelusta. Muutamien koulutuksen järjestäjät ilmoittivat lähipäivien määrän. Esimerkiksi Haapaveden opistolla lähipäiviä kerrottiin olevan noin kolme kuukaudessa ja Koulutuskeskus Salpauksessa 2–3 lähipäivää kuukaudessa. Gradian verkkosivuilla mainittiin, että pitkämatkalaisille järjestetään myös mahdollisuus osallistua lähipäiviin etäyhteydellä. Kankaanpään opisto oli ainoa koulutuksen järjestäjä, jossa teoriaopinnot toteutettiin kokonaan verkossa Teamsin välityksellä.

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnossa opintojen teoriaosuuden etä- tai verkko-opiskelumahdollisuus oli yleisempi. Esimerkiksi Kankaanpään opistolla teoriaosuus toteutettiin verkko-opinnoina. Näytöt ja niihin valmistautuminen tapahtui omalla työpaikalla. Myös Keudassa opintoihin kuului verkko-opintoja Teamsissa, itsenäisiä tehtäviä sekä kehittämissuunnitelman ja mahdollisen kehittämishankkeen toteuttaminen omalla työpaikalla. Monimuoto toteutuksia oli myös tarjolla. Esimerkiksi Forssan ammatti-instituutissa koulutuksen kerrottiin sisältävän lähiopetusta, henkilökohtaista ohjausta, itsenäistä opiskelua, ryhmätyöskentelyä sekä työssäoppimista.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnossa opintojen teoriaosuuden yleisin opiskelumuoto oli monimuoto. Ammattiopisto Liviassa koulutukseen kuului lähiopiskelua oppilaitoksessa, etä- ja itsenäistä opiskelua, opintokäyntejä sekä työskentelyä kuntoutus- ja ohjausalan eri työpaikoissa. Muutamissa oppilaitoksissa teoriaosuuden pystyi suorittamaan kokonaan verkossa. Esimerkiksi Etelä-Savon ammattiopistossa opinnot muodostuvat ajoitetuista opetuskerroista Teamsissa, verkko-opinnoista, itsenäisestä opiskelusta, työelämässä oppimisesta sekä näytöistä.

3 OHJAUKSEN PROFESSIOAMMATTIEN KOULUTUS

Tässä luvussa kuvataan ohjausalan koulutuksen sisältöjä, joita tarkastellaan ohjausalan koulutusten opetussuunnitelmien perusteella. Analyyseissä keskitytään ohjauksen ammattiteihin tarvittavan lakisääteisen kelpoisuuden tuottamien koulutusten sisältöihin ja osaamistavoitteisiin. Lainsäädännössä on erikseen määritelty perus- ja toisella asteella työskentelevien opinto-ohjaajien sekä TE-palveluissa toimivien psykologien kelpoisuus. Koulutusten opetussuunnitelmien analyysissä kartoitetaan, minkälaista ohjausalan osaamista koulutuksessa tavoitellaan, mitkä ovat sisältöjen painopisteet ja millaisia toteutustapoja käytetään opetuksen järjestämisessä. Koulutusten sisältöjä tarkastellaan toimeksiannon mukaisesti syksyllä 2023 julkaistun ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksia koskevan ehdotuksen (Vuorinen, Kasurinen, Kettunen ym., 2023) viitekehyksessä.

Opinto-ohjaajien koulutusten sisällöt

Oppilaan ja opinto-ohjaajien pätevyysvaatimukset on määritelty perusopetusta sekä lukiokoulutusta ja ammatillista toista astetta käsittävissä laeissa ja asetuksissa (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Tässä luvussa tarkastellaan tutkintotavoitteisten ja opinto-ohjaajan kelpoisuuden antavien koulutusten opetussuunnitelmien sisältöjä. Niissä esitetyistä osaamistavoitteista on tehty analyysi siten, että niitä on tarkasteltu suhteessa kansallisen ohjausalan osaamisen viitekehyksen tieto- ja osaamis-perustaisiin sisältöihin. Esitys kansalliseksi ohjausalan osaamisen

viitekehykseksi valmistui syksyllä 2023 (Vuorinen, Kasurinen, Kettunen, ym., 2023), joten ohjausalan koulutusten sisältöjä ja tavoitteita ei ole aiemmin ollut mahdollista tarkastella suhteessa siinä kuvattuihin osa-alueisiin. Koulutusyksiköiden opetussuunnitelmien painopistealueita ja osaamistavoitteita kuvataan tarkemmin kohdassa [Oppilaitoskohtaiset opetussuunnitelmat](#)

Analyysissä on käyty läpi kolmen yliopiston (Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopiston sekä Åbo Akademin) sekä Haaga-Helian (Haaga-Helia), Hämeen (HAMK), Jyväskylän (JAMK), Oulun (Oamk) ja Tampereen (TAMK) ammatillisen opettajakorkeakoulun ohjausalan koulutusten opetussuunnitelmat.

Ammatillisissa opettajakorkeakouluissa tarjotaan opinto-ohjaajan kelpoisuuteen johtavia opintoja (60 op) joko *opinto-ohjaajan erilliset opinnot* tai *ammattillisen opinto-ohjaajan koulutus* -nimikkeellä. Itä-Suomen yliopistossa voi suorittaa *opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutuksen* (300 op), *ohjausalan maisteriopinnot* (120 op), *opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopinnot* (60 op) ja *erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot* (60 op). Jyväskylän yliopistossa tarjotaan *ohjausalan maisteriohjelma* (120 op) ja *opinto-ohjaajan opintoja aineenopettajakoulutuksen opiskelijoille* (60 op) sekä *opinto-ohjaajan erillisiä opintoja* (60 op). Jyväskylän yliopiston ja JAMK:n ohjausalan koulutukset tekevät yhteistyötä ja ovat laatinet yhteisen 60 opintopisteen opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelman.

Kaikki edellisessä kappaleessa kuvatut ohjausalan koulutukset sisältävät asetuksen edellyttämän opintopistemäärän (60) ohjauksen opintoja (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Yliopistojen koulutusohjelma- ja maisteriopinnot ovat laajempia, sillä niihin sisältyy ohjausalan opintojen lisäksi muita tutkintoon kuuluvia opintokokonaisuuksia. Tässä raportissa ei ole tarkoitus verrata koulutuksia keskenään, vaan kuvata niiden sisältöjä opetussuunnitelmien perusteella ja tarkastella niitä suhteessa ohjausalan osaamisen viitekehyksen (Vuorinen ym., 2023) osa-alueisiin.

Koulutusten osaamistavoitteet on kuvattu opetussuunnitelmissa eri tavoin. Opiskelijoiden osaamiselle asetetuissa tavoitteissa sekoittuvat tavoiteltava tieto- ja osaamisperusta. Poikkeuksena voidaan mainita HAMK, jonka opetussuunnitelmassa on kuvattu tieto- ja osaamisperusta selkeästi. Ristiriitaa oli havaittavissa joidenkin koulutusten opetussuunnitelmien alkuteksteissä ilmaistujen sisältöjen ja tavoitteiden sekä varsinaisten opintokokonaisuuksien kuvausten välillä. Alkuteksteissä ohjausosaamista tarkasteltiin monipuolisemmin ja laajemmin kuin varsinaisissa osaamistavoitteissa ja sisällöissä.

Opinto-ohjaajien koulutusten osaamistavoitteiden vertailu suhteessa ohjausalan osaamisen viitekehykseen ei ole yksiselitteistä, sillä koulutusten opetussuunnitelmien rakenne, sisältö sekä tavoitteet ja osaamiskuvaukset eroavat toisistaan. Samoin opintopisteiden kertymistä kuvataan eri tavoin; joissakin koulutuksissa on yksityiskohtaisia jaotteluja opintopisteiden sisällöistä, kun taas osassa koulutuksista kokonaisuudet ovat laajempia.

Opetussuunnitelmien tarkastelua vaikeutti myös niiden eri mitallisuus suhteessa opintokokonaisuuksien sisältökuvauksiin ja laajuuksiin. Suppein kuvaus on Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksessa. Laajimmat sisältökuvaukset löytyvät HAMK:n ja JAMK:n sekä yliopistojen ura- ja opinto-ohjaajan opetussuunnitelmista, joihin on sisällytetty myös opiskelussa käytettävä kirjallisuus.

Koulutukset sisältävät eripituisia ja -tavoitteisia harjoittelujaksoja, joiden sisällöt ja tavoitteet eroavat toisistaan. Opintojen loppuvaiheessa on osassa koulutuksia määritelty kehittämistehtävä, jonka laajuus vaihtelee. Yliopistojen maisteriohjelmassa opintoihin kuuluu pro gradu -tutkielma, jossa tutkimuksen kohteena on jokin ohjausalaan linkittyvä aihealue.

Ammatillisten opettajakorkeakoulujen opetussuunnitelmien laadinnan taustamateriaaliksi mainittiin kansallisessa lainsäädännössä esitetyt opinto-ohjaajien kelpoisuusvaatimukset. Lisäksi oli hyödynnetty eri tahojen suosituksia ja julkaisuja, kuten ohjausalan kansainvälisen keskusjärjestön IAEVG:n (2018), Cedefop:n (2009) ja eurooppalaisen ohjausalan koulutusyksiköiden verkoston NICE:n (2016) laatimia ohjausalan osaamiskuvauksia.

Ohjausalan osaamisen viitekehyksen osa-alueet opinto-ohjaajien koulutuksissa

Ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvaukset (Vuorinen ym., 2023) koostuvat kolmesta pääalueesta, joita ovat A professionaalisuus, B asiakastyöosaaminen ja C systeeminen osaaminen. Kokonaisuudessaan osaamiskuvaukset koostuvat 12 osaamisalueesta, jotka on jaoteltu pienempiin, yksityiskohtaisempiin osiin. Alla oleva yhteenveto esittelee, kuinka ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvausten osaamisalueet sisältyvät ohjauksen koulutusohjelmien opetussuunnitelmiin. Tämä yhteenveto perustuu opinto-ohjaajien koulutusten vuonna 2023 käytössä olleisiin opetussuunnitelmiin.

A PROFESSIONAALISUUS

Professionaalisuus (A) eli ammattimaisuus tarkoittaa alaa koskevien säädösten sekä ammatin ja ammattikunnan eettisten periaatteiden mukaista toimintaa. Professionaalisuuteen sisältyy: A1 eettinen osaaminen, A2 teoria- ja tutkimusperustainen osaaminen, A3 reflektiivinen osaaminen, A4 vuorovaikutus- ja viestintäosaaminen sekä A5 tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. (Vuorinen ym., 2023).

A1 Eettinen osaaminen

Ohjausalan osaamisen viitekehyksessä eettinen osaaminen määritellään seuraavasti: *Eettinen osaaminen tarkoittaa alan yleisten ja eettisten periaatteiden tuntemusta sekä taitoa soveltaa niitä ohjaustyössä.* Eettiset periaatteet muodostavat raamit ja käytännön toimintaohjeet ohjausalan ammattilaisille.

Eettisen osaamisen alakohdat ovat laillinen ja hallinnollinen perusta, ammatillinen vastuu sekä eettiset periaatteet ohjauksessa ja ohjaussuhteessa. Näistä osa-alueista ohjaustyön laillista ja hallinnollista perustaa käsiteltiin koulutuksissa eri tavoin. Osassa koulutuksissa tälle aiheelle oli varattu oma opintokokonaisuus (esim. TAMK), kun taas joissakin opetussuunnitelmissa aihealue sisältyi osaksi harjoittelua.

Ohjaajien ammatillista vastuuta oli kuvattu neljässä opetussuunnitelmassa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö kaikissa koulutuksissa otettaisi esille oman osaamisen rajojen tunnistamista. Näitä teemoja saatetaan käsitellä keskusteltaessa ohjauksen eettisistä periaatteista, jotka on mainittu kaikissa analysoiduissa opetussuunnitelmissa. Ohjausalan osaamisen viitekehyksessä eettinen osaaminen määritellään seuraavasti: *Eettinen osaaminen tarkoittaa alan yleisten ja eettisten periaatteiden tuntemusta sekä taitoa soveltaa niitä ohjaustyössä.* Eettiset periaatteet muodostavat raamit ja käytännön toimintaohjeet ohjausalan ammattilaisille.

Eettisen osaamisen alakohdat ovat laillinen ja hallinnollinen perusta, ammatillinen vastuu sekä eettiset periaatteet ohjauksessa ja ohjaussuhteessa. Näistä osa-alueista ohjaustyön laillista ja hallinnollista perustaa oli käsitelty koulutuksissa eri tavoin. Osassa koulutuksissa tälle aiheelle oli varattu oma opintokokonaisuus (esim. TAMK), joissakin opetussuunnitelmissa aihealue sisältyi osaksi harjoittelua.

Ohjaajien ammatillista vastuuta oli kuvattu neljässä opetussuunnitelmassa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö kaikissa koulutuksissa puhuttaisi oman osaamisen rajojen tunnistamisesta. Saattaa myös olla, että näitä teemoja käsitellään keskusteltaessa ohjauksen eettisistä periaatteista, jotka on mainittu kaikissa analysoiduissa opetussuunnitelmissa.

A2 Teoria- ja tutkimusperustainen osaaminen

Teoria- ja tutkimusperustaisuus ohjausalan osaamisen viitekehyksessä tarkoittaa ohjausalan keskeisen tutkimuksen, teoretiedon ja käsitteistön tuntemusta. Sen perusteella ohjaaja valitsee asiakkaan ja ryhmien tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisimmat työmuodot, -menetelmät ja palvelukanavat. Lisäksi tämä osa-alue liittyy ohjaajan taitoon seurata ohjausalan tutkimusta ja kirjallisuutta sekä muita alan tieteellisiä julkaisuja. Ohjaajien tulisi myös osata soveltaa tutkimuksellisia menetelmiä oman työnsä kehittämisessä.

Ohjaajien koulutuksissa teoreettisten opintojen määrä vaihtelee ollen maisteriohjelmissa painotettuna. Niissä myös ohjausalan tutkimukseen perehtyminen on laajinta pro gradu -tutkielmaan tekoon liittyvien opintojen kautta. Teoretiedon soveltaminen on joko selkeästi mainittuna tai implisiittisesti sisällytetty kaikkien ohjausalan koulutusten opetussuunnitelmiin.

A3 Reflektiivinen osaaminen

Ohjausalan osaamisen viitekehyksessä reflektiivinen osaaminen on kuvattu seuraavasti: *”Reflektiivinen osaaminen tarkoittaa ohjaajan taitoa tunnistaa ja kriittisesti arvioida ohjaajana toimimiseen liittyviä peruskäsityksiään, arvojaan ja asenteitaan sekä omia ajattelu- ja toimintamallejaan. Se tarkoittaa myös taitoa arvioida oman toiminnan ja ajattelun eettisiä ja filosofisia lähtökohtia sekä oman ammatti- ja osaamisidentiteetin kehittymistä. Reflektio-osaaminen mahdollistaa kriittisen ja uudistavan otteen niin oman ohjaustoiminnan kuin ohjauksen eri toimintaympäristöjen kehittämisessä yhdessä asiakkaiden sekä ohjauksen eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa”.*

Oman osaamisen kehittymisen arviointi on sisällytetty ammatillisten opettajakorkeakoulujen ohjauskoulutuksiin joko läpäisevänä teemana tai opintojen loppuvaiheen opintokokonaisuutena. Näin osaamisen itsearviointia harjoitellaan jo koulutuksen aikana. Sen sijaan aiheita, kuten työyhteisön ohjaustoiminnan kriittinen arviointi suhteessa toimintaympäristön muutoksiin ja

oman toiminnan kehittäminen saadun palautteen perusteella, ei opetussuunnitelmissa käsitellä yksityiskohtaisesti.

Reflektiivinen osaaminen tulee esille oman toiminnan tarkasteluna ohjaussuhteissa ja -prosesseissa. Tämä osa-alue on mainittu kaikissa opetussuunnitelmissa erityisesti ohjausteorioiden soveltamisen sekä ohjausprosessien ja -menetelmien yhteydessä. Reflektiivisen osaamisen laajempaa tarkastelua sisältyy myös joidenkin harjoittelujaksojen tavoitteisiin (esim. Haaga-Helia ja JAMK).

A4 Vuorovaikutus- ja viestintäosaaminen

Vuorovaikutus- ja viestintäosaaminen kattaa ohjausalan osaamisen viitekehysten mukaan taidot ja tietämyksen, joita tarvitaan monikanavaisessa asiakastyössä, ohjauksen asioista tiedottamisessa sekä monialaisessa yhteistyössä ja verkostoissa toimittaessa. Vuorovaikutus- ja viestintäosaamisen osa-alueita ovat: selkeä viestintä, tavoitteellinen vuorovaikutus sekä refleksiivinen ja asiantuntijaviestintä.

Koska vuorovaikutus- ja viestintätaidot ovat ohjaajien olennainen työssä tarvitsema osaamisalue, voisi olettaa sen olevan vahvasti esillä myös koulutusten opetussuunnitelmissa. Vuorovaikutus- ja viestintätaidot on kuvattu yksittäisinä opintokokonaisuuksina neljässä ja asiantuntijaviestintä erikseen kolmessa opetussuunnitelmassa.

Muissa koulutuksissa vuorovaikutus- ja viestintätaitoja käsitellään todennäköisesti ohjausmenetelmien yhteydessä, mutta niitä ei ole erikseen mainittu opetussuunnitelman teksteissä. Ohjausvuorovaikutuksen yhteydessä useissa opetussuunnitelmissa (6/8) mainitaan refleksiiviseen viestintään sisältyvää osaamista. Näissä viitataan ohjaajan oman ja asiakkaan dialogiseen vuorovaikutukseen, taustaoletusten ja merkityksenannon tiedostamiseen ohjaus-tilanteessa sekä kulttuurin ja muiden taustatekijöiden merkitykseen yksilön ajatusmaailmassa ja toiminnassa.

A5 Digitaalinen osaaminen

Teknologia- ja digitaalinen osaaminen ovat olennainen osa ohjaajien työtä toimintaympäristöstä riippumatta. Ohjausalan osaamisen viitekehys määrittelee digitaalisen osaamisen seuraavasti: *digitaalinen osaaminen kattaa tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat teknologioiden ja järjestelmien turvallisen, luotettavan ja kriittisen*

käytön ohjaustyössä. Se sisältää valmiudet digitaalisten työkalujen ja palveluiden käyttämiseen ohjausprosessin eri vaiheissa sekä kyvyn integroida teknologiaa ohjausprosessiin myös yhteisöllisesti. Digitaaliseen osaamiseen kuuluvat myös uudet viestinnän, työnteon ja verkostoitumisen taidot. Lisäksi ohjaajilta edellytetään taitoa seurata digitaalisen teknologian kehitystä ja kykyä arvioida, miten digitaalinen teknologia voisi parantaa palveluiden laatua ja saatavuutta.

Tämän ohjauksen osaamisalueen sisältyminen opetussuunnitelmiin vaihteli koulutusten välillä. Neljässä (HAMK, JAMK, JYU, UEF) toteutuksessa digitaaliselle osaamiselle oli varattu oma opintokokonaisuus, jossa käsiteltiin laajemmin teknologian ja digitaalisten työvälineiden hyödyntämistä ohjauksessa. Osassa opetussuunnitelmista mainittiin monikanavaisuus ohjausprosessin yhteydessä, mutta varsinaisen osaamisen kuvaus jäi vähäiseksi.

Kahdessa opetussuunnitelmassa (JAMK, JYU) mainittiin teknologian yhteisöllinen käyttö ja HAMK:n opetussuunnitelmassa kuvattiin lyhyesti teknologian käyttöön liittyvää kehittämistä.

B ASIAKASTYÖOSAAMINEN

Asiakastyöosaaminen (B) tarkoittaa ohjausalan osaamisen viitekehyksessä ohjaajan taitoa ja kykyä toimia ammattimaisesti erilaisissa ohjaustilanteissa ja -ympäristöissä. Asiakastyöhön sisältyy ajantasaisen tiedon välittämistä, neuvontaa, yksittäisten kysymysten ratkaisemista sekä syvällisempiä prosesseja ohjaajien ja asiakasryhmien välillä. Se kattaa monikanavaisen vuorovaikutusosaamisen ja luottamuksellisen asiakassuhteen rakentamisen. Asiakastyöosaamiseen sisältyvät prosessiosaaminen, ohjaus- ja oppimisteoreettinen osaaminen sekä menetelmäosaaminen. Asiakastyöosaamiseen sisältyvät B1 prosessiosaaminen, B2 ohjaus- ja oppimisteoreettinen osaaminen sekä B3 menetelmäosaaminen. (Vuorinen ym., 2023).

B1 Prosessiosaaminen

Prosessiosaaminen tarkoittaa ohjausalan osaamisen viitekehyksessä taitoa suunnitella ja toteuttaa ohjausprosesseja, joissa keskitytään asiakkaiden yksittäisiin tilanteisiin tai pitempiaikaisiin tavoitteisiin. Prosessiosaaminen liittyy ohjaukseen, jossa kaikenikäiset yksilöt oppivat tunnistamaan osaamistaan,

taitojaan, rajoituksiaan, kiinnostuksiaan ja arvojaan sekä peilaamaan niitä ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Prosessiosaamisen osa-alueet ovat: ohjausprosessin osatekijät, ohjausprosessina sekä ohjausprosessin tulos ja vaikuttavuus. Ohjausosaamista prosessinomaisena toimintana käsiteltiin opetussuunnitelmissa yleensä ohjausmenetelmien yhteydessä. Lisäksi ohjausprosessin rakentamista edellytettiin koulutuksiin sisältyvissä harjoitteluissa. Ohjausprosessin osatekijöiden kuvaukset mainittiin koulutusten opetussuunnitelmissa yleensä vain lyhyesti. Niissä ei tarkemmin määritelty, mitä ohjausprosessilla tarkoitetaan sekä minikälaista tietopohjaa ja osaamista se edellyttää. Samoin ohjausprosessin tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden tarkasteluun viitattiin harvoin. Silloinkaan ei kuvattu tietoperustaa ja osaamista, johon ohjauksen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointitaito perustuu.

Ohjausprosessiosaaminen nousi esille opetussuunnitelmissa eri yhteyksissä, kun kuvattiin ohjaussuhteen rakentamiseen ja ylläpitämiseen sekä ohjaustarpeen kartoittamiseen liittyvää osaamista. Samoin tavoitteissa ja sisällöissä mainittiin kontekstin, asiakasryhmien moninaisuuden ja taustan vaikutus, yleisesti ottaen asiakaslähtöisyyden merkityksen huomioiminen ohjausprosessin aikana.

B2 Ohjaus- ja oppimisteoreettinen osaaminen

Ohjaus- ja oppimisteoreettinen osaaminen tarkoittaa paitsi ohjaustyön kannalta relevantin teoretiedon hallitsemista, myös kykyä soveltaa sitä käytännön työssä. Lisäksi teoreettinen osaaminen on yhteydessä taitoon tarkastella ohjaustoimintaa ja -prosesseja kriittisesti erilaisten viitekehysten avulla.

Tähän osa-alueeseen sisältyvät teoreettiset lähestymistavat, ovat: kehitys- ja elämänkulkuteoriat, urateoriat, yhteiskuntaa ja työelämää käsittelevä tutkimus, ohjausteoriat sekä elinikäistä ja jatkuvaa oppimista käsittelevät ja ohjausfilosofiset teoriat.

Opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmissa nousivat vahvimmin esille ohjaus- ja urateoriat. Kehitys- ja elämänkulkuteorioita sisältyi eniten Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaaja ja uraohjaajakoulutusten sisältöihin. Ohjausfilosofia oli kirjattu Jyväskylän yliopiston ja Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun sekä Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opetussuunnitelmiin omana kokonaisuutenaan.

Yhteiskuntaa ja työelämää käsittelevä tutkimus- ja teoretieto nousi eri muodoissa esille lähes kaikissa opetussuunnitelmissa. Sisältöjen otsikoinnit ja laajuudet vaihtelivat. Yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja työelämään liittyviä kokonaisuuksia tarkasteltiin eri yhteyksissä opetussuunnitelmissa.

Eksplisiittisesti opetussuunnitelmien teksteissä tuotiin vähiten esille elinikäinen ja jatkuva oppiminen osa-aluetta. Siinä tavoitteena on ohjausalan osaamisen viitekehyksen mukaan ymmärtää, miten ohjauksessa nostetaan esille laaja-alaisia taitoja, joita asiakkaiden tulisi ohjausprosessin aikana kehittää.

B3 Menetelmäosaaminen

Menetelmäosaaminen sisältää ohjausalan osaamisen viitekehyyksessä tiedonhankinta ja -hallintaosion. Lisäksi ohjausta tarkastellaan asiakaslähtöisesti siten, että ohjausprosessiin sisältyy tavoitteiden tarkastelu ja asettaminen, asiakkaan aktiivisuus ohjausprosessin aikana sekä yhteistyössä tapahtuva tulosten ja vaikuttavuuden arviointi.

Menetelmäosaamisen kehittyminen oli opetussuunnitelmissa keskeinen osa-alue. Painopiste opetussuunnitelmissa oli erilaisten ohjausmenetelmien ja työvälineiden hallinnassa. Useassa opetussuunnitelmassa tiedonhankinta ja -hallintaosio jäi vähemmälle huomiolle, samoin kuin arviointiosioon sisältynyt dokumentointiosaaminen. Näitä teemoja sisältyi usein harjoittelun sisältöihin.

Koulutusten opetussuunnitelmissa ei tullut esille arviointiosaamista siten kuin se ohjausalan osaamisen viitekehyyksessä on kuvattu. Ohjauksen menetelmäosaamiseen sisältyvä arviointiosaaminen tarkoittaa taitoa yksilöidä ohjausprosessin laadulliset ja määrälliset tulokset.

C SYSTEEMINEN OSAAMINEN

Systeeminen osaaminen (C) tarkoittaa taitoa tarkastella, suunnitella, organisoida ja arvioida ohjaustyötä omassa organisaatiossa ja osana alueellisia palvelujärjestelmiä. Siihen sisältyvät seuraavat osa-alueet: C1 elinikäinen ohjaus, C2 systeeminen teoriaosaaminen, C3 verkosto- ja strateginen osaaminen.

C1 Elinikäinen ohjaus

Ohjausalan osaamisen viitekehyksen kuvauksen mukaan elinikäinen ohjaus on taitoa ymmärtää ohjaus ja sen elinikäinen luonne yhteiskunnallisena

palveluna. Elinikäistä ohjausta tarkastellaan yhteiskuntatasolla, jatkumona yksilön kaikissa elämänvaiheissa sekä ohjauksen aseman tarkasteluna ja osallistumisena yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Koulutusten opetussuunnitelmissa tarkasteltiin koulutuksen, työelämän ja yhteiskunnan välisiä ilmiöitä, trendejä ja muutoksia sekä ennakointitietoa. Samoin sosiaalinen oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus ja yhteiskunnan monimuotoisuus sisältyivät opetussuunnitelmissa mainittuihin opiskeltaviin teemoihin.

Ohjauksen elinikäisen luonteen osaamisalueeseen sisältyvät toimivat, asiakaslähtöiset, eettisesti korkeatasoiset ja systemisesti tuotetut ohjauspalvelut elinikäisenä jatkumona. Varsinainen systeminen tarkastelu näkyi omana kokonaisuutenaan Hämeen ammatillisen opettajakorkeakoulun, Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston opetussuunnitelmissa. Edellä kuvattuja teemoja nostettiin esille läpäisevänä teemana kaikissa opetussuunnitelmissa.

Vähäiselle tarkastelulle opetussuunnitelmissa jäivät ohjauksen aseman ja asemoinnin osaamisalueeseen liittyvät teemat. Joitakin sisältöjä, kuten yhdenvertaisuus ja kestävä kehitys, mainittiin opetussuunnitelmissa. Sen sijaan ohjauksen asiantuntijan rooliin liittyvää osaamista ei selkeästi kuvattu siinä tarkoituksessa kuin sitä tässä osa-alueessa osaamisen viitekehyksessä tarkastellaan. Ohjausalan asiantuntijaosaamista on kuvattu esimerkiksi kykyinä yksilöidä tarvittavat toimenpiteet ja ratkaisuvaihtoehdot ohjausta koskevan päätöksenteon pohjaksi sekä taitona osallistua alueellisen ohjauksen toimintamallin kehittämiseen.

C2 Systeminen teoriaosaaminen

Systeminen teoriaosaaminen kattaa organisaatio- ja verkostoteorioiden hallinnan sekä systemisen ajattelun periaatteiden ja merkityksen tunnistamisen ohjauspalvelujen suunnittelun, organisoinnin ja arvioinnin näkökulmasta.

Organisaatio- ja verkostoteorioita sisältäviä opintokokonaisuuksia oli kuvattu Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutusten opetussuunnitelmissa sekä Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelmassa.

C3 Verkosto-osaaminen

Verkosto-osaaminen on taitoa toimia monialaisissa ja moniammatillisissa yhteistyöverkostoissa. Vaikka terminologiassa oli vaihtelua, sisältyi jokaiseen tarkasteltuun opetussuunnitelmaan yhteistyö- ja verkosto-osaaminen. Osassa koulutuksia osa-alueelle oli varattu opintokokonaisuus, osassa yhteistyöosaaminen kuului verkostoharjoittelun sisältöihin.

C4 Strateginen osaaminen

Strateginen osaaminen tarkoittaa taitoa kehittää ohjauspalveluja. Tämä edellyttää kykyä arvioida nykytilannetta, asettaa kehittämisen kohteita ja tavoitteita sekä suunnitella toimintaa ja seurata saavutettuja tuloksia ja ohjauspalvelujen vaikuttavuutta.

Opinto-ohjaajakoulutukset, joihin sisältyi kehittämistehtävä, tarjosivat opiskelijoille mahdollisuuden laajentaa strategisen kehittämisen osaamistaan. Maisterikoulutuksissa, joihin kuului pro gradu -tutkielman tekeminen, opiskelijat kehittivät enemmänkin tutkimusmenetelmäosaamistaan, ja tutkimuksen kohteena oli usein yksittäinen ohjausalaan liittyvä aihe.

Ohjauspalvelujen laadun ja arvioinnin seurantaosaamisen kehittyminen jäi ohueksi opetussuunnitelmissa. Yleisesti ottaen systeeminen, niin teoreettinen kuin kehittämis- sekä laatuosaaminen ovat osa-alueita, joihin olisi syytä kiinnittää huomiota aiempaa enemmän, kun opetussuunnitelmia päivitetään.

Oppilaitoskohtaiset opetussuunnitelmat

Tässä osiossa tarkastellaan jokaisen opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelmia erikseen. Analyysin tarkoituksena on selvittää, 1) minkälaisista osa-alueista koulutus rakentuu, 2) minkälaisia sisällöllisiä painotuksia koulutuksessa on ja 3) miten ohjausalan osaamisen viitekehyksen osa-alueet on sisällytetty opetussuunnitelmaan.

Ensin käydään läpi ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmat. Ne ovat kaikki 60 opintopisteen laajuisia opintoja, jotka antavat laaja-alaisen kelpoisuuden toimia oppilaan- ja opinto-ohjaajana. Tämän jälkeen tarkastellaan Itä-Suomen ja Jyväskylän yliopiston sekä Åbo Akademin ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmat.

Ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutusten opetus-suunnitelmat

Ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutusten opetus-suunnitelmat eroavat rakenteeltaan ja teema-alueiltaan merkittävästi toisistaan (taulukko 13). Tarkastelun kohteena ovat vuonna 2023 käytössä olleet opetussuunnitelmat.

Ammatillisissa opettajakorkeakouluissa opiskelu tapahtuu oman työn ohella. Tästä syystä opintojen monimuotoisessa toteutuksessa yhdistetään lähi- ja verkko-opetusta, ryhmätyöskentelyä, kirjallisia oppimistehtäviä sekä harjoittelua ja oman työn kehittämistä.

Taulukko 13. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutusten rakenne ja teema-alueet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Haaga-Helia Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus 60 op	Henkilökohtainen kehittymisprosessi	9
	Opinto-ohjaajan ohjausosaaminen	26
	Opinto-ohjaaja työelämä- ja verkostoyhteistyössä	15
	Tutkiva ja kehittävä opinto-ohjaaja	10
HAMK Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus 60 op	Opinto-ohjaajan ammatillinen osaaminen	5
	Opinto- ja uraohjausosaaminen	20
	Opinto-ohjaajan toimintaympäristöosaaminen	23
	Opinto-ohjauksen johtamis-, organisointi- ja kehittämisosaaminen	12
JAMK Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus 60 op	Monikanavainen elinikäinen ohjaus	17
	Systeeminen kehittäminen	23
	Ammatillisen osaamisen jatkuva kehittäminen	20

(Jatkuu)

Taulukko 13. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutusten rakenne ja teema-alueet (Jatkuu)

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Oamk Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus 60 op	Ohjausosaaminen	28
	Yhteistyö- ja vuorovaikutusosaaminen	11
	Kehittämisosaaminen	21
TAMK Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus 60 op	Ohjauksen perusta	20
	Ohjauksen konteksti	20
	Opinto-ohjaaja kehittäjänä	10
	Ammatillisena opinto-ohjaajana kasvu ja kehittyminen	10

Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutus

Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman alkutekstissä ohjaustyön ytimeksi kuvataan henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuva toiminta (Haaga-Helia, n.d.). Lisäksi ohjausasiantuntijuuden katsotaan olevan keskeisessä asemassa oppilaitosten sisäisen sekä alueellisen ja kansainvälisen toiminnan kehittämisessä. Ohjaajien osaamisena mainitaan kyky jäsentää ja arvioida yhteiskuntaa ja sen muuntuvia toimintaympäristöjä, koulutusta ja työelämää sekä niiden tarjoamia mahdollisuuksia. Opetussuunnitelman mukaan opinto-ohjaajien toiminta perustuu vankkaan ammatilliseen ja teoreettiseen osaamiseen, eettiseen harkintaan ja kriittiseen ajatteluun. (Haaga-Helia, n.d.).

Haaga-Helian opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman (n.d.) teemakokonaisuudet on esitelty taulukossa 14. Koulutuksen läpäisevänä prosessina on *henkilökohtainen kehittämisprosessi* (9 op), joka sisältää kolme osaa: a) henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman (2 op), b) reflektiopäiväkirjan (3 op) ja c) ohjauksen etiikan (4 op). Opetussuunnitelmassa mainitaan, että ohjauksen eettisiä kysymyksiä tarkastellaan eri yhteyksissä. Lisäksi koulutuksessa analysoidaan eriarvoisuutta tuottavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ilmiöitä sekä perehdytään kulttuuritietoisien ohjauksen perusteisiin.

Laajimman teemakokonaisuuden opetussuunnitelmassa muodostaa *opinto-ohjaajan ohjausosaaminen* (26 op), joka kattaa teoreettisen osaamisen (ura- ja ohjausteoriat) ja menetelmäosaamisen (ohjausvideot ja ohjauksen analysointi sekä ohjaustaitojen kehittämisen). Henkilökohtaisten ohjaustaitojen kehittäminen on laajin teema (8 op) tässä kokonaisuudessa. Lisäksi tähän osa-alueeseen sisältyy elämänkulkuhaastattelu (4 op).

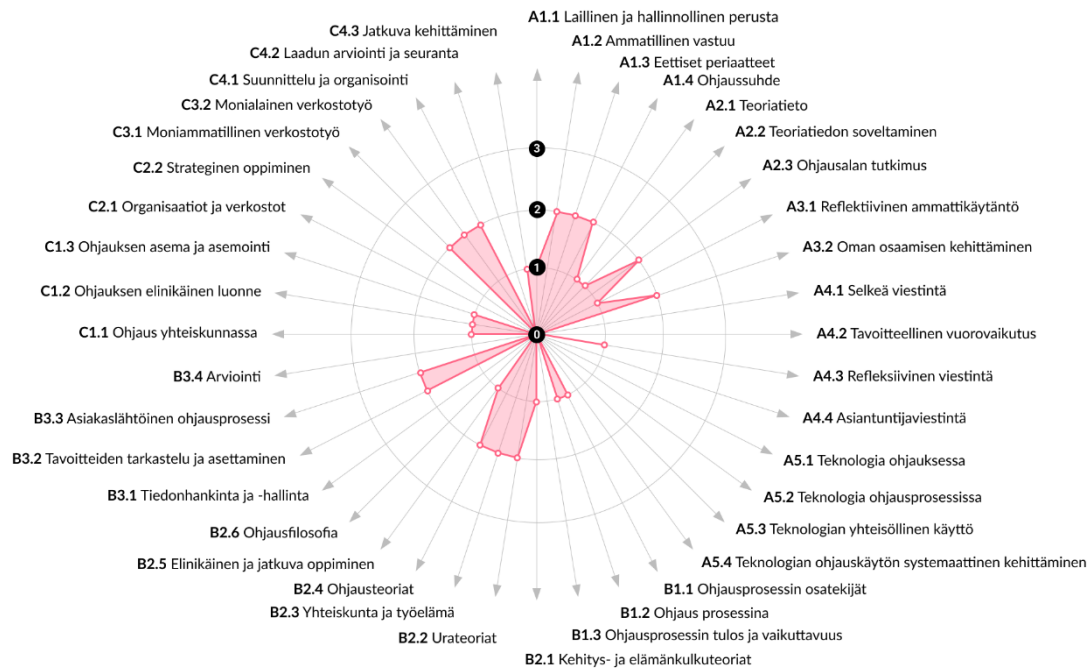
Opinto-ohjaaja työelämä- ja verkostoyhteistyössä (15 op) muodostuu kahdesta kokonaisuudesta, jotka ovat laaja-alainen ohjausympäristöihin tutustuminen (7 op) sekä ohjausharjoittelu peruskoulussa ja lukiossa (8 op). Näistä ensimmäinen toteutetaan vierailuina eri toimintaympäristöissä ja ohjaustilanteiden havainnointina. Jälkimmäisessä osakokonaisuudessa opiskelija tutustuu harjoittelupaikassa peruskoulun ja lukion ohjaustoimintaan, opetuksen järjestämiseen ja niitä ohjaaviin dokumentteihin.

Neljäs teemakokonaisuus, *tutkiva ja kehittävä opinto-ohjaaja* (10 op), muodostuu kehittämisprojektista (8 op) ja työnohjauksellisesta työskentelystä (2 op). Opiskelija valitsee jonkin ohjaukseen liittyvän kysymyksen ja toteuttaa siihen liittyvän kehittämisprojektin. Tähän tehtävään liittyy toisten opiskelijoiden kanssa suoritettava työnohjauksellinen reflektioprosessi.

Taulukko 14. Haaga-Helian ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Haaga-Helia Ammatillinen opinto-ohjaajan- koulutus 60 op	Henkilökohtainen kehitymisprosessi	9
	Opinto-ohjaajan ohjausosaaminen	26
	Opinto-ohjaaja työelämä- ja verkostoyhteistyössä	15
	Tutkiva ja kehittävä opinto-ohjaaja	10

Opinto-ohjaajakoulutuksen aikana opiskelijoiden kriittinen ajattelu ja itsearviointitaidot kehittyvät, mikäli he sitoutuvat henkilökohtaiseen kehitymisprosessiin opintojen aikana. Kun tarkastellaan Haaga-Helian opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjä ja tavoitteita suhteessa kansalliseen ohjausalan osaamisen viitekehykseen (kuvio 12), teksteissä painottuvat ohjausteoreettinen ja -menetelmäosaaminen. Lisäksi opinnoissa keskitytään ohjausalan moniammatilliseen ja monialaiseen verkostotyöosaamiseen.

Kuvio 12. Haaga-Helian ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Hämeen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutus (HAMK)

Hämeen ammatillisen opettajakorkeakoulun HAMK:n opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelma on laadittu osaamisperustaisesti (HAMK, n.d.). Koulutuksen lähtökohtana on tutkiva ja kehittävä lähestymistapa, jossa toteutetaan jaetun asiantuntijuuden käytäntöjä. Opetussuunnitelman mukaan koulutuksessa on myös huomioitu kestävän kehityksen (Agenda 2030) tavoitteet. Opetus järjestetään hybriditoteutuksena, jolloin opiskelija voi päättää, osallistuuko hän työpajoihin paikan päällä vai verkon välityksellä. Pääpaino opinnoissa on itsenäisessä työskentelyssä, pienryhmätapaamisissa sekä ohjaus- ja verkostoharjoittelussa.

HAMK:n opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelmassa korostetaan ohjaajan kykyä kriittiseen oman työn arviointiin. Koulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet on kuvattu taulukossa 15.

Taulukko 15. Hämeen ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
HAMK Ammatillinen opinto-ohjaajan-koulutus 60 op	Opinto-ohjaajan ammatillinen osaaminen	5
	Opinto- ja uraohjausosaaminen	20
	Opinto-ohjaajan toimintaympäristöosaaminen	23
	Opinto-ohjauksen johtamis-, organisointi- ja kehittämisosaaminen	12

Teemakokonaisuudessa *opinto-ohjaajan ammatillinen osaaminen* (5 op) keskittyy erityisesti oman ohjausosaamisen vahvuuksien ja kehittymiskohteiden tunnistamiseen. Opetussuunnitelma sisältää tarkan kuvauksen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamis- ja tunnustamisprosessista (AHOT-menettely), joka mahdollistaa yksilölliset opintopolut koulutuksessa. Opiskelija tekee opintojen alussa henkilökohtaisen osaamiskartoituksen, jonka perusteella hän laatii henkilökohtaisen kehityssuunnitelman. Lisäksi tämän opintokokonaisuuden tavoitteena on, että opiskelija tiedostaa ohjaustyön eettiset periaatteet ja osaa toimia niiden mukaisesti.

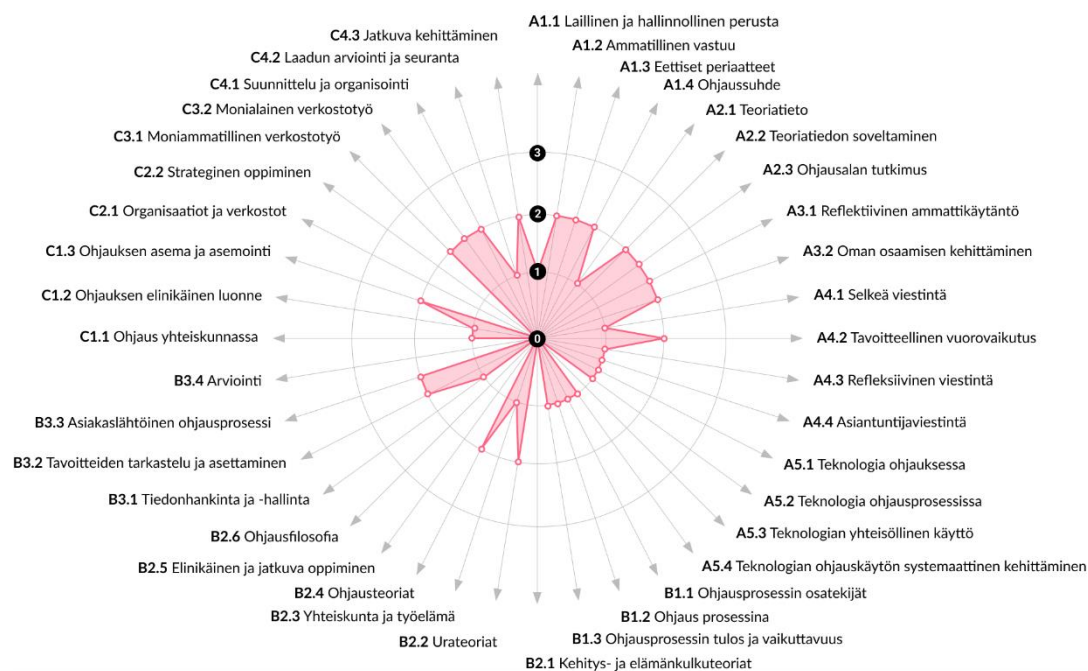
Teemakokonaisuudessa *opinto- ja uraohjausosaaminen* (20 op) keskittyy opinto- ja uraohjauksen keskeisiin teorioihin, käsitteisiin ja menetelmiin. Painopiste on yksilöllisessä ja ryhmäohjauksessa. Tavoitteena on, että opiskelijat osaavat soveltaa erilaisia teoreettisia lähestymistapoja sekä edistävät kieli-, kulttuuri- ja sukupuolitietoisuutta ohjauksessa. Tässä opintokokonaisuudessa on myös maininta asiantuntijatehtävissä toimimisesta erilaisissa toimintaympäristöissä.

HAMK:n opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman laajin teemakokonaisuus on nimeltään *opinto-ohjaajan toimintaympäristöosaaminen* (23 op). Se jakaantuu neljään osa-alueeseen: a) koulutus-, yhteiskunta- ja työelämäosaaminen (5 op), b) viestintä-, profilointi- ja markkinointiosaaminen digitaalisissa ohjausympäristöissä (5 op), c) opinto-ohjauksen oppilaitososaaminen (8 op) ja d) verkosto-osaaminen (5 op). Teemakokonaisuus kattaa yhteiskunta- ja työelämäosaamisen lisäksi yrittäjyys- ja yrittäjyyskasvatusosaamisen. Digitaalisessa ohjausosaamisessa painopiste on digitaalisten verkko-ohjausympäristöjen ja sosiaalisen median mahdollisuuksien tunnistamisessa.

Oppilaitososaaminen sisältää lainsäädännön, opetussuunnitelmien sekä muiden oppilaitosten toimintaa ohjaavien normien ja dokumenttien tuntemisen. Opiskelijat perehtyvät ohjaustoimintaan sekä suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opinto-ohjausta eri koulumuodoissa. Tämä osio suoritetaan suurimalta osin ohjaus- ja verkostoharjoitteluna eri oppilaitoksissa.

Opinto-ohjauksen johtamis-, organisointi- ja kehittämisaaminen (12 op) teemakokonaisuudessa tarkastellaan opinto-ohjauksen prosesseja ja toimintatapoja sekä arvioidaan ohjauksen laatua ja tuloksellisuutta. Tähän kokonaisuuteen sisältyy kehittämistehtävä, jonka toteutustapa voi vaihdella.

HAMK:n opetussuunnitelmassa ohjausosaamisen rakentuminen perustuu vahvasti opiskelijoiden itsenäiseen työskentelyyn. Opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelma kattaa suurelta osalta ohjausalan osaamisen viitekehyksessä esitetyt osa-alueet (kuvio 13). Teoriatiedon osalta pääpaino on ura- ja ohjausteorioissa sekä niiden soveltamisessa.

Kuvio 13. Hämeen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu (JAMK)

Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelmat on laadittu yhteistyössä (JAMK & JYU, n.d.). Näin ollen molempien oppilaitosten 60 opintopisteen laajuisten koulutusten sisällöt ja tavoitteet ovat yhtenevät.

JAMK:n opetussuunnitelmassa korostetaan elinikäisen ohjauksen merkitystä yhteiskunnassa palvelumuotona, joka edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Alkuteksteissä korostetaan ohjaajien kykyä oman toiminnan lähtökohtien tiedostamiseen ja reflektointiin. Myös kestävä elämäntapa eettisenä ohjauksellisenä kysymyksenä nostetaan esille.

Opetussuunnitelman alkuteksteissä painotetaan myös yhteistyöverkostojen merkitystä ohjaajan työssä. Samoin tarkastellaan teknologian kehitystä suhteessa ohjauspalveluprosesseihin. Teknologian monipuolinen ja tarkoituksenmukainen käyttö sekä monikanavaiset palvelukanavat ovat opetussuunnitelman alkutekstin mukaan olennainen osa ohjaajan työtä nyky-yhteiskunnassa.

Opinto-ohjaajakoulutus koostuu JAMK:ssa kolmesta teemakokonaisuudesta, jotka ovat: monikanavainen elinikäinen ohjaus (17 op), systeeminen kehittäminen (23 op) ja ammatillisen osaamisen jatkuva kehittäminen (20 op) (taulukko 16).

Taulukko 16. Jyväskylän ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
JAMK Ammatillinen opinto-ohjaajan- koulutus 60 op	Monikanavainen elinikäinen ohjaus	17
	Systeeminen kehittäminen	23
	Ammatillisen osaamisen jatkuva kehittäminen	20

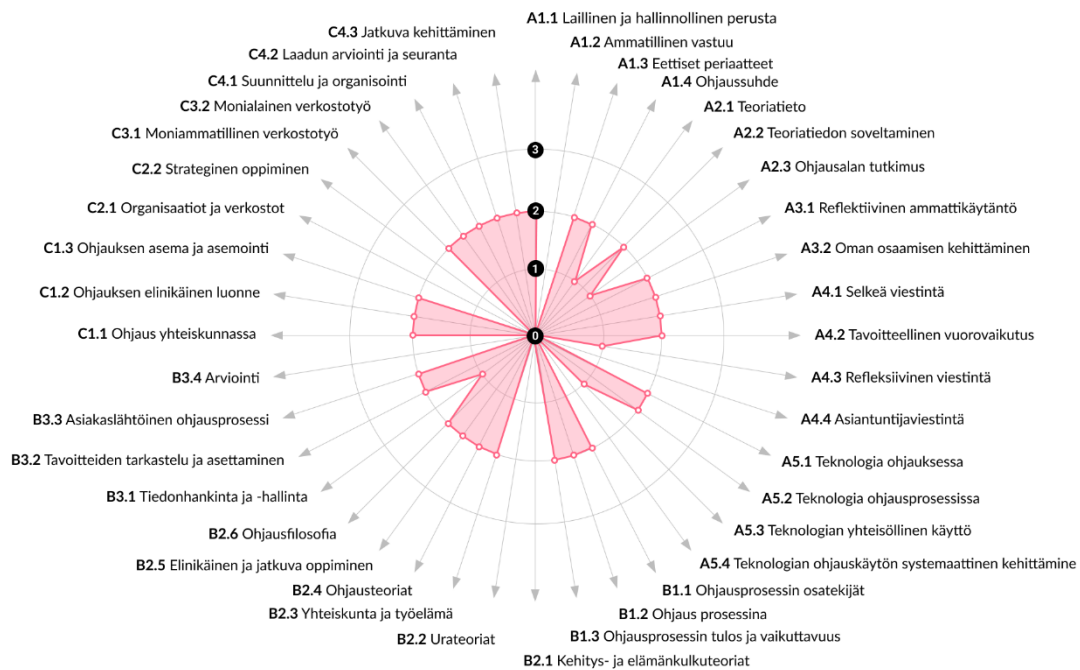
Monikanavainen elinikäinen ohjaus (17 op) jaetaan kolmeen osaan: ohjausteoreettinen, vuorovaikutus- ja ohjausosaaminen. Teemakokonaisuuden tavoitteena on, että opiskelijat perehtyvät ohjausprosesseihin ja -menetelmiin sekä osaavat tarkoituksenmukaisesti hyödyntää monikanavaisia työvälineitä yksilöllisissä ja yhteisöllisissä ohjausprosesseissa. Ohjausteoreettisen osa-alueen

pääpaino on ohjausteorioissa ja niiden soveltamisessa. Lisäksi opintokokonaisuudessa perehdytään ohjausvuorovaikutukseen ja dialogiseen ohjaukseen.

Systemisen osaamisen (23 op) teemakokonaisuus koostuu neljästä osiosta, joista laajin on verkostoharjoittelu (8 op). Ohjauspalveluiden järjestäminen ja moniammatillinen verkostotyö -osiossa (5 op) keskitytään verkosto-, kehittämis- ja yhteiskuntaosaamiseen. Yhteiskuntaosaaminen sisältää myös ohjausta määrittävän lainsäädännön ja muut ohjeistukset. Ohjaus muuttuvassa yhteiskunnassa ja toimintaympäristössä (5 op) opinnoissa pääpaino on koulutuksen, työelämän ja yhteiskunnan sekä erilaisten julkisten palvelujen välisten ilmiöiden tarkastelussa. Siihen sisältyy tietoperustan rakentamista koulutuksen ja työelämän mahdollisuuksista sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Ohjauksen kehittäminen ja tulevaisuusajattelu -osiossa (5 op) keskitytään ohjauksen arviointiin ja kehittämiseen sekä tulevaisuusajatteluun ja -ohjaukseen.

Ammatillisen osaamisen jatkuva kehittäminen (20 op) teemakokonaisuudessa keskeinen teema on reflektiivinen osaaminen. Osioon sisältyvät ohjauksen filosofiset ja eettiset lähtökohdat (5 op) opinnot, jossa opiskelijat tarkastelevat omia käsityksiään ja arvojaan sekä ajattelu- ja toimintamallejaan. Reflektio-osaamista opiskelijat kehittävät edelleen osiossa ohjaajan ammatillinen kehittyminen ja tutkiva työote (5 op), jossa painopisteet ovat opiskelijoiden itsearviointissa ja ohjaustyön kokonaisvaltaisessa tarkastelussa. Teemaopinnot (5 op + 5 op yhteensä 10 op) opiskelijat valitsevat opintoja omien kehittymistarpeidensa mukaisesti kunkin lukuvuoden toteutussuunnitelmasta.

JAMK:n opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelma kattaa suurelta osalta ohjausalan osaamisen viitekehyksessä esitetyt osa-alueet (kuviot 14). Opetussuunnitelmassa painottuvat ohjausteoriat ja -menetelmät sekä ohjauksen systeminen kehittäminen.

Kuvio 14. Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutus (Oamk)

Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun, Oamk:n opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman alkutekstissä painotetaan ohjaajan kykyä soveltaa ohjaus-, vuorovaikutus- ja kehittämisosaamista erilaisissa toimintaympäristöissä (Oamk, n.d.). Oamk:n opinto-ohjaajakoulutuksen opiskelijat laativat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman.

Oulun ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet on kuvattu taulukossa 17. Laajin opintopistemäärä (28) on kohdennettu *ohjausosaamisen* teemakokonaisuuteen, jossa tavoitteena on, että opiskelijat osaavat perustella omaa toimintaansa teoreettisesti ja ammattieettisesti. Kokonaisuudessa käsitellään ohjaus- ja urateorioita (yhteensä 10 op), joista tarkastellaan keskeisimpiä ja joita sovelletaan ohjausmuodot ja -menetelmät (4 op) sekä toimijana elämäntieteissä (4 op) osioissa. Ohjausmenetelmistä mainitaan yksilö-, ryhmä- ja verkko-ohjaus. Toimijana elämäntieteissä opintokokonaisuudessa käsitellään ohjausta nivelvaiheissa ja

yhteistyöverkostoissa. Teemakokonaisuuteen sisältyvän ohjausharjoittelun (10 op) tavoitteena on, että opiskelija soveltaa oppimiaan sisältöjä käytännön työelämässä. Harjoittelun toteutustapa sovitaan opiskelijakohtaisesti.

Taulukko 17. Oulun ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet

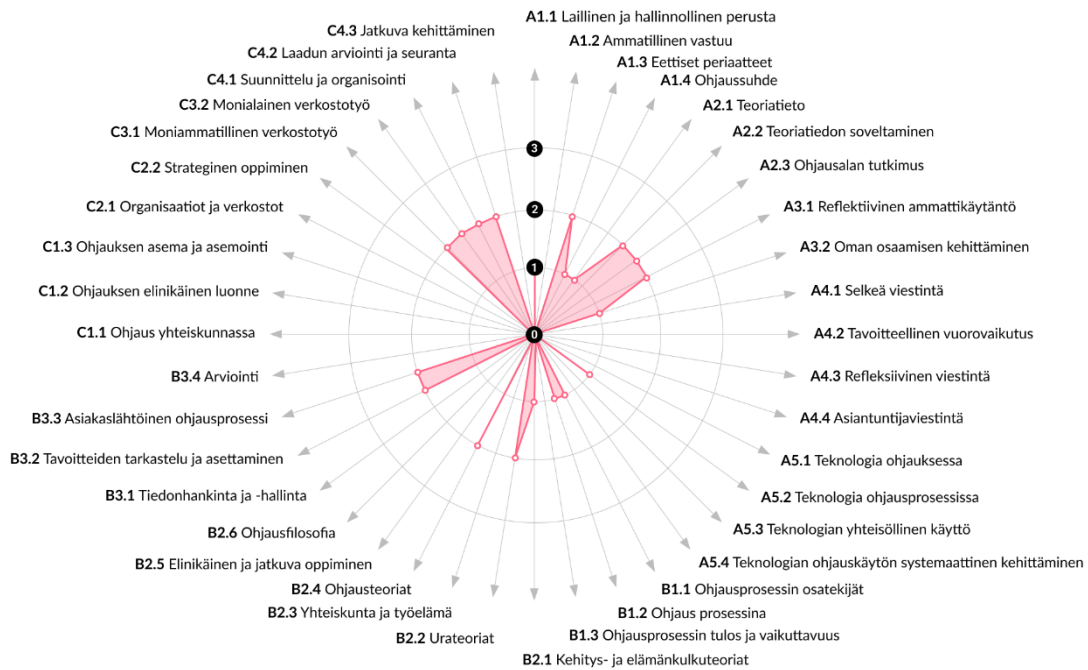
Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Oamk Ammatillinen opinto-ohjaajakou- lutus 60 op	Ohjausosaaminen	28
	Yhteistyö- ja vuorovaikutusosaaminen	11
	Kehittämisosaaminen	21

Yhteistyö- ja vuorovaikutusosaaminen (11 op) teemakokonaisuus sisältää kaksi osiota: yhteisöllinen työote (3 op) ja verkostoharjoittelu (8 op), jossa opiskelijan tavoitteena on hankkia kokonaiskäsitys ohjaustyöstä eri kouluasteilla.

Viimeinen teemakokonaisuus on *kehittämisosaaminen* (21 op), jossa opiskelija arvioi, organisoii ja kehittää opinto-ohjauksen toimintaympäristöjä kokonaisuutena (3 op) sekä analysoi omaa osaamistaan ja ammatillisen identiteetin kehittymistä (3 op). Lisäksi opiskelija laatii kehityssuunnitelman, jonka mukaan hän aikoo osaamistaan koulutuksen jälkeen kehittää (4 op). Opinto-ohjauksen kehittämistehtävä (8 op) osiossa opiskelija suunnittelee, toteuttaa, raportoi ja arvioi ohjaustyöhön liittyvän kehittämistehtävän. Edellä kuvattujen opintojen lisäksi opiskelijat suorittavat valinnaisia opintoja (3 op), joiden sisällön he voivat valita vapaasti.

Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältökuvaus on suppein analyysissä mukana olleista dokumenteista. Tästä syystä kokonaiskäsitteen muodostaminen sisällöistä ja opintojen toteutustavoista on haastavaa. Koulutuksen painopiste on ura- ja ohjausteorioissa sekä niiden soveltamisessa ohjaajan työssä (kuviot 15). Lisäksi opinnoissa keskitytään verkosto- ja kehittämisosaamiseen.

Koska opiskelijoiden opintojen sisällöt ja suoritustavat perustuvat vahvasti henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan, tulisi opetussuunnitelman olla informatiivisempi sekä aidosti tieto- ja osaamisperustaisesti laadittu.

Kuvio 15. Oulun ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutus (TAMK)

Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutus muistuttaa rakenteeltaan ja toteutukseltaan muita kuvattuja ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinto-ohjaajakoulutuksia. Opetussuunnitelmatekstin alkuosassa mainitaan, että ”*opintojen toteutuksen näkökulmia ovat henkilökohtaisuus, ohjauksellisuus, autenttisuus, yhteistoiminnallisuus ja muovautuvuus*” (TAMK, n.d.).

Opinto-ohjaajakoulutuksen opinnot rakentuvat neljästä teemakokonaisuudesta: a) ohjauksen perusta (20 op), b) ohjauksen konteksti (20 op), c) opinto-ohjaaja kehittäjänä (10 op) ja d) ammatillisena opinto-ohjaajana kasvu ja kehittyminen (10 op) (taulukko 18).

Taulukko 18. Oulun ammatillisen opinto-ohjaajakoulutuksen sisällölliset teemakokonaisuudet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
TAMK Ammatillinen opinto-ohjaajakou- lutus 60 op	Ohjauksen perusta	20
	Ohjauksen konteksti	20
	Opinto-ohjaaja kehittäjänä	10
	Ammatillisena opinto-ohjaajana kasvu ja kehittyminen	10

Ohjauksen perustassa (20 op) keskitytään ohjauksen arvoperustan ja teoriapohjan rakentamiseen. Näitä teemoja käsitellään osiossa ohjauksen filosofiset perusteet (5 op), jossa tarkastellaan arvoja ja ihmiskäsitystä sekä ohjaustyön eettisiä periaatteita. Teoriaosaaminen sisältyy osioon ura- ja ohjausteoriat (5 op), jossa opiskelija pohtii myös käyttöteorian merkitystä ja vaikutusta ohjaustyöhön. Kohtausosaaminen (5 op) osiossa opiskelija keskittyy moninaisuuteen ja kohtaamiseen dialogisen vuorovaikutuksen viitekehyksessä. Ohjausprosessiin ja -menetelmiin perehdytään osiossa ohjausosaaminen (5 op). Siinä opiskelija tarkastelee tavoitteellista ohjaustilannetta sekä oppii soveltamaan yksilö-, ryhmä- ja vertaisohjauksen toimintatapoja.

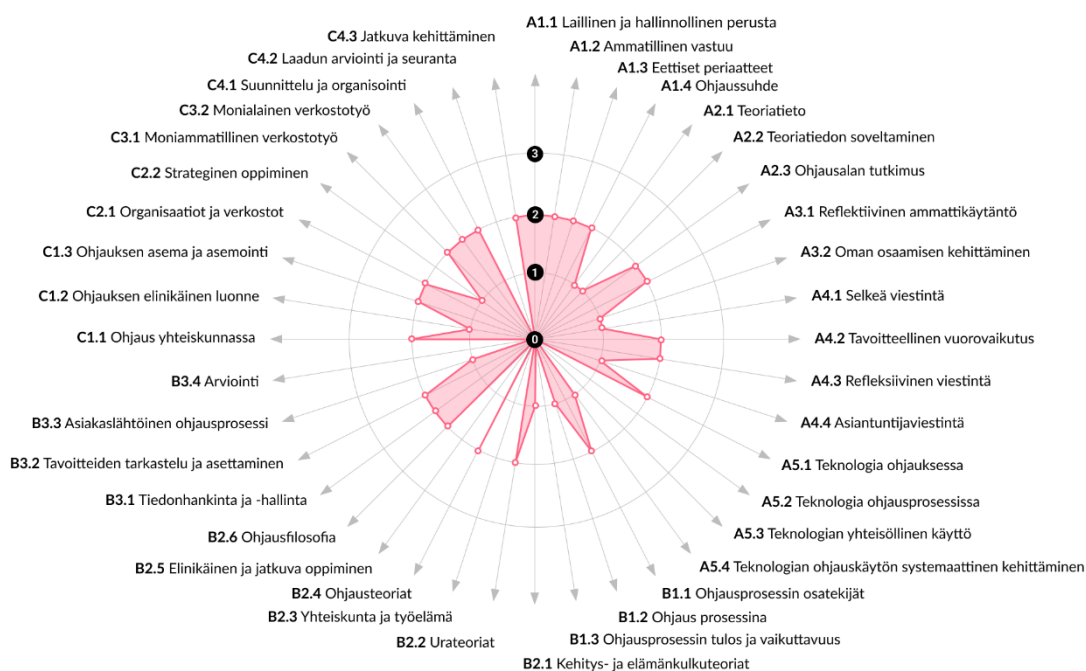
Teemakokonaisuudessa *ohjauksen kontekstit* (20 op) keskitytään ohjaustyön toimintaympäristöihin, verkostotyöhön sekä tietoverkkojen ja digitaalisten ratkaisujen mahdollisuuksien tunnistamiseen ja hyödyntämiseen ohjauksessa. Organisaatio- ja verkosto-osaaminen (5 op) osiossa tarkastellaan monialaista ja moniammatillista yhteistyötä ohjauksessa. Opiskelijat oppivat myös analysoimaan ja arvioimaan ohjauksen kehittämistarpeita oppilaitoksessa ja verkostoissa. Ohjausta koskevat säädökset (5 op) osiossa opiskelijat tarkastelevat koulutusta ja ohjausta määrittävää lainsäädäntöä sekä oppivat hankkimaan koulutuksesta, yhteiskunnasta ja työelämästä ohjauksen kannalta relevanttia tietoa. Ohjaus ja tuki osallisuuden rakentajana (5 op) osiossa painopiste on sosiaalisessa kestävässä kehityksessä sekä ohjausasiantuntijuudessa erilaisissa ohjauksellisissa tehtävissä ja tilanteissa. Ohjaus eri ympäristöissä (5 op) osiossa keskitytään työelämäyhteistyön merkitykseen ohjauksessa sekä digitalisaation ja tieto- ja viestintäteknologian ratkaisuihin osana

ohjaajan työtä. Lisäksi tarkastellaan kansainvälisyyteen liittyviä kysymyksiä ohjauksen näkökulmasta.

Opinto-ohjaaja kehittäjänä (10 op) teemakokonaisuuden osiossa tulevaisuusorientaatio, ennakointi- ja kehittämisosaaminen (5 op) opiskelijat tarkastelevat tulevaisuusohjausta ennakointi- ja tutkimustiedon sekä muiden selvitysten avulla. He kehittävät ohjaustyötä mm. tuottamalla ajantasaista materiaalia ohjaustyön tueksi. Opiskelijat oppivat arvioimaan yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten vaikutusta ohjaustyöhön sekä osallistumaan ohjaukseen ja koulutukseen liittyvään julkiseen keskusteluun. Osion opinto-ohjauksen osaamista syventävät ja laajentavat opinnot (5 op) sisältö valikoituu kunkin opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti.

Teemakokonaisuudessa *ammattillisena opinto-ohjaajana kasvu ja kehittyminen* on yksi osio: kehittymisosaaminen (10 op), jossa pääpaino on kunkin opiskelijan henkilökohtaisessa ammatillisessa kehittämisessä, reflektiotaidoissa sekä oman työn johtamisessa ja omasta hyvinvoinnista huolehtimisessa.

Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelmassa on kuvattu monipuolisesti opintojen sisältö, osaamistavoitteet sekä arviointikriteerit. Opintojen toteutustapaa ei sen sijaan ole kirjattu tähän dokumenttiin. Opetussuunnitelman sisältö kattaa melko hyvin ohjausalan osaamisen viitekehyksen osa-alueet (kuviot 16).

Kuvio 16. Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Opinto-ohjaajakoulutus yliopistoissa

Oppilaan- ja opinto-ohjaajien koulutus on keskitetty yliopistoissa kahteen suomenkieliseen (Jyväskylän yliopisto, Itäsuomen yliopisto) ja yhteen ruotsinkieliseen koulutusyksikköön (Åbo Akademi). Yliopistojen ohjaajakoulutusten rakenteista ja sisällöistä on esitetty taulukossa 19 yhteenveto, joka perustuu koulutusten opetussuunnitelmista saatuihin kuvauksiin. Taulukon rakentamisessa on jouduttu käyttämään tulkintaa ja yhdistelemään opintokokonaisuuksia, joten sen sisältö ei täysin vastaa koulutusten omia kuvaustapoja. Tavoitteena on ollut luoda kokonaisuus, jonka avulla on mahdollista saada kokonaiskuva tarkastelussa olevista koulutuksista.

Taulukko 19. Yliopistojen opinto-ohjaajakoulutusten rakenne ja tema-alueet

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Itä-Suomen yliopisto Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutus, kandidaatin tutkinto (180 op) + opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutus, maisterin tutkinto (120 op)	Orientaatio ja henkilökohtainen opintojen suunnittelu	2
	Viestintä- ja kieliopinnot	18
	Kasvatustieteellisen alan perusopinnot	25
	Kasvatustieteen aineopinnot (ohjaus)	72
	Vapaavalintaisia opintoja	8-18
	Sivuaine	50-60
	Ohjausosaamisen syventäminen	42
	Tieteellinen tutkimus ja tutkimuskäytännöt	41
	Kasvatustieteen syventäviä opintoja	22
	Vapaasti valittavia opintoja	15
Itä-Suomen yliopisto Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisteriopinnot (120 op)	Orientaatio ja henkilökohtainen opintojen suunnittelu	2
	Ohjauksen toimintaympäristöt	10
	Toimijuus elämäntieteen, kehityksen ja elämänurien muotoutuessa, erilaisissa siirtymissä sekä osana muuttuvaa, moninaistuvaa ja monikulttuurista yhteiskuntaa	30
	Ohjaus eettisenä toimintana	2
	Ohjaus ammattikäytännönä	17
	Ohjauksen perus- ja syventävä harjoittelu	14
	Tieteellinen tutkimus ja tutkimuskäytännöt	41
	Valinnaiset opinnot	4

(Jatkuu)

Taulukko 19. Yliopistojen opinto-ohjaajakoulutusten rakenne ja teema-alueet
(Jatkuu)

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Itä-Suomen yliopisto Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopinnot (60 op)	Ohjauksen toimintaympäristöt	10
	Toimijuus elämäkulun, kehityksen ja elämänuran muotoutuessa, erilaisissa siirtymissä sekä osana muuttuvaa, moninaistuvaa ja monikulttuurista yhteiskuntaa	20
	Ohjaus eettisenä toimintana	3
	Ohjaus ammattikäytäntönä	17
	Ohjauksen perus- ja syventävä harjoittelu	10
Itä-Suomen yliopisto Erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot (60 op)	Ohjauksen toimintaympäristöt	17
	Toimijuus elämäkulun, kehityksen ja elämänuran muotoutuessa, erilaisissa siirtymissä sekä osana muuttuvaa, moninaistuvaa ja monikulttuurista yhteiskuntaa	20
	Ohjaus eettisenä toimintana	2
	Ohjaus ammattikäytäntönä	16
	Kehittämishanke	5
Jyväskylän yliopisto Ohjausalan maisteriohjelma (120 op)	Monikanavainen elinikäinen ohjaus	14
	Systeeminen kehittäminen	16
	Ammatillisen osaamisen kehittäminen	10
	Teemaopinnot	10
	Ohjaustyön käytänteisiin perehtyminen	10
	Ohjauksen tutkimusperustaiset käytänteet	45
	Muut yhteiset opinnot	15
Jyväskylän yliopisto Opinto-ohjaajan erilliset opinnot ja opinto-ohjaajan opinnot aineenopettajakoulutuksen opiskelijoille (60 op)	Monikanavainen elinikäinen ohjaus	17
	Systeeminen kehittäminen	23
	Ammatillisen osaamisen jatkuva kehittäminen	20
Åbo Akademi Bjämnstudier och fristående studier för studiehändlare (60 sp)	Skola och samhälle	15
	Elevens/ungdomens värld	20
	Studiehandledarens professionella kompetens	25

Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutus

Itä-Suomen yliopistossa ohjausta oppiaineena kuvataan monitieteisenä tiedonalana perustuen ohjaus- ja neuvontapsykologiaan sekä kasvatustieteisiin. Ohjausta tarkastellaan elämänuraohjauksena, ja tutkimuksen keskeisinä kohteina ovat ohjausvuorovaikutus, ohjauksen toimintakulttuurit sekä koulutus- ja työpolut elämänkulussa.

Ohjauksen koulutus toteuttaa seuraavia koulutusohjelmia:

- Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutus 180 op + 120 op
- Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisteriopinnot 120 op
- Erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot 60 op
- Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopinnot 60 op

Laajimman kokonaisuuden muodostaa opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutusohjelma (180 + 120 op), jonka suoritettuaan on mahdollista sijoittua erilaisiin ohjausalan asiantuntijatehtäviin (UEF, n.d.-b, n.d.-c). Taulukossa 20 on esitetty, minkälaisista teemakokonaisuuksista sisällöt muotoutuvat.

Kandidaattivaiheen opinnoissa (180 op) ohjausalan opinnot on sisällytetty kasvatustieteen aineopinnojen teemakokonaisuuteen. *Aineopinnoissa* (72 op) ohjausalaa tarkastellaan eri toimintaympäristöissä. Painopisteinä ovat yhteiskunnallinen ja monikulttuurinen osaaminen sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Toimijuuden teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta opinnoissa tarkastellaan elämänkulun sekä ammatti- ja työurien muotoutumista. Ohjaus eettisenä toimintana muodostaa oman kokonaisuuden. Ohjaus ammattikäytäntönä teemakokonaisuuteen sisältyvät kandidaattivaiheessa ohjaus digitaalisissa ympäristöissä sekä ohjausprosessi ja -keskustelu.

Sivuaineen valinnasta riippuen opiskelijat voivat hankkia myös opettajan pätevyyden (*sivuaine 50–60 op*). Opintoihin kuuluu monipuolisesti viestintä- ja kieliopinnoja (18 op). Koska opinnot tähtäävät kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin tutkintoihin, perusopintoihin sisältyy kasvatustieteellisiä ja kasvatustieteellisen alan perusopinnot (25 op). Lisäksi perusopinnoissa perehdytään oppimisen ja kehityksen

perusteisiin. Kasvatustieteen aineopintoihin sisältyy ohjausalan lisäksi opettajan työn tarkastelua, pedagogiikkaa ja erityispedagogiikkaa.

Taulukko 20. Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan (180 + 120 op) koulutuksen rakenne ja teema-alueet

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Itä-Suomen yliopisto Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutus, kandidaatin tutkinto (180 op) + opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutus, maisterin tutkinto (120 op)	Orientaatio ja henkilökohtainen opintojen suunnittelu	2
	Viestintä- ja kieliopinnot	18
	Kasvatustieteellisen alan perusopinnot	25
	Kasvatustieteen aineopinnot (ohjaus)	72
	Vapaavalintaisia opintoja	8–18
	Sivuaine	50–60
	Ohjausosaamisen syventäminen	42
	Tieteellinen tutkimus ja tutkimuskäytännöt	41
	Kasvatustieteen syventäviä opintoja	22
	Vapaasti valittavia opintoja	15

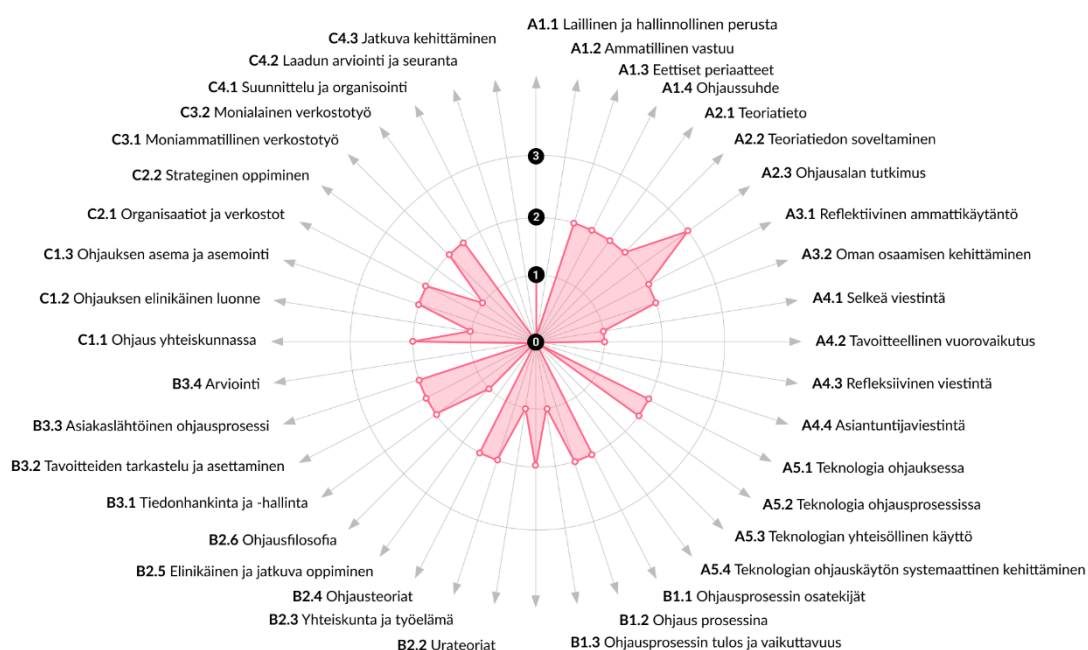
Maisteriopinnoissa keskitytään pienryhmäohjaukseen. Muita aiheita syventävissä ohjausalan opinnoissa (42 op) ovat monikulttuurisuus, moninaisuus ja eettisyys sekä elinikäinen ohjaus ja moniammatillinen yhteistyö erilaisissa työyhteisöissä.

Opintoihin sisältyy neljä harjoittelua; kandidaattivaiheen orientoiva harjoittelu (3 op) ja perusharjoittelu (7 op), maisterivaiheessa kasvatustieteen syventävissä opinnoissa soveltava (5 op) ja syventävä harjoittelu (5 op). Orientoivassa harjoittelussa tavoitteena on tutustua ohjauksen toimintaympäristöön, ja perusharjoittelussa painopiste on ohjaajan toimintaa ohjaavan lainsäädännön ja ohjeiden tarkastelussa suhteessa ohjauksen järjestämiseen. Syventävän ja soveltavan harjoittelun aikana opiskelijat työskentelevät harjoittelupaikoissaan ja harjoittelevat käytännössä oppimiaan menetelmiä sekä oppivat vastavuoroisuutta, monitoimijaisuutta ja yhteistyötä työyhteisössä.

Kandidaattivaiheen opintoihin sisältyy tutkimusosaamiseen liittyviä opintoja (20 op), joissa opiskelijat hankkivat tutkimusmenetelmäosaamista

sekä oppivat tarkastelemaan ja raportoimaan ohjausalaan liittyviä teemoja. Maisterivaiheessa opiskelijat tekevät jotakin ohjausalan aihetta käsittelevän pro gradu -tutkielman. Samalla he kehittävät tutkimusmenetelmä- ja alan teoriaosaamistaan.

Itä-Suomen yliopiston koulutus on teoriapainotteinen ja laaja. Opiskelijat hankkivat vahvan ohjausteoreettisen ja -menetelmäosaamisen. Kuviossa 17 on kuvattu koulutuksen opetussuunnitelmissa (UEF, n.d.-b, n.d.-c) esitetyjä sisältöjä ja tavoitteita suhteessa ohjausalan osaamisen viitekehyksen osa-alueisiin.

Kuvio 17. Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaaja ja uraohjaajakoulutuksen koulutusohjelman (KK 180 + KM 120 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Itä-Suomen yliopisto tarjoaa opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisteriopintoja (120 op) (taulukko 21). Teemakokonaisuuksissa on pakollisia ohjausalan opintoja 71 opintopisteen verran (UEF, n.d.-c). Ohjausala tarkastellaan eri toimintaympäristöissä (10 op). Painopisteinä ovat yhteiskunnallinen ja monikulttuurinen osaaminen sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Toimijuus elämänkulun, kehityksen ja elämänkulun siirtymissä teemakokonaisuudessa (30 op) keskittyy ohjaustyön teoreettiseen viitekehykseen. Ohjaus eettisenä toimintana muodostaa oman teemakokonaisuuden (2 op). Ohjaus

ammattikäytäntönä teemakokonaisuuteen (17 op) sisältyvät kandidaattivaiheessa ohjaus digitaalisissa ympäristöissä sekä ohjausprosessi ja -menetelmäopinnot.

Harjoittelujen osuus on 14 opintopistettä. Lisäksi maisteriopintoihin sisältyy pro gradu -tutkielma ja tutkimusmenetelmäopintoja (41 op). Lisäksi opiskelijat valitsevat 4 opintopisteen verran lisää tutkimusmenetelmäopintoja ja ohjausalaan liittyviä opintoja (3 op) yliopiston tarjonnan mukaan.

Taulukko 21. Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisterikoulutuksen (120 op) rakenne ja tema-alueet

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Itä-Suomen yliopisto Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisteriopinnot (120 op)	Orientaatio ja henkilökohtainen opintojen suunnittelu	2
	Ohjauksen toimintaympäristöt	10
	Toimijuus elämänculun, kehityksen ja elämänuran muotoutuessa, erilaisissa siirtymissä sekä osana muuttuvaa, moninaistuvaa ja monikulttuurista yhteiskuntaa	30
	Ohjaus eettisenä toimintana	2
	Ohjaus ammattikäytäntönä	17
	Ohjauksen perus- ja syventävä harjoittelu	14
	Tieteellinen tutkimus ja tutkimuskäytännöt	41
	Valinnaiset opinnot	4

Itä-Suomen opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutusten toteutusten välillä on joitakin sisällöllisiä eroja. Maisteri- ja sivuaineopintoihin sisältyy *perus- ja syventävä* harjoittelu (14 op). Erillisissä opinto-ohjaajan ja uraohjaajan (taulukko 22) opinnoissa harjoittelun opintokokonaisuus on nimellä työssäoppiminen (7 op) (UEF, n.d.). Lisäksi erillisiin opintoihin sisältyy kehittämishanke, jonka laajuus on 5 opintopistettä. Muilta osin erillisten opintojen sisällöt vastaavat opinto-ohjaajan ja uraohjaajan maisteriopintojen sisältöjä.

Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopintoihin sisältyvät opinnot urateorioista (5 op) ja intersektionaalisuudesta uraohjauksessa (5 op), joita ei ole erikseen mainittu muissa ohjauskoulutusten toteutuksissa (UEF, n.d.-d.).

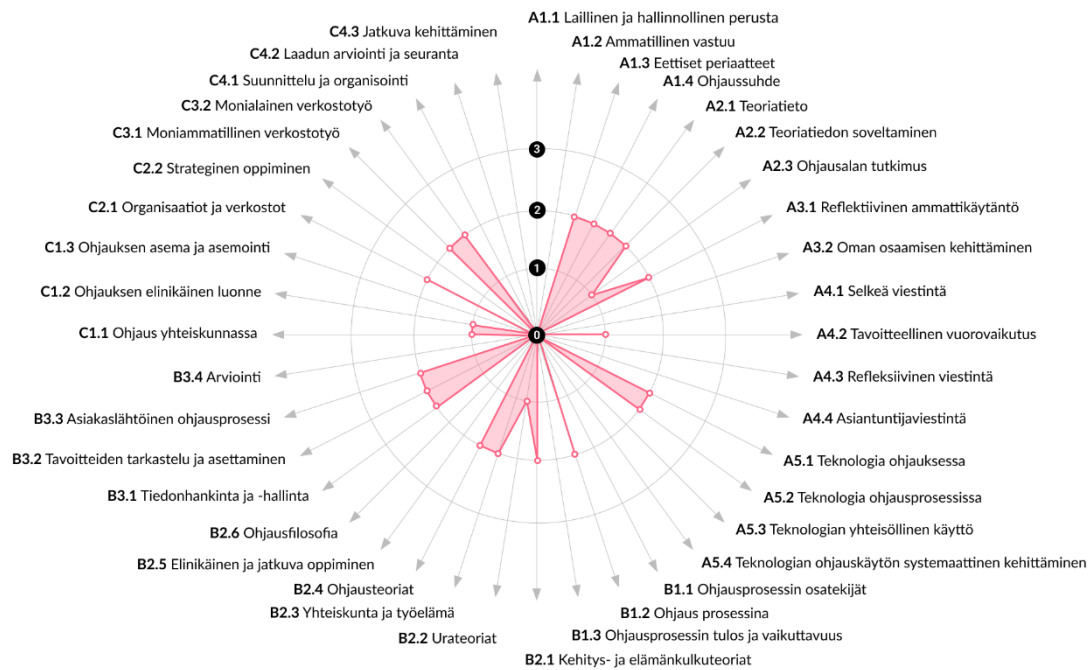
Intersektionaalisuus uraohjauksessa opinnoissa painottuvat yhdenvertaisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden teemat.

Taulukko 22. Itä-Suomen yliopiston erillisten opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutuksen (60 op) rakenne ja teema-alueet

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Itä-Suomen yliopisto Erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot (60 op)	Ohjauksen toimintaympäristöt	17
	Toimijuus elämäntien, kehityksen ja elämäntien muotoutuessa, erilaisissa siirtymissä sekä osana muuttuvaa, moninaistuvaa ja monikulttuurista yhteiskuntaa	20
	Ohjaus eettisenä toimintana	2
	Ohjaus ammattikäytännönä	16
	Kehittämishanke	5

Itä-Suomen yliopiston erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot (n.d.-a) ovat laajuudeltaan ja toteutukseltaan samankaltaisia kuin ammatillisissa opettajakorkeakouluissa. Erillisten opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opintojen opintokokonaisuudet on esitelty taulukossa 22. Kuviossa 18 nähdään, miten ohjausosaamisen viitekehityksen osa-alueet sisältyvät koulutukseen.

Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutusten painopisteet ovat *ohjauksen toimintaympäristöissä, yksilön toimijuudessa* ja sosiaalisessa oikeudenmukaisuudessa sekä ohjausmenetelmäosaamisessa mukaan lukien *eettinen osaaminen*. Erikoisuutena mainittakoon ohjaaja työyhteisössä -opintokokonaisuus (5 op), joka sisältyy kaikkiin toteutuksiin. Siinä painopiste on konsultatiivisessa ja työnohjauksellisessa työtöteessä.

Kuvio 18. Itä-Suomen yliopiston erillisten opinto-ohjaaja ja uraohjaajakoulutuksen (60 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Jyväskylän yliopiston ohjausalan koulutus

Aiemmin on jo todettu, että Jyväskylän yliopiston erillisten ja Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun erillisten opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmat on laadittu yhteistyönä. JAMK:n opinto-ohjaajan erillisten opintojen opetussuunnitelma on esitelty aiemmin. Tästä syystä tarkastelun kohteeksi rajataan tässä yhteydessä Jyväskylän yliopiston maisteriohjelman (120 op) opetussuunnitelma (taulukko 23).

Taulukko 23. Jyväskylän yliopiston ohjausalan maisteriohjelman (120 op) rakenne ja teema-alueet

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Jyväskylän yliopisto Ohjausalan maisteriohjelma (120 op)	Monikanavainen elinikäinen ohjaus	14
	Systeeminen kehittäminen	16
	Ammatillisen osaamisen kehittäminen	10
	Teemaopinnot	10
	Ohjaustyön käytänteisiin perehtyminen	10
	Ohjauksen tutkimusperustaiset käytänteet	45
	Muut yhteiset opinnot	15

Ohjausalan opintojen sisällönkuvaus on suurelta osin sama kuin Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston erillisten opintojen opetussuunnitelmissa (JYU, n.d.).

Monikanavainen elinikäinen ohjaus (19 op) sisältää ohjausteoreettisen, vuorovaikutus- ja ohjausprosessiosaamisen. Teemakokonaisuuden tavoitteena on, että opiskelijat perehtyvät ohjausprosesseihin ja -menetelmiin sekä osaavat tarkoituksenmukaisesti hyödyntää monikanavaisia työvälineitä yksilöllisissä ja yhteisöllisissä ohjausprosesseissa. Ohjausteoreettisen osa-alueen pääpaino on ohjausteorioissa ja niiden soveltamisessa. Lisäksi teemakokonaisuudessa perehdytään ohjausvuorovaikutukseen ja dialogiseen ohjaukseen.

Systeemisen kehittämisen (16 op) teemakokonaisuus koostuu kolmesta osiosta. Moniammatillinen verkostotyö ja ohjauspalveluiden järjestelyt (5 op) opinnoissa keskitytään verkosto-, kehittämis- ja yhteiskuntaosaamiseen, joka sisältää myös ohjausta määrittävän lainsäädännön ja muut ohjeistukset. Ohjaus muuttuvassa ja moninaistuvassa yhteiskunnassa ja toimintaympäristössä (6 op) opinnoissa pääpaino on koulutuksen, työelämän ja yhteiskunnan sekä erilaisten julkisten palvelujen välisten ilmiöiden tarkastelussa. Siihen sisältyy tietoperustan rakentamista koulutuksen ja työelämän mahdollisuuksista sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Ohjauksen kehittäminen ja tulevaisuusajattelu -osiossa (5 op) keskitytään ohjauksen arviointiin ja kehittämiseen. Lisäksi perehdytään tulevaisuusajatteluun ja -ohjaukseen osana opinto- ja uraohjausta.

Ammatillisen osaamisen kehittäminen (10 op) teemakokonaisuudessa keskeinen teema on reflektiivinen osaaminen. Osioon sisältyvät ohjauksen filosofiset ja eettiset lähtökohdat (5 op) opinnot, jossa opiskelijat tarkastelevat omia käsityksiään ja arvojaan sekä ajattelu- ja toimintamallejaan. Reflektio-osaamista opiskelijat kehittävät edelleen osiossa ohjaajan ammatillinen kehittyminen ja tutkiva työote (5 op), jossa painopisteet ovat opiskelijoiden itsearviointissa ja ohjaustyön kokonaisvaltaisessa tarkastelussa. Teemaopinnot (5 op + 5 op yhteensä 10 op) opiskelijat valitsevat opintoja omien kehittymistarpeidensa mukaisesti kunkin lukuvuoden toteutussuunnitelmasta.

Ohjaustyön käytänteisiin perehtyminen (10 op) on kaksiosainen: verkostoharjoittelu I (5 op) ja verkostoharjoittelu II (5 op). Pro gradu -tutkielman opiskelija toteuttaa ohjausalan aiheesta. Lisäksi opintoihin sisältyy tutkimusmenetelmäopintoja sekä tutkielmaseminaarit I ja II. Tutkinto-ohjelmaan kuuluu lisäksi 15 op vapaasti valittavia opintoja, mikäli opiskelija on suorittanut opettajan pedagogiset opinnot.

Jyväskylän yliopiston ohjausalan maisteriohjelma kattaa laajasti ohjausalan osaamisen viitekehyksen osa-alueet (kuvio 19). Opetussuunnitelman kuvausten perusteella ohjaustyöhön linkittyviä teoreettisia lähestymistapoja tarkastellaan monipuolisesti. Lisäksi koulutuksen sisällöt kattavat systemaattisen osaamisen osa-alueita, mikä on edellytyksenä ohjaustyön asiantuntijaksi kasvamisessa. Kuviossa 19 on nähtävissä, miten ohjausalan osaamisen viitekehyksen osa-alueet näyttäytyvät Jyväskylän yliopiston ohjausalan maisteriohjelmassa.

Kuvio 19. Jyväskylän yliopiston ohjausalan maisteriohjelman (120 op) opetussuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutus

Åbo Akademi tarjoaa ruotsinkielistä opinto-ohjaajakoulutusta sivuaineopiskelijoille ja erillisenä, monimuotona toteutettuna 60 opintopisteen laajuisena kokonaisuutena. Kuten taulukosta 24 on mahdollista havaita, koulutus jakaantuu kolmeen osa-alueeseen ja on painottunut oppilaitoskontekstiin.

Taulukko 24. Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutuksen (60 op) rakenne ja teema-alueet

Yliopisto ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Åbo Akademi Bämnestudier och fristående studier för studiehändare (60 sp)	Skola och samhälle	15
	Elevers/ungdomens värld	20
	Studiehändarens professionella kompetens	25

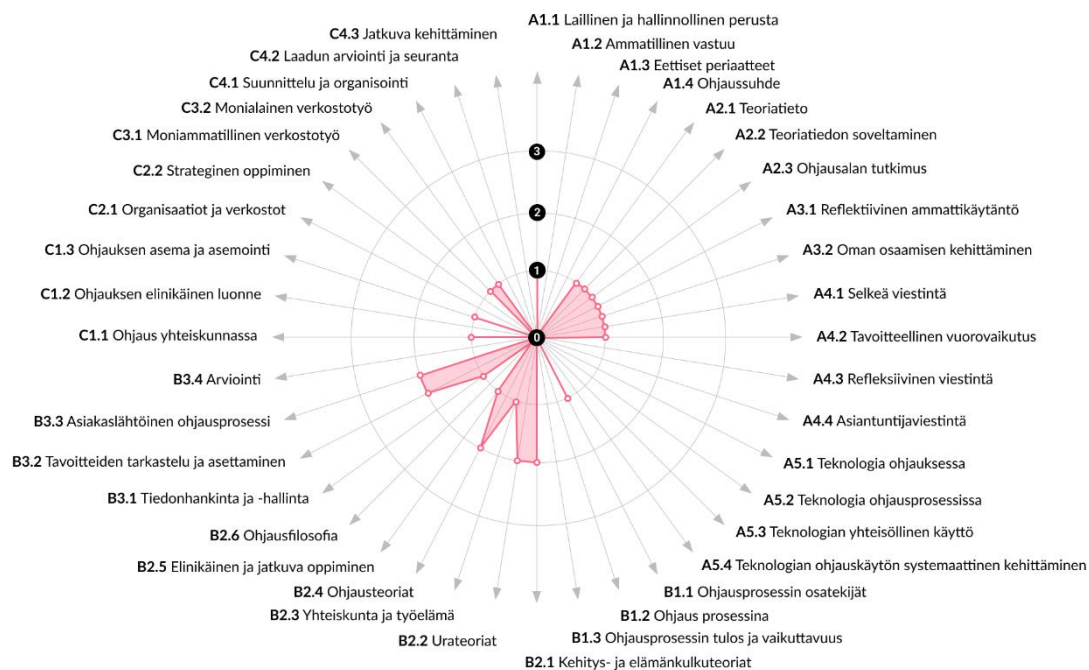
Opetussuunnitelmassa *opinto-ohjaajan ammatillinen osaaminen* (25 op) muodostaa laajimman kokonaisuuden (Åbo Akademi, n.d.). Se sisältää ohjausalan

menetelmäopintoja (15 op), joista yksi viiden opintopisteen kurssi on valinnainen. Ohjauskeskustelutaitoja voi kehittää valinnaisesti harjoittelussa tai osallistumalla Konsten att samtala - Grundläggande samtalsmetodik -kurssille. Lisäksi osiossa tarkastellaan urateorioita ja urasuunnittelutaitoja (5 op). Opinto-ohjaajan ammatillinen rooli ja toiminta oppilaitoksessa (5 op) ja kenttäharjoittelu (5 op) -kursseilla painopisteenä on tutustua opinto-ohjaajan työhön oppilaitoskontekstissa. Kurssien tavoitteena on, että opiskelijat oppivat tuntemaan ohjausalaan ohjaavaa koululainsäädäntöä sekä ymmärtävät monialaisen ja -ammattillisen yhteistyön merkityksen opinto-ohjaajan työssä.

Koulu- ja yhteiskunta kokonaisuudessa (15 op) on kaikille yhteinen kurssi, joka käsittelee pedagogista johtamista yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Lisäksi opiskelija valitsee opetustarjonnasta kaksi viiden opintopisteen kurssia, jotka käsittelevät monikulttuurisuutta ja opetushallintoa tai oppilaitosta työyhteisönä.

Oppilaiden ja nuorten maailmaa käsittelevästä osiosta (20 op) opiskelija voi valita neljä viiden opintopisteen laajuista kurssia. Ne käsittelevät mm. lasten ja nuorten hyvinvointia, moninaisuutta, nuorten syrjäytymistä sekä poissaoloja koulutyöhön sitoutumattomuuden ja syrjäytymiskehityksen ilmiönä. Yhtenä vaihtoehtona on motivoivan haastattelun kurssi. Lisäksi valitaan erityispedagogiikkaa käsittelevä kurssi.

Kun Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutuksen opetussuunnitelmaa tarkastellaan suhteessa ohjausalan osaamisen viitekehykseen, näyttäisi koulutuksen pääpaino olevan asiakastyöosaamisessa ja erityisesti menetelmäosaamisessa (kuvio 20). Opiskelijat perehtyvät monipuolisesti oppilaitoskontekstiin ja oppijoiden tilanteeseen nyky-yhteiskunnassa. He voivat myös omien valintojensa avulla suunnata opintojaan osa-alueille, jotka heitä kiinnostavat tai joissa he kokevat kehittymisen tarpeita. Myös Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutukseen sisältyi opiskelijoiden omaa itsearviointia ja reflektointia osaamisen kehittymisestä opintojen aikana.

Kuvio 20. Åbo Akademin opinto-ohjaajakoulutuksen (60 op) opetusuunnitelman sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Psykologikoulutus

Psykologiaa voi opiskella pääaineena seitsemässä yliopistossa Suomessa. Psykologian maisteriksi voi opiskella Helsingin yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa, Turun yliopistossa, Åbo Akademiassa, Tampereen yliopistossa, Itä-Suomen yliopistossa Joensuun yksikössä ja Oulun yliopistossa. Psykologin tutkinnon laajuus on 330 opintopistettä (kandidaatti, PsK, 180 op + maisteri, PsM, 150 op), ja ohjeellinen suoritus aika 5,5 vuotta. Tutkintoon sisältyy pakollinen viiden kuukauden harjoittelujakso. Tutkinto kokonaisuudessaan sisältää opintoja kliinisen psykologian, neuropsykologian, sosiaalipsykologian, persoonallisuuspsykologian ja kehityspsykologian alalta, ammatillisia ja kliinisten taitojen opintoja sekä sivuaineopintoja.

Koulutusyksiköt tekevät yhteistyötä Psykonet-yliopistoverkostossa (www.psykonet.fi), joka vuodesta 1989 alkaen on koordinoanut psykologian opetusta. Verkoston tavoitteena on turvata psykologien saatavuus ja erityisosaaminen, tehdä psykologinen osaaminen näkyväksi ja mahdollistaa

koulutuksella erilaiset psykologien urapolut. Tavoitteidensa toteuttamiseksi Psykonet tuottaa yhteistyössä psykologian alan perusopinnot ja kurssimateriaaleja. Verkosto koordinoi erikoispsykologikoulutuksia valtakunnallisella tasolla ja toimii yhteistyössä Valviran kanssa psykologin laillistukseen liittyvässä koulutusten vertailu- ja arviointityössä.

Psykologian opinnoissa paneudutaan siihen, miten psykologisia ilmiöitä tutkitaan ja mitataan. Tutkimuskohteina ovat muun muassa tunteet ja ajattelu, persoonallisuus, mielenterveys sekä se, miten psykologiset ilmiöt perustuvat aivojen toimintaan ja neuropsykologisiin mekanismeihin. Psykologia tieteenalana hyödyntää monitieteisyyttä, ja sillä on yhtymäkohtia muun muassa lääketieteeseen, luonnontieteisiin, yhteiskuntatieteisiin, kasvatustieteisiin ja humanistisiin aloihin.

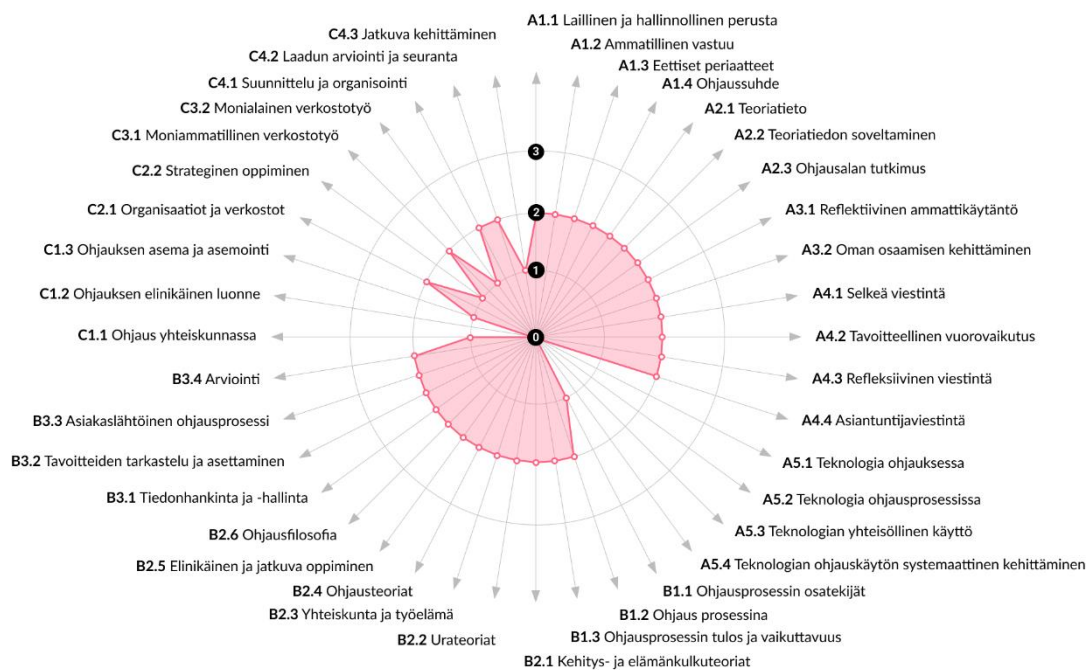
Psykologin koulutusohjelmiin eri yliopistoissa sisältyy opintokokonaisuuksia, joissa tarkastellaan ihmisen kasvuun ja kehitykseen liittyviä teorioita sekä ohjauksellisia menetelmiä. Psykonetin kliinisten taitojen opetuksen kehittämistyöryhmä on vuonna 2023 laatinut kuvaukset kompetensseista, joita valmistuvan psykologin Suomessa tulisi hallita tai tietoisesti kehittää ammatissaan.

Psykonetin (2023) laatimat valmistuvan psykologin kompetenssit on luokiteltu kaksiportaiseksi perus- ja toimintakompetensseiksi (Kuvio 21). Peruskompetensseilla tarkoitetaan tietoja ja taitoja, jotka ovat perustana psykologin ammatilliselle osaamiselle. Näihin liittyvät myös arvot ja asenteet, jotka ovat keskeisiä kaikissa peruskompetensseissa. Peruskompetenssien voidaan ajatella vastaavan kysymykseen, *miten* psykologi toimii. Toimintakompetensseilla tarkoitetaan psykologin ammatin erityistaitoja, joiden hyvä hallinta on välttämätöntä laillistettuna psykologina toimimiseen terveydenhuollossa. Toimintakompetenssit kuvaavat, *mitä* psykologi tekee.

Kuvio 21. Psykologin kompetenssit (Psykonet, 2023)

Valmistuvan psykologin osaamiskuvaukset sisältyvät lähes sellaisenaan ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin, mutta kokonaisuus on erilainen. Psykologin peruskompetenssit vastaavat ohjausalan osaamiskuvausten professionaalisuuteen liittyviä osaamisalueita ja toimintakompetenssit asiakastyöhön liittyvää osaamista. Systemiseen osaamiseen liittyvät teemat ovat osin sisällytettyinä toimintakompetensseihin. Kuviossa 22 verrataan tarkemmin psykologien osaamiskuvauksia ja ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksia.

Kuvio 22. Valmistuvien psykologien kompetenssien suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Valmistuvien psykologien osaamiskuvauksissa painottuvat yksityiskohtaisesti ja kattavasti professionaalisuuteen ja asiakastyöhön liittyvä osaaminen. Peruskompetensseissa tieteelliseen tietoon pohjautuva ajattelutapa kattaa sekä eri teoreettisten lähestymistapojen tuntemisen, eri vaihtoehtoisten lähestymistapojen kriittisen arvioinnin sekä niiden tietoisesti soveltamisen käytännön asiakastyössä. Ammatilliseen kehittymiseen sisältyy oman toiminnan arviointi, itsereflektio sekä itsestä huolehtimisen taito. Vuorovaikutuksessa korostuu asiakastyössä tarvittava selkeä, vastavuoroinen ja toista huomioiva kommunikointi. Moninaisuuden ymmärtämiseen liittyy jokaisen hyväksyminen omana itsenään, valtarakenteiden vaikutusten tunnistaminen ja pyrkimys mahdollisimman tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen.

Toimintakompetenssit kuvaavat tarkemmin asiakastyössä tarvittavaa osaamista, joka liittyy asiakkaan tilanteen arviointiin, voimavarojen ja hyvinvoinnin edistämiseen, motivointiin ja kehittymiseen. Asiakasnäkökulma ja ohjausprosessin osatekijät kuvataan yksityiskohtaisesti interventiotaitoina sekä taitona soveltaa näyttöön perustuvia spesifiä psykologisia interventiomenetelmiä. Toimintakompetensseihin sisältyvät myös konsultaation taidot sekä yhteistyö ja dialoginen vuorovaikutus muiden sote-ammattilaisten kanssa asiakkaan parhaaksi sekä oman organisaation kehittämiseksi. Konsultaatio- ja koulutustyössä asiakkaana voivat olla eri hallinnonalojen ammattihenkilöt tai

yritykset ja organisaatiot. Ohjauksen vaikuttavuuden arviointi kohdentuu ensisijaisesti käytettyjen interventioiden onnistumiseen suhteessa ohjaukselle asetettuihin tavoitteisiin.

Digitaalista osaamista ei kuvata lainkaan valmistuvien psykologien osaamiskuvauksissa. Myös systeeminen osaaminen on kuvattu implisiittisesti viitauksina moniammatilliseen verkostotyöhön sekä organisaatioiden kehittämiseen liittyvinä painotuksina. Koska kuvaukset painottavat yksittäisten ryhmien ja asiakkaiden kanssa tehtävää käytännön ohjaustyötä, ohjauksen laajemmat yhteiskunnalliset tavoitteet tai ohjaajan omiin toimintaedellytyksiin ja toimintaympäristöön vaikuttaminen puuttuvat osaamiskuvauksista. Ohjauksen tutkimusperustaisuus ja vaikuttavuuden arviointi kuvataan tarkasti, mutta arviointi kohdentuu ensisijaisesti käytettyjen interventioiden onnistumiseen suhteessa ohjaukselle asetettuihin tavoitteisiin ei niinkään laajemmin ohjauksen arviointiin yhteiskunnallisena julkisena palveluna. KEHA-keskuksen järjestämät koulutuskokonaisuudet (ks. luku [KEHA-keskuksen koulutustarjonta](#)) tarjoavat mahdollisuuden valmistuville psykologeille täydentää osaamistaan TE-palveluissa tarvittavan digiosaamisen ja monialaisen verkostotyön osalta.

Tämän tarkastelun pohjalta ei suoraan voida tehdä kannanottoja yksittäisten yliopistojen psykologikoulutuksen sisältöjen vastaavuudesta ohjaajien työhön, koska yksikään yliopisto ei tarjoa suoraan ammatinvalintaan ja urasuunnitteluun liittyviä suuntautumisvaihtoehtoja. Vuonna 2020 toteutetussa TE-hallinnon palveluiden arviointitutkimuksessa (Mayer ym., 2020) psykologeista 71 prosenttia oli samaa mieltä ja 22 prosenttia hieman samaa mieltä väitteestä: *“Minulla on riittävästi osaamista ja asiantuntemusta asiakkaiden auttamiseksi”*. Psykologien mielestä ohjaukseen liittyvä koulutus nähtiin tärkeänä, koska ohjauksellisen työtteen toteutumiseksi tarvitaan hyvä perustaito ja ymmärrys ohjauksellisesta työstä ja keskeisistä menetelmistä. Koulutusten teemoina psykologien mielestä tulisi olla asiakkaan kohtaamiseen liittyvä koulutus, haastavien asioiden esille nostaminen, asiakkaan kohtelu niin, että hän tuntee tulleensa kuulluksi, palvelutarpeen kartoitus sekä miten motivoida asiakasta. Toisaalta vain osa psykologeista ehtii osallistumaan koulutuksiin ja varmistamaan siten ammatillisen kehittymisen.

Kokonaisuutena Psykonetin laatimat osaamiskuvaukset, lukuun ottamatta digitaalista osaamista ja systeemistä osaamista, kattavat keskeisimmät osaamisvaatimukset ja antavat siten perustan psykologian

opetussuunnitelmatyölle ja koulutuksen kehittämistyölle. Kuvaukset tarjoavat lisäksi opiskelijalle reflektoinnin työkalun, jonka avulla he voivat hahmottaa, mitä osaamista opintojen aikana olisi mahdollista omaksua.

4 OHJAUKSEEN LIITTYVÄT KORKEAKOULUJEN ERIKOISTUMISKOULUTUKSET

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämät erikoistumiskoulutukset on tarkoitettu korkeakoulututkinnon suorittaneille ja työelämässä toimineille henkilöille. Erikoistumiskoulutusta koskevan lakiesityksen (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta 241/2014) perustelujen mukaan tarkoituksena on ollut, että erikoistumiskoulutukset tuovat koulutusjärjestelmään tarkoituksenmukaisen vaihtoehdon tutkinnon jälkeiseen osaamisen täydentämiseen sen sijaan, että tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään erikoistavana jatkokoulutuksena. Erikoistumiskoulutus perustuu korkeakoulujen oman tutkimuksen ja kehittämisen paino-alueille sekä tähtää asiantuntijuuden ja osaamisen vahvistamiseen. Läheinen yhteys työ- ja elinkeinoelämään on erikoistumiskoulutuksissa tärkeä. Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuus on 30 opintopistettä. Valtio rahoittaa erikoistumiskoulutuksen järjestämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetti vuonna 2012 työryhmän tarkastelemaan korkeakoulujen erikoistumiskoulutusten yhteisiä tavoitteita ja laadunvarmistusta suhteessa tutkintoon johtavaan koulutukseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2013). Työryhmän tehtävänä oli lisäksi määrittää erikoistumiskoulutuksen tehtävä ja tavoitteet yksilön, työnantajan, korkeakoulujen sekä koulutusjärjestelmän näkökulmista. Työryhmän mukaan erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on vahvistaa jo olemassa olevaa ja tunnistettua asiantuntijuutta sekä oman työn että työpaikan näkökulmista. Erikoistumiskoulutuksen tulee mahdollistaa omaa työyhteisöä laajempi näkökulma sekä

mahdollisuudet analysoida ja ratkaista omaan työhön liittyviä ongelmia korkeakoulujen tuottaman tutkimuksen perusteella. Työnantajan näkökulmasta erikoistumiskoulutuksen tulisi olla yhteydessä oman organisaation henkilöstön kehittämiseen. Lisäksi koulutusten tulisi mahdollistaa työntekijöiden kehittyminen ympäristöissä, joissa työntekijä pääsee syventymään työn kehittämiseen yhdessä vertaistensa kanssa ja vaihtamaan hyviä työkäytänteitä. Kokonaisuudessaan erikoistumiskoulutuksen tulisi vahvistaa yhteyttä korkeakouluihin sekä alalla tehtävään tutkimus- ja kehittämistyöhön.

Korkeakoulut voivat järjestää erikoistumiskoulutusta maksutta tai periä enintään 120 euroa opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohden. Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää vain koulutus, jonka perusteista on sovittu yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä. Sopimusmenettelyn aikana tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2013)

Uraohjauksen erikoistumiskoulutus 30 op

Vuonna 2018 ohjausalan koulutusyksiköt käynnistivät yhteistyössä Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op). Erikoistumiskoulutuksen tavoitteena oli tukea työssä ja täydennyskouluttautumalla hankitun ohjausosaamisen tunnistamista ja tunnustamista sekä edistää työuralla liikkumista ja jatkuvaa oppimista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.-b). Koulutus on suunnattu eri toimintaympäristöissä toimiville uraohjauksen ammattilaisille sekä yksityisille uraohjauksen palveluntarjoajille.

Ohjausalan tehtävät ja toimintaympäristöt ovat monimuotoistuneet, ja ohjausosaamista edellyttäviin tehtäviin on hakeuduttu hyvin erilaisilla koulutustaustoilla. Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on ollut, että julkisella, kolmannella tai yksityissektorilla ohjaustehtävissä ilman ohjausalan koulutusta toimivilla henkilöillä olisi mahdollisuus vahvistaa ohjausosaamistaan. Seuraavassa tarkastellaan vuonna 2023 käynnistyneiden uraohjauksen erikoistumisopintojen (30 op) opetussuunnitelmia (taulukko 25).

Taulukko 25. Uraohjauksen erikoistumisopinnot ja teema-alueet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Uraohjauksen erikoistumisopinnot Haaga-Helia, HAMK, JAMK, JYU, Oamk, TAMK	Uraohjauksen perusta	5
	Uraohjauksen asiakastyö	15
	Uraohjauksen kehittävä työote	10
Uraohjauksen erikoistumisopinnot UEF	Uraohjauksen perusta	10
	Uraohjauksen asiakastyö	10
	Uraohjauksen kehittävä työote	10

Jyväskylän yliopiston sekä ammatillisten opettajakorkeakoulujen (Haaga-Helia, HAMK, JAMK, Oamk ja TAMK) uraohjauksen erikoistumiskoulutus (30 op)

JAMK:n, Haaga-Helian, HAMK:n, TAMK:n ja Oamk:n järjestämää uraohjauksen erikoistumiskoulutusta (30 op) toteutetaan yhteistyössä Jyväskylän yliopiston uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen kanssa. Nämä ovat yhteistyössä laatineet uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen opetussuunnitelman (JAMK, 2018).

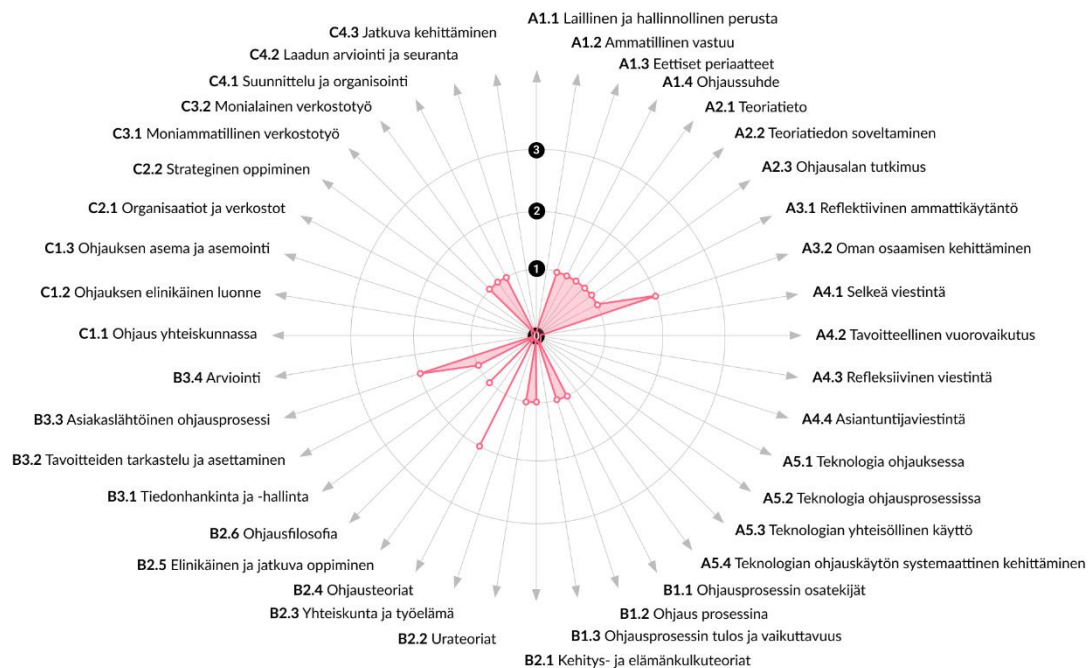
Koulutus jakautuu kolmeen kokonaisuuteen. Ensimmäinen kokonaisuus, *uraohjauksen perusta* (5 op), keskittyy ohjauksen kontekstiin sekä keskeisiin ura- ja ohjausteorioihin. Se sisältää ohjauksen filosofisten ja eettisten periaatteiden sekä reflektiivisen ajattelun lähtökohtia ohjauksessa (2 op). Lisäksi koulutuksessa käsitellään keskeisimpiä ura-, ohjaus ja elämäntieteen liittyviä teorioita (3 op).

Koulutuksen painopiste on toisen, *uraohjauksen asiakastyön* (15 op) kokonaisuudessa, jossa tavoitteena on perehtyä asiakastarvelähtöisiin uraohjausprosesseihin, ohjauksen eettisiin periaatteisiin sekä ohjausmenetelmiin. Tähän sisältyvät ohjausmenetelmät ja -prosessi (5 op), dialoginen lähestymistapa (3 op) ja monialainen ja verkostoyhteistyö (5 op). Uraohjauksen ajankohdaksi erityiskysymyksiin (2 op) koulutuksessa paneudutaan kulloinkin tarjolla olevien koulutussisältöjen mukaan.

Kolmas kokonaisuus, *uraohjauksen kehittävä työote* (10 op), koostuu kahdesta osiosta, joissa pääpaino on opiskelijan omien uraohjauksen

ammattikäytänteiden arvioinnissa sekä monialaisten yhteistyöverkostojen rakentamisessa ja uraohjauspalvelujen organisointitaidoissa. Uraohjauksen käyttöteoria (3 op) osion tavoitteena on, että koulutukseen osallistuja arvioi oman osaamisensa kehittymistä uraohjaajana, muodostaa oman käyttöteoria-ansa ja sisäistää ajatuksen oman osaamisen jatkuvasta kehittämisestä. Toisessa osiossa uraohjauspalvelujen kehittäminen (7) tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa uraohjauspalveluihin liittyvä kehittämistehtävä.

Koulutus tarjoaa osallistujille mahdollisuuden kehittää ymmärrystään urateorioista, ohjausmenetelmistä sekä monialaisesta asiakastyöstä. Ohjausosaamisen viitekehyksen osaamisalueista painopiste on tästä syystä juuri asiakastyöosaamisen osa-alueissa (kuvio 23). Lisäksi koulutus tarjoaa mahdollisuuden kehittää verkostotyössä tarvittavaa osaamista.

Kuvio 23. JAMK:n, Haaga-Helian, HAMK:n, TAMK:n ja Oamk:n järjestämän uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op) sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

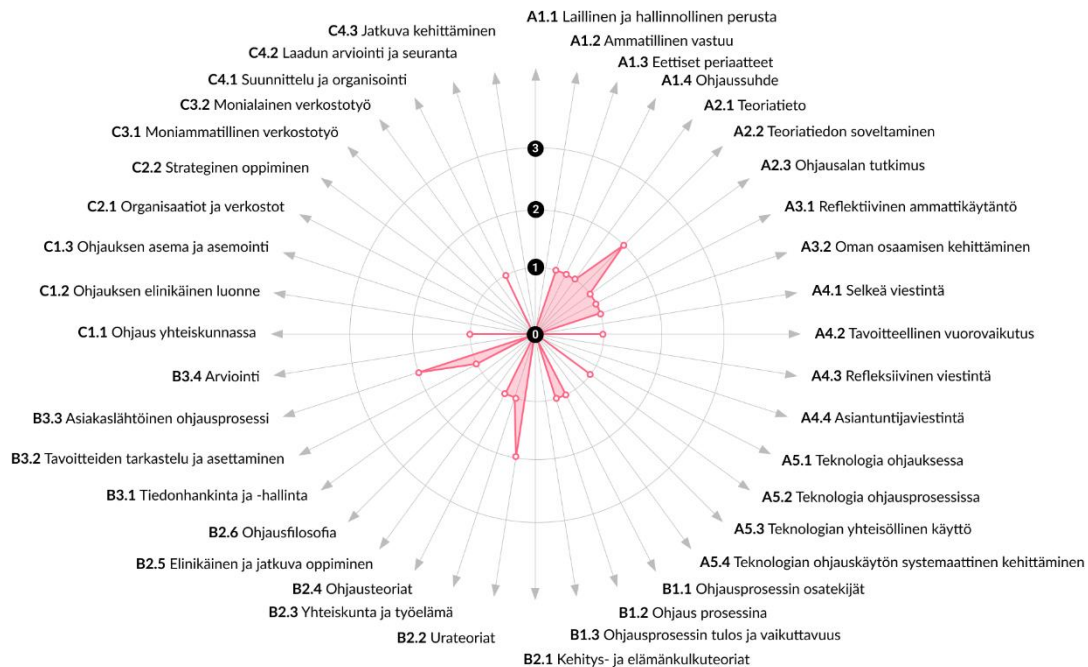
Itä-Suomen yliopiston uraohjauksen erikoistumiskoulutus (30 op)

Itä-Suomen yliopiston uraohjauksen erikoistumiskoulutus (30 op) tarjoaa mahdollisuuden ohjaustehtävissä toimiville henkilöille kehittää ja syventää uraohjausosaamistaan ja asiantuntijuuttaan. Koulutuksen

opetussuunnitelman mukaan (UEF, n.d.-e) tavoitteena on, että osallistuja kykenee toimimaan ohjausalan asiantuntijatehtävissä sekä hallitsee alan erikoisosaamista ja pystyy kehittämään alan ammattikäytäntöjä. Lisäksi hän osaa toimia verkostoissa erikoistumisalansa asiantuntijana.

Koulutus jakaantuu kolmeen 10 opintopisteen kokonaisuuteen. *Uraohjauksen perusta* sisältää osion uraohjaus yhteiskunnan ja työelämän muutoksissa (5 op), jossa tavoitteena on paikantaa uraohjausta yhteiskunnassa, työelämän muutosprosesseissa sekä koulutus- ja työurien muotoutumisessa. Uraprosessit ja niiden tukeminen (5 op) osiossa tarkastellaan urateorioita sekä opitaan soveltamaan teorioita uraohjausprosesseissa. *Uraohjauksen asiakastyö* opintokokonaisuudessa jäsennetään vuorovaikutusta asiakastyössä dialogisen ohjauksen näkökulmasta (5 op) ja perehdytään asiakastyön ohjausmenetelmiin (5 op). *Uraohjauksen kehittävä työote* (10 op) jakaantuu kuten edellisessä uraohjauksen erikoistumiskoulutuksessa, kehittämishankkeeseen (7 op) ja oman osaamisen kehittymisen arviointiin (3 op).

Uraohjauksen erikoistumiskoulutukset muodostavat sisällöltään hyvin samankaltaisen kokonaisuuden. Suhteessa ohjausalan osaamisen viitekehyyksen osa-alueisiin Itä-Suomen yliopiston koulutuksen painopiste on urateorioissa ja asiakastyössä, mutta verkosto- ja yhteistyöosaaminen jäävät vähemmälle huomiolle (kuvio 24) kuin edellä kuvatussa Jyväskylän yliopiston sekä ammatillisten opettajakorkeakoulujen koulutuksessa (kuvio 23). Opetussuunnitelmassa on listattu mittava määrä lähdekirjallisuutta, johon koulutukseen osallistujat tutustuvat omien valintojensa mukaan.

Kuvio 24. Itä-Suomen yliopiston uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op) sisältöjen suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Opintopistemäärä koulutuksissa on 30. Tästä syystä ohjausalan osaamisen viitekehityksen osaamisalueita on arvioitu sen perusteella, miten monipuolisesti esimerkiksi urateorioihin ja muihin sisältöihin on opintojen aikana mahdollista perehtyä. On myös huomioitava, että koulutukseen osallistujilla saattoi olla jo aiemmin hankittua ohjausalan koulutusta, jolloin he keskittyivät syventämään osaamistaan sellaisilla osa-alueilla, joilla he kokivat omaavansa kehittymistarpeita.

Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus 30 op

Työ- ja organisaatiopsykologian 30 opintopisteen monialaisen erikoistumiskoulutuksen kohderyhmänä ovat korkeakoulutetut alansa ammattilaiset, jotka tarvitsevat työssään työ- ja organisaatiopsykologista erityisosaamista. Osallistujilla tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto esim.

taloustieteistä, hallintotieteistä, sosiaalipsykologiasta tai kasvatustieteistä ja heidän tulee voida hyödyntää koulutuksen tarjoamaa osaamista työssään (TUNI, n.d.-a). Koulutus antaa valmiudet toimia itsenäisenä asiantuntijana työelämän hyvinvointia ja organisaatioiden toiminnan tuloksellisuutta edistävissä tehtävissä, joissa tulee osata hyödyntää työ- ja organisaatiopsykologista tutkimustietoa. Tyypillisiä sovellusalueita ovat esim. henkilöstön arviointi, kehittäminen, konsultointi ja johtaminen sekä työhyvinvoinnin edistämiseen liittyvät tehtävät (taulukko 26). Erikoistumiskoulutuksen osaaminen kohdentuu siten työpaikoilla tapahtuvan jatkuvaan oppimisen ja osaamisen edistämiseen.

Taulukko 26. Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutuksen rakenne ja teema-alueet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Tampereen yliopisto Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus	Työ- ja org. psykologian teoreettiset lähtökohdat	5
	Työhyvinvoinnin edistäminen	5
	Työn analysointi ja kehittäminen	5
	Johtamisen psykologia	5
	Organisaatio sosiaalisena ympäristönä	5

Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus 70 op

Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus on laajuudeltaan 70 opintopistettä ja kestoltaan kolme vuotta. Koulutus on tarkoitettu *laillistetuille psykologeille*, jotka toimivat esimerkiksi ammatinvalinnan ohjauksessa, henkilöstön arviointi- ja valintatehtävissä, työterveyshuollossa tai työn ja organisaatioiden kehittämistehtävissä. Koulutus antaa valmiuksia toimia erilaisissa asiantuntijaverkostoissa ja moniammatillisissa tiimeissä työ- ja organisaatiopsykologian erikoisasiantuntijana (taulukko 27). Työ voi liittyä työn, organisaatioiden tai henkilöstön kehittämiseen, konsultointiin, koulutukseen, tutkimukseen, ammattien psykologiaan, työterveyshuoltoon, ammatilliseen kuntoutukseen tai henkilöstöhallintoon. (TUNI, n.d.-b).

Taulukko 27. Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutuksen rakenne ja teema-alueet

Korkeakoulu ja opinto-ohjelma	Teemakokonaisuus	Opintopisteet
Tampereen yliopisto Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus	Työ- ja org. psykologian teoreettiset lähtökohdat	5
	Työhyvinvoinnin edistäminen	5
	Työn analysointi ja kehittäminen	5
	Johtamisen psykologia	5
	Henkilöstöpsykologia (sis. henkilöarvioinnin)	5
	Organisaatio sosiaalisena ympäristönä	5
	Työterveyshuolto henkilöstövoimavarojen tukijana	5
	Työkyvyn arviointi	5
	Organisaatioiden kehittäminen ja konsultointi	5
	Työnohjausta sisältävä työkokemus/portfolio	5
	Lopputyö	10
	Vapaavalintaiset opinnot	10

5 MUU TUTKINTOTAVOITTEINEN OHJAUSALAN KOULUTUS

Tässä luvussa tarkastellaan kasvatustieteen maisterin tutkintoon johtavia koulutuksia, joita järjestetään kahdeksassa yliopistossa ja joista valmistutaan erilaisiin kasvatus- ja opetusalan tehtäviin. Lisäksi esitellään ammattikorkeakouluissa ja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa järjestettäviä tutkintotavoitteisia koulutuksia, joihin sisältyy ohjauksellisiin tehtäviin liittyviä suuntautumisvaihtoehtoja tai osaamisaloja. *Nämä tutkinnot eivät vastaa aiemmissa luvuissa kuvattujen ohjauksen professioammattien kelpoisuusvaatimuksia.* Ammattikorkeakouluissa ohjauksen teemoja sisältyy yhteisöpedagogin (AMK) sekä sosionomin (AMK) tutkintoihin. Toisen asteen ammatillisissa tutkinnossa ohjaukseen liittyviä osaamisaloja on mukana kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnossa, kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnossa, kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnossa sekä kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnossa.

Tutkintojen sisällöt eroavat opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien sekä psykologien koulutuksista siten, että toisen asteen koulutuksen tutkintojen perusteissa (Opetushallitus, 2017, 2018a, 2018b, 2018c) tai ammattikorkeakoulututkintojen opetussuunnitelmissa kuvatussa ohjauksessa kyse on enemmän toimintojen ohjaamisesta kuin ohjausalan pitkäkestoisten tavoitteellisten ohjausprosessien toteuttamisesta. Lisäksi ohjaukselliset teemat ovat mukana vain osassa suuntautumisvaihtoehtoja tai osaamisaloja. Tästä syystä tässä luvussa toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen tutkintojen sisältöjen suora vertaaminen ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin tai korkeakoulujen opinto- ja uraohjaajakoulutuksen sisältöihin ilman

koulutusta järjestävien yksiköiden tarkempia toteutussuunnitelmia ei ole taroituksenmukaista.

Kasvatustieteen maisterin tutkinto

Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (11/2022) määrittelee yliopistojen koulutusalat, tutkintojen nimet sekä yliopistot, joissa tutkintoja voidaan suorittaa. Kasvatustieteen maisterin tutkinto voidaan suorittaa kahdeksassa yliopistossa: Helsingin yliopistossa, Itä-Suomen yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa, Lapin yliopistossa, Oulun yliopistossa, Tampereen yliopistossa, Turun yliopistossa ja Åbo Akademiassa.

Kasvatustieteiden tutkinto on teoreettinen ja generalistinen asiantuntijakoulutus, mikä tarkoittaa, että se ei suoraan valmista tiettyyn ammattiin. Kasvatustieteen maisterin tutkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle pääaineen hyvä tuntemus, sivuaineiden perusteiden tuntemus ja valmius soveltaa tieteellistä tietoa, tieteellisten menetelmien tuntemus, valmiudet tieteelliseen jatkokoulutukseen ja jatkuvaan opiskeluun sekä tieteellisen viestinnän tuntemus ja riittävät viestintätaidot. (Asetus kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta 576/1995).

Tutkinnon suorittaminen edellyttää yleensä kolmeen osaan jakautuvia opintoja: perus- ja aineopinnot, syventävät opinnot sekä pro gradu -tutkielman. Perus- ja aineopinnot tarjoavat laajan yleissivistyksen kasvatustieteestä ja siihen läheisesti liittyviin muun muassa yhteiskuntatieteellisiin, koulutus-sosiologisiin, kasvatopsykologisiin sekä kasvatustieteellisiin ja historiallisiin kysymyksiin. Opinnoissa käsitellään tyypillisesti ihmisen kehitystä, oppimista ja oppimiseen vaikuttavia tekijöitä sekä tarkastellaan kasvatusta, koulutusta ja koulutuksen roolia yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Syventävät opinnot auttavat opiskelijoita soveltamaan perus- ja aineopintojen aikana hankittua tietoa käytännössä. Opiskelijat oppivat analysoimaan ja ratkaisemaan monimutkaisia kasvatukseen ja koulutukseen liittyviä ongelmia. He kehittävät myös tutkimustaitojaan ja oppivat soveltamaan erilaisia teorioita ja menetelmiä kasvatustieteellisissä konteksteissa. Pääaineen syventävät opinnot keskittyvät kasvatustieteen erikoistumisalaan, esimerkiksi aikuiskasvatukseen. Aikuiskasvatustieteen koulutuksen tavoitteena on perehdyttää opiskelija aikuiskasvatuksen tiedeperustaan, tieteellisen tiedonhankinnan menetelmiin, tieteelliseen ajatteluun sekä kasvatus- ja koulutustutkimuksen menetelmien

itsenäiseen ja kriittiseen käyttöön. Pro gradu -tutkielma on itsenäinen tieteellinen työ, joka edellyttää syvällistä perehtymistä valittuun tutkimusaiheeseen. Tutkintoon sisältyy myös vapaasti valittavia opintoja.

Tutkinnon suorittaneet voivat työskennellä erilaisissa kasvatusta ja opetusaloihin liittyvissä tehtävissä, kuten opettajina, kouluttajina, tutkijoina tai hallinnollisissa tehtävissä. Kasvatustieteen maisterin tutkinto voi tarjota opettajan pedagogisen kelpoisuuden riippuen siitä, minkälaiseen koulutusohjelmaan opiskelija hakeutuu tai miten hän rakentaa opiskelusuunnitelmansa opintojen aikana. Kelpoisuusvaatimukset vaihtelevat eri opetustehtävissä ja kouluasteilla. Esimerkiksi yleisopetuksen luokan- ja aineenopettajien tulee suorittaa tietty määrä opetettavien aineiden opintoja kouluasteesta riippuen sekä opettajan pedagogiset opinnot. Kasvatustieteen maisterit voivat hankkia kelpoisuuden toimia opinto- ja oppilaanohjaajina opinto-ohjaajan koulutuksen tai erillisten opinto-ohjaajan opintojen kautta.

Ohjausalaan liittyvät ammattikorkeakoulututkinnot

Suomen ammattikorkeakouluissa ohjauksellisia teemoja sisältyy sekä **yhteisöpedagogin (AMK)** että **sosionomin (AMK)** tutkintoihin. Tutkintojen laajuus on 210 opintopistettä. Seuraavissa kappaleissa kuvataan vain tutkintoihin sisältyvät keskeisimmät ohjaukselliset teemat ja kokonaisuudet, jotka on koottu ammattikorkeakoulujen verkkosivuilla olevista tutkintojen opetussuunnitelmista.

Yhteisöpedagogit (AMK)

Yhteisöpedagogin ammatillinen osaaminen kohdentuu yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseen. Yhteisöpedagogit voivat erikoistua nuorisotyöhön, järjestötyöhön, seikkailukasvatukseen tai työyhteisöjen kehittämiseen. Yhteisöpedagogit voivat sijoittua mm. kuntien, kansalaisjärjestöjen ja yritysten palvelukseen. Työtehtävät voivat liittyä eri-ikäisten toiminnan ohjaamiseen. Työyhteisön kehittäjäkoulutus antaa valmiudet työskennellä erilaisten työelämän organisaatioiden asiantuntija- ja kehittämistehtävissä. Työtehtävät voivat sisältää myös moniammatillista lasten ja nuorten parissa tehtävän työn koordinoitua kunnissa, kouluissa, järjestöissä tai laitoksissa (Humak, n.d.).

Yhteisöpedagogin (AMK) nuorisokasvatukseen painottuneen tutkinnon suorittaneet voivat toimia asiantuntijatehtävissä esim. nuorisotyössä, nuorisopolitiikassa, vapaa-ajantoiminnassa sekä järjestötyössä. Kiilakosken (2019) mukaan tutkinnon nimessä yhdistyy kaksi perinteisesti tärkeää piirrettä suomalaisessa nuorisotyössä ja kansalaisyhteiskunnassa: koulutus ja yhteisö. Tutkinnon nimi viestii ammatin luonnetta laajemmalle nuorisotyön ulkopuoliselle yhteisölle ja luo omaa identiteettiä nuorisotyöhön.

Yhteisöpedagogin koulutuksessa on osin samoja teemoja kuin kasvatusta ja ohjausalan ammattitutkinnoissa, kuten henkilökohtaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä ennaltaehkäisevän työtteen korostaminen (Kiilakoski, 2019). Yhteisöpedagogin koulutusten sisällöt painottuvat kuitenkin enemmän mm. nuorten kehitykseen liittyvään teoreettiseen osaamiseen, nuorisokasvatuksen menetelmiin, kohtaavaan työtteeseen sekä työyhteisöjen ja ammattialan kehittämiseen. Opetussuunnitelmien neljä osaamisaluetta (yhteisöllinen, pedagoginen, sosiaalinen ja kehityksellinen osaaminen) korostavat yhteisön roolia inhimillisessä kehityksessä sekä nuorisotyötä pedagogisena prosessina ja koulutusmuotona. Koulutuksessa painotetaan sosiaalisia ja yhteiskunnallisia taitoja, jotka pyrkivät yhdistämään nuorisotyön roolia koko yhteiskuntaan moniammatillisissa työyhteisöissä. Yhteisöpedagogin tutkinnon suorittanut voi syventää osaamistaan 90 opintopisteen laajuisella ylempällä ammattikorkeakoulututkinnolla: **yhteisöpedagogi (ylempi AMK)**.

Opintopolku.fi -palvelun mukaan kevään 2024 yhteishaussa yhteisöpedagogin (AMK) opintoja oli haettavana kolmessa ammattikorkeakoulussa (Centria ammattikorkeakoulu, Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu) sekä päiväopetuksena ja monimuoto- teutuksena. Yhteisöpedagogin opinnot rakentuvat ammattikorkeakoulun yhteisistä opinnoista, ammatillisista perusopinnoista ja ammatillisista suuntautumisopinnoista (järjestö- tai nuorisotyö). Opiskelija täydentää osaamistaan lisäksi vapaasti valittavilla opinnoilla. Koulutusyksiköiden opetussuunnitelmien painotuksissa on vaihtelua eri ammattikorkeakouluissa (Taulukko 28).

Taulukko 28. Yhteisöpedagogin (AMK) tutkinnon osat koulutusta järjestävissä ammattikorkeakouluissa (Centria, Humak ja Xamk)

Centria ammatti-korkeakoulu https://net.centria.fi/koulutukset/yhteisopedagogi/#koulutuksen-kuvaus	Humanistinen ammatti-korkeakoulu https://www.humak.fi/koulutus/yhteisopedagogi-amk/	Kaakkois-Suomen ammatti-korkeakoulu https://www.xamk.fi/koulutukset/yhteisopedagogi-amk/
<p>Ydiosaaminen 160 op</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opiskelu- ja työelämätaidot • Viestintä, tutkimus ja kehittäminen • Kieliopinnot • Taito- ja taideosaaminen • Kasvatus ja yhteisöt • Järjestö- ja projektityö • Nuorisotyön teologinen polku • Kirkon kasvatuksen polku • Kirkon työntekijän polku • Kohtaamisen polku • Seurakuntaharjoittelu 	<p>Humak yhteiset opinnot 75 op</p> <ul style="list-style-type: none"> • Työelämäosaajaksi kehittyminen • Vuorovaikutus-osaaminen • Tulevaisuuden tekijät • Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä maailma • Työelämän tutkimukselliset kehittämisopinnot 	<p>Ydiosaaminen 180 op</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ryhmä- ja yksilöohjauksen taidot, myös verkossa tapahtuva ohjaaminen • Nuorisokasvatuksen pedagogiset menetelmät, esim. kulttuurisia ja luovia menetelmiä, osallisuutta edistäviä menetelmiä, erityispedagogiikkaa, mediakasvatusta, liikuntakasvatusta • Nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen tukeminen • Yhteistyö- ja organisoitaitaidot • Syrjäytymisen ehkäiseminen • Suunnittelu-, kehittämis- ja johtamisosaaminen
	<p>Ammatilliset perusopinnot 50 op</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteisöpedagogin työkentät • Yhteisöllinen ja pedagoginen osaaminen • Ammatilliset kieliopinnot 	

(Jatkuu)

Taulukko 28. Yhteisöpedagogin (AMK) tutkinnon osat koulutusta järjestävissä ammattikorkeakouluissa (Centria, Humak ja Xamk) (Jatkuu)

Centria ammattikorkeakoulu	Humanistinen ammattikorkeakoulu	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Profiloiva osaaminen 50 op <ul style="list-style-type: none"> • Vapaasti valittavat opinnot (eri teemoista 10 op) • Kansainvälistymisopinnot • Harjoittelut • Opinnäyte 	Ammatilliset suuntautumisopinnot 65 op <ul style="list-style-type: none"> • Ammatillaiseksi nuorisotyöhön • Kohtaaminen nuorisotyössä • Kehittyvä nuorisotyö 	Täydentävä osaaminen 30 op <p>Kasvatuksen ja ohjauksen erityiskysymyksiä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuorten mielenterveyden tukeminen ja ehkäisevä päihdetyö • Elämyspedagoginen ohjaus • Kouluttajana toimiminen • Seksuaalikasvatuksen menetelmät nuorisotyössä <p>Nuorisotyön syventäviä työmuotoja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tapahtumatuotanto kulttuurisessa nuorisotyössä • Pelikasvatus nuorisotyössä • Erityisen tuen tarpeessa olevan nuoren tukeminen • Tulevaisuustyöskentely nuorisotyössä

Sosionomi (AMK)

Sosionomikoulutus valmistaa toimimaan sosiaalialan kasvatuksellisissa ja ohjauksellisissa tehtävissä julkisella, yksityisellä ja järjestösektorilla sekä kirkon kentällä. Sosionomi voi työskennellä mm. varhaiskasvatuksen, perhetyön, lastensuojelun, nuorisotyön, koulujen hyvinvointityön, aikuissosiaalityön, rikosseuraamustyön, päihde- ja mielenterveystyön, vammaistyön, erityiskasvatuksen, vanhustyön tai monikulttuurisuustyön tehtävissä. Tehtävänimikkeitä ovat esimerkiksi koulujen ja oppilaitosten kuraattori, sosiaaliohjaaja, nuorisotyönohjaaja, päivätoiminnan ohjaaja, palvelukodin johtaja ja vapaaehtoistoiminnan koordinaattori.

Opintopolku -palvelun (n.d.-a) mukaan kevään 2024 yhteishaussa sosionomin (AMK) opintoja oli haettavana 22 ammattikorkeakoulussa. Koulutuksen sisällöt (210 opintopistettä) rakentuvat ammattikorkeakoulujen painopistealueista riippuen eri tavoin. Ammattikorkeakoulun itse määrittelemän sosionomin ydinosaamisen lisäksi tutkintoihin sisältyy eri suuntautumisvaihtoehtoja, joiden sisällä myös ohjausosaamiseen kohdentuvien opintokokonaisuuksien sisällöt ja laajuudet vaihtelevat enemmän kuin yhteisöpedagogien tutkintorakenteissa. Nuorisotyöhön ja nuorten tieto- ja neuvontatyöhön suuntautunut sosionomi (AMK) on sosiaalialan ja kasvatuksen ammattilainen, jonka tehtävänä on edistää nuorten hyvinvointia ja osallisuutta.

Sosionomiopintojen perustana ovat sosiaalialan ammattikorkeakoulutukselle yhteisesti sovitut, valtakunnalliset osaamisalueet, joita ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyöosaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. Opintojen sisällöt perustuvat erityisesti yhteiskunta- ja sosiaalitieteisiin. Niiden lisäksi opintojen sisällöissä korostuvat kasvatustieteellisen, psykologisen sekä kulttuuri-, liikunta- ja terveystieteellisen tiedon soveltaminen. Ohjaamiseen ja toiminnallisiin menetelmiin keskittyvissä opintokokonaisuuksissa osaamistavoitteet liittyvät mm. ryhmäytymiseen, ryhmärooleihin ja -dynamiikkaan, joiden kautta pyritään toteuttamaan tavoitteellisia ja toiminnallisia ohjaustilanteita erilaisten ryhmien kanssa. (Opintopolku, n.d.-a)

Sosionomikoulutukseen sisältyy kokonaisuuksia, joissa tarkastellaan tiedonhankintaa, viestintää, kieliä, tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä johtamista ja yrittäjyyttä. Opintopolku.fi -palvelun mukaan Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö -koulutuksessa pyritään lisäksi vahvistamaan ammatillisia valmiuksia kohdata erilaisia ihmisiä ja ymmärtää heidän elämäntilanteitaan (Opintopolku, n.d.-b). Osaamistavoitteet liittyvät esim. ihmisen eri elämänvaiheiden emotionaalisen, kognitiivisen, moraalisen ja sosiaaliseen kehityksen ymmärtämiseen sekä työ- ja toimintakyvyn edistämiseen.

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinnot

Tässä luvussa tarkastellaan toisen asteen ammatillisten kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon (180 osp), ammattitutkinnon (150 osp) sekä erikoisammattitutkintojen ohjaustyöhön liittyviä rakenteita ja sisältöjä. Osa tutkintoihin sisältyvistä osaamisaloista liittyy ohjauksen tehtäviin eri-ikäisten kasvatus- ja ohjaustyössä, eri koulutusasteilla ja -muodoissa, eri hallinnon aloilla sekä vapaa-ajan toiminnassa. Toimintaympäristönä voi olla julkinen sektori, yksityinen sektori, järjestöt sekä muu kasvatus- ja ohjaustyötä tekevä organisaatio. Seuraavissa kappaleissa kuvataan vain tutkintoihin sisältyvät keskeisimmät ohjaukselliset teemat ja kokonaisuudet, jotka on koottu tutkintojen perusteista.

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto (180 osaamispistettä)

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon (180 osaamispistettä) perusteiden (Opetushallitus, 2017) mukaan nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisala muodostuu neljästä pakollisesta tutkinnon osasta ja valinnaisista tutkinnon osista. Pakolliset tutkinnon osat ovat: Ammatillinen kohtaaminen, kasvatus ja ohjaaminen (15 osaamispistettä), Yksilön, ryhmän ja yhteisön ohjaaminen (35 osaamispistettä), Nuoren kasvun ja hyvinvoinnin edistäminen (30 osaamispistettä) sekä Osallisuuden tukeminen ja sosiaalinen vahvistaminen (30 osaamispistettä). Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalan opintojen suorittaneen tutkintonimikkeenä on nuoriso- ja yhteisöohjaaja.

Nuoriso- ja yhteisöohjaaja suunnittelee, järjestää ja ohjaa eri-ikäisten ihmisten toimintaa. Työ on eri ikäisten ohjaus-, opastus- ja tukityötä, jonka painopiste on osallisuuden lisääminen, kansalaistoiminta ja monikulttuurinen työ. Alalla painottuvat harrastus- ja toimintamahdollisuuksien ohella nuorten elinolojen kehittäminen sekä heidän yhteiskunnallisten osallistumismahdollisuuksien turvaaminen ja laajentaminen.

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto (150 osaamispistettä)

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon (150 osaamispistettä) perusteiden (Opetushallitus, 2018a) mukaan ohjauksen osaamisala muodostuu tutkinnon yhteisen pakollisen osan lisäksi kolmesta omasta valinnaisesta tutkinnon

osasta: Lapsen ja nuoren suojelu kasvatus- ja ohjaustyössä (50 osaamispistettä), Aikuisten ohjaus eri elämäntilanteissa (50 osaamispistettä) ja Osaamisen ja työllistyvyyden ohjaus (50 osaamispistettä). Näistä tulee valita kaksi tutkinnon osaa, yhteensä 100 osaamispistettä sekä valinnaisista tutkinnon osista 30 osaamispistettä. Ammatilliset oppilaitokset ja aikuiskoulutuskeskukset järjestävät koulutusta joko koko tutkintoon johtavana koulutuksena tai tarjoavat osia tutkinnosta pienempinä kokonaisuuksina. Esimerkiksi Turun Aikuiskoulutuskeskus (n.d.) on tarjonnut aikuisopiskelijoille työn ohessa toteuttavana oppisopimuskoulutuksena kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnosta ”osaamisen ja työllistyvyyden ohjaus” -tutkinnonosan (50 osaamispistettä), joka syventää asiakaslähtöistä ohjausosaamista.

Kasvatus- ja ohjausalan perus- ja ammattitutkintojen perusteissa (Opetushallitus, 2017, 2018a) esitetyt osaamistavoitteet kohdentuvat kaikille ohjausalan ammattilaisten eri osaamisalueille. Tutkinnon perusteissa kuvataan opintojen laajuus osaamispisteinä ja osaamistavoitteina käytännön ohjaustyössä ilman tarkempaa kytkentää teoriaopintojen laajuuteen tai syvyyteen. Perusteiden mukaan opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla kasvatus- ja ohjausalan ympäristössä päivittäisissä kasvatuksen ja ohjaamisen tehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin. Toisaalta tutkintojen perusteissa painottuu nuorisotyöhön integroituvien erilaisten toimintojen ja aktiiviteettien ohjaaminen ei niinkään yksilöllisen pitkäkestoisen tavoitteellisen ohjausprosessin toteuttaminen.

Tutkinnon pakolliseen osaan kuuluva 20 osaamispisteen laajuinen opintokokonaisuus ”Ammatillinen toiminta ja työelämäosaaminen kasvatus- ja ohjausalalla” kohdentuu ensisijaisesti ohjausalan professionaalisuuteen. Tutkinnon perusteissa korostetaan opiskelijan eettistä osaamista, ammatillista vastuuta, säädösten mukaista toimintaa sekä vuorovaikutusosaamista. Oman osaamisen ja ammatillisuuden jatkuva arviointi sisältyy läpäisevänä tavoitteena sekä tutkinnon pakollisissa että valinnaisissa opintokokonaisuuksissa.

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoon sisältyvistä eri osaamisaloista romanityön osaamisala, kasvatuksen osaamisala sekä ohjausalan osaamisala kohdentuvat tarkemmin eri konteksteissa tarvittavan ohjausosaamisen syventämiseen (taulukko 29). Koulutuksessa keskitytään asiakkaiden yksilöllisen tuen tarpeiden tunnistamiseen sekä työskentelyyn

moniammatillisissa työryhmissä. Asiakastyöhön liittyvät opintokokonaisuudet painottuvat aikuisten ohjaukseen eri elämäntilanteissa ja etsivän nuorisotyön tehtäviin. Tavoitteena on, että tutkinnon suorittanut osaa toimia erilaisissa kasvat-, opetus- ja ohjausalan toimintaympäristöissä sekä työpajatoiminnassa, ottaa huomioon kulttuurinen moninaisuus sekä edistää yhteisöllisyyttä ja ammatillista vuorovaikutusta. Hän osaa toimia moniammatillisessa yhteistyössä ja hyödyntää työssään erilaisia yksilö- ja ryhmäohjauksen malleja ja menetelmiä.

Taulukko 29. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon romanityön osaamisalan ja ohjauksen osaamisalan rakenne (Opetushallitus, 2018a)

	Teemakokonaisuus1	osp
Pakolliset tutkinnon osat	Ammatillinen toiminta ja työelämäosaaminen kasvat- ja ohjausalla	20
Romanityön osaamisala 100 osp, pakolliset osat	Yksilö- ja yhteislähtöinen asiakas- ja viranomaisohjaus romanityössä	50
	Romanilähtöinen monikulttuurinen ohjaustyö	50
Ohjauksen osaamisala 100 osp - valitaan kaksi tutkinnon osaa kolmesta	Lapsen ja nuoren suojele kasvat- ja ohjaustyössä	50
	Osaamisen ja työllistyvyyden ohjaus	50
	Aikuisen ohjaus eri elämäntilanteissa	50
Valinnaiset tutkinnon osat 20–60 osp	Etsivässä työssä toimiminen	20
	Kulttuurinen moninaisuus kasvat- ja ohjaustyössä	20
	Kokemusasiantuntijana ja vertaisohjaajana toimiminen	20
	Draamailmaisun käyttäminen ohjaustyössä	10
	Kuvallisen ilmaisun käyttäminen kasvat- ja ohjaustilanteissa	10
	Musiikillisen ilmaisun käyttäminen kasvat- ja ohjaustilanteissa	10
	Suomen kielen lukemisen ja kirjoittamisen perustaitojen ohjaus	10

Ohjausalaan liittyvät erikoisammattitutkinnot (180 osaamispistettä)

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto sekä Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto ovat molemmat 180 osaamispisteen laajuisia tutkintoja. Ne on tarkoitettu henkilöille, joilla on alan aiempaa työkokemusta, alan työpaikka sekä kiinnostusta oman työn ja työyhteisön toiminnan kehittämiseen. Taulukossa 30 kuvataan ohjausalaan liittyvien erikoisammattitutkintojen rakenne.

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto muodostuu neljästä tutkinnon osasta. Tutkinnon perusteiden (Opetushallitus, 2018b) mukaan tutkinnossa on yksi pakollinen ja kaksi valinnaista 60 osaamispisteen laajuista tutkinnon osaa. Tutkinnon pakollinen osa on ”Kasvatuksen ja ohjausalan kehittämistoiminta muuttuvissa toimintaympäristöissä”, joka painottuu kasvatus- ja ohjausalan toimintaympäristön nykytilaan ja tulevaisuuteen. Valinnaiset tutkinnon osat ovat kasvatus- ja ohjausmenetelmien kehittäminen, monialainen yhteistyö kasvatus- ja ohjausalalla sekä laajan ja pidempikestoisen kehittämisprosessin toteuttaminen kasvatus- ja ohjausalalla.

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon osaamistavoitteissa korostuvat professionaalisuus ja systeminen osaaminen (Opetushallitus, 2018b). Tutkinnon suorittaneen osaaminen rakentuu sen mukaan, mitä valinnaisia tutkinnon osia hän on valinnut. Tutkinnon suorittanut voi toimia kasvatus- ja ohjausalalla kehittämisen tehtävissä toteuttaen työn uudistamisen ja kehittämisen hankkeita ja/tai prosesseja.

Koulutus-, tuki – ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä (Opetushallitus, 2018c), ja se sisältää kolme osaamisalaa. Erikoisammattitutkinto muodostuu kaikille osaamisaloille yhteisestä pakollisesta tutkinnon osasta (60 osaamispistettä), osaamisalan kahdesta pakollisesta tutkinnon osasta (yhteensä 80 osaamispistettä) sekä valinnaisesta tutkinnon

osasta (40 osaamispistettä). Tässä selvityksessä tarkastellaan lähemmin vain työvalmennuksen osaamisalan sisältöjä.

Pakollisten tutkinnon osien lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus valita 40 osaamispisteen laajuiset opinnot eri asiakasryhmien kanssa työskentelemiseen liittyviltä sisältöalueilta (mm. autismin kirjo, mielenterveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, vaikea- ja monivammaiset asiakkaat, näkövammaisten asiakkaiden erityistarpeet).

Taulukko 30. Ohjausalaan liittyvien erikoisammattitutkintojen rakenne (Opetushallitus, 2018b, 2018c)

Tutkinto	Tutkinnon osat	osp	
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto 180 osaamispistettä	Pakolliset tutkinnon osat	Kasvatus- ja ohjausalan kehittämis-toiminta muuttuvissa toimintaympäristöissä	60
	Valinnaiset tutkinnon osat, joista on valittava kaksi osaa	Kasvatus- ja ohjaustyön menetelmien kehittäminen	60
		Kehittämisen prosessin toteuttaminen ja ohjaaminen kasvatus- ja ohjausalan työyhteisössä	60
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto 180 osaamispistettä	Pakolliset tutkinnon osat	Asiantuntijana toimiminen asiakkaan toimintaympäristössä ja palvelujärjestelmässä	60
	Työvalmennuksen osaamisala, pakolliset osat	Työvalmennus asiakasprosessissa	40
		Työelämäasiantuntijuus työvalmennuksessa	40
	Valinnaiset tutkinnon osat, joista on valittava 40 osaamispistettä	Autismin kirjon henkilöiden osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen	40
		Mielenterveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen	40
		Vaikea- ja monivammaisen asiakkaan osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen	40
		Näkövammaisten asiakkaiden liikku- mistaidon ohjaus	40
		Näkövammaisten asiakkaiden näön- käytön ohjaus	40
	Näkövammaisten asiakkaiden tie- donhallinnan välineiden ja menetel- mien käytön ohjaus	40	

6 OHJAUSALAN TÄYDENNYS- JA JATKOKOULUTUS

Ohjausalan täydennyskoulutusta järjestävät useat tahot: yliopistot, ammattikorkeakoulujen opettajankoulutusyksiköt, aluehallintovirastot (opetustoimi, nuorisotoimi), KEHA-keskus, ELY-keskukset, Opetushallitus, kansalliset ja EU-osarahoitteiset kehittämishankkeet, ministeriöt (OKM, TEM, STM), järjestöt. Palvelu- ja liiketaloudellisena toimintana erilaiset yksityiset koulutusyritykset ovat tarjonneet yksittäisiin ohjausmenetelmiin tai -suuntauksiin painottuvia, osallistujille maksullisia koulutuksia (Valtioneuvosto, 2020).

Täydennyskoulutuksen rahoitus tapahtuu pääosin kansallisin varoin valtion talousarvion TEM:n ja OKM:n pääluokkien määrärahoilla, mutta myös EU-rahoituksella (ESR ja RRF) on merkittävä rooli. Huomattava osuus eri oppilaitosmuotojen opinto-ohjaajien täydennyskoulutuksen rahoituksesta tulee Opetushallituksen hallinnoiman opetusalan henkilöstökoulutuksen kautta. Rahoitusta voivat hakea opettajien, opinto-ohjaajien ja muiden oppilaitoksissa työskentelevien asiantuntijoiden täydennyskoulutusta järjestävät organisaatiot. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan ohjausalan täydennyskoulutustarjontaa ja sen sisältöjä vuosina 2020–23.

Työnohjaajakoulutus

Työnohjaus on työhön liittyvää oppimista edistävä ja organisaation toimintaa kehittävä vakiintunut työmenetelmä. Työnohjauksessa tulkitaan ja jäsenne-tään työyhteisöön ja omaan työrooliin liittyviä kysymyksiä, kokemuksia ja tun-teita koulutetun työnohjaajan avulla. Työnohjaajakoulutuksen tavoitteena on,

että koulutuksen suorittaneilla on tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset valmiudet toimia itsenäisesti työnohjaajana.

Eri järjestäjien koulutusten yksityiskohtaisia kuvauksia ei ole kattavasti julkisesti saatavilla, mutta Suomen työnohjaajat ry:n hallitus on vuonna 2022 hyväksynyt suosituksen työnohjaajakoulutuksen sisällöistä koulutuksia järjestävien oppilaitosten ja muiden työnohjaajakouluttajien käyttöön. Vuoden 2018 jälkeen lähes viisikymmentä eri organisaatiota on järjestänyt suosituksen mukaista koulutusta. (Suomen työnohjaajat, n.d.).

Suosituksen mukaan työnohjaajakoulutus on 2–3 lukuvuotta kestävä sisällöllisesti ja ajallisesti yhtenäinen pedagoginen kokonaisuus. Koulutuksen tulisi olla sekä yksittäisen osallistujan että opiskelevan ryhmän yhteinen opiskelu- ja oppimisprosessi, joka edellyttää sitoutumista. Koulutuksen laajuus on vähintään 60 opintopistettä, joihin ei voi sisällyttää työnohjausta lähellä olevien menetelmien opintoja. Koulutus sisältää lähiopetuspäiviä, työnohjausharjoittelua, koulutustyönohjausta sekä kirjallisuuteen perehtymistä ja loppu-työn.

Suomen työnohjaajat ry:n (2022) suositukset täyttävän työnohjaajakoulutuksen sisältöjen tulisi kohdentua kaikille kolmelle ohjausalan ammattilaisten osaamisalueille. Professionaalisuuden osalta keskeistä on opiskelijoiden oman kehittyvän työnohjaajuuden ja käyttöteorian reflektointi ja arviointi. Työnohjaus työmenetelmänä tarkastelee oppimisen ja työnohjauksen taustalla olevia erilaisia teoreettisia lähestymistapoja, niiden pohjalta kehitettyjä yksilö- ja ryhmäohjauksen menetelmiä sekä asiakastyöhön sisältyvän vuorovaikutuksen kysymyksiä. Lisäksi koulutusten tulisi tarkastella työyhteisöjä ja organisaatioita työnohjaajan toimintaympäristöinä. Koulutusten painotukset vaihtelevat järjestävän organisaation taustan mukaan, ja vastuu suositusten mukaisesta koulutuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta on aina koulutuksen järjestäjällä.

KEHA-keskuksen koulutustarjonta

ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) on valtakunnallinen, maantieteellisesti hajautetulla toimintamallilla ja verkostomaisesti toimiva virasto, jonka yhtenä tehtävänä on TE-henkilöstön osaamisen sekä kaikille yhteisten TE-tietojärjestelmien käyttöosaamisen vahvistaminen vuosittaisten osaamisen kehittämisohjelmien kautta. Henkilöstön

osaamista edistetään lähi- ja etäkoulutusten lisäksi KEHA-keskuksen oman sisäisen verkko-oppimisympäristön, TE-akatemia kautta. KEHA-keskuksen henkilöstö vastaa osin koulutuksen sisällöistä, ja osa koulutuksista toteutetaan ostopalveluina.

Vuotta 2023 koskevan tulostavoiteasiakirjan (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022) sekä osaamisen kehittämisohjelman mukaan KEHA-keskus tuottaa monimuotoista oppimisen ja perehdytyksen tukea asiakasvirastoilleen. Virastojen johto vastaa osaamisen johtamisesta. Vuodesta 2023 alkaen kaikkiin koulutuksiin osallistuminen on ollut mahdollista myös työllisyyden kuntakokeilujen henkilöstölle. Työllisyyspalvelut siirtyvät kokonaan kuntien järjestämisvastuulle 1.1.2025 alkaen (Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 380/2023). Jatkossa KEHA-keskus tarjoaa työvoimapalveluihin liittyvää osaamisen kehittämisen tukea uusille työvoimaviranomaisille, kotoutumisen edistämisen toimijoille sekä työllisyyttä edistäville monialaisille verkostoille. TE-asiantuntijoiden osaamisen kehittämisen painopisteet määrittyvät TE-hallinnon kansallisten strategisten tavoitteiden mukaan. Tarjolla oleva koulutus julkaistaan sisäisessä koulutuskalenterissa, joka on avoin työllisyyspalveluissa niin valtioilla kuin kunnissa työskenteleville.

Verkko-oppimisympäristö TE-akatemialla kehitetään paikallisen perehdytyksen työvälineeksi yhteistyössä TE-toimistojen, työllisyyden kuntakokeilujen sekä jatkossa myös uusien työvoimaviranomaisten kanssa. TE-substanssin perustason koulutuksen lisäksi tarjotaan syventäviä koulutuksia kaikille asiakastyötä tekeville. Tietyissä tehtävissä toimiville kuten työkykykoordinaattoreille ja psykologeille on lisäksi erityisosaamiseen painottuvia verkko-koulutuksia. Muutoskoulutukset auttavat perehtymään laki- ja tietojärjestelmämuutoksiin.

KEHA-keskuksen tarjoamien opintokokonaisuuksien laajuus vaihtelee yksittäisistä webinaareista 3 opintopisteen laajuisiin koulutusohjelmiin (esim. Digisti ohjaten – aidosti kohdaten 3 op, Osaavalla ohjauksella tulevaisuuteen 3 op ja Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ohjaus 3 op). Työskentelyyn voi sisältyä lähitapaamisia, mutta suurin osa koulutuksista toteutetaan verkkoympäristössä. Työmuotoihin sisältyy ennakko- ja välitehtäviä, luento-osuuksia, vertaisryhmätyöskentelyä sekä omaa työtä tukevia reflektointitehtäviä.

KEHA-keskuksen koulutustarjonnan sisällöt vahvistavat henkilöasiakkaiden osaamisen ja palvelutarpeen tunnistamista sekä monikanavaista kohtaavaa asiakastyötä, motivointia ja tavoitteellista ohjaussuhdetta. Omat

erilliset koulutuskokonaisuudet ovat tarjolla mm. eri kulttuurit ylittävään vuorovaikutukseen, digitaalisten välineiden kuten asiakastietojärjestelmien käyttöön sekä verkkoympäristössä toteutettavaan ohjaukseen, itsensä työllistämiseen, rekrytointiprosesseihin sekä työnantajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Psykologeille kohdennettu koulutustarjonta painottuu erityisesti työmenetelmiin (esim. testaamiseen) ja lyhytterapeuttisiin lähestymistapoihin. Työtehtävien substanssiin liittyvän koulutustarjonnan lisäksi KEHA-keskus organisoii TE-palvelujen henkilöstölle työnohjausta ja mentorointia osaamisen ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi.

KEHA-keskuksen monialaisten palvelujen tukitiimi keskittyy monialaisten palvelujen kehittämiseen ja moniammatillisen työn tuen järjestämiseen eri asiantuntijaryhmille valtakunnallisesti. Yhteistyöverkostoihin kuuluu toimijoita paitsi TE-palveluista myös Kelasta, kunnista, hyvinvointialueista, oppilaitoksista, järjestöistä ja yrityksistä. Tukirakenteen työtä tukee ja ohjaa ohjausryhmä, jossa ovat edustettuna työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö ja Kuntaliitto.

Monialaisten palvelujen tukitiimi järjestää monialaisen verkostoyhteistyön valmennusta Ohjaamoiden, työllistymistä edistävien monialaisten yhteispalveluiden (TYP), maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluiden ja maahanmuuttaneiden osaamiskeskuksissa työskenteleville henkilöille. Vuonna 2023 valmennuksiin osallistui yhteensä 248 henkilöä. Valmennus on kohdentunut tuloksellisen verkostoyhteistyön ydinkysymyksiin, verkostomaisen toiminnan dynamiikkaan ja vaikuttavaan viestintään seuraavien teemojen kautta:

- Oppimisen filosofia
- Monialaisuuden ja verkostotyön perusteet
- Verkostot, joissa toimimme
- Onnistumisen avaimet verkostotyössä, verkostotyön kehittymisen elementit
- Verkostotyöskentelyn tärkeimmät vaiheet ja toimintatavat
- Verkstomainen toiminta hierarkkisessa tilanteessa
- Dialogisuus ja moniäänisyys
- Vaikuttava verkostotyö

- Yhteisen vastuun ja avoimuuden vahvistaminen verkostoissa

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama täydennyskoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tarjonnut korkeakoulujen haettavaksi erityisavustusta varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön osaamisen sekä korkeakoulutuksen verkostomaiseen kehittämiseen. Rahoitusta voidaan kohdentaa varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstölle suunnatun ammattikorkeakoululain tai yliopistolain mukaisen erikoiskoulutuksen toteuttamiseen sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön ja verkostoitumisen kehittämiseen.

Osana oppivelvollisuuden laajentamista opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuosina 2020–22 opinto-ohjauksen kehittämisohjelman perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.-c). Kehittämisohjelman tavoitteena oli vahvistaa opinto-ohjausta eri koulutusasteilla kohdennettujen kehittämishankkeiden ja niihin integroituvan täydennyskoulutuksen avulla. Ohjaajien täydennyskoulutusrahoitusta kohdennettiin erityisesti lukion opinto-ohjaajien täydennyskoulutukseen sekä koko henkilöstön ohjausosaamiseen ensisijaisesti eniten tukea tarvitsevien nuorten ohjaukseen liittyvissä kysymyksissä. Koulutuksen toteuttajana oli Itä-Suomen yliopisto.

Opetushallituksen rahoittamat koulutukset

Opetushallitus rahoittaa vuosittain ohjaushenkilöstön täydennyskoulutusta osana valtion rahoittamaa opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutusta. Tavoitteena on edistää opetustoimessa ja varhaiskasvatuksessa toimivan henkilöstön jatkuvaa oppimista ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää ammatissa tarvittavaa osaamista koko työuran ajan. Koulutukseen osallistuminen tukee paikallisia kehittämis- ja täydennyskoulutus suunnitelmia sekä vahvistaa koko työyhteisön osaamisen kehittymistä. Henkilöstökoulutuksella tuetaan lisäksi hallituksen koulutuspoliittisten uudistusten toimeenpanoa ja kehitetään toimintaympäristön muutoksiin sopeutumisessa tarvittavaa osaamista.

Opetushallitus julkistaa vuosittain pääteemat rahoitettaville täydennyskoulutuksille. Rahoituksen hakijoina ja koulutusten järjestäjinä voivat olla kunnat, kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt tai säätiöt ja yritykset, yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Hakijayhteisöiltä edellytetään osaamista ja kokemusta henkilöstökoulutuksesta kasvatuksen tai opetuksen toimialoilla. Vuosien 2020–23 opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksen pääteemat ovat olleet seuraavat:

- oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon tukeminen
- jatkuvan oppimisen sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen vahvistaminen
- tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen mukaan lukien digitaalisation tasa-arvon lisääminen
- osallisuuden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä kiusaamisen ehkäisy oppimisyhteisöissä
- oppimisen tuen ja yksilöllisten oppimispolkujen uudistaminen
- oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittäminen
- arviointiosaamisen ja laadunhallinnan vahvistaminen
- oppilaan ja opiskelijan arviointiin liittyvän osaamisen vahvistaminen
- kielellisen ja kulttuurisen osaamisen vahvistaminen
- kestävän elämäntavan vahvistaminen
- johtamisosaamisen ja yhteisöllisen kehittämisen vahvistaminen.

Opetushallitus julkaisee verkkosivuillaan vuosittain tiedot rahoituksen saaneista hakijoista, koulutuskokonaisuuden otsikon ja myönnetyn kokonaishoidon määrän. Yksityiskohtaista kokonaistietoa koulutusten mahdollisista sisällöistä ja painotuksista ei ole kuitenkaan julkisesti saatavilla. Opetushallitukselle erikseen lähetettyyn tietopyyntöön saadun vastauksen mukaan oppilaan- ja opinto-ohjaus ovat olleet vuosina 2020–2023 rahoitettavien koulutusten yhtenä pääteemana, mutta ohjauksen kysymyksiä on sisällytetty lähinnä teema-alueeseen ”Oppimisen tuen ja yksilöllisten oppimispolkujen uudistaminen” (taulukko 31).

Taulukko 31. Opetushallituksen rahoittamien ohjaukseen kohdentuvien täydennyskoulutuskokonaisuuksien määrä vuosina 2020–23

Vuosi	Opetushallituksen rahoittaminen koulutuskokonaisuuksien määrä	
	Oppimisen tuen ja yksilöllisten opintopolkujen uudistaminen	Oppilaan ja opinto-ohjauksen kehittäminen
2020	26	
2021	18	6
2022	20	3
2023	28	

Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanoon liittyvät kysymykset edellyttävät oppilaitoksissa koko henkilökunnalta uusien toimintamallien kehittämistä ja omaksumista esimerkiksi pedagogiikassa ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisessa koko yksilöllisen opintopolun ajan. Vuosina 2020–2021 rahoitettujen koulutusten teemat painottuvat oppimisen tukeen ja yksilöllisten opintopolkujen vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa, toisen asteen opinnoissa ja opintojen nivelvaiheissa.

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämiseen suoraan liittyvät koulutukset ovat kohdentuneet ohjaustarpeiden tunnistamiseen, koulutuksen hakeutumisiin ja keskeyttämistilanteisiin valtakunnallisen Opinto-ohjauksen kehittämisohjelman (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.) painotusten mukaisesti. Henkilöstökoulutuksen sisältöinä ovat olleet ohjauksen järjestelyjen päivittäminen, ohjauksen jatkumo peruskoulusta toiselle asteelle sekä opiskelijoiden siirtyminen jatko-opintoihin ja työelämään. Lisäksi on tarkasteltu urasuunnittelutaitoja, työelämään tutustumista (TET), ohjauksen laatua ja vaikuttavuutta, oppilaitoksen ohjaussuunnitelmaa sekä koko henkilöstön vastuuta ohjauksen toteuttamisesta. Erityisinä painopistealueina ovat olleet oppilaanohjauksen ja tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen erilaiset toimintatavat ja menetelmät, joissa otetaan huomioon koulunkäynnin motivaatioon tai jatko-opintovalmiuksien vahvistamiseen ohjausta tarvitsevat sekä erityistä tukea saavat oppilaat ja opiskelijat. Ohjauksen menetelminä on tarkasteltu esimerkiksi pienryhmäohjausta, vertaisohjausta, dialogitaitoja, digitaitoja, tulevaisuustaitoja sekä voimavaraistavia ja ratkaisukeskeisiä lähestymistapoja. Koulutuksen nivelvaiheisiin liittyvänä erillisinä teemoina ovat olleet mm. oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvä moniammatillinen yhteistyö, TUV-

koulutuksen järjestäminen ja toimintamuodot henkilökohtaisten opintopolkujen toteutuksessa.

Välillisesti ohjaukseen liittyviä teemoja on sisällytetty esimerkiksi opiskelijoiden hyvinvointiin ja osallisuuteen, työssä oppimiseen, opiskelijoiden arviointiin, monikulttuurisuuteen, kestävään kehitykseen, tulevaisuuslukutaitoon sekä erityispedagogiseen osaamiseen liittyneisiin koulutuksiin.

Ohjaushenkilöstölle kohdennetuista täydennyskoulutuksista ovat aktiivisimmin vastanneet ammatillisten opettajakorkeakoulujen ja yliopistojen ohjaajakoulutukset, jotka ovat tuottaneet koulutusta joko omana toimintana tai yhteistyössä verkostoina. Koulutusten sisällöt ovat kattaneet Opetushallituksen esittämiä teemoja. Itä-Suomen yliopiston järjestämä koulutus on kohdentunut ensisijaisesti oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyviin metodisiin kysymyksiin, esim. tehostetun ohjauksen järjestämiseen, ratkaisukeskeiseen työotteeseen, nuorten kiinnostusten kohteiden ja vahvuuksien tunnistamiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Turun yliopisto on painottanut tarjonnassaan tulevaisuuslukutaitoja ohjauksessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu profiloituu täydennyskoulutuksessaan monikulttuuriseen ohjaukseen ja pedagogiikkaan. Oppimisen tukeen liittyvissä teemoissa aktiivisia koulutuksen järjestäjiä ovat vuosittain olleet mm. Niilo Mäki Säätiö, Ammattiopisto Spesia sekä Helsingin, Lapin, Oulun ja Turun yliopistot

EU-rahoitteiset täydennyskoulutukset

Ohjausalan täydennyskoulutusta on 2000-luvulla integroitu osaksi kansallisia Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan ohjelmien kautta rahoitettuja kehittämishankkeita. Esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston tuella vuosina 2007–2013 toteutetussa valtakunnallisessa aikuisten ohjauksen kehittämisohjelmassa kehitettiin aikuisille suunnattuja tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita monihallinnollisena yhteistyönä. Kehittämisohjelmaan sisältyneessä Opin ovi -hankeperheessä toimi yhteensä noin 40 projektia. STUDIO-projektissa kehitettiin aikuiskoulutukseen integroituvaa ohjausta ja pedagogiikkaa hankkeessa mukana olleiden ammatillisten opettajakorkeakoulujen yhteistyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto, Hämeen ammattikorkeakoulu sekä Työ- ja elinkeinohallinnon kehittämiskeskus Salmia toteuttivat yhteistyössä ERKKERI-hankkeessa 30 opintopisteen laajuisen aikuisten ohjaukseen painottuneen ohjaajakoulutuksen. Toinen laaja ESR-rahoitteinen

valtakunnallinen koulutushanke oli Ohjaamojen verkostolle kohdennettu monialaiseen ohjauksen verkostotyöhön painottuva TESSU – Tehdään yhdessä ohjausta -projekti.

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 ohjelman Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahasto+ (ESR+) rahoituksesta on sovittu käytettäväksi ns. valtakunnallisten teemojen toteuttamiseen. Valtakunnalliset teemat ovat ministeriöjohtoisesti valmisteltuja, strategisesti tärkeitä kehittämiskokonaisuuksia, joiden toteuttaminen tapahtuu kuitenkin ohjelmassa määritellyn toiminnan puitteissa (<https://rakennerahastot.fi>). Elinikäisen ohjauksen strategian 2020–2023 (Valtioneuvosto, 2020) sisältyvät alan ammattimaisuutta vahvistavat teemat ovat integroitavissa esimerkiksi työllisyyttä, osaamista ja osallisuutta edistäviin kehittämiskokonaisuuksiin.

Suomessa on vuonna 2022 käynnistetty useita eri ammattialojen osaamistason sekä jatkuvan oppimisen uudistukseen liittyviä kehittämishankkeita, jotka saavat rahoituksensa EU:n elpymis- ja palautustukivälineestä (recovery and resilience facility, RRF). Osa rahoituksesta on kohdennettu kansallisen elinikäisen ohjauksen strategiaan 2020–2023 liittyvään ja KEHA-keskuksen koordinoimaan ohjausosaamisen kokonaisuuden kehittämishankkeeseen. Tavoitteena on uudistaa ohjausalan koulutusten sisältöjä vastaamaan monimuotoistuvia ohjaustarpeita ja lisätä ohjausalan täydennyskoulutusta. Vuosina 2023–2024 toteutettavien täydennyskoulutusten teemat liittyvät ohjaajien digitaitoihin, kieli- ja kulttuuritietoisuuteen, vihreään siirtymään sekä sukupuolten tasa-arvon edistämiseen.

Esimerkki RRF-rahoitteisesta täydennyskoulutuksesta on kolmen opintopisteen laajuinen kokonaisuus ”Digisti ohjaten – aidosti kohdaten”, jossa käsitellään monikanavaista ohjausta, kehittyvää teknologiaa sekä yksilöiden erilaisia lähtökohtia toimia digitaalisissa ympäristöissä. Lisäksi pyritään arvioimaan erilaisten välineiden soveltuvuutta sekä edistämään digitaalisen ohjausympäristön kehittämistä omassa toimintaympäristössä. Tavoitteena on ohjata asiakkaita käyttämään urasuunnittelua tukevia digitaalisia palveluja itsenäisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Toinen esimerkki on kaikille ohjausalan ammattilaisille kohdennettu kolmen opintopisteen laajuinen koulutus ”Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ohjaus”. Koulutuksessa ohjaajat laajentavat ymmärrystään yhdenvertaisista ohjauspalveluista sekä omasta roolistaan niiden toteuttajana sekä monimuotoisemman ja tasa-arvoisen yhteiskunnan edistäjänä.

Aluehallintovirastojen järjestämä täydennyskoulutus

Aluehallintovirastot voivat osana toimintaansa järjestää täydennyskoulutusta ja antaa informaatio-ohjausta. Koulutustilaisuudet rahoitetaan aluehallintovirastoille osoitetulla toimintamäärärahalta, ja osallistuminen on osallistujille maksutonta. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittää vuosittain täydennyskoulutuksen painopisteet. Osana vastuullisuustavoitteitaan aluehallintovirastot pyrkivät varmistamaan, että kasvatuksen ja opetuksen parissa toimiville suunnatuissa täydennyskoulutuksissa pyritään edistämään mm. kestäväää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa sekä kulttuurien monimuotoisuutta. (Ks. <https://avi.fi/vastuullisuusraportti>.)

Aluehallintovirastoille lähetettiin kysely heidän järjestämää täydennyskoulutusta koskeva kysely 8. syyskuuta 2023, ja vastauksia saatiin kahdelta aluehallintovirastolta. Aluehallintovirastojen ohjaajille suunnatut tilaisuudet ovat painottuneet ensisijaisesti asiakastyöosaamiseen ja ohjauksen ajankohtaisiin kysymyksiin päivittäisessä opiskelijoiden kanssa tehtävässä ohjaustyössä. Koulutusjärjestelmän muutoksiin liittyvinä teemoina on ollut mm. oppivelvollisuuden laajeneminen, Opintopolku ja muut oppijan palvelut, TUVAKoulutus, TELMA-koulutus, lukion uudistuva arviointikulttuuri, maahanmuuttajien kielitaidon arviointi, asumisen ohjaus sekä romanilasten ja nuorten opintopolut. Ohjauksen sisältöjen ja menetelmien osalta teemoina ovat olleet mm. nuorten tulevaisuuslukutaito, tulevaisuusohjaus ja kansainvälistyvä tulevaisuus. Systemiseen osaamiseen liittyviä tilaisuuksia ovat olleet alueelliset laajemmat vuosittaiset ohjauksen päivät, joiden aikana on tarkasteltu esimerkiksi elinikäisen ohjauksen ajankohtaisia kysymyksiä tai kansallisen strategian painotuksia alueen omien tavoitteiden tai olosuhteiden näkökulmista.

Länsi-Suomen ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston ruotsinkielisen sivistystoimen yksikkö vastaa ruotsinkielisten opinto- ja oppilaanohjaajien osaamisen tukemisesta ja vahvistamisesta. Keskeisenä työmuotona ovat olleet vuosittaiset ruotsinkielisten ohjaajien valtakunnalliset päivät (Vägledardagarna). Vuoden 2021 päivien aikana keskityttiin kansallisen elinikäisen ohjauksen strategian painopistealueisiin, oppivelvollisuuden laajenemiseen sekä jatkuvaan oppimiseen. Vuoden 2022 läpäisevänä teemana olivat sujuvat siirtymät elinikäisen ohjauksen näkökulmasta. Vuonna 2023 osallistujilla oli mahdollisuus keskittyä laaja-alaisemmin ohjauksen eettisiin kysymyksiin sekä ohjauksen merkitykseen osana opiskelijoiden hyvinvointia ja kestäväää kehitystä.

Yksittäiset webinaarit ja koulutustilaisuudet ovat kohdentuneet mm. teknologian ohjaukseen, ohjauksen arviointiin, urasuunnittelutaitojen kehittämiseen, keskeyttämisten ennaltaehkäisyyn, työmarkkinoiden muutoksiin sekä opiskelijavalintojen ja oppijan palveluiden vuosittaisiin ajankohtaisiin kysymyksiin.

ELY-keskusten järjestämät verkostoitumistilaisuudet

ELY-keskusten ja niiden vuodesta 2012 alkaen asettamien alueellisten elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmien eräs keskeisimmistä tehtävistä on monihallinnollisten ja moniammatillisten koulutus- ja verkostoitumistilaisuuksien järjestäminen. Tämä teema on edelleen yhtenä painopistealueena elinikäisen ohjauksen kansallisessa strategiassa 2020–23, ja verkostoitumistilaisuuksien järjestämistä koskeva kysely alueellisille toimijoille lähetettiin 8. syyskuuta 2023. Vastauksia saatiin seitsemältä ELO-ryhmältä.

ELY-keskusten järjestämien koulutus- ja verkostoitumistilaisuuksien määrä vaihtelee alueittain. ELY-keskusten mahdollisuudet järjestää koulutusta ovat kaventuneet sen jälkeen, kun elinikäisen ohjauksen kehitystoimintaan varatut määrärahat poistettiin ELY-keskusten toimintamenoista TE-toimistoille. Lähtökohtina ovat olleet OKM:n ja TEM:n tulossopimuksissa ja toiminnanohjaukskirjeissä asettamat tavoitteet ja toiseksi alueen itsensä asettamat tavoitteet. Vuosina 2020–23 aluehallinnon järjestämät täydennyskoulutukset sekä verkostoitumistilaisuudet näyttävät syventävän viime vuosikymmenen lopulla tulossopimukseen sisällytettyjä painopistealueita:

- Monikanavaisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittämistyön tukeminen osana valtakunnallisesti rakennettavia palveluja
- Kansalaisten koulutus- ja työelämäratkaisujen osuvuutta edistävien tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen resurssien kartoittaminen ml. yhteistyörakenteet ja työnjako sekä palvelujen saatavuus.
- Ohjauksen laadun arviointi ja tulosten seuranta sekä ohjausosaamisen kehittäminen ja tarpeiden välittäminen koulutusta järjestäville tahoille, esimerkiksi digitaalisten ja sähköisten palvelujen toimintatapojen osalta.

Useilla alueilla tilaisuudet suunnitellaan tiiviissä yhteistyössä paikallisen aluehallintoviraston kanssa joko ostopalveluna tai virastojen omana työnä. Tilaisuuksien kesto on pääsääntöisesti ½–1 päivää, ja ne on useimmiten

järjestetty verkkotapaamisina. Tilaisuudet ovat olleet avoimia kaikille alueella ohjaustyötä tekeville ammattilaisille. Järjestettyjen koulutuskokonaisuuksien ja verkostoitumistilaisuuksien sisällöt ovat kohdentuneet ensisijaisesti vuosittain koulutusvalintoja ja yhteishakua koskeviin ajankohtaisiin käytännön asioihin sekä ohjauksen menetelmien päivittämiseen. Toisena laajana kokonaisuutena on ollut ohjauksen laatu ja vaikuttavuus sekä alueellisen monialaisen ja moniammatillisen verkostotyön edistäminen.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen koulutustarjonta (RSKK)

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus (RSKK) järjestää sekä perus- että täydennyskoulutusta vankiloiden valvonnan ja ohjauksen tehtäviin. Osa koulutuksista toteutetaan yhteistyössä eri koulutuskumppaneiden kanssa. Täydennyskoulutusten teemoja ovat johtaminen, työyhteisötaidot, lähityö, ohjelmatyö, turvallisuus ja toiminnan ohjaus. Ohjelmatyö on yleisnimitys toiminnalle, joka sisältää erimuotoisia sekä eri tarkoituksiin ja ongelmiin keskittyviä kuntouttavia ohjelmia. Motivointiohjelmilla pyritään lisäämään ja ylläpitämään muutosmotivaatiota ja kannustamaan asiakkaita jatkotoimenpiteisiin oman elämäntilanteensa suhteen. Ohjelmavalikoimaan voi sisältyä myös arjen taitoihin, hyvinvointiin ja mielenterveyteen liittyvät menetelmät ja toiminnot. Vaikuttavuusohjelmien tarkoituksena on saada asiakas tiedostamaan rikollista käyttäytymistä ylläpitäviä ajattelu- ja käyttäytymismalleja ja kehittää niiden tilalle vaihtoehtoisia rikoksetonta elämää tukevia ajattelu- ja käyttäytymismalleja. Vaikuttavuusohjelmiin sisältyy mm. väkivalta-, päihde- ja seksuaalirikollisten ohjelmia sekä temaattisia yleisohjelmia. Tavoitteena on oppia muun muassa sosiaalisia ongelmanratkaisutaitoja, ilmaisu- ja neuvottelutaitoja, opiskelutaitoja, itsetuntemusta, tunteiden hallintaa, arvojen pohdintaa ja kriittistä ajattelua.

Ohjelmatyön vaikuttavuuden taustalla ovat sekä asiakkaiden omat asenteet ohjelmatyön tavoitteita kohtaan sekä työntekijöiden vuorovaikutus- ja ohjaustaidot yksilö- ja ryhmäohjauksessa. Ohjaustaidoista keskeisimpiä ovat sosiaaliset taidot sekä motivoivaan keskusteluun tähtäävät vuorovaikutustaidot. Tavoitteena on ollut, että jokaisen rikosseuraamustyöntekijän, erityistyöntekijän ja vastuuvirkamiehen tulisi kouluttautua motivoivan keskustelun lisäksi yhden ohjelman ohjaajaksi. RSKK laatii ohjelmatyön tueksi

koulutussuunnitelman yhteistyössä KEHA-keskuksen ja alueellisten toimijoiden kanssa. Ohjelmien ohjaajakoulutuksesta vastaa RSKK joko omana työnään tai yhteistyössä ohjelmien kouluttajiksi pätevöityneiden virkamiesten kanssa. Lisäksi RSKK järjestää metoditukea ohjelmien toteuttajille. RSKK on kehittämässä lähiopetuksen rinnalla etäyhteyksin toteutettavaa ohjelmatyöskentelyä.

2020-luvulla RSKK on järjestänyt pitempikestoisia henkilöstön koulutuksia eri yhteistyötahojen kanssa. Ammattiopisto Riveria on toteuttanut kaksi kertaa Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoon sisältyvän 50 osaamispisteen laajuinen osan Osaamisen ja työllistyvyyden ohjaus. Vuonna 2023 toteuttiin 30 osaamispisteen laajuinen Neuropsykiatrinen valmentajakoulutus.

Muu maksullinen täydennyskoulutus

Julkisin varoin rahoitetun täydennyskoulutuksen rinnalla yksityiset koulutusyritykset, säätiöt ja järjestöt tarjoavat yksittäisiin ohjausmenetelmiin tai -suuntauksiin painottuvia maksullisia koulutustilaisuuksia tai pitkäkestoisia koulutuskokonaisuuksia. Yksityiset täydennyskoulutuksen tarjoajat voivat olla kumppaneina julkisrahoitteisissa laajemmissa verkostohankkeissa. Koulutusten laajuudet ja teemat vaihtelevat koulutusten tarjoajien mukaan. Koulutuksen järjestäjät markkinoivat tarjontaansa omilla verkkosivuillaan sekä alan ammattilaisten sosiaalisen median yhteisöissä. Tällä hetkellä kansallisesti ei ole saatavilla kattavaa tietoa maksullisen täydennyskoulutuksen tarjonnasta, joten taulukkoon 32 on koottu vain esimerkkejä koulutusten aihealueista ja niihin liittyneistä sisällöistä.

Taulukko 32. Esimerkkejä yksittäisten osallistujille maksullisten täydennyskoulutusten aihealueista ja sisällöistä

Koulutustilaisuuksien aihealue	Esimerkkejä sisältöteemoista
Ohjausmenetelmät ja teknologiat	Yksittäisen ohjauksen työvälineen, itsearviointivälineen tai teoreettisen lähestymistavan käyttö ohjauksessa
Digiosaaminen	Yksittäisten digitaalisten työvälineiden käyttö ohjauksessa Sosiaalinen media ja tekoäly ohjauksessa
Erytisryhmien ohjaus	Ohjaajan valmiudet tunnistaa erityisiä tuen tarpeita Erytystä tukea vaativien ryhmien ohjaus Maahanmuuttajat Pitkäaikaistyöttömien ohjaus
Uraohjaus ja urasuunnittelu	Työvälineet uravaihtoehtojen arviointiin ja suunnitelmien tekemiseen
Monialainen yhteistyö ja verkostoituminen	Yhteistyö eri toimijoiden kanssa ohjaustyössä, verkostoitumisen merkitys käytännön työssä Työelämäyhteistyö ohjauksessa
Psykologiset ja pedagogiset näkökulmat ohjaukseen	Ymmärrys erilaisista ohjauksen teoreettisista lähestymistavoista ja niiden soveltaminen ohjaustyössä Positiivinen psykologia, voimavara- ja vahvuusperustainen ohjaus Ratkaisukeskeiset lähestymistavat ohjauksessa Coaching Eri terapiamuodot
Monimuotoisuus ja kulttuurisensitiivisyys	Kulttuurisensitiivisyys Ohjauksen sosiaalinen oikeudenmukaisuus
Kehittämisen- ja arviointi-osaaaminen	Ohjauspalvelujen arviointi Palautteen kokoaminen ja hyödyntäminen Palvelujen jatkuva kehittäminen Oppilaitoksen opetussuunnitelman ja arvioinnin kehittäminen
Etiikka	Ohjaustyön eettiset periaatteet Yksilöllisyys ja tasa-arvo ohjauksessa

Ohjausalan maksullisella täydennyskoulutuksella pyritään vastaamaan alan kehitykseen ja muuttuviin vaatimuksiin, mutta käytännössä se näyttää olevan tarjontalähtöistä, koordinoimatonta ja lyhytjänteistä. Yksittäisen ohjaajan on

haasteellista löytää koulutusta, joka vastaisi omia ammatillisia kehittämistarpeita ja suunnitelmia. Lisäksi osallistumismahdollisuudet koulutuksiin vaihtelevat alueellisesti ja ohjaajan työnantajan mukaan (Mayer ym., 2020).

Ohjausalan tieteellinen jatkokoulutus

Yliopistojen tutkinnoista koskevan asetuksen (Valtioneuvoston asetus 794/2004) mukaisesti ohjausalan tieteellisen jatkokoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy syvällisesti omaan tutkimusalaansa ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen. Opiskelijan tulee saavuttaa valmiudet tutkimusalaansa piirissä itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä eettisesti kestäväällä tavalla ja luoda uutta tieteellistä tietoa. Lisäksi opiskelija perehtyy tieteenalansa kehitykseen, perusongelmiin ja tutkimusmenetelmiin sekä saavuttaa sellaisen yleisen tieteenteorian ja tutkimusalaansa liittyvien muiden tieteenalojen tuntemuksen, joka mahdollistaa niiden kehityksen seuraamisen.

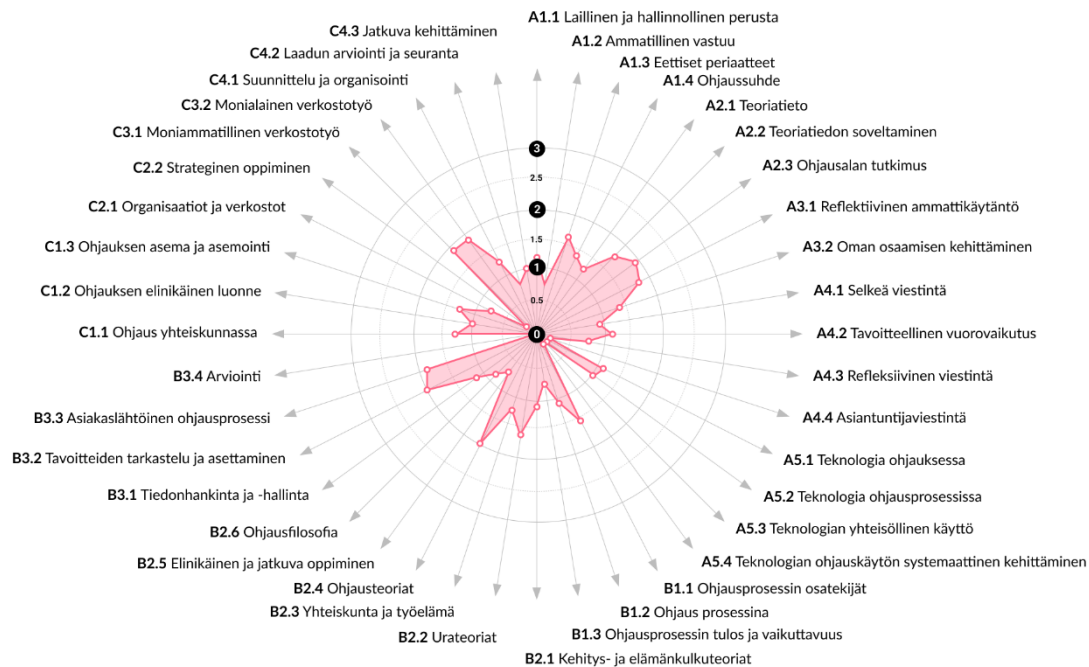
Suomalaisissa yliopistoissa ohjauksen teemat on useimmiten sisällytetty joko kasvatustieteen tohtorin tai filosofian tohtorin tutkintoon. Pääaineina ovat voineet olla esim. kasvatustiede, aikuiskasvatustiede, erityispedagogiikka tai psykologia. 2000-luvulla ohjausalaan liittyviä tohtorin tutkintoja on suoritettu mm. Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Lapin, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen eri tiedekunnissa.

7 YHTEENVETOA OHJAUSALAN KOULUTUKSEN RAKENTEISTA JA SISÄLLÖISTÄ

Tässä luvussa tarkastellaan kootusti, miten nykyinen ohjausalan koulutus vastaa ohjausosaamisen kansainvälisiin ja kansallisiin linjauksiin, jotka ovat olleet lähtökohtana ehdotuksessa ohjausalan osaamisen kansalliseksi viitekehyyksi (Vuorinen ym. 2023). Samalla pohditaan, miten nykyinen koulutus vastaa ohjausalan toimintaympäristön muutoksiin ja vaatimuksiin, joita ohjausalan ammattilaiset kohtaavat työssään. Lisäksi tarkastellaan, miten perus- ja täydennyskoulutuksessa otetaan huomioon valtakunnallisessa elinikäisen ohjauksen strategiassa 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) painotettuja ohjausosaamisen kehittämistarpeita, jotka liittyvät laajempiin globaaleihin muutoksiin yhteiskunnassa ja työelämässä.

Luvussa 3 **OHJAUKSEN PROFESSIOAMMATTIEN KOULUTUS** kuvattujen opinto-ohjaajien koulutusten opetussuunnitelmien tarkastelu suhteessa vuonna 2023 tehtyyn ehdotukseen ohjausalan osaamiskuvauksista nostaa esiin yksiköiden yhteiset näkemykset koulutuksessa painotettavista osaamisalueista, mutta samalla myös koulutusyksiköiden keskinäiset painotuserot oppimistavoitteissa. Opetussuunnitelmien yhteisen tarkastelun kautta on mahdollista kuvata, mitkä ovat yhteiset vahvuusalueet ja miltä osin opetussuunnitelmat eivät vastaa esitettyjä ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksia. Osaamiskuvauksissa tavoitteeksi on asetettu, että koulutuksissa saavutetaan kaikilla osa-alueilla vähintään osaamistaso 1. Tämä luo vankan perustan palvelujen luotettavuudelle, saavutettavuudelle, laadulle ja vaikuttavuudelle. Kuviossa 25 on esitetty keskiarvot siitä, miten ohjausalan eri osaamisalueet

painottuvat kaikissa 60 opintopisteen erillisissä opinto-ohjaajan opinnoissa sekä ohjausalan maisteriopinnoissa (120 op ja 300 op).

Kuvio 25. Yhteenveto tutkintotavoitteisten opinto-ohjaajien koulutusten opetus-suunnitelmista suhteessa esitettyihin ohjausalan ammattilaisten osaamistavoitteisiin

Opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmien rakenne ja sisällön tarkkuus vaihtelivat oppilaitoskohtaisesti. Opetussuunnitelmissa esitetyissä kuvauksissa ei aina ilmennyt selkeästi, minkälaista tieto- ja osaamisperustaa opintokokonaisuudessa tavoiteltiin. Kun opintoihin sisältyy vahvasti opiskelijan oma ammatillisen osaamisen kehittymisen seuranta, yksityiskohtaisemmat kuvaukset helpottaisivat itsearviointia ja kehittymistarpeiden tunnistamista. Epämääräisesti tai puutteellisesti kuvatut osaamistavoitteet saattavat hankaloittaa myös opiskelijoiden oman kehittymisen arviointiprosessia, kun he eivät eksaktisti tiedä, minkälaiset tavoitteet opintokokonaisuuksille on asetettu. Erityisesti ammatillisten opettajakorkeakoulujen tarjoamissa opinnoissa merkittävä osa opinnoista tehtiin harjoittelun yhteydessä. Tällöin on erityisen tärkeää, että opiskelija ja harjoittelua työpaikalla ohjaava henkilö ovat tietoisia kulloistenkin opintojen osaamistavoitteista ja sisällöistä. Olisi myös hyvä pohdita, miten harjoittelussa hankittua osaamista voidaan arvioida. Erillisissä

opinnoissa opiskelevilla on usein jo pitkä työkokemus myös ohjaajan tehtävissä. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen suhteessa opinto-ohjaajakoulutuksen osaamistavoitteisiin on sitä helpompaa, mitä yksityiskohtaisemmin oppimistavoitteet ja tavoiteltava tietoperusta on opetussuunnitelmiin kirjattu.

Opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmien perusteella painopiste oli ohjausalan osaamisen viitekehyksen asiakastyöosaamisen (B) alueella (kuvio 25). Systemisen (C) osaamisen osa-alueista verkosto- ja yhteistyöosaaminen sisältyi ohjausalan opintoihin kaikissa oppilaitoksissa.

Professionaalisuus (A) osa-alueen sisällöistä on opetussuunnitelmien perusteella vaikea tietää, miten teemoja opinnoissa käsitellään. Analyysi on tehty sen mukaan, mitä opetussuunnitelmiin oli kirjattu. Tästä syystä esimerkiksi omien ammatillisten rajojen tunnistaminen ei tullut esille opetussuunnitelmien teksteissä, vaikka aihetta saatetaan koulutuksen aikana eri yhteyksissä käsitellä. Ohjausalan eettisten periaatteiden tarkastelu sisältyi jossakin muodossa kaikkiin opetussuunnitelmiin. Sen sijaan digitaalisen osaamisen osa-alueiden puuttuminen useasta opetussuunnitelmasta on tärkeä havainto. Tulevaisuudessa ohjausalan osaamisen viitekehyksessä kuvattuja tieto- ja viestintäteknologisia taitoja tarvitaan entistä enemmän.

Opinto-ohjaajakoulutuksissa varmasti keskustellaan vuorovaikutus- ja viestintätaidoista, mutta harvassa opetussuunnitelmassa tälle osa-alueelle oli kuvattu tarkempia tavoitteita. Ohjaajat toimivat asiantuntijoina monenlaisissa tehtävissä ja toimintaympäristöissä. Tästä syystä koulutuksessa olisi hyvä huomioida menetelmäosaamisen lisäksi erityisesti ohjaajan tehtävään liittyvä laajempi vuorovaikutus- ja viestintäosaaminen.

Opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmissa tuli esille teoriaosaamisen painottuminen elämänkulku- sekä ura- ja ohjausteorioihin. Systeminen teoriaosaaminen jäi vähemmälle huomiolle. Tärkeä elementti, joka sisältyy ohjausalan osaamisen viitekehyksen eri osa-alueisiin, on ohjauspalvelujen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden sekä laadun arviointi ja seuranta. Tätä osaamista, joka liittyy vahvasti myös kehittämisosaamiseen, ei useinkaan opetussuunnitelmissa sisällytetty ohjausalan ammattilaisten osaamistavoitteisiin.

Ohjausprosessin arviointiin liittyvää osaamista painotetaan myös perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien (Opetushallitus, 2014, 2019) sekä ammatillisten tutkintojen perusteisiin sisältyviin ohjauksen formatiivisen arvioinnin tavoitteissa. Ohjaajilta edellytetään kykyä tunnistaa taidot, joita

ohjauksella tavoitellaan ja osaamista arvioida yhdessä oppijoiden kanssa, miten tavoitteisiin on päästy. Näitä teemoja on sisällytetty lähinnä ohjausalan täydennyskoulutuksiin.

Yhteenvetoa erikoistumiskoulutuksista

Opetus- ja kulttuuriministeriö esitti vuonna 2013 erikoistumiskoulutuksille tavoitteet, joiden mukaan perustutkintojen jälkeiset osaamista täydentävät opinnot tulisi suunnitella siten, että ne eivät ole päällekkäisiä perusopinnojen kanssa, ja että ne tarjoavat todellisen vaihtoehdon perusopinnoille sekä laajentavat ja syventävät jo työelämässä toimineiden osallistujien osaamista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2013).

Psykologeille suunnatut työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutukset ovat esimerkkejä siitä, miten aiempaa osaamista täydentävällä ja laajentavalla koulutuksessa synnytetään uutta osaamista ja laajennetaan työllistymismahdollisuuksia.

Uraohjauksen erikoistumiskoulutusten järjestämisellä on pyritty vastaamaan eri toimintaympäristöissä kasvaneeseen ohjauksen kysyntään sekä vahvistamaan oppilaitosten ulkopuolisissa konteksteissa toimivien ohjaajien perustaitoja. Lisäksi tavoitteena on ollut tarjota alan peruskoulutusta ohjaajille, joilla ei ole hakukelpoisuutta tai eivät muusta syystä hakeudu tutkintotavoitteeseen opinto-ohjaajien koulutukseen (Rosenius ym., 2023). Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen opetussuunnitelmien analyysin mukaan niiden sisällöt ovat hyvin lähellä ohjausalan tutkintotavoitteisten ja opinto-ohjaajan kelpoisuuden antavien koulutusten opetussuunnitelmien sisältöjä. Uraohjauksen erikoistumiskoulutusten opetussuunnitelmissa pääpaino on keskeisten ura- ja ohjausteorioiden soveltamisessa ohjaustyössä, ja tavoiteltu osaaminen sijoittuu pääasiassa ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvausten tasolle yksi (ks. kuviot 23. ja 24.). Opetussuunnitelmien sisältöjen analyysin perusteella voidaan todeta, että nykyiset uraohjauksen erikoistumisopinnot eivät vastaa riittäväällä tavalla opetus- ja kulttuuriministeriön (2013) edellyttämiä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen järjestämien erikoistumiskoulutusten tavoitteita. Jo olemassa olevan alan peruskoulutuksen kanssa päällekkäisten sisältöjen sijaan uraohjauksen erikoistumiskoulutusten tulisi vahvistaa alalla jo työskentelevien asiantuntijuutta sekä mahdollistaa laajempi näkökulma oman organisaation perustehtävän ja alan kehittämiseen. Tämä edellyttäisi uraohjauksen

erikoiskoulutuksen sisältöjen kohdentamista vähintään ohjausalan osaamiskuvausten tasoille kaksi ja kolme.

Yhteenvetoa toisen asteen tutkinnoista sekä ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteisista koulutuksista

Ammatillisen toisen asteen kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon, ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon tai kuntoutus, tuki- ja ohjauspalvelujen tutkinnon työvalmentajan osaamisalan suoritettuaan henkilön on mahdollista toimia erilaisissa kasvatus-, opetus- ja ohjausalan toimintaympäristöissä. Tutkintojen perusteissa (Opetushallitus, 2017, 2018a, 2018b, 2018c) kuvattujen osaamistavoitteiden mukaan hänellä on taitoja edistää yhteisöllisyyttä ja ammatillista vuorovaikutusta sekä toimia moniammatillisessa yhteistyössä. Vaikka koulutusten sisällöissä on samanlaisia teemoja kuin luvussa neljä kuvattujen ohjauksen professioammattien koulutuksessa, eivät nämä opinnot anna yhtä laaja-alaista ja vahvaa ohjausalan tuntemusta kuin opinto-ohjaajan tai psykologien koulutuksessa. Sama ohjausalan tuntemuksen rajallisuus liittyy yhteisöpedagogien ja sosionomien ohjaukselliseen osaamiseen siinä suhteessa, kun puhutaan ura- ja elämänsuunnittelun ohjauksesta oppilaitoskontekstissa tai muissa toimintaympäristöissä,

Ammatillisen toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen koulutusten tarjoama ohjausosaaminen ei siis ole rinnastettavissa opinto-ohjaajien koulutuksiin, mutta ne antavat valmiudet työskennellä moniammatillisissa ja monialaisissa verkostoissa, joissa käsitellään yksilön tilannetta eri asiantuntijoiden näkökulmista tai kehitetään alueellisia palveluja saumattomiksi kokonaisuuksiksi. Ohjauksellinen osaaminen on lähempänä eri asiakasryhmille suunnatun toiminnan ohjaamista.

Yhteenvetoa täydennyskoulutuksista

Ohjausalan täydennyskoulutuksen tarjonta on kokonaisuudessaan hyvin tarjontalähtöistä, koordinoimatonta ja lyhytjänteistä. Koulutusten rahoituspohja ja suhde alan peruskoulutukseen vaihtelevat. Osalla koulutustarjonnasta on kytkentä alan tutkimukseen ja kehittämistyöhön, ja yksittäiset koulutustilaisuudet tarjoavat ohjaajille mahdollisuuden arvioida omia työkäytäntöjään teoreettisten ja käsitteellisten välineiden avulla. Käytännössä koulutusten välillä on sekä ajallista että sisällöllistä päällekkäisyyttä. Yksittäisen ohjaajan

näkökulmasta tarjolla olevan täydennyskoulutuksen mahdollisuuksista ja sisällöistä on hankala saada riittävää ja kattavaa tietoa omien kehittämissuunnitelmien pohjaksi. Lisäksi osallistumismahdollisuudet koulutuksiin vaihtelevat alueellisesti.

Opetushallituksen rahoittama täydennyskoulutus vaikuttaa olevan merkittävin mahdollisuus oppilaitoksissa toimiville ohjaajille omien työkäytäntöjen päivittämiseen. Opetushallitus korostaa, että koulutusten tavoitteena on kehittää ja vahvistaa opinto-ohjauksen laadukasta toteutumista, toimintatapoja, tutkimusperustaisuutta ja systemaattisuutta. Julkisesti ei kuitenkaan ole saatavilla tietoa, mihin tutkimus- ja arviointitietoon ohjauksen rahoittamisohjeissa kuvatut tarkemmat kehittämiskohteet on valittu. Opetushallituksesta ei kuitenkaan ole saatavilla kokonaiskuvaa siitä, miten rahoitettu koulutus kohdentuu ohjauksen kysymyksiin tai ohjauksesta vastaavalle ohjaushenkilöstölle. Näin ollen elinikäisen ohjauksen strategiassa 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) kuvatun tiedolla johtamisen tavoitteiden näkökulmasta jää avoimeksi, miten Opetushallituksen rahoittaman ohjausalan täydennyskoulutuksen mahdollista laatua ja vaikuttavuutta seurataan sekä ohjaajien oman osaamisen että ohjauksen kokonaiskehittämisen näkökulmista.

Aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten vuosittaiset verkostoitumistilaisuudet tarjoavat mahdollisuuden tarkastella ajantasaisia ohjaukseen liittyvien teemoja alueellisessa kontekstissa. Systemaattisesta ja tavoitteellisesta täydennyskoulutuksesta ovat esimerkkejä työ- ja organisaatiopsykologien erikoistumiskoulutukset sekä KEHA-keskuksen järjestämät koulutukset TE-palvelujen ja kuntien työllisyyskokeilujen henkilöstölle.

Liittymispinnat elinikäisen ohjauksen kansallisen strategian painopistealueisiin

Kansallinen elinikäisen ohjauksen strategia 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) korostaa ohjauksen roolia eriarvoisuuden purkamisessa, ilmastotietoisuuden lisäämisessä, yhteiskunnallisen digiloikan tekemisessä, kansainvälistymisessä sekä ennakkoluulottomien ja hyvinvointia edistävien koulutus- ja työuravalintojen vauhdittamisessa. Seuraavissa kappaleissa kuvataan tiiviisti, miten näitä teemoja on otettu huomioon tutkintotavoitteisessa koulutuksessa sekä täydennyskoulutuksissa.

Vain osassa opinto-ohjaajien koulutuksista digitaalinen osaaminen on kirjattu erikseen osaamisalueena, ja teknologian käyttö kuvataan kapeasti eri

työvälineiden hyödyntämisenä ohjausprosessin eri vaiheissa tai keinona palvelujen saavutettavuuden parantamisessa. Psykonetin vahvistamissa valmistuvien psykologien osaamiskuvauksissa digitaalisuutta ei kuvata lainkaan. Näyttää siltä, että teknologian ohjauskäyttöä pyritään edistämään ensisijaisesti täydennyskoulutuksen avulla. Aluehallintovirastot ja ELY-keskukset ovat järjestäneet useita teemapäiviä ja verkostoitumistilaisuuksia teknologian hyödyntämiseksi, ja teknologian käyttö on ollut ruotsinkielisten ohjaajien vuosittaisten valtakunnallisten päivien yhtenä läpäisevänä teemana. Esimerkki pitkäjänteisestä tutkimukseen perustuvasta täydennyskoulutuksesta on Jyväskylän avoimen yliopiston vuosina 2018–23 toteuttama viiden opintopisteen laajuinen kansainvälinen koulutus teknologian ohjauskäytöstä (Kettunen ym., 2023), joka toteutettiin sekä erillisinä kesäkouluin että verkkototeutuksena.

Eriarvoisuuden purkaminen on otettu kattavasti huomioon eri näkökulmista. Esimerkiksi alan eettiset periaatteet ja niiden noudattaminen sisältyvät ohjausalan kaikkiin tutkintotavoitteisiin ja opinto-ohjaajan kelpoisuuden tuotaviin koulutuksiin. Kieli- ja kulttuuritietoisuutta sekä moninaisuuden ymmärtämistä tarkastellaan joko omana kokonaisuutenaan tai integroituna muihin opintosisältöihin, esimerkiksi kulttuurien välisenä vuorovaikutus- ja viestintäosaamisena. Laajempia opintokokonaisuuksia ovat esimerkiksi Kasvatus ja ohjausalan ammattitutkintoon sisältyvä 50 osaamispisteen laajuinen kokonaisuus ”Romanilähtöinen monikulttuurinen ohjaustyö” sekä Opetushallituksen rahoittama ja Diakonia-ammattikorkeakoulun toteuttama 15 opintopisteen laajuinen täydennyskoulutus monikulttuurisuudesta sosiaalialalla.

Sukupuolitietoisuus sisältyy koulutuksiin yleensä osana ohjausteoriaopintoja. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen perusteisiin sukupuolitietoisuus sisältyy ensisijaisesti läpäisevänä teemana. Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ohjaus on yhtenä teemana RRF-rahoituksen tuella toteutettavassa kolmen opintopisteen laajuisessa koulutuksessa, jossa tarkastellaan, miten kieli-, kulttuuri- ja sukupuolitietoinen työskentelyote tukee asiakaslähtöisyyttä ohjaustilanteissa ja edistää osaltaan yhdenvertaisempaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

Erityisen tuen tarpeet, oppimisvaikeudet ja neurokognitiiviset erityispiirteet sisältyvät laajimmin kasvatus- ja ohjausalan perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnossa työvalmennuksen osaamisalaan sisältyy erilliset 40 osaamispisteen laajuiset

valinnaiset opintokokonaisuudet, jotka tarkastelevat erityisen tuen piirteitä. Teemoina ovat mm. autismi, mielenterveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, vaikea- ja monivammaisen asiakkaan osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, näkövammaisten asiakkaiden erityiskysymykset. Nämä samat teemat sisältyvät kasvatuksen ja ohjauksen erityiskysymyksinä myös yhteisöpedagogien tutkintoihin. Opinto-ohjaajakoulutuksissa Itä-Suomen yliopiston opinto-ohjaajan ja uraohjaajan koulutusohjelmassa ja Åbo Akademin studiehandledare -koulutuksessa on mahdollista valita erityispedagogiikan opintoja osaksi omaa opintosuunnitelmaa.

Opinto-ohjaajakoulutusten teoreettisissa opinnoissa tarkastellaan syrjäytymisen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja osallisuuden teemoja. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoon sisältyy valinnainen etsivään nuorisotyöhön kohdentuva opintokokonaisuus, jonka yhtenä osaamistavoitteena on syrjäytymiskehityksen tunnistaminen. Vastaavasti yhteisöpedagogien tutkintoon sisältyy opintokokonaisuuksia nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen tukemiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen

Kestävä kehitys sisältyy alan koulutuksiin ensisijaisesti useita opintokokonaisuuksia läpäisevänä teemana. Itsenäisenä sisältönä asiaa tarkastellaan lähinnä yksittäisissä täydennyskoulutuksissa, joissa painotetaan ekologiesti kestävä kehitystä sekä ohjaajien valmiuksia käsitellä tätä ilmiötä eettisesti ja asiakkaiden arvomaailmaa kunnioittavalla tavalla.

Urasuunnittelutaitojen edistäminen on sisältynyt teemana ESR-rahoitettiin kehittämishankkeisiin, joihin on integroitunut urasuunnittelun tai työelämävalmiuksien arviointityövälineiden kehittämistä ja niiden käyttöönottoon liittyvää täydennyskoulutusta hankkeissa mukana olleissa organisaatioissa. Hankkeet ovat voineet painottaa myös urasuunnitteluun liittyviä tai sitä läheisesti sivuavia teemoja (esim. resilienssiä ja tulevaisuususkkoa, osaamisidentiteettiä tai työelämävalmiuksia). Urasuunnittelutaitojen edistäminen käsitteenä ja oppimistavoitteena silti puuttuu useimmista koulutuksista. Haasteena näyttää olevan, että eri koulutuksen järjestäjillä on erilaisia käsityksiä näiden taitojen sisällöistä ja niiden edistämisen merkityksestä ohjauksen tavoitteena. Vuonna 2023 julkaistun kansallisen elinikäisten urasuunnittelutaitojen viitekehityksen integroiminen alan koulutuksiin on konkreettinen kehittämiskohde.

8 OHJAUSALAN OPINTOIHIN OSALLISTUMINEN

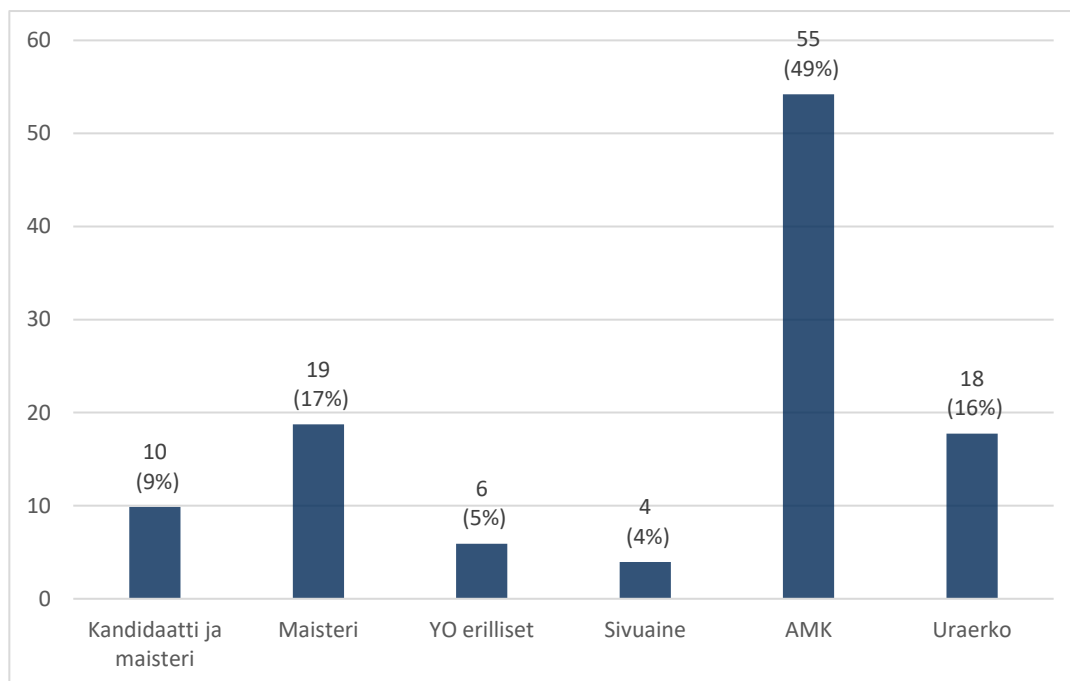
Tässä luvussa tarkastellaan, millaisissa tilanteissa opiskelijat tyypillisesti osallistuvat opinto-ohjauksen kandidaatti- ja maisteriopintoihin, opinto-ohjauksen erillisiin opintoihin, uraohjauksen erikoistumisopintoihin ja muihin pidempikestoisiin (vähintään 30 opintopistettä) ohjausosaamista vahvistaviin koulutuksiin, mukaan lukien soveltuvat osaamisalat perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista (vähintään 100 osaamispistettä). Tilanteita kartoitettiin verkkokyselyllä, joka sisälsi kysymyksiä opiskelijoiden koulutustautasta, hakuprosessia edeltäneestä työtilanteesta sekä perusteista koulutukseen hakeutumiselle. Kysely toteutettiin kahdessa osassa. Ensimmäinen kysely suunnattiin kaikille suomalaisissa yliopistoissa ja ammattikorkeakoulujen yhteydessä toimivissa ammatillisissa opettajakorkeakouluissa ohjausalaa opiskeleville ja toinen soveltuvien osaamisalojen perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suorittaville.

Ohjausalan opintoihin osallistuminen yliopistoissa ja ammatillisissa opettajakorkeakouluissa

Yliopistoissa ja ammatillisissa opettajakorkeakouluissa ohjausalaa opiskeleville suunnattu kysely toteutettiin 11.5.–16.6.2023. Kaikkia pidempikestoisia suomen- ja ruotsinkielisiä ohjausalan korkeakoulutuksia järjestäviä oppilaitoksia pyydettiin välittämään opiskelijoilleen kyselylinkki ja osallistujatiedote. Lisäksi kyselylinkkiä jaettiin ohjausta käsittelevissä ryhmissä sosiaalisessa mediassa.

Vastaajat

Kyselyyn vastasi yhteensä 112 opiskelijaa. Kaikki ohjausalan korkeakoulutusta järjestävät ammatilliset opettajakorkeakoulut ja yliopistot olivat edustettuina vastauksissa. Kyselyyn vastanneiden ikä oli keskimäärin 44 vuotta ja yli 90 prosenttia heistä oli naisia. Kuviossa 26 esitetään vastaajien jakautuminen koulutusohjelmittain. Puolet vastaajista opiskeli ammatillisissa opinto-ohjaajakoulutuksissa ja vajaa viidennes ohjauksen maisteriohjelmissa sekä uraohjauksen erikoistumiskoulutuksissa. Vastaajat edustivat monipuolisesti opintojensa eri vaiheissa olevia opiskelijoita; puolet heistä oli aloittanut opintonsa vuonna 2023, kolmannes 2022 ja viidennes 2021.

Kuvio 26. Ohjausalan korkeakouluopiskelijoiden kyselyyn vastanneet (n = 112) koulutusohjelmittain

Opiskelijoiden koulutustausta, tilanne sekä ohjausalan opintoihin hakeutuminen

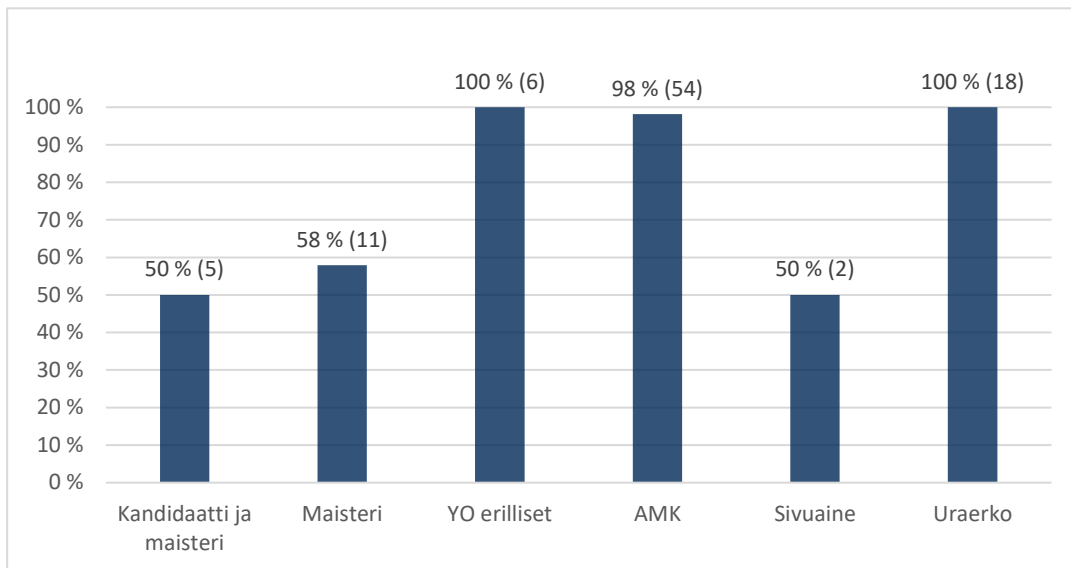
Opiskelijoiden koulutustaustaa selvitettiin kysymällä heidän suorittamaansa korkeinta tutkintoa. Valtaosa vastaajista oli suorittanut vähintään alemman korkeakoulututkinnon ennen opintoihin hakeutumista, ja useampi kuin kaksi kolmesta oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon (taulukko 33). Kaikki yliopistoissa erillisiä opinto-ohjaajan opintoja opiskelevat vastaajat olivat

suorittaneet ylemmän korkeakoulututkinnon, joka on opintojen pohjakoulutusvaatimuksena.

Taulukko 33. Kyselyyn vastanneiden ohjausalan korkeakouluopiskelijoiden koulutustausta opintoihin hakeuduttaessa koulutusohjelmittain

	Ylioppilas-tutkinto		Alempi kk-tutkinto		Ylempi kk-tutkinto		Tieteellinen jatkotutkinto	
	%	n	%	n	%	n	%	n
Kandidaatti ja maisteri	20 %	2	60 %	6	20 %	2	0 %	0
Maisteri	0 %	0	74 %	14	26 %	5	0 %	0
Yliopisto erilliset	0 %	0	0 %	0	100 %	6	0 %	0
Ammatillinen opinto-ohjaajakoulutus	2 %	1	13 %	7	80 %	44	5 %	3
Sivuaine	25 %	1	25 %	1	50 %	2	0 %	0
Uraohjauksen erikoistumiskoulutus	0 %	0	28 %	5	72 %	13	0 %	0
Yhteensä	4 %	4	29 %	33	64 %	72	3 %	3

Kaiken kaikkiaan yli puolet vastaajista oli työssä opintoihin hakeutuessaan, mutta hakuprosessia edeltänyt tilanne vaihteli merkittävästi koulutusohjelmittain (kuvio 27). Lähes kaikki, jotka osallistuivat ammatilliseen opinto-ohjaajakoulutukseen, erillisiin opinto-ohjaajan opintoihin sekä uraohjauksen erikoistumiskoulutukseen, ilmoittivat olleensa töissä hakiessaan näihin opintoihin. Yleisimmin he olivat työskennelleet opetus- ja kasvatusalalla, joko opettajina, lehtoreina tai muissa opetus- ja kasvatustieteiden alalla toimivissa tehtävissä. Yliopistojen kandidaatti- ja maisterikoulutusten sekä sivuaineopintojen vastaajista noin puolet olivat työskennelleet hakeutuessaan nykyiseen koulutukseen. Yleisimmin mainittiin sosiaali- ja terveysalan, muun muassa sairaanhoitajan ja nuorisotalon tehtävät.

Kuvio 27. Koulutukseen hakeuduttaessa työssä olleet ohjausalan korkeakouluopiskelijat koulutusohjelmittain

Opiskelijoilta kysyttiin, mikä sai heidät hakeutumaan ohjausalan koulutukseen. **Kandidaatti- ja maisteriopiskelijoiden sekä sivuaineopintoja** suorittavien perusteluissa korostuivat työn sisältöön tai laajemmin koko ohjausalaan liittyvät mielikuvat ja odotukset. Näihin koulutuksiin hakeuduttiin, sillä työn uskottiin olevan merkityksellistä, kiinnostavaa ja sisältävän ihmisten auttamista. Työhön liittyvä kahdenkeskinen vuorovaikutus ja kokonaisvaltaiset kohtaamiset nähtiin myös keskeisinä tekijöinä koulutukseen hakeutumista perusteltaessa. Jotkut vastaajat vertasivat opinto-ohjaajan työnkuvaa aineen- tai luokanopettajan tehtäviin. Opinto-ohjaus koettiin opettajan tehtäviä mielenkiintoisemmaksi, sillä siihen nähtiin sisältyvän enemmän oppilaiden kohtaamista yksilöinä. Myös uralla eteneminen ja paremmat työllisyysnäkymät mainittiin koulutukseen hakeutumisen perusteena: *"Halusin suorittaa oman alani (ohjausala) ylemmän korkeakoulututkinnon voidakseni edetä urallani vaativampiin tehtäviin."*

Opinto-ohjaajan erillisiin opintoihin hakeutuneiden perusteluissa nousi esiin kaksi keskeistä motivaatiota. Ensimmäinen liittyi urakehitykseen ja selkeisiin ammatillisiin tavoitteisiin. Toinen koski oman ohjausosaamisen kehittämistä ja syventämistä. Useissa vastauksissa opintoihin hakeutumisen perusteena mainittiin molemmat syyt. Opiskelijat halusivat hankkia opinto-ohjaajan pätevyyden, työskennellä opinto-ohjaajan tehtävissä tulevaisuudessa, jatkaa nykyisissä tehtävissään tai siirtyä opettamisesta ohjauksellisempaan työhön. Monet vastaajat asettivat opinto-ohjaajan pätevyyden hankkimisen

henkilökohtaiseksi tavoitteekseen, kun taas toisille tarve kumpusi työnantajan vaatimuksesta. Oman ohjausosaamisen kehittäminen ja syventäminen liittyivät teoreettisen ymmärryksen laajentamiseen: *”Olen työskennellyt jo melko pitkään erilaisissa ja monipuolisissa ohjaus-, valmennus- ja opetusalan tehtävissä ja [olen] ’työn opettama’ ohjauksen ammattilainen, mutta koen, että minulta puuttuu vankka teoriapohja, johon nojata työssäni. Haluan vahvistaa nimenomaan tietämystä ohjauksen teoreettisesta perustasta.”* Myös toiveet saada uusia näkökulmia, tietoa ohjaustyöhön liittyvistä käytännön työvälineistä ja syventää omaa ymmärrystä ohjausmenetelmistä tulivat esille opintoihin hakeutumista perustellessa.

Uraohjauksen erikoistumiskoulutukseen hakeutuneet perustelivat päästötään osaamisen kehittämisellä ja ammattitaidon vahvistamisella. Useat vastaajat halusivat kehittää omaa osaamistaan nykyisen työnkuvansa pohjalta: *”Tarvitsen lisää uraohjauksen osaamista, koska noin 70 % ohjattavistani on aikuisia ja heillä on varsin vaihtelevia elämänpolkuja ja se vaikuttaa myös heidän opintoihinsa.”* Koulutuksen nähtiin myös tukevan urakehitystä: *”Halu kehittyä nykyisessä työssä ja mahdollisuus hakea myöhemmin toisenlaisiin tehtäviin”.*

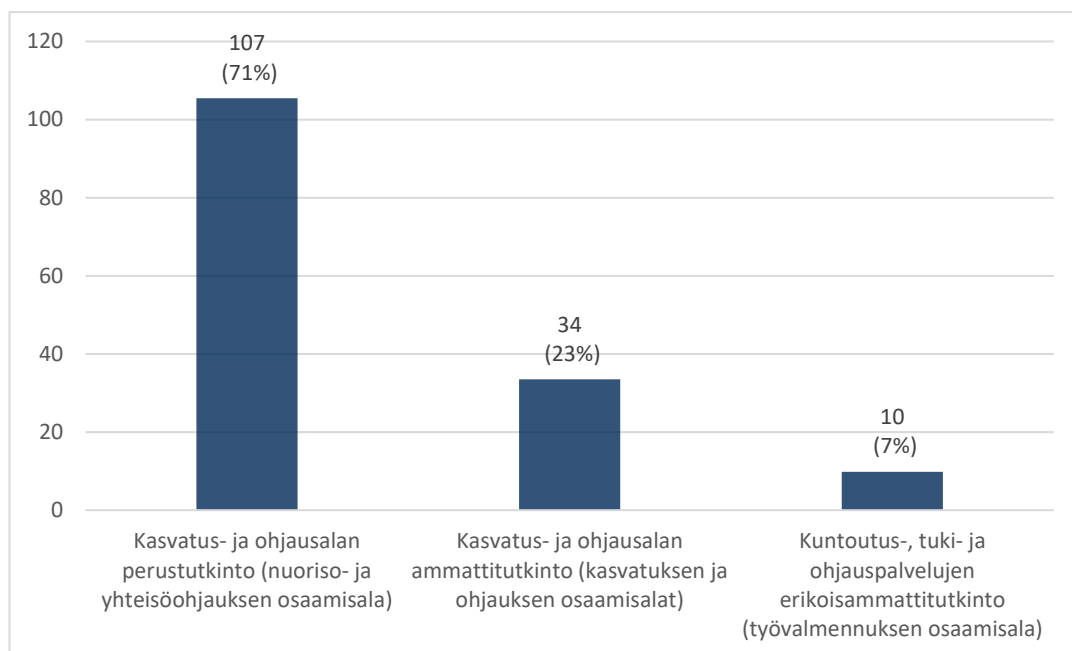
Ohjausalan opintoihin osallistuminen soveltuvilla ammatillisilla osaamisaloilla

Soveltuvia ohjausosaamista vahvistavia, toisen asteen ammatillisia tutkintoja opiskeleville suunnattu kysely toteutettiin 18.1.–13.2.2024. Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalan, kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon kasvatuksen ja ohjauksen osaamisalan, kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon sekä kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinnon työvalmennuksen alan koulutusta tarjoavia koulutuksen järjestäjiä¹⁶ pyydettiin välittämään opiskelijoille kyselylinkki ja osallistujatiedote.

¹⁶ Tällaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä oli 43 kappaletta. Tiedot poimittiin Opintopolusta tammikuussa 2024.

Vastaajat

Kyselyyn vastasi 151 opiskelijaa. Kuviossa 28 esitetään vastaajien jakautuminen tutkinnoittain. Vastaajista 70 prosenttia oli naisia ja lähes 23 prosenttia miehiä. Vastaajien ikä vaihteli siten, että kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoa suorittavat vastaajat olivat hieman nuorempia (ka. 25 vuotta), kun taas kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoa (ka. 39 vuotta) ja kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkintoa opiskelevat hieman vanhempia (ka. 45 vuotta). Vastaajat olivat pääosin tuoreita ohjausalan ammatillisia opiskelijoita; kyselyyn vastanneista yli kaksi kolmannesta oli aloittanut opintonsa vuonna 2023.

Kuvio 28. Kuvio 22 Soveltuvien ammatillisten osaamisalojen opiskelijakyselyyn vastanneet (n = 151) koulutusaloittain

Opiskelijoiden koulutustausta, tilanne sekä opintoihin hakeutuminen

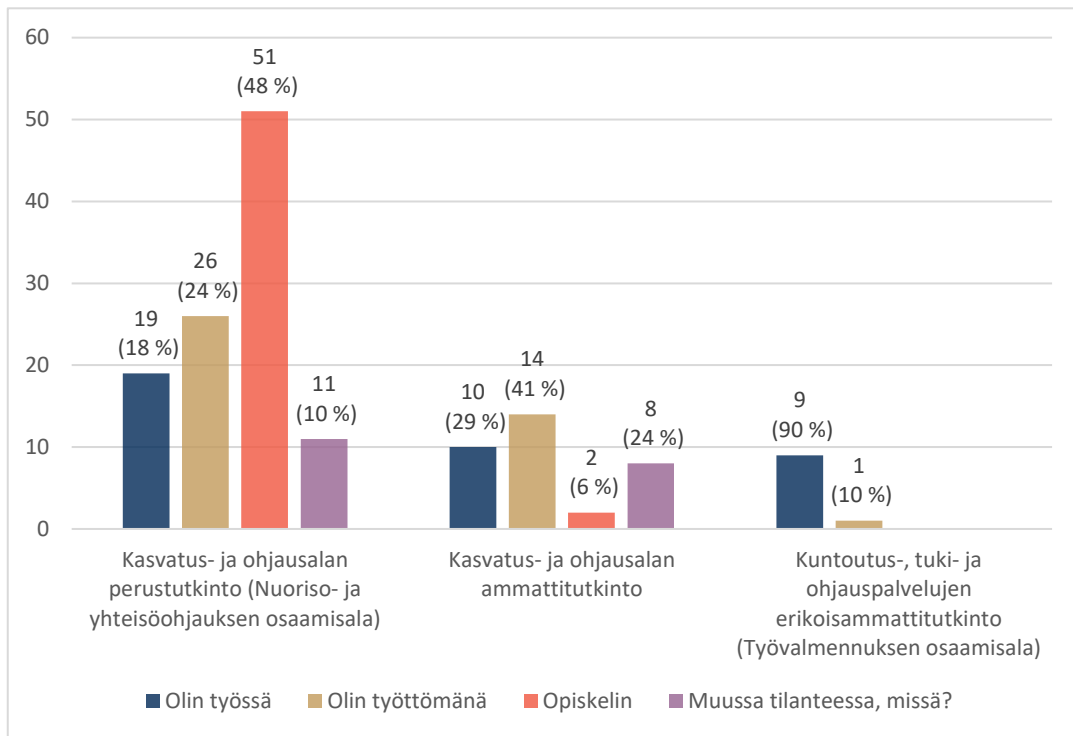
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoa opiskelevista yli puolella ei ollut vielä peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoa ja kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkintoa suorittavilla oli tyypillisimmin korkeimpana tutkintona ammatillinen tutkinto (taulukko 34).

Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden koulutusaloissa oli vaihtelua, eikä mikään yksittäinen ala noussut näissä vastauksissa erityisesti esiin.

Taulukko 34. Kyselyyn vastanneiden soveltuvia ammatillisia tutkintoja suorittavien opiskelijoiden koulutustausta opintoihin hakeuduttaessa koulutusohjelmittain

	Perusopetus		Ylioppilastutkinto		Ammatillinen tutkinto		Alempi kktutkinto		Ylempi kktutkinto	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Kasvatus- ja ohjausalan pt	54 %	58	7 %	8	36 %	39	2 %	2	0 %	0
Kasvatus- ja ohjausalan at	18 %	6	12 %	4	59 %	20	9 %	3	3 %	1
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen eat	0 %	0	0 %	0	90 %	9	0 %	0	10 %	1
Yhteensä	42 %	64	8 %	12	45 %	68	3 %	5	1 %	2

Kuviossa 29 on esitetty, millaisissa tilanteissa vastaajat olivat hakeutuessaan tämänhetkisiin opintoihinsa. Erityisesti perustutkinto-opiskelijat tulevat usein suoraan peruskoulusta, kun taas ammattitutkinnon suorittajien taustat ovat moninaisempia. Erikoisammattitutkinnon suorittajat, ovat yleensä jo työelämässä olevia ammattilaisia. **Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto-opiskelijoiden** yleisin taustatilanne oli opiskelu; lähes puolet vastaajista kertoi opiskelleensa hakeutuessaan nykyisiin opintoihinsa. Opiskelemissa olleista kolme neljästä oli opiskellut peruskoulussa ja noin joka kymmenes tutkintoon valmentavassa koulutuksessa. Lähes neljännes perustutkinto-opiskelijoista oli ollut työttömänä ja vajaa viidennes oli ollut työssä opiskelemaan hakeutuessaan. Työssä olleista hieman alle puolet (n=8) oli työskennellyt tämänhetkisiin opintoihinsa liittyvissä tehtävissä lastenhoitajana, koulunkäyntiavustajana, nuorisotyössä tai nuorten kerho-ohjaajana.

Kuvio 29. Kyselyyn vastanneiden tilanne opintoihin hakeuduttaessa

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoa suorittavista yli 40 prosenttia oli ollut työttömänä ja noin kolmannes työssä koulutukseen hakeutuessaan. Työssä olleet olivat työskennelleet esimerkiksi myyjinä, asiakaspalvelutehtävissä, siivoustyössä, lastenhoitajina ja ohjaustehtävissä. Lähes neljänneksellä ammattitutkintoa suorittavista oli opintoihin hakeutuessaan jokin muu taustatilanne, kuten määräaikainen työkyvyttömyyseläke, sairausloma tai kuntoutus. Yhtä lukuun ottamatta kaikki **kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkintoa** suorittavat vastaajat työskentelivät opintoihin hakeutuessaan. Tyypillisiä ammattinimikkeitä olivat työvalmentaja, vertaispalveluohjaaja, työelämänasiantuntija ja ohjaaja.

Opiskelijoilta kysyttiin myös heidän motivaatiostaan hakeutua ohjausalan opintoihin. Kaksi kolmesta **kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto-opiskelijasta** perusteli opintoihin hakeutumista kiinnostuksella alaan tai odotuksilla työn sisältöä kohtaan. Opiskelijoita kiinnosti nuorten ohjaaminen, heidän parissaan toimiminen ja työskentely. Erityisesti nuorten auttaminen nähtiin keskeisenä työn sisältönä: *"Halusin auttaa ihmisiä ja etenkin nuoria vaikeissa elämäntilanteissa ja tarjota heille mielekästä tekemistä esimerkiksi nuorisotiloilla."* Kiinnostus nuorten parissa työskentelyyn oli noussut esimerkiksi rippikoulun isosena

toimimisesta, nuorisotalolla käymisestä, omasta perheestä tai kerhon pitämisestä. Muutamien vastaajien kiinnostus alaa kohtaan oli syttynyt tutustumiskäynnillä, ja noin joka kymmenes vastaaja oli saanut ystävältä, perheenjäseneltä tai opinto-ohjaajalta suosituksen alasta. Muita esiin nousseita syitä koulutukseen hakeutumisen taustalla olivat terveydelliset syyt, paremmat työllisyysnäkyvät sekä jatko-opintomahdollisuudet.

Myös reilu kolmannes **kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon opiskelijoista** perusteli koulutukseen hakeutumista kiinnostuksella sekä odotuksilla alaa ja sen työtehtäviä kohtaan. Kiinnostus alaan kumpusi esimerkiksi työkokemuksesta, vapaaehtoistyöstä tai työkokeilusta. Neljännes ammattitutkinto-opiskelijoista perusteli opintojaan paremmilla työllistymismahdollisuuksilla, minkä voidaan arvioida heijastelevan opintoja edeltänyttä taustatilannetta. Tutkinnon tuoman osaamisen myötä työllisyysmahdollisuuksien nähtiin paranevan: *”Olen työskennellyt valmentajana aikaisemmin ja haen nyt pätevätyötyötä ohjausalalle.”* Vastaajat motivoivat koulutukseen hakeutumista myös terveydellisillä syillä, suosituksilla ja osaamisen kehittämisellä.

Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkintoa opiskelevista yhtä lukuun ottamatta kaikki mainitsivat osaamisen kehittämisen koulutukseen hakeutumisen syyksi: *”Osaamisen lisääminen uudella kuntoutuksen osa-alueella. En ollut aikaisemmin työskennellyt ammatillisessa kuntoutuksessa.”*, *”Vahvistaa osaamista ja ammattitaitoa omassa työssäni.”* Lisäksi muutama vastaaja mainitsi kiinnostuksen koulutukseen hakeutumiseen nousseen lähipiiristä: *”työkaveri opiskeli samaa koulutusta ennen minua ja se toi omanlaisen innostuksen hakeutua näihin opintoihin.”*

9 TYÖELÄMÄÄN SJOITTUMINEN JA TYÖLLISTYMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan ohjausalan koulutuksen suorittaneiden sijoittumista työelämään sekä sitä, millaisia työllistymismahdollisuuksia koulutukset tämän tiedon pohjalta näyttävät tuottavan. Lisäksi tarkastellaan ohjausalan avoimena olevien työpaikkojen määrää. Tutkinnon suorittaneiden sijoittumista käsittelevät tiedot on koottu opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta.

Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi (KM) valmistuneiden työllistyminen ja sijoittuminen

Opetushallinnon tilastopalvelusta on saatavilla tiedot ainoastaan *kasvatustieteen maisteri, peruskoulun ja lukion opinto-ohjaaja* -koulutusnimikkeestä. Tässä esitetyt tiedot koskevat siten Itä-Suomen ja Jyväskylän yliopistoissa suoritettuja ohjausalan maisterin tutkinnon suorittaneita¹⁷. Taulukossa 35 on kuvattu vuosina 2015–2020 valmistuneiden työllisyys 1, 3 ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen¹⁸. Tarkastelujaksolla peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi

¹⁷ Tutkinnon suorittaneiden sijoittumista kuvaavassa aineistossa huomioidaan vain viimeisin ja korkein suoritettu tutkinto. Tarkastelujakson kuluessa (1, 3 tai 5 vuotta) korkeamman tutkinnon suorittaneet on poistettu aineistosta, koska aikaisempi tutkinto ei vastaa enää todellista työmarkkinatilannetta tarkasteltavan tilastovuoden lopussa. (Vipunen n.d.-h).

¹⁸ Työttömien, päätoimisesti opiskelevien, maasta muuttaneiden ja muussa tilanteessa olevien yhteenlaskettu lukumäärä on esitetty Muu status -sarakkeessa, sillä useimmiten määrät jäävät alle viiden, ja ne esitetään tilastopalvelussa tietosuojasyistä muodossa 1–4 henkilöä. Muu status -arvot on laskettu vähentämällä työllisten tutkinnon suorittaneiden määrä kaikkien kunakin vuonna tutkinnon suorittaneiden määrästä.

valmistuneet olivat työllistyneet erittäin hyvin. Keskimäärin 92 prosenttia vuosina 2015–2020 tutkinnon suorittaneista oli työssä sekä vuosi että kolme vuotta valmistumisensa jälkeen, ja määrä nousi 96 prosenttiin viisi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Taulukko 35. Vuosien 2015–2020 aikana peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi (KM) valmistuneiden työllisyys 1, 3 ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen

Tutkinnon suoritusvuosi	1 v. tutkinnon jälkeen			3 v. tutkinnon jälkeen			5 v. tutkinnon jälkeen		
	Työllisiä	Muu status	Yht.	Työllisiä	Muu status	Yht.	Työllisiä	Muu status	yht.
2015	39 87 %	6 13 %	45	39 93 %	3 7 %	42	42 100 %	0 0 %	42
2016	30 100 %	0 0 %	30	30 100 %	0 0 %	30	27 90 %	3 10 %	30
2017	24 89 %	3 11 %	27	24 89 %	3 11 %	27			
2018	42 93 %	3 7 %	45	39 87 %	6 13 %	45			
2019	36 92 %	3 8 %	39						
2020	45 94 %	3 6 %	48						
Yht.	216 92 %	18 8 %	234	132 92 %	12 8 %	144	69 96 %	3 4 %	72

Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi valmistuneiden alueellinen sijoittuminen 1, 3 ja 5 vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen

Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi valmistuneiden sijoittuminen vastaa suurelta osin väestön yleistä jakautumista. Tämä ilmenee, kun tarkastellaan heidän sijoittumistaan 1, 3 ja 5 vuoden kuluttua valmistumisesta tilastovuosina 2016–2021 (taulukko 36).¹⁹ Uusimaa oli kaikilla tarkastelujaksoilla yleisin asuinmaakunta sekä Jyväskylän yliopistosta että Itä-Suomen yliopistosta valmistuneille, yli kolmannes asui siellä. Valmistuneista noin joka viides asui saman maakunnan alueella kuin yliopisto, jossa oli opiskellut tai sen lähimaakunnissa ja noin joka kymmenes Pirkanmaalla

¹⁹ Luvut pohjautuvat Opetushallituksen tietopalvelun Vipusen tietoihin (Vipunen, n.d.-h).

Taulukko 36. Peruskoulun ja lukion opinto-ohjaajaksi valmistuneiden alueellinen sijoittuminen 1, 3 ja 5 vuotta valmistumisen jälkeen

Tilastovuodet 2016–2021	1 v. tutkinnon jälkeen*						3 v. tutkinnon jälkeen**						5 v. tutkinnon jälkeen***					
	UEF		JYU		yht.		UEF		JYU		yht.		UEF		JYU		yht.	
Uusimaa	51	36 %	33	35 %	84	36 %	39	30 %	27	32 %	66	31 %	39	32 %	24	36 %	63	33 %
Varsinais-Suomi	6	4 %	1–4		9	4 %	6	5 %	1–4		9	4 %	1–4		1–4		6	3 %
Satakunta	1–4		1–4		1–4		1–4		1–4		1–4		1–4		1–4		1–4	
Kanta-Häme	1–4		1–4		6	3 %	6	5 %	1–4		9	4 %	1–4		1–4		6	3 %
Pirkanmaa	15	11 %	12	13 %	27	12 %	12	9 %	15	18 %	27	13 %	12	10 %	6	9 %	18	10 %
Päijät-Häme	6	4 %	0		6	3 %	1–4		1–4		6	3 %	1–4		1–4		6	3 %
Kymenlaakso	1–4		1–4		6	3 %	6	5 %	1–4		9	4 %	6	5 %	1–4		6	3 %
Etelä-Karjala	1–4		0		1–4		6	5 %	0		6	3 %	6	5 %	0		6	3 %
Etelä-Savo	1–4		1–4		6	3 %	1–4		1–4		6	3 %	1–4		1–4		6	3 %
Pohjois-Savo	12	9 %	1–4		15	6 %	12	9 %	1–4		15	7 %	15	12 %	1–4		18	10 %
Pohjois-Karjala	18	13 %	0		18	8 %	12	9 %	0		12	6 %	15	12 %	0		15	8 %
Keski-Suomi	1–4		15	16 %	21	9 %	6	5 %	15	18 %	21	10 %	1–4		9	14 %	12	6 %
Etelä-Pohjanmaa	1–4		1–4		1–4		1–4		1–4		6	3 %	1–4		1–4		1–4	
Pohjanmaa	0		1–4		1–4		0		1–4		1–4		0		1–4		1–4	
Keski-Pohjanmaa	1–4		0		1–4		1–4		0		1–4		1–4		1–4		1–4	
Pohjois-Pohjanmaa	6	4 %	6	6 %	12	5 %	6	5 %	1–4		9	4 %	6	5 %	6	9 %	12	6 %
Kainuu	1–4		0		1–4		0		0		0	0 %	0		0			
Lappi	6	4 %	1–4		6	3 %	6	5 %	1–4		9	4 %	1–4		1–4		6	3 %
yht.	141		93		234		132		84		213		123		66		189	

*2015–2020 tutkinnon suorittaneet, ** 2013–2018 tutkinnon suorittaneet, *** 2011–2016 tutkinnon suorittaneet

Ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden työllistyminen

Opetushallinnon tilastopalvelusta on saatavilla tiedot ohjausosaamista vahvistavien perus- ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaneiden pääasiallisesta toiminnasta vuosi opintojen suorittamisen jälkeen. Tietoja ei ole saatavilla osaamisaloittain, joten tässä esitetyt havainnot koskevat kaikkia nämä tutkinnot suorittaneita henkilöitä, ei vain ohjausosaamista vahvistavia kouluksia suorittaneita. ²⁰

Kasvatus- ja ohjausalan perus- ja ammattitutkinnon suorittaneista noin 80 prosenttia oli työllisiä vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen. Työttömänä oli perustutkinnon suorittaneista joka kymmenes ja ammattitutkinnon suorittaneista hieman useampi (15 %). Perustutkinnon suorittaneista 6 prosenttia jatkoi päätoimisia opintoja. Erikoisammattitutkinnon suorittaneista, kaikki kasvatus- ja ohjausalan sekä 84 % kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen alalla olivat työllistyneitä vuoden päästä valmistumisesta. (Taulukko 37).

Taulukko 37. Ohjausosaamista vahvistavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon vuonna 2020 suorittaneiden pääasiallinen toiminta 2021

1 v. tutkinnon jälkeen	Työllinen		Päätoiminen opiskelija		Työtön		Muut		Muuttanut maasta		Yht.
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Kasvatus- ja ohjausalan pt	798	80 %	63	6 %	87	9 %	42	4 %	1-4		993
Kasvatus- ja ohjausalan at	570	79 %	9	1 %	108	15 %	30	4 %	1-4		720
Kasvatus- ja ohjausalan eat	1-4										1-4
Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen eat	147	84 %	9	5 %	15	9 %	1-4				174
Yht.	1 518	80 %	81	4 %	213	11 %	72	4 %	1-4		1 887

²⁰ Luvut pohjautuvat Opetushallituksen tietopalvelun Vipusen tietoihin (Vipunen, n.d.-d).

Avoimet työpaikat

Ohjausalan avoimien työpaikkojen määrää ja niiden jakautumista eri maakuntiin vuosina 2020–2022 arvioitiin tarkastelemalla työnvälitystilastoon avoimiksi ilmoitettujen opinto-ohjaajan, psykologin (työ ja ammatti), työ- ja elinkeinopalvelujen asiantuntijan, sosiaalialan ohjaajan, muun sosiaalialan ohjaajan ja neuvojan, nuoriso-ohjaajan ja seurakunnan nuorisotyönohjaajan tehtävien määriä²¹.

Taulukosta 38 on havaittavissa, että ohjausalan avoimien työpaikkojen määrä kasvoi tarkastelujaksolla. Vuonna 2020 avoimia opinto-ohjaajan työpaikkoja oli lähes 400 ja niiden määrä nousi huomattavasti seuraavana vuonna, jolloin avoimia tehtäviä oli yli 600. Vuorisén (2022, 13) mukaan vuoden 2021 merkittävän kasvun taustalla oli todennäköisesti oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä perustetut alueellisten ohjauksen koordinaattoreiden tehtävät ja tehostetun oppilaanohjauksen käynnistäminen. Vuonna 2022 opinto-ohjaajan avoimien työpaikkojen määrä laski hieman edellisvuoden huipusta 551 tehtävään.

Työ- ja ammattipsykologien avoimien työpaikkojen määrä kasvoi myös merkittävästi tarkastelujakson aikana. Vuonna 2020 avoimia työpaikkoja oli 91, kun taas vuotta myöhemmin luku oli noussut 168:aan. Tämä tarkoittaa, että määrä kasvoi 85 % edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2022 avoimien työpaikkojen määrä säilyi vuoden 2021 tasolla.

TE-palveluiden asiantuntijoiden avoimien työpaikkojen määrä oli huipussaan vuonna 2021, jolloin niiden määrä nousi 1400:sta lähes 2500:aan. Vuoden 2021 merkittävän kasvun taustalla oli Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin myötä tullut noin 1 200 asiantuntijan lisäys (Haatainen, 2022). Vuonna 2022 avoimien työpaikkojen määrä laski takaisin vuoden 2020 tasolle. Sosiaalialan ohjaajien, nuoriso-ohjaajien ja muiden sosiaalialan ohjaajien ja neuvojen sekä seurakunnan nuorisotyönohjaajien avoimien työpaikkojen määrässä nouseva trendi jatkui koko tarkastelujakson ajan. Sosiaalialan

²¹ Luvut ovat peräisin työ- ja elinkeinoministeriön Työnvälitystilastosta ja ne perustuvat TE-toimistoihin avoimiksi ilmoitettuihin työpaikkoihin. Työpaikkojen luokitus perustuu Tilastokeskuksen Ammattiluokitukseen 2010. (TEM, 2023). Työnvälitystilastoon ei tallenneta tietoja avoimista työpaikoista työkielen mukaan, joten suomen- ja ruotsinkielisten avoimien työpaikkojen lukumääriä ei ole mahdollista tarkastella erikseen.

ohjaajien avointen työpaikkojen määrän voimakkaalle kasvulle on löydetty useita todennäköisiä taustasyitä, jotka heijastelevat laajempia yhteiskunnallisia ja taloudellisia kehityskulkuja. Näitä ovat esimerkiksi väestön ikääntyminen, sosiaalipalveluiden uudistukset, lisääntynyt huomio mielenterveyden haasteisiin, koronapandemian seuraukset ja sosiaalialan työntekijöiden eläköityminen sekä alan veto- ja pitovoimaan liittyvät haasteet. (TEM, 2022).

Taulukko 38. Ohjausalan avoimet työpaikat vuosina 2020–2022

Ammattinimike	2020	2021	2022	muutos-% 2020 vs. 2021	muutos-% 2021 vs. 2022
Opinto-ohjaaja	392	622	551	59 %	-13 %
Psykologi, työ ja ammatit	91	168	167	85 %	-1 %
Asiantuntija, TE-palvelut	1367	2481	1403	81 %	-77 %
Sosiaalialan ohjaaja	5625	7820	8116	39 %	4 %
Nuoriso-ohjaaja	1429	1753	2184	23 %	20 %
Muu sosiaalialan ohjaaja ja neuvoja	3609	4725	6392	31 %	26 %
Seurakunnan nuoriso- työnohjaaja	110	109	176	-1 %	38 %

Ohjausalan avointen työpaikkojen jakautumista maakunnittain vuonna 2022 on esitetty taulukossa 39. Avoimet työpaikat keskittyivät pääasiassa Uudellemaalle. Lähes puolet avoimista opinto-ohjaajan työpaikoista sekä noin kolmannes työ- ja ammattipsykologien, TE-palveluiden asiantuntijoiden, sosiaalialan ohjaajien, nuoriso-ohjaajien ja muiden sosiaalialan ohjaajien ja neuvojen avoimista tehtävistä sijaitsi Uudellamaalla. Opinto-ohjaajien avoimista työpaikoista lähes joka kymmenes sijoittui Pirkanmaalle. Samoin TE-palveluiden asiantuntijoiden avoimena olevista tehtävistä noin joka kymmenes sijaitsi Pirkanmaalla, Keski-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Taulukko 39. Ohjausalan avoimien työpaikkojen jakautuminen maakunnittain vuonna 2022

Vuosi 2022	Opinto-ohjaaja		Psykologi, työ ja ammatit		Asiantuntija, TE-palvelut		Sosiaalialan ohjaaja		Nuoriso-ohjaaja		Muu sosiaalialan ohjaaja ja neuvoja		SRK:n nuoriso-työn-ohjaaja	
Uusimaa	244	44 %	57	34 %	432	31 %	2893	36 %	1032	47 %	2504	39 %	29	16 %
Varsinais-Suomi	34	6 %	...		65	5 %	615	8 %	98	4 %	354	6 %	7	4 %
Satakunta	15	3 %	6	4 %	37	3 %	253	3 %	58	3 %	152	2 %	8	5 %
Kanta-Häme	22	4 %	6	4 %	36	3 %	445	5 %	71	3 %	207	3 %	8	5 %
Pirkanmaa	49	9 %	11	7 %	142	10 %	645	8 %	139	6 %	424	7 %	27	15 %
Päijät-Häme	19	3 %	...		101	7 %	383	5 %	115	5 %	243	4 %	...	
Kymenlaakso	9	2 %	...		25	2 %	237	3 %	27	1 %	262	4 %	...	
Etelä-Karjala	7	1 %	0	0 %	13	1 %	74	1 %	32	1 %	141	2 %	6	3 %
Etelä-Savo	16	3 %	...		27	2 %	251	3 %	31	1 %	252	4 %	6	3 %
Pohjois-Savo	20	4 %	8	5 %	47	3 %	370	5 %	91	4 %	273	4 %	14	8 %
Pohjois-Karjala	6	1 %	...		42	3 %	110	1 %	62	3 %	314	5 %	...	
Keski-Suomi	18	3 %	...		149	11 %	398	5 %	60	3 %	260	4 %	0	0 %
Etelä-Pohjanmaa	15	3 %	7	4 %	28	2 %	259	3 %	68	3 %	179	3 %	...	
Pohjanmaa	11	2 %	11	7 %	27	2 %	142	2 %	52	2 %	92	1 %	8	5 %
Keski-Pohjanmaa	8	1 %	5	3 %	14	1 %	25	0 %	26	1 %	...		14	8 %
Pohjois-Pohjanmaa	32	6 %	19	11 %	135	10 %	684	8 %	97	4 %	318	5 %	25	14 %
Kainuu	6	1 %	...		15	1 %	35	0 %	25	1 %	52	1 %	...	
Lappi	11	2 %	...		57	4 %	212	3 %	54	2 %	216	3 %	6	3 %
Ahvenanmaa		7	0 %	14	0 %	10	0 %	
Tuntematon	...		9	5 %		0 %	71	1 %	36	2 %	103	2 %	0	0 %
Koko maa	551	100 %	167	100 %	1403	100 %	8116	100 %	2184	100 %	6392	100 %	176	100 %

*Kolme pistettä (...) tarkoittaa, että tieto on salassapitosäännön alainen.

10 OHJAUSALAN KOULUTUSTEN RAKENTEIDEN JA SISÄLTÖJEN KEHITTÄMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan ja arvioidaan ohjausalan koulutusrakenteiden toimivuutta ja mahdollisia kehittämiskohtia, ohjausalan opiskelupaikkojen määrällistä tarvetta tulevina vuosina sekä koulutuksen kehittämiseen liittyviä jatkotutkimustarpeita. Lisäksi tässä hankkeessa tehdyn analyysin pohjalta arvioidaan ohjausalan koulutussisältöjen, -menetelmien ja -rakenteiden kehittämistarpeita sekä mahdollisia osaamiskapeikkoja, joihin tulisi vastata nykyistä paremmin verraten niitä syksyllä 2023 julkaistuun ehdotukseen ohjaustyön ammattilaisten osaamiskuvauksista (Vuorinen ym., 2023). Tämän perusteella esitetään ohjausalan koulutussisältöjen, menetelmien ja -rakenteiden kehittämistarpeita.

Ohjausalan koulutuksen ja ohjaustyön vetovoima

Koulutettujen ohjaajien saatavuus on monitahoinen kysymys, johon vaikuttavat sekä ohjaajakoulutuksen vetovoima että se, missä määrin tutkinnon suorittaneet hakeutuvat opiskelujen jälkeen ohjausalan tehtäviin ja pysyvät työuralla. Tilastot näyttävät, että 2000-luvulla hakijamäärät opinto-ohjaajien aseuksessa (986/1998) määriteltävän kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen ovat jatkuvasti kasvaneet. Vuosina 2021–2022 hakijoita oli yhteensä yli 5500, ja noin joka kymmenes hakija valittiin koulutukseen. Vaikka koulutuspaikkojen määrää on vuosittain lisätty, koulutukseen pääsy ei ole merkittävästi helpottunut. Myös psykologikoulutus on erittäin suosittu. Esimerkiksi vuoden

2023 kevään toisessa korkeakoulujen yhteishaussa vain noin viisi prosenttia ensisijaisista hakijoista hyväksyttiin psykologian opintoihin (Helsingin yliopisto, 2023; Opintopolku, n.d.)

Moneen muuhun maahan verrattuna Suomessa opetusalan ammattilaiset pitävät opinto-ohjaajan ja oppilaanohjaajan tehtäviä erittäin haluttuna vaihtoehtona, joka mahdollistaa ammatillisen kehittymisen sekä liikkuvuuden opetus- ja ohjaustehtävissä. Tämä vetovoima liittyy sekä ohjaajien tehtävien sisältöön että ohjaajakoulutuksen jälkeisiin uramahdollisuuksiin, esimerkiksi yhdistettyihin opinto- tai oppilaanohjaajan ja aineenopettajan tehtäviin. Koska opinto-ohjaajien työssä korostuvat koulutusjärjestelmän tuntemus sekä vuorovaikutustaidot eri henkilöstöryhmien edustajien kanssa, moni opinto-ohjaaja on siirtynyt oppilaitosten rehtoreiksi tai muihin hallinnollisiin tehtäviin. Lisäksi opinto-ohjaajien koulutuksen suorittaneet työllistyvät hyvin, ja heillä on mahdollisuus sijoittua myös oppilaitosten ulkopuolisiin ohjaustehtäviin.

Yhteisöpedagogien koulutuksen aloituspaikkojen määrä on lisääntynyt vuodesta 2021 lähtien. Hakijamäärät ovat kasvaneet samassa suhteessa. Hakijoista noin joka kolmannes sai opiskelupaikan, jonka otti vastaan noin 23 % kaikista hakuun osallistuneista. Sama tendenssi on ollut sosionomien koulutuksen aloituspaikkojen suhteen. Ne ovat lisääntyneet noin vajaalla 500 paikalla vuodesta 2021 vuoden 2023 syksyn hakuun mennessä. Vuosien 2021–2024 yhteishauissa noin 20 % hakijoista sai ja otti opiskelupaikan sosionomin ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa.

Ohjausalaan liittyvien kasvatus- ja ohjausalan perus- ja ammattitutkin-
tojen vetovoimasta ei voi tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä, koska osaamis-
alakohtaisia tietoja ei ollut saatavilla Vipusessa. Kaikkiaan kasvatus- ja ohjaus-
alan perustutkintoon johtavassa koulutuksessa hakijoiden määrä nousi vuo-
teen 2022 asti, jolloin yhtä aloituspaikkaa kohti oli noin kaksi hakijaa.
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoon hakijoiden määrä sen sijaan on las-
kenut, ja vuonna 2023 hakijoita oli alle puolet aloituspaikkojen määrästä.
Myös kuntoutus-, tuki ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkinnon hakija-
määrät ovat laskeneet. Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon
osalta hakijamääriä ei ollut saatavilla.

Osaamisen kehittäminen

Elinikäisen ohjauksen strategian 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) tavoitteena on parantaa ohjauksen saatavuutta, kehittää urasuunnittelutaitojen ohjausta sekä edistää koulutuksessa ja työelämässä tapahtuvaa osaamisen tunnistamista, hankkimista ja urasuunnittelua. Tavoitteena on myös luoda ura- ja elämänsuunnittelua tukeva digitaalinen palvelukokonaisuus, jossa hyödynnetään paremmin yhteistä koulutus-, työmarkkina- ja osaamistietoa. Strategiassa halutaan vahvistaa ja tehostaa eri hallinnonalojen monialaista yhteistyötä. Lisäksi tavoitteena on, että ohjauspalveluiden tuloksellisuutta, vaikuttavuutta ja laatua arvioidaan säännöllisesti. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää ohjausalan ammattilaisilta vahvaa ja laaja-alaista asiantuntijuutta, joka sisältää myös kyvyn tunnistaa ohjauspalvelujen ja -prosessien kehittämiskohteita sekä osaamista aloittaa toimia tunnistettujen epäkohtien parantamiseksi.

Suomessa ei ole aiemmin kartoitettu ohjausalan koulutusten tavoittelemaa osaamista. Ehdotus ohjausalan osaamisen kansalliseksi viitekehykseksi (Vuorinen ym., 2023) tarjoaa kehikon, jonka avulla on ollut mahdollista hahmottaa osaamisen painopistealueet ja kapeikot koulutuksissa. Luvussa 3 **OHJAUKSEN PROFESSIOAMMATTIEN KOULUTUS** on analysoitu opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmat. Tavoitteena oli tunnistaa, minkälaista osaamista nykyisissä koulutuksista valmistuneilta ohjausalan ammattilaisilta odotetaan. Opetussuunnitelmien mukaan opinto-ohjaajien tutkintotavoitteissa ja pätevyitymiskoulutuksessa pyritään saavuttamaan vahva asiakastyöosaaminen, johon sisältyy ohjausteorioiden ja -menetelmien hallinta. Elinikäisen ohjauksen strategiassa (Valtioneuvosto, 2020) listattujen ohjauksen painopistealueiden osalta, ohjaustyön eettinen osaaminen, kieli-, kulttuuri- ja sukupuolietoisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja syrjäytymisen ehkäisy sekä joiltakin osin kestävä kehitys sisältyvät opinto-ohjaajakoulutusten opetussuunnitelmiin. Sen sijaan digitaalinen osaaminen, urasuunnittelutaitojen tunnistaminen ja ohjausosaaminen sekä erityisen tuen tarpeiden huomioiminen ohjauksessa kuuluivat vain joidenkin koulutusten opinto-ohjelmaan.

Ohjausprosessien vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arviointiosaaminen oli yksi kaikkien ohjausalan koulutusten katvealueita. Koska ohjausprosessin arviointiin liittyvä osaaminen liittyy myös perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien (Opetushallitus, 2014, 2019) sekä ammatillisten tutkin-
tojen perusteisiin sisältyviin ohjauksen formatiivisen arvioinnin tavoitteisiin,

tulisi opinto- ja oppilaanohjaajilla olla kykyä tunnistaa taidot, joita ohjauksella tavoitellaan. Vasta sen jälkeen on mahdollista arvioida, onko ohjausprosessissa saavutettu sille asetetut tavoitteet.

Ohjausalan koulutusten tulisi kattaa ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvausten (Vuorinen ym., 2023) taso yksi kaikilla osa-alueilla. Sisältöjen syventäminen ja laajentaminen mahdollistaa opinto-ohjaajille liikkumisen eri tehtäviin työelämässä, mutta myös taitoa toimia oman alansa kehittäjänä. Asiantuntijuus on myös kykyä osallistua omaa alaa käsittelevään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Mitä enemmän ohjauksen järjestämistä koskevaa päätöksentekoa ja vastuuta siirretään paikalliselle tasolle, sitä enemmän ohjausalan asiantuntijuus edellyttää osaamista, joka liittyy taitoon tarkastella ohjausta palvelujärjestelyinä sekä kykyyn tunnistaa erilaisia toimintaympäristöjä ja niiden erityispiirteitä. Siihen liittyy vahvasti ohjauspalvelujen ja -prosessien kehittämisoosaaminen, joka edellyttää taitoa arvioida ohjauksen tuloksellisuutta, vaikuttavuutta ja laatua. Tällainen ohjauspalvelujen systeeminen kehittämisosaaminen kuului ohjauskoulutusten kapeikkoalueisiin.

Jatkossa ohjausalan ammattilaisille suunnatun täydennyskoulutuksen sisältöjen ja tavoitteiden tulisi keskittyä tunnistettuihin peruskoulutusten katealueisiin, jotka ovat digitaalinen osaaminen ja elinikäisen ohjauksen systeeminen osaaminen sekä laaja teoreettinen osaaminen, joka kattaa urateorioiden lisäksi elinikäistä ja jatkuvaa oppimista käsittäviä kokonaisuuksia. Tällä hetkellä tarjolla olevan ohjausalan täydennyskoulutuksen laajuudet ja sisällöt vastaavat osin ohjauksen ajankohtaisiin kehittämistarpeisiin, mutta käytännössä ohjaajilla on hyvin erilaiset mahdollisuudet löytää osaamistarpeitaan vastaavaa koulutusta tai osallistua koulutukseen.

Ehdotus ohjausalan osaamisen viitekehyykseksi (Vuorinen ym. 2023) tarjoaa mahdollisuuden ohjausalan ammattilaisille tunnistaa oman osaamisensa kehittämiskohteita (Kettunen ym., 2023b) ja hakeutumista soveltuvaan täydennyskoulutukseen tietojen ja taitojen päivittämiseksi. Ohjausalan osaamisen viitekehys muodostaa myös modulaarisen rakenteen ohjausalan koulutukselle. Tämä moduulirakenne palvelee ohjausalan koulutusten järjestäjiä, suunnittelijoita ja rahoittajia. Ohjausalan osaamisen viitekehyyksen osa-alueisiin perustuva modulaarinen koulutuskokonaisuus antaa alan ammattilaisille mahdollisuuden suunnitella oman ammattitaidon täydentämistä, edistää jatkuvaa oppimista ja ammatillista liikkuvuutta eri hallinnonalojen tehtävissä.

Ohjausalan sisältöjen esittäminen modulaarisina kokonaisuuksina mahdollistaisi lisäksi eri konteksteissa toimivien ohjaajien osaamisprofiilien määrittelyn sekä näitä profiileja vastaavan alan ammattilaisten rekisterin rakentamisen palvelun rahoittajien ja eri asiakasryhmien käyttöön. Tätä rekisteriä hyödyntäen on mahdollista tuottaa rakenteellinen kuvaus ohjauspalvelujen tuottajien osaamisprofiileista ja profiileja vastaavista koulutusväylistä. Tämä kokonaisuus edistää ohjauspalvelujen ja eri asiakasryhmien tarpeiden parempaa kohtaantoa ja alan koulutusten aloituspaikkojen tarkoituksenmukaisempaa mitoitusta. Pitkällä aikavälillä tämän rakenteen kautta edistetään koulutusrakenteiden tulevia arviointeja, koulutuksen määrällistä jatkuvaa seuranta ja toimijoiden yhteistä tiedonmuodostusta alan kokonaistilanteesta ja kehittämistavoitteista.

Ohjausalan lyhytkestoisten täydennyskoulutusten lisäksi tarvitaan alan kelpoisuuden tuottaneen tutkinnon ja koulutuksen suorittaneille sekä työkokemusta hankkineille ohjausalan ammattilaisille opintoja, joiden avulla voi laajentaa omaa osaamista. Pitempikestoinen erikoistumiskoulutus tarjoaa myös mahdollisuuksia sijoittua uusiin tehtäviin työuran aikana. Tällä hetkellä ohjausalan ammattilaisille suunnatut uraohjauksen erikoistumiskoulutukset eivät vastaa asiantuntijatyössä työskentelevien ohjausalan ammattilaisten ja ohjauspalvelujen järjestämisestä vastaavien organisaatioiden kehittämisen tarpeisiin riittäväällä tavalla. Nykyisten uraohjauksen erikoistumiskoulutusten opetussuunnitelmien analyysin mukaan koulutusten sisällöt painottuvat käytännön asiakastyössä tarvittavaan ohjaajan perusosaamiseen. Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen sisältöjä olisi tarkoituksenmukaista kehittää vastaamaan paremmin opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulujen järjestämälle erikoistumiskoulutukselle esittämiä periaatteita ja tavoitteita (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2013), joiden mukaan niiden tulisi mahdollistaa asiakastyötä laajempi näkökulma ja mahdollisuudet analysoida ja ratkaista omaan työhön liittyviä ongelmia korkeakoulujen tuottaman tutkimuksen perusteella.

Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksien tarjontaa on perusteltu vaihtoehdoksi hankkia työssä tarvittava osaaminen niille oppilaitoskontekstin ulkopuolella toimiville ohjaajille, joilla ei ole hakukelpoisuutta tutkintotavoitteeseen opinto-ohjaajien koulutukseen tai eivät koe tarkoituksenmukaiseksi opinto-ohjaajan tai oppilaanohjaajan kelpoisuuden tuottavien opintojen suorittamista (Rosenius ym., 2023). Osa nykyisistä uraohjauksen erikoistumiskoulutusten asiakastyöhön liittyvistä ja ohjauksen perusteisiin liittyvistä sisällöistä

on luontevampaa järjestää vain avoimen yliopiston tai avoimen ammattikorkeakoulun kautta. Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistot ovat jo käynnistäneet ohjauksen opintoja avoimen yliopiston modulaarisina kokonaisuuksina. Ohjauksen perusteisiin liittyvien opintojen järjestäminen avoimen yliopiston tai ammattikorkeakoulun kautta parantaa opintojen saavutettavuutta. Osallistujilla on mahdollisuus joustavammin ajoittaa opinnot oman työtilanteensa mukaan ja hankkia vain tarvitsemaansa osaamiseen painottuvat moduulit. He voivat halutessaan koota suorittamistaan opintokokonaisuuksista edullisemmin nykyistä erikoistumiskoulutusta vastaavan kokonaisuuden. Mikäli ohjaaja myöhemmin hakeutuu opinto-ohjaajan tai oppilaanohjaajan tutkintotavoitteeseen koulutukseen, koulutusyksiköiden tulisi pystyä kuvaamaan, miten ohjaaja voi sisällyttää suorittamansa opintokokonaisuudet osaksi henkilökohtaista opintosuunnitelmaansa koulutuksen järjestäjän tutkintovaatimusten mukaisesti. Modulaarisella opintotarjonnalla voidaan joustavammin vastata ohjausosaamisen tarpeisiin eri konteksteissa sekä tarjota ohjausalalle hakeutuville mahdollisuus osaamisen ja asiantuntijuuden syventämiseen jatkuvan oppimisen uudistuksen periaatteiden mukaisesti.

Ohjaajakoulutusten aloituspaikat

Kansallisen elinikäisen ohjauksen strategian 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) mukaan ohjausta tulee kehittää Suomessa saavutettavasti ja asiakaslähtöisesti. Strategian tavoitteiden mukaan kaikilla yksilöillä tulee olla oikeus laadukkaaseen ja ammattitaitoiseen ohjaukseen alueesta tai henkilökohtaisesta elämäntilanteesta riippumatta. Perusopintoihin ja jatko-opintoihin pääsy tai työllistyminen eivät saa vaarantua puuttuvan ohjauksen vuoksi. Siksi ohjaushenkilöstön on oltava pätevää ja koulutusmäärien riittäviä turvaamaan ammattitaitoinen ohjaus eri konteksteissa.

Ammattitaitoisten ohjauspalvelujen saatavuuden turvaaminen edellyttää ohjausalan koulutuksen kohdentamista ja mitoittamista ohjaustarpeiden mukaan. Viime vuosina tehtyjen arviointien ja selvitysten (Goman ym., 2020; Jokio ym., 2023; Kettunen ym., 2023a) mukaan opinto-ohjauksen ja ohjausosaamisen tarve oppilaitoskonteksteissa on lisääntynyt ammatillisen koulutuksen uudistuksen, lukiolain, jatkuvan oppimisen uudistuksen sekä oppivelvollisuuden laajentamisen vuoksi. Perusopetuksessa ohjauksen kysyntää ovat lisänneet erityisesti tehostetun ohjauksen tarve sekä oppilashuoltoon

liittyneet tehtävät. Toisella asteella ohjaajat ovat ilmaisseet, että opiskelijoiden erilaiset ja yksilölliset tilanteet edellyttävät aiempaa enemmän yhteistyötä eri verkostojen ja moniammatillisten palveluiden kanssa.

Kasvaneesta kysynnästä huolimatta ohjauksen määrällinen saatavuus ja opiskelijoiden kokemana palvelujen riittävyys ovat oppilaitoskontekstissa pääosin hyvällä tasolla. (Goman ym., 2020; Kettunen ym., 2023a). Toisin kuin oppilaitoksissa, TE-palveluissa ohjaukselle on kysyntää paljon enemmän kuin resursseja sen toteuttamiseen, ja alueellisesti työnhakijoiden määrässä suhteessa psykologien määriin on suuria eroja (Mayer ym., 2020).

Vuodesta 1998 lähtien oppilaitoskontekstissa työskentelevien ohjaajien koulustarvetta koskeva tietoperusta on perustunut ensisijaisesti valtakunnalliseen opettajatiedonkeruuseen ja opettajatarpeiden ennakkointiin. Niitä on julkaistu säännöllisesti keskimäärin kolmen vuoden välein, viimeksi vuonna 2019 (Opetushallitus, 2020). Opettajatiedonkeruun perusteella on mahdollista seurata kelpoisuuden ja ikärakenteen muutoksia ja ohjata opettajankoulutuksen ja opinto-ohjaajien koulutuksen määrällisiä ratkaisuja. Osa ohjaajatarpeeseen vaikuttavista tekijöistä on vaikeasti ennakoitavissa. Ennakoinnin haasteena on myös se, miten kansallinen taloudellinen tilanne ja muutokset työmarkkinoilla vaikuttavat ohjauksen kysyntään ja palvelujen järjestämiseen.

Vuonna 2021 eri oppilaitosmuodoissa oli töissä kaikkiaan 4556 opinto-ohjaajaa. Näistä yli 55-vuotiaita oli yhteensä noin 1400 henkilöä. Vuosien 2020–2023 aikana opinto-ohjaajan kelpoisuuteen johtavan koulutuksen suoritti yhteensä 1446 henkilöä. Näin ollen tämänhetkinen koulutusmäärä näyttää vastaavan oppilaitoksissa työskentelevien opinto-ohjaajien osalta eläköitymisen kautta oletettavasti vapautuvia ohjaajan tehtäviä. Tosin on huomioitava, että eläkeuudistuksen myötä yli 55-vuotiaiden eläköityminen on siirtynyt huomattavasti myöhempään ajankohtaan.

Suomen vuodesta 2010 lähtien kiihtyneellä laskevalla syntyvyydellä ja siitä seuraavilla jatkuvasti pienenevillä ikäluokilla on merkittävä vaikutus koulutusjärjestelmään ja erityisesti opinto-ohjaajien tarpeeseen. Pienentyvät ikäluokat tarkoittavat vähenevää oppilasmäärää perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa, mikä voi johtaa opinto-ohjaajien tarpeen muutoksiin. Vaikka nykyinen koulutusmäärä näyttäisi kattavan eläköitymisen myötä vapautuvat tehtävät, pienenevät ikäluokat saattavat vähentää tarvetta uusien opinto-ohjaajien rekrytoinnille pitkällä tähtäimellä. Tämä voi johtaa siihen, että opinto-ohjaajien koulutusmääriä on tulevaisuudessa arvioitava uudelleen

vastaamaan muuttuvaa kysyntää. Lisäksi koulutusjärjestelmän sisällä voi ilmetä tarvetta uudelleenjärjestelyille, kun opetuksen resursseja ja opinto-ohjausta on kohdennettava tehokkaammin pienempiin oppilasryhmiin. Toinen resurssointiin vaikuttava tekijä voi olla eri oppilaitosmuotojen erillisten opinto-ohjaajien ja oppilaanohjaajien tehtävien mahdollinen yhdistäminen alueellisiksi koko laajennetun oppivelvollisuuden kattaviksi paikallisessa yhteistyössä mukana olevien kaikkien oppilaitosmuotojen yhteisiksi ohjauksen tehtäviksi.

Ohjauksen saatavuuden arvioinnilla voidaan kuitenkin käytännössä tuottaa vain rajallisesti kansallisessa strategiassa tavoiteltavia indikaattoreita ohjauksen tiedolla johtamiseen tai ohjausalan koulutuksen mitoitusta koskevien kansallisten päätösten pohjaksi. Ohjauksen saatavuuden tai riittävyden tarkastelu ilman sen kytkentää ohjauspalvelujen järjestäjän tekemiin palvelutarpeiden tai opiskelijoiden urasuunnitteluvalmiuksien kartoitukseen, ohjauksen tuloksellisuuden tai vaikuttavuuden arviointiin on rinnastettavissa vain asiakastyytyväisyyden kuvailevaksi tarkasteluksi. Lisäksi ohjaukseen osallistuneiden tai omissa opinnoissaan edenneiden opiskelijoiden lukumäärän käyttäminen ohjauksen tuloksen indikaattorina on riittämätön ilman yhteyttä opiskelijoiden kokemaan osaamisen syvenemiseen tai lisääntyneeseen hyvinvointiin tai muihin pitempikestoisiin todennettavissa oleviin ohjauksen tuloksiin.

Ohjausalan koulutuksen tulevien aloituspaikkojen määrän arviointia vaikeuttavat ohjauksen järjestelyjen monimuotoisuus, ennakoititietolähteiden hajanaisuus ja runsaus sekä yllätykselliset samanaikaiset toimintaympäristön muutokset, joiden yhteisvaikutuksia on hankala ennakoida. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset koulutusuudistukset, TE-palvelujen siirtyminen kuntien vastuulle vuonna 2025, yhteiskunnan taloudellisen tilanteen vaikutukset ja tulevaisuuden osaamistarpeissa tapahtuvat muutokset. Ennakoinnin haasteena on myös se, miten taloudellinen tilanne ja muutokset työmarkkinoilla vaikuttavat ohjaajien siirtymiin opetusalan ja muun työelämän tehtävien kesken. Ohjausresurssien ennakoinnissa on tärkeää huomioida entistä paremmin myös ohjaustyön moninaistuminen ja koulutusasteiden ulkopuolella olevat ohjauksen työkontekstit. Samalla on tärkeää tunnustaa, että näiden kontekstien vaatima ohjausosaaminen ei ole selkeästi määriteltä.

Aloituspaikkojen määrää koskevissa ratkaisuissa tarvitaan eri hallinnonalojen ja ohjaajien koulutuksesta vastaavien korkeakoulujen käytettävissä olevaa ajantasaista tietoperustaa työssä olevien ohjaajien kelpoisuuksista,

ikärakenteesta ja ohjaajatarpeesta eri hallinnonaloilla. Ajantasainen tieto ohjauksesta vastaavan henkilöstön kelpoisuuksista ja riittävydestä on keskeinen indikaattori elinikäisen ohjauksen kansalliseen strategiaan 2020–23 (Valtioneuvosto, 2020) sisältyvien laadukkaiden ohjauspalvelujen ja tiedolla johtamisen systemaattisessa kehittämisessä.

Koulutuksen rakenteellinen kehittäminen

Koulutuksen rakenteellinen kehittäminen liittyy koulutuksen sijoittumiseen osana kansallista tutkintorakennetta ja koulutuslaluokittelua. Tässä luvussa kuvataan tiivistetysti koulutuksen rakenteen nykytilanne ja ehdotuksia rakenteelliseksi kehittämisiksi.

Nykyinen suomalainen tutkintotavoitteinen ja pätevoittävä ohjausalan koulutus täyttää pääosin Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus (Cedefop, 2009) ja aiempien kansainvälisten arviointien (OECD, 2004) esittämät koulutustasoa koskevat minimitalvoitteet, joiden mukaan opintojen laajuuden tulee olla vähintään 60 opintopistettä ja sijoittua eurooppalaisessa tutkintojen viitekehityksessä (EQF) vähintään tasolle kuusi, joka vastaa alemmaa korkeakoulututkintoa. Opinto-ohjaajien erilliset opinnot, ohjausalan kandidaatin ja maisterin koulutukset, psykologin tutkinto sekä yhteisöpedagogin ja sosionomin ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot vastaavat koulutustason osalta näitä talvoitteita, koska ne sijoittuvat EQF-luokituksessa tasolle seitsemän. Yhteisöpedagogin ja sosionomin ammattikorkeakoulututkinnot sijoittuvat tasolle kuusi. Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnot ja ammattitutkinnot eivät tältä osin täytä ohjausalan ammattilaisten minimitalvoitteita, mutta ovat suomalaisessa koulutusrakenteessa pohjakoulutuksia korkeakoulututkinnoille.

Useimmissa maissa sisällön osalta ohjausalan koulutus sijoittuu psykologian, kasvatustieteiden, sosiologian, sosiaalityön tai taloustieteiden aloille, koska näiden tieteenalojen on osoitettu tarjoavan riittävän pohjan ohjausalan osaamiselle (Cedefop, 2009). Ne eivät kuitenkaan yksin ole riittäviä, vaan ohjauksen tehtävät edellyttävät ymmärrystä näiden kaikkien tieteenalojen peruslähtökohdista. Tästä syystä monissa maissa on kehitetty ohjaukseen tehtäviin erikoistuvia koulutusohjelmia. Sisällön osalta suomalaisista koulutuksista vain opinto-ohjaajien erilliset opinnot, ohjausalan kandidaatti- ja

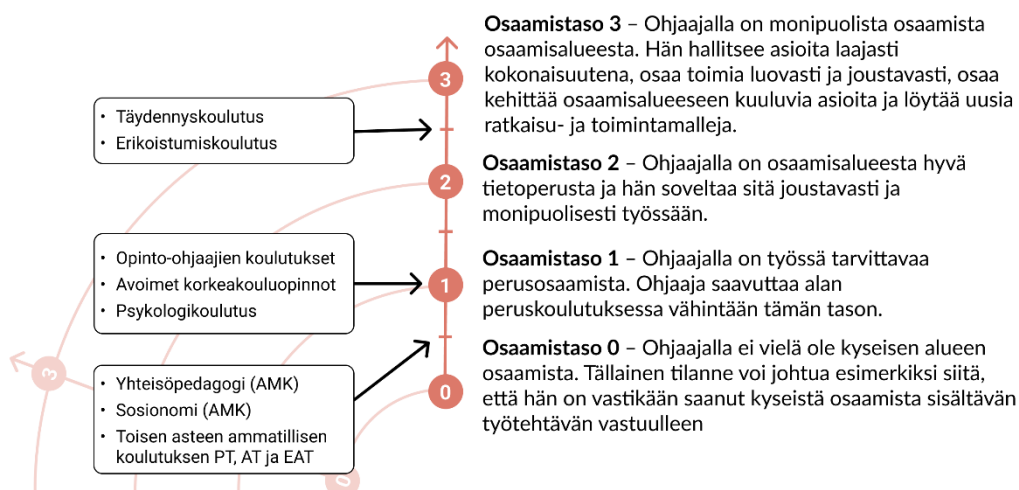
maisteriohjelmat sekä psykologin tutkinto vastaavat Cedefop:n esittämiä sisällöllisiä ohjausalan minimitalavoitteita.

Kolmas Cedefop:n (2009) esittämä minimitalavoite ohjausalan koulutukselle liittyy ohjaajien liikkumismahdollisuuksiin eri hallinnonaloilla oleviin ohjaustehtäviin. Kaikki opinto-ohjaajien tutkintotavoitteinen koulutus tuottaa säädöksissä (986/1998) määritetyn kelpoisuuden peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen ohjaajan tehtäviin ja mahdollistaa liikkuvuuden eri oppilaitosmuotojen päätoimisissa ohjaustehtävissä. TE-palveluissa ELY-keskukset koskevan asetuksen (1373/2018) mukaan psykologeilla on oltava psykologian maisterin tutkinto toimiakseen kyseisissä tehtävissä. Muissa ohjauksen konteksteissa (mukaan lukien TE-palveluiden muut asiantuntijatehtävät) työnantajat määrittelevät itse eri tehtävien pätevyysvaatimukset, joten ohjaajien liikkuvuusmahdollisuudet perustuvat paikallisiin ja organisaatiokohtaisiin ratkaisuihin.

Cedefop:n (2009) neljäs ohjausalan koulutusta koskeva minimivaatimus liittyy ohjaajien täydennyskoulutukseen ja oman osaamiseen jatkuvaan kehittämiseen. Ammattitaidon ylläpito ja systemaattinen osaamisen päivittäminen on yksi keskeinen kansallisten ohjausjärjestelyjen laatuksiteeri. Kokonaisuutena ohjauksen täydennyskoulutus on maassamme hajanaista, ja ohjaajilla on hyvin erilaiset mahdollisuudet osallistua oman osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Systemaattisesta ja tavoitteellisesta täydennyskoulutuksesta ovat esimerkkejä työ- ja organisaatiopsykologien erikoistumiskoulutukset sekä KEHA-keskuksen järjestämät koulutukset TE-palvelujen ja kuntien työllisyyskokeilujen henkilöstölle. Myös Opetushallituksen järjestämät koulutuspoliittisiin painopistealueisiin keskittyvät täydennyskoulutukset tarjoavat opetustoimen henkilöstölle käytännössä ainoan mahdollisuuden pitkäkestoiseen osaamisen kehittämiseen.

Ohjausalan tutkintotavoitteinen koulutus opinto-ohjaajien, oppilaanohjaajien ja psykologien osalta on tarkoituksenmukaista säilyttää eurooppalaisen tutkintorakenteen tasolla 7, jotta se täyttää tällä hetkellä ko. tehtäviä koskevat säädöksin määritellyt kelpoisuusvaatimukset ohjausalan tehtäviin oppilaitoksissa ja TE-palveluissa. Vastaavasti ammattikorkeakoulututkintojen sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen perustutkintojen, ammattitutkintojen sekä erikoisammattitutkintojen liittymispinnat asetuksessa 986/1998 määritellyn kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen kannattaa säilyttää nykyisessä muodossa.

Vuonna 2023 julkaistu ehdotus ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksista (Vuorinen ym., 2023) tarjoaa mahdollisuuden ohjausalan koulutusten sisällölliseen kehittämiseen useasta eri näkökulmasta. Kehittämisen lähtökohtana olisi se, että kaikki ohjausalan koulutuksen järjestäjät yksilöisivät, miltä osin heidän koulutustarjontansa tai opintokokonaisuutensa kattavat osaamiskuvausten eri osaamisalueet sekä miltä osin kyseinen opintokokonaisuus vastaa arviointityövälineessä kuvattuja osaamiskuvausten tasoja 0-3. Arviointityöväline (Kettunen ym., 2023b) on suunniteltu siten, että opinto-ohjaajien ja psykologien tutkintotavoitteisten peruskoulutukseen sekä avoimien korkeakoulujen opintokokonaisuuksiin sisältyvät osaamistavoitteet vastaisivat osaamiskuvausten tasoa yksi (Kuvio 30) ja sijoittuisivat kuviossa ensimmäiselle kehälle. Tässä mallissa toisen asteen ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot sekä ammattikorkeakoulututkinnot sijoittuisivat ensimmäisen kehän sisälle tai kehälle siltä osin, kuin yksittäisten opintokokonaisuuksien sisällöt vastaavat osaamiskuvauksen tasoa yksi. Ohjausalan täydennyskoulutusten, erikoistumiskoulutusten sekä tieteellisen jatkokoulutuksen sisältöjen tulisi vastata ensisijaisesti osaamiskuvausten tasoja 2–3.

Kuvio 30. Ohjausalan perus- ja täydennyskoulutusten suhde ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvauksiin

Koulutusten ja niihin sisältyvien opintokokonaisuuksien tai moduulien indeksointi ohjausalan osaamiskuvausten osaamisalueiden mukaan palvelisi samanaikaisesti koulutukseen hakijoita, olemassa olevia opiskelijoita, oman

osaamisen kehittämistä suunnittelevaa työssä olevaa ohjaajaa sekä myös koulutuksen järjestäjiä.

Ohjausalan koulutusten järjestäjät voisivat kuvata, miltä osin suunniteltu koulutustarjonta kokonaisuudessaan tarjoaa mahdollisuuden kehittää osaamista ohjausalan eri tehtäviin ja miten koulutus on tarkoituksenmukaista kuvata modulaarisesti osaamiskuvausten jäsenysten mukaisesti. Koulutuksen suunnittelussa on tarpeen päättää, mikä osaaminen on kontekstista riippumattomaa ydinosaamista, joka mahdollistaa liikkuvuuden eri tehtävissä eri sektoreilla. Toiseksi on mahdollista yksilöidä, miten opintokokonaisuuksien kautta on hankittavissa syventävää osaamista, joka vastaa tietyn kontekstin erityisiä vaatimuksia.

Edellisen jäsenyyksen jälkeen koulutuksen järjestäjät pystyvät yksilöimään, miltä osin toisen asteen tutkintoihin sisältyvät tai avoimessa yliopistossa suoritettut opintokokonaisuudet sellaisenaan toimivat pohjana ohjauksellisiin työtehtäviin, ja miltä osin opiskelun aikana hankittu osaaminen olisi aiemmin opitun kautta tunnistettavissa ja sisällytettynä korkeakoulujen tutkintotavoitteiseen ja alan kelpoisuuden tuottavaan koulutukseen. Vastaavalla tavalla opiskelijoiden olisi helpompi suunnitella henkilökohtaista osaamista syventävää polkua ammattikorkeakoulututkinnoista ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin tai ohjauksen kaksivuotisiin maisteriohjelmiin. Opiskelijat voisivat hyödyntää eri koulutusten tarjoajien osaamisperustaisesti kuvattuja moduuleja ja kuvata, millä tavalla ne ovat sisällytettävissä osaksi omaa opintosuunnitelmaa. Käänteisesti modulaarinen tutkintorakenne helpottaisi ylempillä koulutusasteilla aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista osaksi henkilökohtaista opinto- tai kehittymissuunnitelmaa. Indeksointi helpottaisi myös täydennyskoulutuksen ja erikoistumiskoulutuksen tarjonnan suunnitella systemaattisemmaksi jatkumoksi alan peruskoulutukselle.

Opintokokonaisuuksien indeksointi helpottaisi myös ohjausalan koulutusyksiköiden keskinäistä yhteistyötä. Yksiköt voisivat arvioida, miltä osin kaikkien tahojen on tarkoituksenmukaista pyrkiä kattamaan kaikkia osaamisalueita, vai olisiko yksiköiden tarkoituksenmukaista kehittää yhteistyötä (vrt. Psykonet). Koulutusyksiköt voisivat sopia, miten rahoittaa ja tuottaa opintokokonaisuuksia, jotka olisivat kaikkien koulutusyksiköiden opiskelijoiden valittavissa. Yliopistot voisivat myös suunnitella, miltä osin tutkintotavoitteisiin ohjaajakoulutuksiin sisältyviä ohjaajien perustaitoihin liittyviä opintokokonaisuuksia olisi tarjolla avoimen yliopiston kautta.

Jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelmaan (2021–2025) (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.-a)sisältyvään koko koulutusjärjestelmän kattavaan ja hallinnonrajat ylittävään jatkuvan oppimisen digitaaliseen palvelukokonaisuuteen sekä kaikki korkeakoulut kattavaan korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen kokonaisuuteen (Digivisio 2030) olisi tarkoituksenmukaista rakentaa näitä kahta rinnakkaista kokonaisuutta yhdistävä ohjauksen ekosysteemi ja siihen sisältyvä yhteinen valtakunnallinen täydennyskoulutuskalenteri. Täydennyskoulutuksen tarjoajilla olisi näin mahdollisuus indeksoida tuottamansa koulutus kansallisen ohjausalan osaamiskuvauksen (Vuorinen ym., 2023) mukaisesti. Oman työnsä kehittämistä suunnitteleva ohjaaja voisi tätä kautta helpommin löytää omaa tarvettaan vastaavaa täydennyskoulutusta. Indeksoitu täydennyskoulutustarjonta helpottaisi ohjaajaa myös tunnistamaan ja löytämään mahdollista lisäkoulutusta, joka paremmin mahdollistaisi liikkumisen ohjauksen tehtävissä eri hallinnon aloilla. Vastaavasti suurempi työnantaja tai alueelliset täydennyskoulutusta koordinoivat tahot voisivat hyödyntää osaamisen arvioinnin työvälinettä alueellisen tarpeen arvioinnissa ja tarvetta vastaavan koulutuksen toteutuksessa.

Opetushallituksen rahoittamaan opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen sisältyvät ohjaukseen kohdennetut koulutuskokonaisuudet ovat jatkossa tarpeellisia keinoja tehostaa koulutusjärjestelmään tai opetussuunnitelmiin tehtyjen uudistusten toteutusta paikallisesti. Ohjausalan koulutusyksiköiden yhteisesti suunnittelemat ja toteuttamat koulutuskokonaisuudet tarjoavat myös alan kouluttajille mahdollisuuden osaamisen jakamiseen ja vertaisoppimiselle omien peruskoulutusten päivittämiseksi tutkimustiedon ja käytännön ohjaustyön dialogin kautta. Koulutusten vaikuttavuutta voidaan edelleen tehostaa hyödyntämällä rahoituksen kohdentamisessa ohjauksen ajantasaista tutkimus- ja seurantatietoa sekä integroimalla koulutuksiin seurantakohteita niiden pitkäkestoisemman vaikuttavuuden arvioimiseksi. Koulutusten kautta Opetushallituksella on mahdollisuus koota yhteismitallista tietoa ohjausta koskevan kansallisen tiedolla johtamisen perustaksi, mutta samalla tukea paikallisia toimijoita kansallisesti tuotettujen työvälineiden avulla omien ohjausjärjestelyjen arvioimisessa ja kehittämisessä paikallisten tarpeiden ja toimintaedellytysten mukaisesti.

Kehittämisehdotukset

Tässä osiossa esitetään kehittämisehdotuksia ohjausalan koulutusrakenteiden ja sisältöjen kehittämiseksi, perustuen aikaisempiin lukuihin ja tämän selvityksen analyysiin. Kehittämisehdotukset koskevat sekä opinto-ohjaajien ja psykologien koulutusta, joka vastaa Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskuksen (Cedefop, 2009) esittämiä ohjaajakoulutusten minimitaivoitteita (ks. Luku [Koulutuksen rakenteellinen kehittäminen](#)) että työvoimapaalveluiden asiantuntijoiden kelpoisuutta.

Taulukko 40. Kehittämisehdotukset

Koulutusrakenteisiin liittyvät ehdotukset	
Ehdotukset	Vastuutahot
TE-palveluiden sekä työllisyysalueiden työvoimapaalveluiden asiantuntijoiden kelpoisuus määritellään lainsäädännössä. Tämä varmistaa ohjauspalvelujen saavutettavuuden, laadun ja vaikuttavuuden.	Työ- ja elinkeinoministeriö
Ohjausalan koulutus opinto-ohjaajien, oppilaanohjaajien ja psykologien osalta on tarkoituksenmukaista säilyttää eurooppalaisen tutkintorakenteen tasolla 7.	Opetus- ja kulttuuriministeriö
Perustetaan valtakunnallinen ohjaajarekisteri (esim. osana opettajarekisteriä), joka toimii sekä ammattilaisten että työnantajien resursseina ja tukee ohjausalan laadun seurantaa ja kehittämistä.	Opetus- ja kulttuuriministeriö
Perustetaan valtakunnallinen ohjausalan täydennyskoulutuskalenteri osaksi Jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelmaa (2021–2025), niin että se on yhteinen sekä koko koulutusjärjestelmää kattavaa ja hallinnonrajat ylittävää jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta että kaikki korkeakoulut kattavaa korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen kokonaisuutta (Digivisio 2030). Tämä mahdollistaa täydennyskoulutuksen paremman näkyvyyden ja saavutettavuuden. Kalenterin avulla ohjausalan ammattilaiset voivat arvioida täydennyskoulutustarjonnan tarkoituksenmukaisuutta suhteessa omiin kehittämistavoitteisiinsa.	Opetus- ja kulttuuriministeriö Työ- ja elinkeinoministeriö
Perustetaan tietovaranto ohjaajakoulutuksen aloituspaikkojen ajantasaiseen seurantaan valtakunnallisesti ja alueellisesti. Tällainen tietovaranto tukee koulutuksen suunnittelua, resurssien kohdentamista sekä tulevaisuuden työvoimatarpeiden ennustamista.	Opetus- ja kulttuuriministeriö Työ- ja elinkeinoministeriö

(Jatkuu)

Taulukko 40. Kehittämisehdotukset (Jatkuu)

Koulutusrakenteisiin liittyvät ehdotukset	
Ehdotukset	Vastuutahot
Opetustoimen henkilöstökoulutuksen rahoitus tulisi säilyttää Opetushallituksen hallinnoimana toimintana. Tällä varmistetaan opetustoimessa työskenteleville ohjausalan ammattilaisille mahdollisuus säännölliseen täydennyskoulutukseen.	Opetus- ja kulttuuriministeriö.
Opetustoimen henkilöstökoulutusten sisältöjen valinta perustuu entistä vahvemmin ajantasaiseen arviointi- ja tutkimustietoon.	Opetushallitus
Opetustoimen henkilöstökoulutukseen integroidaan tarkemmat seurantakohteet ja toteutuneiden koulutusten vaikuttavuuden arvioimiseksi osana kansallista tiedolla johtamista.	Opetushallitus
Ohjausalan koulutus rakennetaan modulaariseksi ja se perustuu ohjausalan osaamisen viitekehukseen. Yhdenmukainen rakenne edistää tiedolla johtamista, koulutusrakenteiden arviointeja, koulutuksen määrällistä jatkuvaa seurantaa sekä toimijoiden yhteistä tiedonmuodostusta alan kokonaistilanteesta ja kehittämistavoitteista.	Opetus- ja kulttuuriministeriö Työ- ja elinkeinoministeriö
Ohjausalan koulutusten järjestäjiä kannustetaan rakentamaan modulaarinen ja osaamisperustainen opetussuunnitelma. Opintokokonaisuuksien (moduulien) sisällöt yksilöidään ohjausalan osaamiskuvauksiin pohjautuen (esim. A1.1 Laillinen ja hallinnollinen perusta).	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät
Koulutusyksiköt kehittävät yhteistyössä Opintopolku.fi -palvelun kanssa kattavat kuvaukset vaihtoehtoisista opintopoluista ohjausalan eri tehtäviin. Opintopoluissa kuvataan, miten ohjauksen asiantuntijuutta voidaan kehittää eri koulutusasteilla - toiselta asteelta ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin - muodostaen koulutustarjonnan jatkumon. Nämä koulutusväylät integroidaan osaksi Jatkuvan oppimisen digitaalista ekosysteemiä sekä ohjajille rakennettavaa sisältökokonaisuutta.	Opetus- ja kulttuuriministeriö Työ- ja elinkeinoministeriö Opetushallitus Tutkintotavoitteisen koulutuksen järjestäjät Ohjausalan koulutuksen järjestäjät
Ohjausalan koulutusten järjestäjiä kannustetaan tehostamaan yhteistyötä, jossa yhden koulutusyksikön erikoisosaamiseen pohjautuva opintokokonaisuus olisi valtakunnallisesti kaikkien yksiköiden käytössä joko valinnaisena osana peruskoulutusta, avoimina korkeakouluopintoina tai erikoistumiskoulutuksena.	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät

(Jatkuu)

Taulukko 40. Kehittämisehdotukset (Jatkuu)

Koulutusrakenteisiin liittyvät ehdotukset	
Ehdotukset	Vastuutahot
Täydennyskoulutusten järjestäjiä kannustetaan kuvaamaan järjestämänsä koulutus osaamisperustaisina kokonaisuuksina ja yksilöimään, mihin ohjausalan osaamiseen (esim. A1.1 Laillinen ja hallinnollinen perusta) tarjottu koulutus kohdentuu, ja miltä osin se päivittää tai täydentää peruskoulutuksen aikana hankittua osaamista. Tämä mahdollistaa läpinäkyvämmän jatkumon perus- ja täydennyskoulutuksille.	Ohjausalan täydennyskoulutusten järjestäjät
Pienten osaamiskokonaisuuksien suorittamiseksi koulutukseen pääsyä tulee entisestään joustavoittaa. Hakumenettelyjä kehitetään edelleen parantaa kouluttautumismahdollisuuksien saataavuutta. Opiskelijavalintoja tulisi kohdentaa myös niin, että koulutus mahdollistuisi nykyistä laajemmin esimerkiksi heikossa työmarkkina-asemassa oleville.	Ohjausalan täydennyskoulutusten järjestäjät
Kansallinen ohjausalan osaamiskuvausten hyödyntäminen arviointivälineenä sisällytetään osaksi ohjauksen kansallista laadunvarmistusprosessia koulutusyksiköissä.	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät
Kootaan valmistuvilta opiskelijoilta systemaattisesti palautetta siitä, missä määrin koulutuksen aikana asetetut osaamistavoitteet on koettu saavutetuiksi.	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät Ohjausalan täydennyskoulutusten järjestäjät
Korkeakoulujen erikoistumiskoulutusten rahoitus tulisi säilyttää ja varmistaa, että niiden sisällöt vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriön (2013) esittämiä periaatteita ja tavoitteita korkeakoulujen järjestämälle erikoistumiskoulutukselle.	Opetus- ja kulttuuriministeriö
Koulutussisältöihin liittyvät ehdotukset	
Ehdotukset	Vastuutahot
Sisällytetään ohjausalan professioammattien opetussuunnitelmiin ohjausalan osaamiskuvauksissa kuvattu osaaminen, vähintään osaamistasolla 1.	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät

(Jatkuu)

Taulukko 40. Kehittämisehdotukset (Jatkuu)

Koulutussisältöihin liittyvät ehdotukset	
Ehdotukset	Vastuutahot
<p>Ohjausalan koulutusten järjestäjiä kannustetaan vahvistamaan opetussuunnitelman sisältöjä seuraavilla vähälle huomiolle jääneillä osaamisalueilla: digitaalinen osaaminen, kehittämis- ja arviointiosaaminen, systeeminen osaaminen, jatkuva kehittäminen ja laajempi teoriaosaaminen.</p> <p>Näin varmistetaan, että koulutus vastaa tämän päivän ammatillisia vaatimuksia jatkuvasti muuttuvassa työympäristössä.</p>	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät
<p>Ohjausalan koulutusten opetussuunnitelmia kannustetaan rakentamaan tieto- ja osaamisperustaiseksi.</p> <p>Tämä mahdollistaa aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen sekä opiskelijoiden oman osaamisen kehittymisen arvioinnin.</p> <p>Modulaarinen tutkintorakenne helpottaa ylemmillä koulutusasteilla aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista osana henkilökohtaista opinto- tai kehityssuunnitelmaa.</p>	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät
<p>Uraohjauksen erikoistumiskoulutusten tämänhetkiset sisällöt ovat ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvausten tasolla 1. Tämänhetkisiä sisältöjä on jatkossa tarkoituksenmukaista tarjota avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun kautta. Tällä vastataan joustavammin osaamistarpeisiin ja osallistujien mahdollisuuteen jatkuvaan oppimiseen oman aikataulun ja taloudellisten edellytysten mukaisesti.</p>	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät Avoimet yliopistot ja avoimet ammattikorkeakoulut
<p>Uraohjauksen erikoistumiskoulutusten sisältöjä on jatkossa tarkoituksenmukaista kehittää vastaamaan paremmin opetus- ja kulttuuriministeriön (2013) esittämiä periaatteita ja tavoitteita korkeakoulujen järjestämälle erikoistumiskoulutukselle.</p>	Opetus- ja kulttuuriministeriö Ohjausalan koulutuksen järjestäjät
<p>Ohjausalan koulutusten sisältöjä tulisi syventää ja laajentaa ohjauksen elinikäisen luonteen näkökulmasta, jotta opinto-ohjaajat voivat joustavasti siirtyä eri tehtäviin työelämässä ja toimia oman alansa kehittäjinä.</p>	Ohjausalan koulutuksen järjestäjät

Lähteet

- Asetus ammattikorkeakoulujen toiminnasta perittävistä maksuista 1440/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141440>
- Asetus kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta 576/1995. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950576>
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Cedefop. (2009). *Professionalising career guidance. Practitioner competences and qualification routes in Europe*. Cedefop panorama series; 164. Publications Office of the European Union.
- Euroopan unionin neuvosto. (2004). *Ehdotus: Neuvoston ja neuvostossa koontuvien jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselma politiikkojen, järjestelmien ja käytäntöjen tehostamisesta elinikäisen ohjauksen alalla Euroopassa*. 9286/04. EDUC 109. SOC 109. (OR.en). 18. toukokuuta 2004. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%209286%202004%20INIT/fi/pdf>
- Euroopan unionin neuvosto. (2008) *Ehdotus neuvoston ja neuvostossa koontuneiden jäsenvaltioiden hallitusten edustajien päätöslauselmaksi "Elinikäisen ohjauksen parempi sisällyttäminen elinikäisen oppimisen strategiaihin"*. 15030/08. EDUC 257. SOC 6537. (OR.en). 31. lokakuuta 2008. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2015030%202008%20INIT/FI/pdf>
- Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I.-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A., & Vuorinen, R. (2020). *Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja: Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 6:2020.
- Haaga-Helia [Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu]. (n.d.). *Ammatillisen opinto-ohjaajan kehitysohjelma: Opas 2023–2024*. https://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/file/2023-03/HH_OPO%2023%E2%80%9324.pdf
- Haatainen, T. (23.5.2022). *Suomi siirtyy työllisyyspalveluissa pohjoismaiselle linjalle*. Kolumnit ja kirjoitukset. Valtioneuvosto.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/suomi-siirtyy-tyollisyyspalveluissa-pohjoismaiselle-linjalle>

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta 241/2014. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_241+2014.pdf

HAMK [Hämeen ammattikorkeakoulu]. (n.d.). *Ammatillinen opinto-ohjaajan koulutus, Opinto-opas 2023–24*. Saatavilla 30.9. 2023. <https://www.hamk.fi/wp-content/uploads/2024/01/Opinto-ohjaajan-koulutuksen-opinto-opas-2023-2024.pdf>

Helsingin yliopisto. (2023). *Korkeakoulujen kevään 2023 toinen yhteishaku: hakijamäärät psykologian ja logopedian valintakoeysteistyön hakukoh-teissa*. <https://www.helsinki.fi/assets/drupal/2023-04/Korkeakoulujen%20kev%C3%A4n%202023%20toinen%20yhteishaku%20hakijam%C3%A4r%C3%A4t%20psykologian%20ja%20logopedian%20valintakoeysteisty%C3%B6n%20hakukoh-teissa%2030.3.pdf>

Humak [Humanistinen ammattikorkeakoulu] (n.d.). *Yhteisöjen kehittäjä – neljä suuntautumisvaihtoehtoa*. Saatavilla 15.9.2023. <https://www.humak.fi/koulutus/yhteisopedagogi-amk>

IAEVG [International Association for Educational and Vocational Guidance]. (2018). *International competencies for educational and vocational guidance practitioners*. <https://iaevg.com/Framework>

JAMK [Jyväskylän ammattikorkeakoulu]. (n.d.). *Uraohjauksen erikoistumiskoulutus*. Saatavilla 30.9.2023. <https://www.jamk.fi/fi/hae-opiskelemaan/erikoistumiskoulutus/uraohjauksen-erikoistumiskoulutus-30-op>

JAMK [Jyväskylän ammattikorkeakoulu]. (2018). *Uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen (30 op) opetussuunnitelma*. Saatavilla 30.9. 2023. <https://www.jamk.fi/sites/default/files/2022-09/Uraohjauksen%20erikoistumisk%20ops%20%202023.pdf>

JAMK & JYU [Jyväskylän ammattikorkeakoulu & Jyväskylän yliopisto]. (n.d.). *Opinto-ohjaajan erilliset opinnot, Opetussuunnitelma, Opetussuunnitelman voimassaoloaika 2021–23*.

JYU [Jyväskylän yliopisto]. (n.d.). *Ohjausalan maisteriohjelma, Opetussuunnitelma 2022–2023*.

- Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Nousiainen, S. & Marjanen, J. (2023). *Opinto-ohjauksen toteutuminen – Arviointituloksia oppivelvollisuusikäisten koulutuksista*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Kettunen, J., Lindberg, M., Nygaard, E., & Kardal, J. (2020). Enhancing career practitioners understanding and use of ICT in guidance and counseling. Teoksessa E. Haug., T. Hooley, J. Kettunen & R. Thomsen (toim.), *Career and career guidance in the Nordic countries* (pp. 163-175). Brill | Sense. https://doi.org/10.1163/9789004428096_011
- Kettunen, J., Ruusuvirta-Uuksulainen, O., Rautopuro, J., Vuorinen, R., Piirilä, E. (2023a). *Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen määrällinen saatavuus ja riittävyys. Raportteja ja työpapereita.1*. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://doi.org/10.17011/ktl-rt/1>
- Kettunen, J., Vuorinen, R., Kasurinen, H., Kukkaneva, E. & Ruusuvirta-Uuksulainen, O. (2023b). Ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvaukset: arviointilomakkeet. *Koulutuksen tutkimuslaitos, Raportteja ja työpapereita.7*. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://doi.org/10.17011/ktl-rt/7>
- Kiilakoski, T. (2019). *Youth work education in Finland*. Finnish Youth Research Network / Finnish Youth Research Society. Internet Publications 149.
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>
- Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 380/2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230380>
- Mayer, M., Haanpää, S., Talvitie, J. & Valtakari, M. (2020). *AmmatINVALINTA- ja uraohjauksesta onnistumisiin: Elinikäisen ohjauksen kehittämistutkimuksen loppuraportti*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:15. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162117>
- NICE [Network for Innovation in Career Guidance & Counseling in Europe]. (2016). *European competence standards for the academic training of career practitioners*. NICE handbook Volume II. Barbara Budrich Publishers.
- Nykänen, S. (2010). *Ohjauksen palvelujärjestelyiden toimijoiden käsitykset johtamisesta ohjausverkostossa – Matkalla verkostojohtamiseen?* Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 25. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/37593>

- Oamk [Oulun ammattikorkeakoulu]. (n.d.). *Opinto-ohjaajankoulutus: opetus-suunnitelma 2022–2023*.
- OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development]. (2004). *Career guidance and public policy: Bridging the gap*. Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*.
- Opetushallitus. (2017). *Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/4038054/tiedot>
- Opetushallitus. (2018a). *Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/5116903/tiedot>
- Opetushallitus. (2018b). *Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/5116904/tiedot>
- Opetushallitus. (2018c). *Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto*. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/2432570/tiedot>
- Opetushallitus. (2019). *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019*.
- Opetushallitus. (2020). *Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019. Esi- ja perusopetuksen opetusryhmät*. Raportit ja selvitykset 2020:16. Opetushallitus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.-a). *Jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelma*. <https://okm.fi/digipalvelut-ja-ohjelma>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.-b). *Korkeakoulutus*. <https://okm.fi/korkeakoulutus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.-c). *Opinto-ohjauksen kehittäminen*. <https://okm.fi/opinto-ohjauksen-kehittaminen>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2013). *Asiantuntijuus edellä. Kokeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2013/Korkeakoulujen_uusi_erikoistumiskoulutus.html
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Opetus- ja koulutussanasto (OKSA) 2. laitos*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:10. Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162845/OKM_2021_10.pdf
- Opintopolku. (n.d.-a). *Sosionomi*. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/haku/sosionomi>

- Opintopolku. (n.d.-b). *Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyö*. [https://opintopolku.fi/konfo/fi/haku/Sosionomi%20\(AMK\),%20kirkon%20nuorisoty%C3%B6?](https://opintopolku.fi/konfo/fi/haku/Sosionomi%20(AMK),%20kirkon%20nuorisoty%C3%B6?)
- Psykologiliitto. (n.d.). *Psykologi on mielen ja käyttäytymisen asiantuntija*. Saatavana 30.10.2023. <https://www.psyli.fi/psykologin-tyo-ja-koulu-tus/mita-psykologi-tekee/>
- Psykonet. (2023). *Valmistuvan psykologin osaaminen*. Saatavana 30.10.2023 <https://sites.tuni.fi/psykonet/valmistuvan-psykologin-osaaminen/>
- Pursiainen, J., Rusanen, J., Raudasoja, E. M., Nurkkala, R., Kortelainen, T., Partanen, S., & Peuna, I. (2019). *Selvitys opettajankoulutuksen rakenteesta yliopistoissa*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161530>
- Rauhala, P., & Urponen, H. (2019). *Selvitys korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksesta*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161577/OKM_2019_17_Selvitys_korkeakoulutettujen_eri-koistumiskoulutuksesta.pdf
- Rosenius, P., Hakkarainen, R-L., & Sesay, A. (2023). Rikhardinkadun kirjastosta virtuaalisiin kohtaamisiin - välähdyksiä yhdistyksen 10-vuotiseen toimintaan. Teoksessa A. Sesay, P. Rosenius, & R-L. Hakkarainen (toim.) *10-vuotta uraohjauksen asialla* (s. 16–21). Uraohjaajat ja valmentajat ry. Sanastokeskus. (2023). *Opetus- ja koulutussanasto (OKSA) 3. laitos oikolukuversio*.
- Sinisalo, P. (2000). Ohjauksen ja neuvonnan tutkimuksesta Suomessa. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) *Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus* (s. 190–206). PS-kustannus.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2015). *SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa - ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, 2015:2. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3562-4>
- Suomen työnohjaajat ry. (n.d.). *Työnohjaajakoulutus ja koulutussuositukset*. Saatavilla 1.10.2023. <https://www.suomentyonohjaajat.fi/yhdistys/tyonohjaajakoulutus-ja-koulutussuositus/>
- Suomen työnohjaajat ry. (2022). *Suositus työnohjaajakoulutuksesta*. Saatavilla 1.10.2023. <https://www.suomentyonohjaajat.fi/wp->

- content/uploads/2022/04/STOry-suositus-tyonohjaajakoulutuksesta-2022.pdf
- Tapaninen, A. (2012). *Sata vuotta psykologista ammatinvalinnanohjausta: ohjaustoiminnan alku Yhdysvalloissa ja varhaisvaihe Suomessa*. Psykologien kustannus.
- TAMK [Tampereen ammattikorkeakoulu]. (n.d.). *Ammatillinen opinto-ohjaajankoulutus: 23 OPKOO*. Saatavilla 30.9. 2023. <https://opinto-opas-ops.tamk.fi/175/fi/11/164869/3346>
- TUNI [Tampereen korkeakouluyhteisö]. (n.d.-a). *Työ- ja organisaatiopsykologian erikoistumiskoulutus*. Saatavilla 1.10.2023. <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/tyo-ja-organisaatiopsykologian-erikoistumiskoulutus>
- TUNI [Tampereen korkeakouluyhteisö]. (n.d.-b). *Työ- ja organisaatiopsykologian erikoispsykologikoulutus*. Saatavilla 1.10.2023. <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/tyo-ja-organisaatiopsykologian-erikoistumiskoulutus>
- Turun Aikuiskoulutuskeskus. (n.d.). *Ohjauspalvelujen asiantuntija*. Saatavilla 1.10.2023. <https://www.turunakk.fi/koulutukset/ohjauspalvelujen-asi-antuntija>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2018). *Ohjaamon perusteet*. TEM esitteet 6/2018. <https://tem.fi/documents/1410877/2934378/Ohjaamotoinnin+perusteet>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2022). *KEHA-keskuksen tulostavoiteasiakirja vuodelle 2023*. VN/9338/2019.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2023). *Työnvälitystilaston kuvaus*. https://tem.fi/documents/1410877/2176669/Kuvaus_elo2023.pdf/Obd8a9f8-824a-2726-f4d5-151a3e4028f3/Kuvaus_elo2023.pdf?t=1692257979491
- UEF [Itä-Suomen yliopisto]. (n.d.-a). *Erilliset opinto-ohjaajan ja uraohjaajan opinnot*. Opetussuunnitelma UEF.
- UEF [Itä-Suomen yliopisto]. (n.d.-b). *Opinto-ohjaajan ja uraohjaajankoulutus (KK) 2022–23*. Opetussuunnitelma UEF.
- UEF [Itä-Suomen yliopisto]. (n.d.-c). *Opinto-ohjaajan ja uraohjaajankoulutus (KM) 2022–23*. Opetussuunnitelma UEF.
- UEF [Itä-Suomen yliopisto]. (n.d.-d). *Opinto-ohjaajan ja uraohjaajan sivuaineopinnot*. Opetussuunnitelma UEF.

- UEF [Itä-Suomen yliopisto]. (n.d.-e). *Uraohjauksen erikoistumiskoulutus 30 op.* Saatavilla 30.9. 2023. <https://www.uef.fi/fi/jatkuva-oppiminen/uraohjauksen-erikoistumiskoulutus-30-op>
- Valtioneuvoston asetus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (1373/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181373>
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista (794/2004). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040794>
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen liitteen muuttamisesta (11/2022). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220011>
- Valtioneuvosto. (2020). *Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–23: ELO-foorumi.* Valtioneuvoston julkaisuja 2020:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-536-8>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2015). *Yhteistyö opintojen ohjauksessa ja uraohjauksessa.* Valtiontarkastusviraston tarkastuskertomus 5/2015.
- Vipunen. (n.d.-a). *Ammatillisen koulutuksen uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnon suorittaneet.* https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot%20-%20live%20-%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot.xlsb
- Vipunen. (n.d.-b). *Ammattikorkeakoulujen hakeneet ja paikan vastaanottaneet.* https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20amk%20-%20analyysi.xlsb
- Vipunen. (n.d.-c). *Ammattikorkeakoulujen uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnot.* https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattikorkeakoulujen%20uudet%20opiskelijat%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot%20-%20analyysi.xlsb
- Vipunen. (n.d.-d). *Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen.* https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20ty%C3%B6llistyminen%20ja%20jatko-opinnot%20-%20koulutusala.xlsb
- Vipunen. (n.d.-e). *Perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin hakeneet ja paikan vastaanottaneet.* <https://vipunen.fi/fi->

- [fi/ layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20toinen%20aste%20-%20live.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20toinen%20aste%20-%20live.xlsb)
- Vipunen. (n.d.-f). *Yliopistojen uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnot*. [https://vipunen.fi/fi-fi/ layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20uudet%20opiskelijat%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot%20-%20analyysi.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20uudet%20opiskelijat%20opiskelijat%20ja%20tutkinnot%20-%20analyysi.xlsb)
- Vipunen. (n.d.-g). *Yliopistokoulutuksen hakeneet, valitut ja paikan vastaanottaneet*. [https://vipunen.fi/fi-fi/ layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20yo%20-%20analyysi.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20yo%20-%20analyysi.xlsb)
- Vipunen. (n.d.-h). *Yliopistosta valmistuneiden työllistyminen, alueellinen sijoittuminen ja ammattiasema*. [https://vipunen.fi/fi-fi/ layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistosta%20valmistuneiden%20sijoittuminen%20-%20analyysiraportti.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistosta%20valmistuneiden%20sijoittuminen%20-%20analyysiraportti.xlsb)
- Vuorinen, R. (2022). *Opinto-ohjaajien koulutusmäärä Suomessa 1971–2022*. Valtakunnallisen ohjausalan osaamiskeskuksen työpapereita, 6. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-978-951-39-9072-5>
- Vuorinen, R., & Kasurinen, H. (2002). Ohjausalan ammattilaisten koulutus Suomessa 2002. Teoksessa R. Vuorinen, & H. Kasurinen (toim.), *Ohjaus Suomessa 2002* (s. 165–172). Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Vuorinen, R., Kasurinen, H., Kettunen, J., Kukkaneva, E. & Ruusuvirta-Uukkulainen, O. (2023). *Ohjausalan ammattilaisten osaamiskuvaukset: ehdotus kansalliseksi osaamiskehykseksi*. Koulutuksen tutkimuslaitos, Raportteja ja työpapereita 4. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://doi.org/10.17011/kti-rt/4>
- Yliopistovalinnat.fi (n.d.). *Opiskelijaksi ottamisen rajoitukset korkeakouluissa – Hakijan terveydentila ja toimintakyky*. <https://yliopistovalinnat.fi/opiskelijaksi-ottamisen-rajoitukset-korkeakouluissa>
- Åbo Akademi. (n.d.). *Studiehandbok 2022–24, Yrkesfärdigheter för uppgifter inom elevhandledning och studiehandledning*. Saatavilla 30.9. 2023. <https://studiehandboken.abo.fi/sv/program/24656?period=2022-2024>

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS